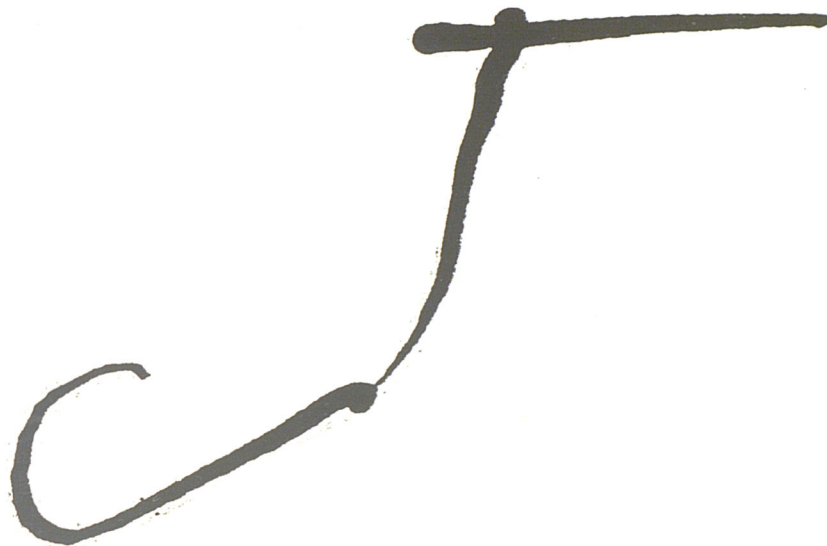

J Lletra que a l'Edat Mitjana no es diferenciava de la I (←). (AB)

JAÇ D'EN MARTÍ Terrenys del terme d'Artà, situats entre el pou de ses Bues, la talaïeta de Carrossa, el puig d'Alpara i ses Rotasses. (M)

JAÇ DE SA TRUJA Pesquera d'oblades de sa Dragonera, situada entre el cap de Tramuntana i el secret d'en Cristino. Era utilitzada pels torrers del far de na Pòpia. (M)

JAÇ DES BOU Terrenys del terme de Manacor, situats entre es Noans, Son Blavet, Son Còdol Vell i can Barraques. (M)

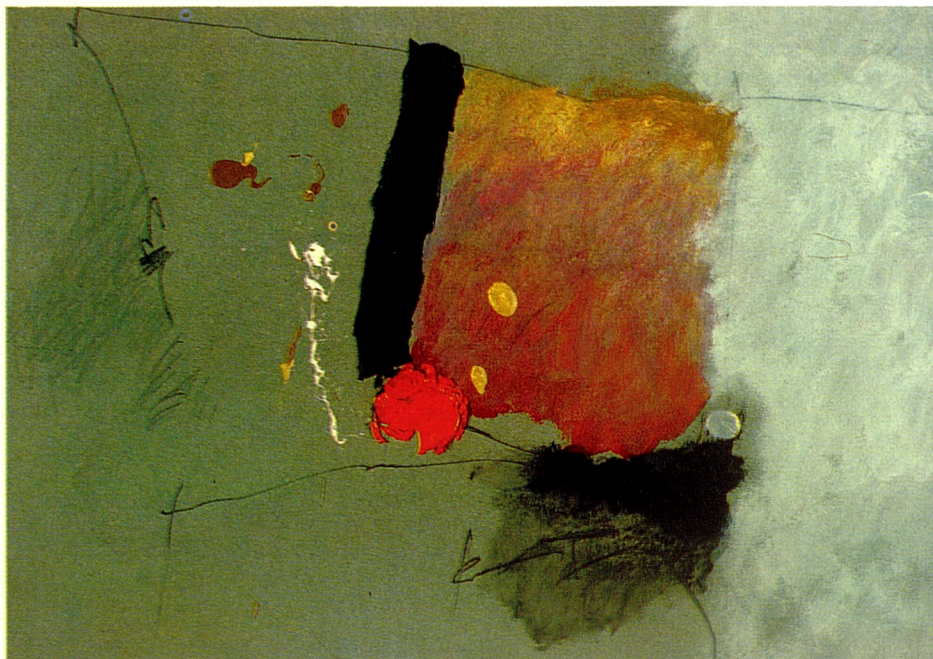
JAÇ DES BOUS Terrenys del terme de Manacor, situats entre el puig d'en Cotó, Son Cifre, el puig de n'Arnau i Son Mesquida Nou. (M)

↓ Jacint (*Hyacinthus orientalis*)

JACINT (*Hyacinthus orientalis*)
Planta de la família de les liliàcies, herbàcia bulbosa de 20-50 cm d'altària. De fulles amples, lanceolades i obtuses. La tija, glorífera, forma un raïm senzill, amb les flors en forma d'embut a la base. Aquestes són de color blau, rosa, blanc o groc i tenen una aroma molt delicada. Segons la mitologia, va néixer de la sang del jove Jacint, mort involuntàriament pel déu Apol·lo quan li ensenyava a llançar el disc. (FB)

JACOBSON, ELLIS (San Diego, Califòrnia, EUA 1925) Pintor. Cursà estudis artístics al *San Diego School of Art*, a l'*Académie de la Grande Chaumière*, de París, i al *Studio Hinnà*, de Roma. El 1962, s'instal·là a Palma. Ha exposat individualment als Estats Units (San Diego, Santa Bàrbara, Los Angeles, Columbia) a Espanya (Palma 1971, 1979 i 1985, Manacor, Alcúdia, Barcelona, Sitges), a Suïssa (Berna) i a Itàlia (Brindisi). La seva obra és influïda pel teatre, pel cinema, per la carica-

↑ Elis Jacobson, *Pèrsia antiga*

tura i el còmic i per la terra i la llum del desert americà. Cultiva l'aquarel·la, el collage, el dibuix, l'oli i el pastel, dins d'una tendència que oscil·la entre la derivació no figurativa de la natura i la representació figurativa de l'home. Hi ha obra seva al *Long Beach Museum of Art* de Califòrnia (EUA) i al Museu d'Art Contemporani de Villafames (País Valencià).

JACOMÍ, FRANCESC (Mallorca s XIII - XIV) Prevere. El 1331, era rector de la parròquia de Santa Margalida. El 1350, fou designat membre del Suprem Reial Consell d'Aragó pel rei Pere el Cerimoniós. Quan el bisbe de Mallorca Guiu de Terrena va esser traslladat a Elna (1352), el deixà com a vicari general.

JACÓS, ELS Propietat rústica del terme de Pollença, situada entre can Roig, can Peroia, ca na Pomara i la font del Mal Any. (M)

JAFFIA ABENMAUMET Antic rafal del terme de Sant Llorenç des Cardassar. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

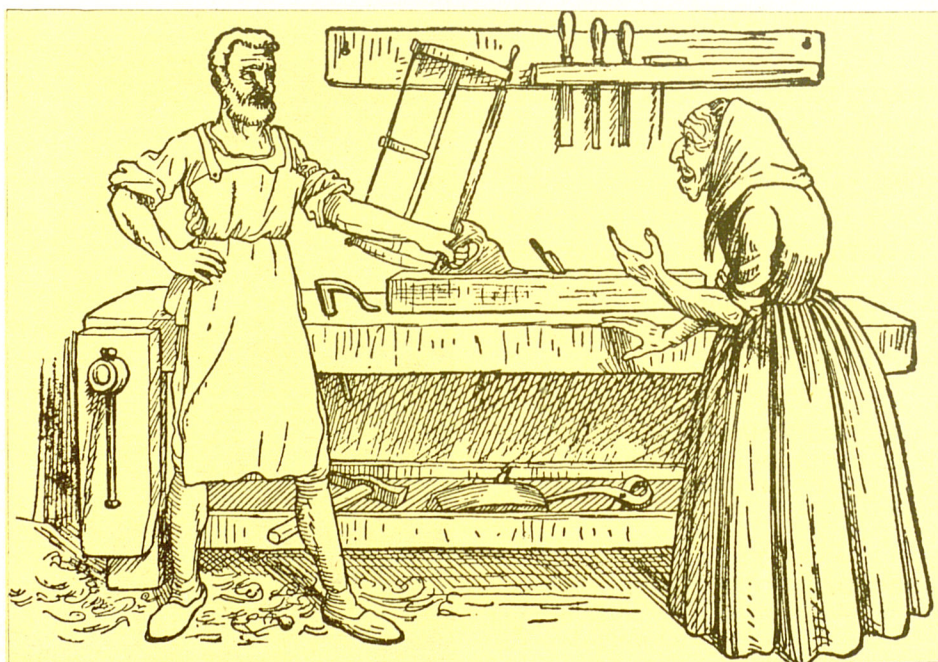
JAFFIA ABENXERI Antic rafal del terme de Muro. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1290. (M)

JAFUDA, COVA Al terme de Pollença, situada entre el castell del Rei, la serra de Cornavaques i la Cel·la. És catalogada com a cova des de 30 fins a 300 m de recorregut, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

JAFUDA CRESQUES Vegeu *Cresques, Jafudà*.

JAHISA Antiga alqueria del terme

↓ Sa Jaia Xaloc (Rondalles Mallorquines)

de Manacor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1242. (M)

JAI, CAN Propietat rústica del terme de Santa Margalida, situada entre ses Variandes, Son Femenia, Son Forat i sa Talaia. (M)

JAI, CAS Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Lledó, Son Espanyol, Son Magraner i Son Roig. (M)

JAIA Figura popular, simbolitzada per una dona vella i malhumorada, que representa la Quaresma i les mortificacions. La **Jaia Corema** era representada amb set peus, que corresponien a les set setmanes penitencials. Al pas de cada setmana, se n'hi tallava un, actuant així com a calendari. La figura, feta de paper retallat o en imatge, duia un rosari a la cintura, la qual cosa recordava la seva condició de bona cristiana. Com atributs de penitència solia dur bé un bacallà en una mà i unes graelles a una altra, o bé una arengada i un pebre coent a la boca. Es col·locava dins les cases, enganxada a la paret o damunt la taula, o es penjava enmig del carrer. S'utilitzava per fer por als nins, per tal que acomplissin els costums de la cuina penitencial de la Quaresma, i es convertia en un guardià de la sala on hi havia la perxa. La **Jaia Serrada** era la

SA JAYA SERRADA

Tench un ninet que m'estima
que no 'm pot estimá més
cada any li fas fé sa bulla
quant sa corema s'en vé.

Jo li dich: —Ninet, avina,
ninet, avina correns,
farém sa Jaya serrada
amb sèt cames y sèt dents.

Agafa es Diari depressa,
dam quatre fuys de papé,
dam lapis, dam estisores
y pastes: damho rebent. —

Ell me creu, ja'u tench devora,
ja li pint es nas y es gep,
guinavet amb sa ma dreta,
bacallá pe's'altre vent,
un rosari de beata
y es sèt péus y ses sèt dents.

L'afèrr y pòs amb pasteta,
retayada ja la tench,
y á un clau de sa treginada
amb cordellina la penj'.

¡Ay, llavó, quina alegria
y quin saltá més xalest,
quins bots, quines mansballetes
y quin riure més content!

De llavó, cada dissapte,
cada dissapte que vé,
per tayá un pèu á sa Jaya
feym sa festa, jo y ell.

Es nin espera es dissapte
com el sant adveniment:
apareya sa candela
per crema es pèu que li llev':

y canta oracions llatines
com un frare de convent.

Cada pèu que li ha de caure
es un acontexement,
cada dissapte qu'arriba
es una alegria més...

Jo'l me mir plé de ventura,
jo'l vetx corre satisfet,
mentres qu'á mi me tormenta
un dolrós penediment.

Desde es pèus de sa Jayeta
puja y puja es pensament
fins altres coses més altes
de la vida, en desgavell.

Tantes Jayes que ja he fetes,
tantes que n'he vistes fé!
tantes coremes ombrívoles!
tants de dissaptes ferests!
tants d'anys que la vida pòsa,
sempre afegint á n'es feix!...

Y jo fermat á sa ròca
d'un etèrn añorament,
vent passá amb esbart es dies,
sempre, sempre lo mateix!

Ditxós qui en la vida passa
dues vides amb un temps:
una vida á fió de terra
y s'altre en es colomé,
contemplant s'escampadissa
des coloms des pensament
que s'esplayan y assoleyan
dins un cel que may veuré.

Clavell de Moro, La Roqueta, 9 (1887)

d'aquest topònim hi ha notícies per
documentació datada el 1789. (M)

JAI MORA, COVA DES Al terme
d'Alaró, situada entre sa Presó des
Moros, la cova de Sant Antoni, l'ermita
de la Mare de Déu del Refugi i es Ver-
ger. (M)

JAIOT, ES Terrenys del terme de
Sóller, situats entre Muleta, can Aí,
Son Alegre i s'Heretat. (M)

JAI TIT, CAS Propietat rústica del
terme de Binissalem, situada entre cas
Capitá Moranta, Bànyols, es Canya-
ret i sa Bresca. ■ Al terme de Sence-
lles, entre Son Batle, Son Creixell, ses
Granetges i Son Roig. (M)

JAKOBER, BENEDICT (Viena 1930)
Escultor. De formació autodidàctica.
Ha residit a Suïssa (1939), Anglater-
ra (1939-55), on es nacionalitzà, Fran-
ça (1955-68), Panamà (1968) i Alcúdia
(des de 1968). Ha fet exposicions indi-
viduals a París (1982, 1986 i 1990),
Prato, Itàlia (1983 i 1988), Viena (1983
i 1989), Basilea, Suïssa (1984 i 1987) i
Palma, a la Galeria Privat (1984) i al
Centre Cultural de la Misericòrida
(1986 i 1991). Ha fet les escultures *Uri-
zen* (1983) per a la Universitat de les
Illes Balears, *Biblioteca I* (1989) a
Pollença, *BC2001* (1990) a Palma, *Bi-
blioteca II* (1991) per al Centre de Cul-
tura-Sa Nostra, *Biblioteca III* (1991)
per al Centre de Cultura de la Miseri-

que se solia serrar públicament a la
meitat o al final de la Quaresma i prefi-
gurava l'alliberació de la penitència li-
túrgica. Al principi del s XIX, aquest
acte es feia a la plaça de Cort (Palma).
El **Jai Carnaval** es relacionava amb el
Carnestoltes i amb la Quaresma i era
objecte de diverses cerimònies popu-
lars. (GLI)

JAIA, CAN Propietat rústica del
terme d'Andratx, situada entre el puig
de ses Planes d'en Verd, el pou d'en
Jofre, el pla de s'Evangèlica i el puig
Roig. (M)

JAIA, FORT DE NA Indret de la
costa del terme de Sant Llorenç des
Cardassar, situat entre la punta de
n'Amer i s'Estanyol de Son Moro. (M)

JAIA, POU DE SA Al terme de Cal-
vià, situat entre es Burotell, Benàtiga
Vell, el puig de na Martina i Son Sas-
tre. (M)

JAI JOAN, PUNTA DEL A la costa
del terme d'Andratx. De l'existència

↓ Escultura de Benedict Jakober al campus de la Universitat de les Illes Balears

còrdia i *Copa de Paolo Uccello* (1992), per a la Conselleria d'Obres Públiques de les illes Balears. Els materials més utilitzats són el bronze, el ferro forjat i el plàstic. La seva obra dona una gran importància a la comunicació entre el passat i el futur i està immersa dins d'un hiperrealisme. (AS)

JALÓN BAÑUELOS, JOSEP MARIA (Palma 1778 - Valladolid 1824) Militar. El 1793, ingressà a l'armada espanyola com a guàrdia marina. Posteriorment, s'incorporà a les milícies provincials. Participà en la Guerra del Francès. El 1815, ascendí a mariscal de camp. (DJ)

JALPAN DE SERRA Municipi de Mèxic situat a la Sierra Gorda (Querétaro), que prengué el seu nom en homenatge al beat Juníper Serra. José de Escandón, comte de la Sierra Gorda, hi fundà una missió el 1744, dedicada a Santiago, i la lliurà a fra Pedro Pérez de Mezquía. Els seus habitants eren els indis pames del grup dels txitimeques. L'església missional, barroca, fou erigida a instàncies de fra Juníper Serra (1750-58), quan era president de les missions. El 1977, Jalpan i Petra foren declarades ciutats germanes. A Jalpan, hi ha el Museu de la Sierra Gorda, amb diverses sales dedicades al beat, promogut pel governador Mariano Palacios Alcocer. (BF)

JALSANA, MOLÍ DE NA Antic molí

↓ Església missional de Jalpan de Serra (Mèxic)

↑ Son Jan (Campanet)

del terme de Palma, situat entre el monestir de la Real, Belldeport, cas Enagistes i Son Anglada. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1335. (M)

JAMBÍ, JOAN (França 1469 - ? 1512) Pintor i naiper. Relacionat amb els orígens del gravat i de la imatgeria a Mallorca, consta documentalment que imprimí estampes de Nostra Dona de la Seu. (GLI)

JAMILA Antic rafal del terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

JAN, CAN Propietat rústica del terme d'Artà, situada entre can Canals, Son Arbós, Son Terrassa i sa Badaia. ■ Al terme de Manacor, entre sa Gruta Vella, can Rabassa, can Bordils i el torrent de na Llebrona. ■ Al mateix terme, entre can Farcit, Son Alegre Marina, can Pintat i ses Rotes. (M)

JAN, SON Llogaret agregat al municipi de Campanet, situat al lloc d'Ullaró. El s XVIII, les seves terres confrontaven amb Son Pons, Son Gil, sa Mata Grossa, Son Puput, Son Alemany, es Pouàs, Son Xapeta, ses Rotes i el nucli d'Ullaró. Ocupa una petita vall, inclinada de SW a NE, entre les cotes dels 80 i 50 m, vorejada per les petites elevacions dels pujols de sa Talaia de Son Gil, Son Puput, sa Canastreta, es Pins i ses Rotes, drenada per una sèquia que desguassa al torrent de Sant Miquel. Entre els s XVIII-XIX, s'accentuà la divisió de la propietat primitiva. Travessada per l'antic camí reial de Palma a Alcúdia, la nova carretera Palma-Alcúdia (1847-51) hi permeté consolidar un petit nucli al creuer d'ambdues vies. El formen les cases denominades can Llevorí, ca Madò Curta, ca Madò Coloma i s'Hostal de cas Tix. L'altre con-

↑ Sa Teulera de Son Jan (Campanet)

junt és format per la casa i teulera de ca sa Roter. Entre els s XIX-XX, l'increment demogràfic feu néixer nombroses edificacions disperses per les petites propietats de la vall. Són les denominades ca na Molla, can Ros, can Taronja, cas Monjos, ca sa Sorde- ta, ca sa Randeta, ca sa Vilreia, can Piu, can Rafalet i d'altres. Les edificacions, agrupades o disperses, mai no formaren un districte propi dins el terme municipal i pertanyeren sempre a Ullaró. Des de 1910, la població sofrí una davallada ràpida i, cap a 1960, apareixia gairebé deshabitada. L'Hostal de cas Tix, molt actiu a la segona meitat del s XIX com a lloc de trobada de carreters de la comarca, amb joc clandestí i apostes il·legals de curses de carros, desaparegué quan es generalitzà el transport motoritzat. A mitjan s XX, la teulera de ca sa Roter cessà en les seves activitats. L'agricultura, dedicada a l'explotació dels garrov- rars i ametlerars i a les petites plantades de cítrics i altres fruiters, també decaigué. El decenni dels 80, s'inicià el recobriment de les cases com a residències de cap de setmana. El 1992, el nucli té 12 habitants dits *sonjaners*. Com a denominació general de la vall, Son Jan es troba en regressió i tendeix a reduir-se al nucli estricte. Es manté a denominacions particulars, com **sa Garriga de Son Jan**, situada entre sa rota d'en Perot, el bosc de Son Alemany i la carretera Palma-Alcúdia; **sa Teulera de Son Jan**, denominació actual de l'antiga teulera de ca sa Roter; el **camí de Son Jan**, denominació de l'antic camí reial que uneix el nucli amb Ullaró i la **costa de Son Jan**, que

designa el tram de la carretera Palma-Alcúdia, entre la benzinera d'Ullaró i el nucli de Son Jan. (DF/M)

JANA, CAN Propietat rústica del terme de Santanyi, situada entre el rafal Llinars, es Goret Vell, el rafal Nou i Son Cusina. (M)

JANA, CA NA Propietat rústica del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situada entre sa Grenyal, na València, Tenja i ses Sitges. (M)

JANA, FONT DE NA Al terme de Puigpunyent, situada entre les cases de Son Nadal, Son Noguera, es Grau i sa Campaneta. Aquest nom, quasi reduït a Mallorca, coincideix amb el nom de les *janes*, dones d'aigua, nímfes de font, fades, mot provinent del nom de la *Diana* dels pagans. (M)

JANER Vegeu *Gener*.

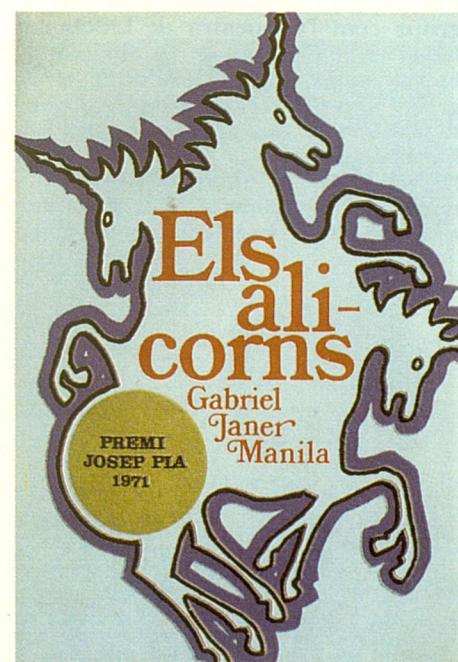
JANER MANILA, GABRIEL (Algaida 1940) Escriptor i pedagog. Llicenciat (1970) en ciències de l'educació per la Universitat de Barcelona. Es doctorà (1978) per la mateixa universitat amb la tesi *La problemàtica educativa dels infants salvàtics: el cas de Marcos*. Es dedicà a l'ensenyament primari (1963-82) i al secundari (1982-85). Professor (1975-90) i catedràtic (des de 1990) de teoria de l'educació de la Universitat de les Illes Ba-

→ Gabriel Janer Manila

lears. Com a pedagog, ha centrat les seves investigacions en l'antropologia de l'educació. La seva narrativa ha evolucionat des del realisme social fins al realisme màgic, sense abandonar una certa crítica social. D'altra banda la seva obra infantil té un marcat caire didàctic i pedagògic. En el camp de la divulgació pedagògica i literària ha publicat *Petita memòria d'un mestre del meu temps* (1975), *Implicació social i humana del teatre* (1975), *L'educació a Mallorca* (1977), *La literatura infantil* (1979), *La problemàtica educativa dels infants salvatges* (1979), *Sexe i cultura a Mallorca* (1979), *Sexe i cultura a Mallorca: la narrativa oral i el teatre* (1982), *Cultura popular i ecologia del llenguatge* (1982), premi Josep Pallach, *Pedagogia de la imaginació poètica* (1986) i *L'educació de l'home que riu* (1991). En narrativa, és autor de *L'abisme* (1969), premi Ciutat de Palma 1967, *El silenci* (1970), *Han plogut panteres* (1971), *La capitulació*

↓ Gabriel Janer Manila, *Els alicorns*

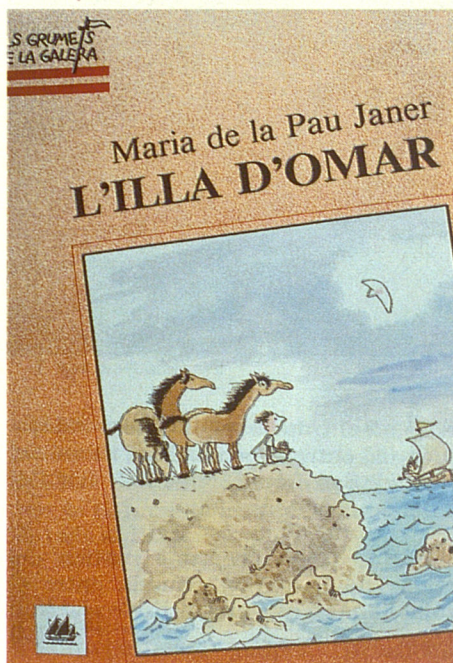
(1972), *El cementiri de les roses* (1972), premi Victor Català 1971, *Els alicorns* (1972), premi Josep Pla 1971, *L'agonia dels salzes* (1973), *Tango* (1977), premi Pompeu Fabra, *La cerimònia* (1977), *La meua terra* (1980), *Angeli musicanti* (1984), *Els rius de Babilònia* (1984), premi Sant Joan de novel·la, *La dama de les boires* (1987) i *Satan estima Berlín* (1990). En literatura infantil, ha publicat *El rei Gaspar* (1976), premi Folch i Torres 1975, *Com si els dits m'haguessin tornat cuques de llum* (1979), *Les aventures d'en Pere Pistoles* (1981), *La princesa embriuada* (1981), *La serpentina* (1983), *El corsari de l'illa dels conills* (1984), premi Cavall Fort i Serra d'Or de la crítica, *Els peixos no es pentinen* (1987), *Tot quant veus és el mar* (1988), premi de la Generalitat de Catalunya 1977 i Premio Nacional de Literatura 1988, *Violeta, el somriure innocent de la pluja* (1988), *Diuen que n'era un rei* (1988), *La finestra* (1988), *Els rius dormen sobre els núvols* (1988), *El palau de vidre* (1989), *Contes per als qui dormen amb un ull obert* (1989) i *Arlequí, el titella que tenia els cabells blaus* (1989). També ha pronunciat nombrosos pregons, conferències i ponències. Fou nomenat escriptor del mes de desembre de 1991 per la Institució de les Lletres Catalanes. (GS)

JANER MORA, MIGUEL (Llucmajor 1927) Músic i compositor. Estudià guitarra amb Bartomeu Calatayud, Antoni Riera Estarellles i Bartomeu Oliver. El 1957, obtengué el títol de professor de guitarra pel Conservatori Superior de València. Fèu part de grups com l'Orquestra de Llucmajor (1947) i el Quartet de Corda (1948). Fou membre fundador i director de grups com Cor d'Homes de les Joventuts d'Acció Catòlica (1949), Coral Filharmònica (1951), Coral Polifònica (1962), Coral de Llucmajor (1969) i Sonadors de Llucmajor (1986). Actuà com a solista amb l'Orquestra Simfònica de

← Miguel Janer Mora

Mallorca (1969). El 1972, dirigí els Cors d'Espanya, a Varsòvia i Brussel·les. Harmonitzà per a cor mixt i veus iguals 12 cançons populars mallorquines i compongué obres per a cor, banda i orquestra simfònica. Ha musicat poemes de Maria Antònia Salvà i de Blai Bonet. Té editades sis obres per a guitarra, com *Chirimías y danzas de Mallorca* (1974) i *Navidad en Mallorca* (1974). (CM)

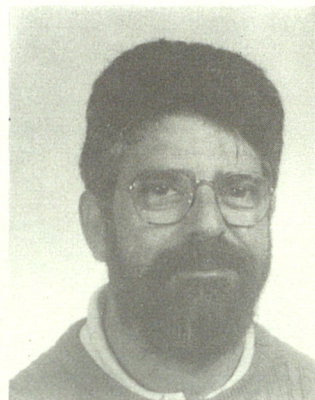

↑ Maria de la Pau Janer, *L'illa d'Omar*

JANER MULET, MARIA DE LA PAU (Palma 1966) Escriptora i periodista. Filla de Gabriel Janer Manila. Llicenciada en filologia catalana. Ha publicat les novel·les *Els ulls d'ahir* (1988), finalista del premi Ciutat de Palma 1989, i *L'hora dels eclipsis* (1989), premi de narrativa Andròmina 1989. En literatura infantil, edità *L'illa d'Omar* (1989). Ha obtingut el premi Valeri Serra i Boldú d'investigació sobre literatura popular per la seva tesina de llicenciatura (1991). Com a periodista, ha col·laborat a *Baleares*, *Diario de Mallorca*, *Lluc*, TV3, Centre Territorial de Televisió Espanyola a Balears i a Ràdio Nacional d'Espanya. Des de 1990, fa classe de literatura a la Universitat de les Illes Balears. (GS)

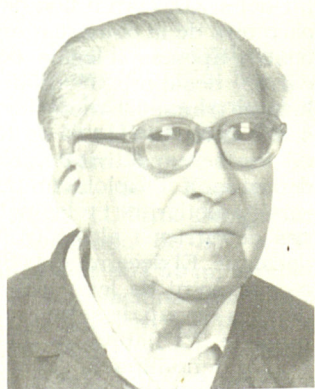
JANOÈS, BARTOMEU (Mallorca s. XIV) Filòsof. Possiblement d'origen genovès. Se l'inscriu dins el corrent joaquimista, que propugnava una reforma de la vida cristiana i feia una interpretació apocalíptica de la història de la humanitat. Va ésser seguidor d'Arnau de Vilanova. És autor de *De adventu Anticristi*. Per causa d'aques-

ta obra fou condemnat per un tribunal de teòlegs catalans reunits pel bisbe de Barcelona. Es retractà de les seves idees i fou absolt.

→ Agustí Jansà Clar

JANSÀ CLAR, AGUSTÍ (Sant Lluís, Menorca 1948) Meteoròleg. Fill de Josep Maria Jansà Guardiola. Llicenciat en ciències físiques per la Universitat Complutense de Madrid (1970) i doctor per la Universitat Autònoma de Barcelona (1978). Des de 1987, és director del Centre Meteorològic de Balears. Especialitzat en l'estudi de la climatologia de Balears, de la meteorologia mediterrània i de les rissagues, és autor d'*Anàlisis del viento en Menorca* (1976), *Apuntes de Meteorología* (1980), *Inestabilidad baroclina y ciclogénesis en el Mediterráneo occidental* (1989), *Apuntes de análisis meteorológico mesoscalar* (1990) i de nombrosos articles apareguts a publicacions com *Meteorology and Atmospheric Physics*, *Revista de Meteorología* i *Trabajos de Geografía*.

→ Josep Maria Jansà Guardiola

JANSÀ GUARDIOLA, JOSEP MARIA (Reus 1901) Meteoròleg. Es llicencià en ciències físiques per la Universitat de Barcelona (1926) i es doctorà a la Universitat de Madrid (1947). Resident a Menorca des de 1913, es traslladà (1940) a Mallorca, on fou cap del Centre Meteorològic de Balears fins a 1966. Durant la seva

gestió, s'inicià la publicació del *Boletín Mensual del Centro Meteorológico de Baleares*. Entre 1967 i 1971, fou catedràtic de climatologia de la Universitat Complutense de Madrid. Considerat com un dels principals meteoròlegs d'Espanya, és autor de nombrosos treballs sobre meteorologia mediterrània, meteorologia teòrica i climatologia de Balears, com *Hidrologia superficial de la isla de Mallorca* (1951), *Meteorología Teórica* (1959-61), *Climatología de Palma de Mallorca* (1960) i *La meteorología del Mediterráneo occidental* (1964). Li fou concedit el premi Ciutat de Palma (1957) d'Investigació.

JANULA Antiga alqueria del terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1230. El nom es relaciona amb les *janes* (vegeu *Jana*, font de na). (M)

JAGUES, CAN Propietat rústica del terme de Bunyola, anomenada també can Valentó, situada a la vora d'Orient, entre Son Bernadàs Vell o s'Hermitage, can Garau, Son Terrassa i el puig de can Llenderina. ■ Al terme de Sant Llorenç des Cardassar, entre ses Serres, Son Escrivà, can Duai i Son Garriga. (M)

JAGUES, SON Propietat rústica del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situada entre Son Carrió, Son Groc, les cases noves de Son Manxo i Son Manxo Vell. (M)

JACUOTOT Família d'origen francès establerta a Mallorca al principi del s XVIII i integrada dins la burgesia. D'acord amb un testimoni lliurat el 1802, els germans Joaquim i Onofre Jacuotot Gomila eren descendents de Jean Jacques Jacuotot, *fermier général* dels senyorius de Saint Bénigne i Chagnai, cirurgià de professió, i de la seva esposa Françoise du Brocard. Fill seu fou Nicolas Jacuotot, nat el 1682 a Dienay (Dijon), que estudià medicina i arribà a ésser metge de cambra de Lluís XIV. El 1714, era a Barcelona com a cirurgià major de l'Hospital. Després, s'establí a Mallorca, on el rei el nomenà cirurgià major de l'Hospital de Palma. El 1718, es casà per via de fuga amb Maria Aina Roca Busquets, ja que els Roca s'oposaven a l'enllaç de la seva filla amb un francès. D'aquest matrimoni nasqueren sis fills. Cal citar-ne Joaquim Jacuotot Roca, nat el 1726, doctor en medicina, professor a la Universitat Lul·liana i poeta. Fou un dels metges més anomenats de l'illa i és autor de diversos treballs de

↑ Casal de can Jaquotot (Palma)

la seva especialitat. Entre ells destaca *Breve instrucción del modo y medios de socorrer a los muertos aparentes*, escrit en col·laboració amb els doctors Llabrés i Evinent, publicat en edició bilingüe catalano-castellana a Palma el 1779 i re-editada a Múrcia i a Palma (1958). El 31 de desembre de 1773, fou nomenat diputat primer i, el setembre del 1779, fou comissionat especial per a encarregar-se dels contagiats d'Alcúdia. El 1778, jurà el càrrec de síndic personer de Palma. Es casà (1746), amb Joana Vic Salas. Tengué deu fills, però només en sobrevisqueren dos. Davant aquestes desgràcies familiars, decidí d'ordenar-se de prevere en quedar-se vidu i fou capellà de les monges caputxines. El seu fill Marià Jacuotot Vic ocupà el càrrec d'administratiu de *custos de los silos de la Ciudad*. Morí el 1825 i fou pare dels ja citats Joaquim i Onofre Jacuotot Gomila. Tots dos foren militars. A la següent generació, Joaquim Jacuotot Ferrer, fill de Nicolau Jacuotot Gomila, fou comptador de rendes de Balears i morí el 1852. El seu fill Ignasi Jacuotot Serra ingressà (1845) de cadet a l'Acadèmia Militar. Altre membre d'aquesta família fou Lluís Ignasi Gomila, abans Jacuotot Sanxo, així signat per haver succeït a béns dels Gomila, que fou secretari del sindicat de secs i compongué (1868) *Registro de la propiedad y demás derechos sobre el agua de la acequia y fuente del Príncipe*, obra cabdal per als estudis del drets d'aigües del terme de Palma, que es conserva manuscrita a l'Arxiu Municipal de Palma. La casa dels Jacuotot es troba, encara que reformada, al número 8 del carrer de Jacuotot, a Palma. La sepul-

tura familiar, avui desapareguda, estava sota l'altar major de Sant Gaetà, de Palma. (PeM)

JARDÍ, CAN Propietat rústica del terme d'Artà, situada entre el camp de Dalt, el torrent des Molinot, Sauma Vell i Son Coll. ■ Al terme de Petra, entre la font de la Mare de Déu, Son Torrat, ses Fontanelles i Son Benminat. (M)

JARDÍ, CIUTAT Vegeu *Ciutat Jardí*.

JARDÍ, ES Terrenys del terme de Campos, situats entre Son Fadrinet, es Quatre Pins, el pou Sec i les coves de n'Hereva. ■ Propietat rústica del terme de Marratxí, entre Son Bieló, es Antigors, can Parrisco i Son Collet. ■ Al terme de Muro, entre sa Quartera, es Murterar, el canal d'en Ferragut i el canal d'Estela. (M)

JARDÍ, PONÇ DE (Bitem de Tortosa, Catalunya s XIII - 1303) Bisbe de Mallorca (1283-1303). Posseïa una canongia a la Seu de Vic i la dignitat de l'ardiaconat a la de Barcelona. Es trobava a Roma quan el capítol de la Seu de Mallorca, del qual era ardiaca (1270-83), l'elegí bisbe. Intervengué en la lluita que Jaume II de Mallorca mantengué contra el seu germà Pere el Gran i, posteriorment, contra el seu nebot Alfons el Franc, per conservar la independència del regne. Prengué part per Jaume II, com a legítim sobirà, i,

↓ Ponç de Jardí

en esser vençut el monarca, fou des-
terrat de Mallorca i privat de les seves
temporalitats. Els papes Honori IV
(1286) i Nicolau IV (1290) s'encarrega-
ren de mantenir-lo. El 1295, tornà a
Mallorca i el papa Bonifaci VIII li confe-
rí el bisbat de Menorca. El 1301, es re-
tirà al seu poble natal i nomenà bisbe
auxiliar el seu germà **Arnau de Jardí**
(Bitem de Tortosa, Catalunya ~1233 -
1306), bisbe de Tortosa (1272-1306),
el qual s'instal·là a Mallorca (1301-
03). Fou enterrat a l'antiga capella de
Santa Catalina, de la Seu de Mallorca.
Tengué especial interès per la reforma
del clergat i prohibí els clergues els
jocs d'atzar. (LIP)

JARDÍ, SON Terrenys del terme
de Bunyola, situats entre Son Blanes,
ses Argiles, can Maiol i l'Alqueria d'A-
vall. (M)

JARDÍ BOTÀNIC Jardí promogut
pel capità general Josep Maria d'Alòs i
de Mora (1827) amb la finalitat d'esta-
blir dins la xarxa urbana un espai per
al lleure ciutadà i d'impulsar els estu-
dis botànics. Proporcionava plantes
medicinals per a la farmàcia de l'Hospi-
tal General de Mallorca, verdures
per a la seva cuina i un indret d'esplai
als malalts. Ubicat a l'hort de l'Hospi-
tal, l'arquitecte Joan Sureda realitzà
(1834) el portal d'ingrés, ja desapare-
gut, i, el 1896, l'arquitecte municipal
Josep Guasp projectà la distribució
del jardí, situant-lo entre la Casa de
Misericòrdia i el carrer Beneficència.
Hi ha indicis que en el decenni de 1930

↑ Jardí Botànic (Palma)

s'habilità per a parc públic. A partir
de 1989, s'hi han instal·lat escultures
permanents de Josep Canyelles, de
Joan Josep Costa, d'Antoni Ferragut,
de Ben Jakober i de Josep Maria Sir-
vent.

JARDÍ DE FLORS Urbanització del
terme d'Esporles, situada a s'Esgleia-
ta, entre Canet, Son Bauçà i Son Ver-
dera. Fa part de la urbanització de ses
Rogetes. El 1962, s'hi inicià el procés
urbanitzador. Ocupa una superfície
d'un 6 hes i té una població de 39

habitants de dret (1991). Disposa d'ai-
gua corrent (1962), encara que hi
manca el clavegueram. Els tipus d'edi-
ficacions predominants són habitat-
ges unifamiliars, d'uns 500 m² de su-
perfície, de caràcter residencial.

JARDINS, CAN Propietat rústica
del terme de Campos, situada entre es
Lloquet, Son Catlar, es Cap Sol i Son
Jeroni. ■ Al mateix terme, entre Son
Fadrí, Son Cotxer, Son Carut i es Qua-
tre Pins. ■ Al mateix terme, entre
Son Pere de Dalt, can Bardissa, Son
Pere de Baix i l'hort de Son Ginard.
■ Al mateix terme, entre el torrent de
Son Catlar, Son Fort, l'hort de Son
Blai Mas i sa Barrala. (M)

JARDO, COVA DE CAN Al terme
de Pollença, situada entre l'ermita de
la Mare de Déu del Puig i la penya del
Rafalet. És catalogada com a cova fins
a 30 metres de recorregut, segons no-
tació espeleomètrica. Té aixecament
topogràfic. (LIV)

JARFA Antiga alqueria del terme
de Consell. (Vegeu Mainou).

JÀSSERA, SA Terrenys del terme
de Valldemossa, situats entre Font Fi-
guera, ca ses Ànimes, ses Pites i s'Es-
taca. (M)

JASSOS, COVA DELS Al terme de
Pollença, situada entre Pedruixella i

↑ Joan Josep Costa *l'Origen*, escultura ubicada al Jardí Botànic (Palma)

SOBRE LA EXCELENCIA

Y UTILIDADES DEL COMERCIO, Y LAS QUE pueden resultar a Mallorca del establecimiento de una Compañía,

DISCURSO

QUE POR COMISION DE LA REAL SOCIEDAD Económica Mallorquina, dixo su individuo de número D. Josef de Jaudenes y Nebot, Socio de la de Amigos del Pais de Valencia, de la Filosófica de Filadelfia, y honorario de la Real Academia Médico-práctica, establecida en esta isla, del Consejo de S. M. é Intendente General del Ejército y Reyno de Mallorca,

EN JUNTA GENERAL

QUE CELEBRÓ AQUEL CUERPO PATRIÓtico con asistencia del Excmo. Señor Capitan General del mismo Reyno D. Antonio Cornet, el día 30 de Julio de 1797, con motivo de leer en público la Real Cédula en que S. M. aprueba el establecimiento de dicha Compañía, y la lista de los Señores accionistas, formada desde 18 de Junio inmediato, cuyo número de acciones ascendió á 2179.

PALMA:

EN LA IMPRENTA REAL AÑO 1798.

↑ Tractat de comerç de Josep Jàudenes Nebot

↑ Jaume - El Just-

↑ Jaume I

Son Grua. És catalogada com a cova des de 30 fins a 300 m de recorregut, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

JÀUDENES NEBOT, JOSEP (València s XVIII - Madrid ~1813) Escriptor i intendent de l'exèrcit i del regne de Mallorca (1796-1809). Fou membre de les societats econòmiques d'amics del país de Mallorca i de València i de la societat filosòfica de Filadèlfia. Va esser comissari encarregat de negocis amb Amèrica. Fou el responsable, a Balears, de l'elaboració del cens de Godoy de 1797. Era partidari del ministre Miquel Gaietà Soler Rabassa. El 1808, quan s'inicià la Guerra del Francès feu part de la Junta Suprema de Govern de les Balears. Fou l'encarregat de rebre el vice-almirall anglès Thornbrough, que arribà a Mallorca per pactar amb la Junta. Abandonà l'illa (1809) quan fou nomenat intendent de l'exèrcit i del Principat de Catalunya, amb una important quantitat de doblers recaptats amb la venda de béns eclesiàstics de Mallorca. Va escriure diverses memòries sobre l'agricultura (1797) i la ramaderia a Mallorca (1798). També és autor de *Sobre la excelencia y utilidades del Comercio, y las que pueden resultar a Mallorca del establecimiento de una compañía* (1798), on proposava la creació d'una companyia mallorquina que permetés a l'illa comerciar amb tot el món sense intermediaris, i d'*Idea de la Compañía Mallorquina de Comercio* (1802), sobre el mateix tema. Era cavaller de l'orde de Carles III. (AM)

JAUME —EL JUST— (València 1267 - Barcelona 1327) Rei de Sicília (Jaume I, 1285-95), rei d'Aragó i de València i comte de Barcelona (Jaume II, 1291-1327) i rei de Mallorca (1291-95). El 1295, signà el tractat d'Anagni (←), dins el context de la Guerra de les Vespres Sicilianes. Una de les clàusules d'aquesta pau preveia la restitució de les Balears al rei Jaume II de Mallorca, en qualitat de feudatari seu. La devolució va esser efectiva al final de 1298. Posteriorment, reivindicà el regne de Mallorca, al qual creia tenir dret per causa de la falta de successió directa del rei Sanç de Mallorca. Aconseguí de la Corona de Mallorca un important suport econòmic per a la seva empresa de la conquesta de Sardenya (1323-26). En morir Sanç de Mallorca (setembre de 1324), no reconegué Jaume III de Mallorca com a successor i envià el Rosselló i la Cerdanya. El setembre de 1325, arribà a un acord amb el regent de la Corona de Mallorca i tutor de Jaume III, Felip de Mallorca, pel qual renunciava als seus drets sobre la Corona. (AM)

JAUME I (Montpeller 1208 - València 1276) Rei d'Aragó (1213-76), comte de Barcelona (1213-76), rei de Mallorca (1229-76), rei de València (1239-76) i senyor de Montpeller. Dit el Conqueridor i el rei En Jaume. Fill del rei de la Corona d'Aragó Pere el Catòlic i de Maria de Montpeller. El 1213, va perdre els seus pares per causa de la batalla de Muret. La seva educació fou confiada als templers de Montsó. Ocupà la regència el seu oncle Sanç de

Provença, sota la supervisió del legat papal Pierre de Douai. El 1218, va accedir a la majoria d'edat i inicià el govern efectiu. Es va casar amb Elionor de Castella (1221-29) i amb Violant d'Hongria (1235-51). Del primer matrimoni nasqué l'infant Alfons, mort el 1260, i del segon nasqueren nou fills, Pere, Jaume, Sanç, Ferran, Violant, Isabel, Constança, Sança i Maria. Tengué nombroses relacions extramatrimonials i diversos fills naturals, com els infants Ferran Sánchez, executat (1275) per ordre del seu germanastre Pere, i Pere Fernández. Fou el primer governant destacat de la federació catalano-aragonesa. L'han acusat de patrimonialista, d'abdicar d'interessos irrenunciables en el Midi francès i de submissió a certs interessos castellans. També ha estat considerat un model d'agressor feudal. En realitat, la seva política va estar influïda per tres elements fonamentals: les conseqüències de la derrota de Muret, l'esquema polític inaugurat per la unió catalano-aragonesa de 1137 i el patrimonialisme. La primera qüestió condicionà la situació d'anarquia que va viure Aragó i Catalunya després de 1213 i les escasses expectatives de recuperar el protagonisme al sud de França. El segon element determinà la forma d'incorporació dels territoris que conquerí com a regnes, Mallorca i València, dotats d'estructures internes i no com una simple continuïtat de les estructures matrius, Aragó i Catalunya. Finalment, el tercer element s'ha d'emmarcar en un context històric on el patrimonialisme era una pràctica

↑ Monument a Jaume I a la Plaça d'Espanya (Palma)

bastant comuna. Durant els primers anys del seu regnat, va haver d'afrontar les lluites entre bàndols i les aspiracions a la corona dels seus oncles Sanç i Ferran. A continuació, projectà les grans operacions del seu regnat. El fracàs de l'atac contra Peníscola estimulà un nou projecte, la conquesta de les Balears. Tot i que l'operació es va limitar a Mallorca (1229-32), l'empresa va prestigiar la monarquia i va coordinar la noblesa en un projecte positiu (vegeu *Conquesta de Mallorca*). La conquesta de València fou més complexa. Va saber manipular les diferències entre els caps musulmans i aconseguí la capitulació de la ciutat de València el 1238. La conquesta de tot el regne de València culminà (1245) amb l'ocupació de Biar. A partir de llavors, les expedicions militars varen tenir com a objectiu esclafar les revoltes musulmanes a la frontera amb Múrcia, territori que va arribar a ocupar (1265-66), reprimir revoltes nobiliàries, dirigides sovint pels seus propis fills, i manar accions cavalleresques, com el projecte de croada a Palestina (1269). També va atendre qüestions més estructurals, com la reforma monetària i la dotació d'institucions municipals. Com a rei de Mallorca, i deixant de banda la conquesta de l'illa, la seva acció va ésser bastant limitada. Encarregà l'administració de Mallorca a Pere de Portugal (1231-44 i 1254-56) i a l'infant Jaume (1256-76). Fou un monarca auster, ja que només en dues ocasions, el 1269 i el 1275, demanà subsidis al regne de Mallorca. (PaC)

EL NAIXEMENT DE JAUME I

Ara comptarem en qual manera nós fom engenrats e en quel manera fo lo nostre naiximent. Primerament en qual manera fom engenrats nós. Nostre pare lo rei En Pere no volia vèser nostra mare la reina, e esdevenc-se que una vegada lo rei nostre pare fo en Llates, e la reina nostra mare fo en Miravalls. E venc al rei un ric hom, per nom Guillem d'Alcalà, e pregà'l tant que el féu venir a Miravalls, on era la reina nostra mare. E aquella nuit que abdós foren a Miravalls, volc Nostre Senyor que nós fóssem engenrats. E, quan la reina nostra mare se sentí prenys, entrà-se'n a Montpestller. E aquí volc Nostre Senyor que fos lo nostre naiximent en casa d'aquells de Tornamira, la vespra de nostra dona sancta Maria Candelèr. E nostra mare, sempre que nós fom nats, envià'ns a sancta Maria, e portaren-nos en los brases, e deïen matines en l'església de nostra Dona: e tantost com nós meseren pel portal cantaren *Te Deum laudamus*. E no sabien los clergues que nós deguéssim entrar allí: mas, entram quan cantaven aquell càntic. E puis llevaren-nos a sent Fermí: e quan aquells qui ens portaven entraren per l'església de sent Fermí, cantaven *Benedictus Dominus Deus Israel*. E, quan nos tornaren a la casa de nostra mare, fo ella molt alegra d'aquestes pronòstiques que ens eren esdevengudes. E féu fer dotze candeles totes d'un pes e d'una granea, e féu-les encendre totes ensems, e a cada una més sengles noms dels apòstols, e promès a Nostre Senyor que aquella que pus duraria, que aquell nom hauríem nós. E durà més la de sent Jacme bé tres dits de través de les altres. E per açò e per la gràcia de Déu haven nós nom En Jacme. En així nós som venguts de part de la que fo nostra mare e del rei. En Pere nostre pare. E sembla obra de Déu, car les covinences que nostre avi havia feites d'haver aquesta muller, tornà depuis que d'aquella natura de l'emperador Manuel e de nostre pare lo rei En Pere que per matrimoni se cobràs la fallidar que en l'altre matrimoni havia estada. E aenans nòs jaent en lo bressol, tiraren per una trapa sobre nós un cantal, e caex prop del bressol; mas Nostre Senyor nos volgué estorçre que no moríssem.

Jaume I *Crònica o Llibre dels Feits* (1982)

JAUME, ANTONI (Palma s XVII - XVIII) Pintor. Inscrit en els corrents barrocs, es dedicà a la imatgeria religiosa. Tenia la casa pairal i el taller a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma. Realitzà diverses obres per als convents i esglésies de Palma, sovint en col·laboració amb l'escultor Gabriel Torres. (DF)

JAUME, CAN Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre el poble de Son Macià, Son Llodrà Vell, ses Capellanes i el puig de sa Moleta. ■ Al terme de Petra, entre Son Santandreu Vell, Son Orlandis, can Xesc i can Joan Riu. (M)

JAUME, FONT DE SO NA Al terme de Puigpunyent, situada entre sa Campaneta, Son Balaguer, la font de s'Ermita i Son Jover. (M)

JAUME III, GALERIA D'ART Establiment fundat (1978) a Palma per Andreu Picó López, que n'és el director. Dóna cabuda a nombroses tendències, però principalment a la línia figurativa i postimpressionista.

↓ Galeria d'art Jaume III (Palma)

JAUME, HORT D'EN Antic hort del terme de Pollença, que confrontava amb tres camins i els horts d'en Munar i de n'Alemaný. Documentat el 1659, pertanyia a l'honor Jaume Martorell —de l'Hort—. Tenia cases i es dedicava al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. (DF)

JAUME I, HOTEL Establiment fundat (1951) a Palma. Es bastí en uns terrenys del passeig de Mallorca. Amb una categoria de tres estrelles, va tenir un total de 150 places. Fou centre de reunió i de celebració d'actes socials i allotjà destacades personalitats espanyoles i estrangeres. Joan Casals Thomàs, president del consell d'administració i director, hi organitzà festivals de la Nova Cançó, torneigs d'escacs, festivals de la Unicef, cicles de conferències i tota mena d'actes culturals. Desaparegué el 1977.

↑ Hotel Jaume I (Palma)

JAUME, MIGUEL (Mallorca s XVIII - XIX) Músic i compositor. Fou músic de la Capella del Palau de l'Almudaina, de Palma. Compongué música religiosa, com *Oratorio sacro de las lágrimas de Santa Mónica y de la conversión de San Agustín*, obra interpretada (1792) pels músics de la Capella de Santa Anna, a l'església de Nostra Senyora dels Socors, de Palma, *Gradual a la Virgen del Carmen* (1801), *Gozos a San Ignacio*, per a duo i quatre veus, *Trisa-*

gio, per a quatre veus, i *Acompañamiento al encierro a duo con varias flautas i trompetas: Oh dulce Jesús mío* (1818). (CM)

JAUME, NA Indret de la costa del terme d'Artà, situat entre cala Fosca i el cap de Ferrutx. ■ Terrenys del terme de Santanyi, entre el camp d'en Vidal, can Puça, la talaia des Pi i el puig Gros. (M)

JAUME, ONOFRE (Palma s XVIII - 1815) Farmacèutic i botànic. Deixà inèdit *Diccionario de plantas, árboles y arbustos que se crían en la isla de Mallorca, con noticia de su propiedad medicinal* (1804).

JAUME I, QUARTER Quarter situat a sa Feixina (←), Palma. Ocupava l'edifici del Grup Escolar Jaume I, construït (1935) segons el projecte de l'alemany Karl Hack. Durant la guerra, fou reclamat per les forces armades, a causa de les necessitats militars del moment, sense que arribàs a ésser utilitzat com a escola. A partir de 1937, l'ocuparen unitats d'artilleria, com el regiment d'artilleria de Mallorca, el número 35 i el número 23, i d'infanteria de marina, com el regiment número 4. Tenia 1.200 m², amb un edifici de tres plantes i diverses dependències auxiliars, construïdes pels militars. El 1952, la part ocupada per l'exèrcit va ésser tornada a l'Ajuntament de Palma i, el 1962, ho va ésser la de la Marina. (DJ)

↓ Quarter Jaume I (Palma)

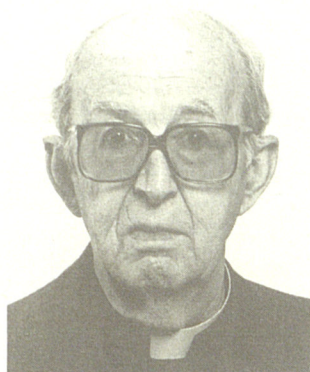
JAUME, SON Terrenys del terme de Campanet, situats entre can Piu, Son Ballester, Son Seneca i es Cós. Documentats el 1795, deriven de l'establiment de la possessió de Son Bordoi. ■ Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Oms, Son Llompart, can Pinya i can Morei. ■ Antic hort del terme de Porreres,

confrontava amb el camí de la vila a la Comuna de Porreres i el camí de Porreres a Sineu. Documentat el 1567, pertanyia a l'honor Mateu Jaume, de qui prengué nom. De 7 quarterades, tenia cases, sinia i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalissa. (DF/M)

JAUME, SO NA Antiga possessió del terme de Palma, es trobava situada prop de la Font de la Vila. Documentada el 1605, pertanyia a l'honor Pere Busquets. Tenia cases i tafona. Era dedicada a olivars, vinya, magranars i conreu de cereals i de lleguminoses. Hi havia ramaderia ovina, porcina i aviram. Feia una renda anual de 160 lliures. El 1705, era de Joana Ferrà i tenia el molí d'aigua fariner denominat molí de So na Jaume o des Tasconet, situat a la síquia de na Bastera, amb casa i mitja quarterada de terra. Era arrendat a part de la possessió i feia una renda anual de 25 lliures, amb obligació de moldre de franc per a la possessió. ■ Al terme de Puigpunyent. Documentada el 1787, pertanyia als Barceló. Era una propietat mitjana, amb cases i hort, dedicada al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Era arrendada conjuntament amb la possessió de sa Campaneta (Puigpunyent). (DF)

JAUME ANDREU, SON Terrenys del terme de Manacor, situats entre Son Perdiu, Son Perot Vell, Son Jordi, es Pouàs, ses Tapareres i Son Pere Andreu Vell. (M)

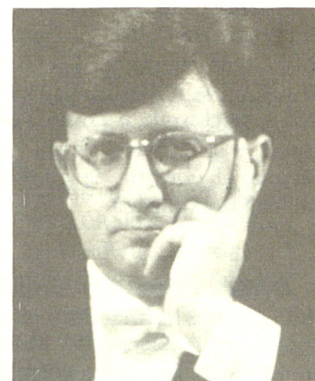
↓ Molí de Son Jaume Andreu (Manacor)

→ Joan Jaume Arbós

JAUME ARBÓS, JOAN (Consell 1911) Prevere. S'ordenà el 1936. Fou degà de la Seu de Ciutadella i vicari general del bisbat de Menorca (1959-69). És coautor de *Parroquia de Nuestra Señora de la Visitación de Consell* (1984) i *Consilium I* (1989).

JAUME BAUZÀ, BARTOMEU (Llucmajor 1957) Músic. El 1979, obtengué el títol de professor superior de piano i música de cambra del Conservatori Superior de Música de València, del qual és professor des de 1980. Ha actuat als principals centres musicals d'Espanya i al Festival Internacional d'Ais de Provença (França). Ha estrenat nombroses obres de compositors, com Lluís Blanes Arqués, Amand Blanquer Ponsada, César Cano Forrat, Josep Maria Evangelista Cabrera, Rafel Mira, José Antonio Orts i Ramon Ramos Villanueva. També ha realitzat primeres audicions a

→ Bartomeu Jaume Bauzá

Espanya d'obres de Theodor W Adorno, Rodolfo Halffter Escriche i Frank Martin. Ha enregistrat quatre discs i gravat programes per diversos centres de ràdio i televisió. Ha estat guardonat amb els premis de piano Unión Musical Española (1977), López-Chavarri (1980) i Yamaha en España (1982).

JAUME DE COANEGRA, ONOFRE (Santa Maria del Camí s XV - Porreres 1523) Agermanat. Era propietari de terres a la vall de Coanegra. Va esser un dels principals dirigents de la Germania a Santa Maria del Camí. Fou condemnat a mort el juliol de 1523. Va fugir i s'amagà a Porreres, on fou descobert i executat a la plaça del poble. Els seus béns varen esser confiscats. (MaM)

JAUME II DE MALLORCA (Montpeller 1243 - Mallorca 1311) Rei de Mallorca, comte del Rosselló i de la Cerda-

↓ Jaume II de Mallorca

nya i senyor de Montpeller (1276-1311). Era fill segon de Jaume I i de Violant d'Hongria. Durant un cert temps, va rebre educació a París. Jaume I, en un gest inhabitual, li va permetre d'escollir la seva esposa lliurement. El 1275, l'infant Jaume es va casar amb Esclarmunda de Foix, filla del comte Roger IV. D'aquest matrimoni varen néixer sis fills, Jaume, Sanç, futur Sanç I de Mallorca, Sança, Felip, Elisabet i Ferran. La historiografia romàntica personalitzà en el seu caràcter i en el del seu germà i rival, el monarca de la Corona d'Aragó Pere el Gran, els distints destins dels seus regnes. Segons això, Pere el Gran seria el rei enèrgic i resolutiu que la conjuntura política exigia, mentre que Jaume II de Mallorca era un monarca bondadós i, en determinades circumstàncies, traïdor al seu germà. El 1276, en morir Jaume I, va rebre la Corona de Mallorca, formada pel regne de Mallorca, que incloïa les Pitiüses i el regne musulmà vassall de Menorca, els comtats del Rosselló i la Cerdanya, la senyoria de Montpeller, la baronia d'Omeladès i el vescomtat de Carladès (vegeu *Corona de Mallorca*). Aquests territoris, inconnexos, suposaven menys d'una desena part de l'herència rebuda per Pere el Gran. Els territoris pirinencs eren deixalles de la derrota de Muret (1213) i del tractat de Corbeil (1258). Jaume II de Mallorca es va veure involucrat en unes circumstàncies polítiques excepcionals, com l'excomunió del seu germà i la invasió francesa de Catalunya (1285). Per això, durant molt de temps, el destí del regne de Mallorca anà lligat a la qües-

JAUME II FUNDA DIVERSOS POBLES

Fundaciones de pueblos.— Extramuros de la *Ciutat de Mallorques* en el siglo XIII no existían más que alquerías, nombre aplicado a predios de mucha extensión y rahales, *rafals*, a los caseríos o a casas y predios principales con diferentes rahales o casas dependientes de las alquerías. La única población era la ciudad de Mallorca, *no sabent barri com tots los reeb dins si ab tres portals ab portes de ferre* como constata Marsili. Los nombres de las principales alquerías, después denominarán los pueblos que las suplantaron. La fundación de pueblos fue confiada por el rey Jaime II a Pedro Esturs, de Sóller, y Ramón Desbrull, de Inca, conforme a les directrices por él trazadas y jurídicamente establecidas (1300) en treinta y seis capítulos. Ellos venían a ocupar el lugar de los conciertos particulares y a regular con uniformidad las condiciones del establecimiento en relación con los pobladores y, con partes de una corporación, éstos a cumplir los deberes con que estaban ligados a ésta y a los señores. Pero con la sorprendente particularidad de que el censo no resultaba prestación onerosa, sino más bien leve reconocimiento al fundador. Así nacían a la vida no el cómputo rutinario de once villas: Algaida, Lluchmajor, Porreras, Felanitx, Campos, Santanyí, Sineu, La Pobla d'Hualfás, Manacor, Petra, Binissalem, sino también Selva y otras más.

El rey atendía oportuna y convenientemente, las reclamaciones de los vecinos de las villas en cuanto al abastecimiento de agua para beber, lavar y abrevar.

Antoni Pons *Historia de Mallorca* (Vol I, 1963)

tió de Sicília (vegeu *Guerra de les Vespres Sicilianes*). El problema dinàstic entre Jaume de Mallorca i Pere el Gran s'inicià el 1260, en morir l'infant primogènit Alfons i passar a ocupar la primogenitura l'infant Pere. Quan, el 1262, Jaume I decidí de realitzar un testament definitiu, on ja es configurava la Corona de Mallorca a favor de

l'infant Jaume, l'infant Pere, que abans mai no s'havia queixat de les porcions que li eren adjudicades, redactà un document de protesta, mantengut en secret, contra la fragmentació dels territoris de la Corona d'Aragó. D'acord amb aquesta política, el 1279, Pere el Gran li imposà un *Pacte d'Infeudació* (→). A partir de llavors, va passar d'esser un rei independent a esser un rei vassall, amb l'obligació de retre homenatge als reis d'Aragó i acudir a les convocatòries de Corts Generals. La seva política exterior quedà supeditada a la de la Corona d'Aragó. Aquests fets expliquen el seu alineament amb el papat i amb la monarquia francesa quan es produí la invasió francesa de Catalunya de 1285. L'atac francès fracassà i la Corona d'Aragó li confiscà les Balears. Des d'aquest any fins a 1298, la seva situació va esser molt peculiar. Havia perdut la meitat de les possessions i només governava sobre territoris de titularitat comtal, el Rosselló i la Cerdanya, vescomtat, Carladès i Omeladès, i senyorial, Montpeller. Així i tot, conservava el títol de rei. En el tractat d'Anagni (1295), s'estipulà que li serien retornades les Balears en les mateixes condicions pactades el 1279. Quan recuperà (1298) el domini efectiu de Balears, havia desaparegut el darrer enclavament musulmà, l'illa de Menorca, conquistada (1287) per Alfons el Franc. Des de la recuperació

↓ Sepulcre de Jaume II a la Seu de Mallorca

del seu Regne fins que es morí, lliure de complicacions internacionals, realitzà una àmplia política de reformes internes. Jaume II tenia un exacte coneixement dels problemes de les Balears, perquè havia administrat l'arxipèlag en nom de Jaume I des de 1256 fins a 1276. Les seves reformes abastaren des de l'urbanisme a la colonització agrària, passant per la defensa, la moneda i el patrimoni. Algunes mesures destinades a independitzar el Regne, com l'establiment d'un impost per a forasters i la lleuda balear, fracassaren. Altres mesures, com la reforma del centre de Palma, no es dugueren a terme. El seu reformisme convertí Palma en una aparent capital del regne de Mallorca i amplià la base social que donava suport a la *Dinastia de Mallorca* (←). (PaC)

JAUME DE MALLORCA (? s XIII - Perpinyà 1330) Fill primogènit del rei Jaume II de Mallorca i Esclarmunda de Foix. Va néixer després de les infantes Isabel i Sança. Cap a 1295, la seva amistat amb el bisbe de Tolosa li despertà la vocació religiosa. El 1299, renuncià als drets a la successió de la Corona de Mallorca i ingressà al convent franciscà de Perpinyà. El 1235, no va esser tengut en compte a l'hora de nomenar tutor durant la minoritat de Jaume III de Mallorca, càrrec que va ocupar el seu germà Felip de Mallorca. Fou enterrat al convent de Sant Francesc, de Perpinyà, on té una estàtua sepulcral vestit de cavaller. (PaC)

JAUME III DE MALLORCA (Catà-

↓ Sepulcre del rei Jaume III a la Seu de Mallorca

↑ Jaume III de Mallorca

↑ Jaume III de Mallorca (Llibre de Privilegis)

nia, Sicília 1315 - Lluçmajor 1349) Rei de Mallorca, comte del Rosselló i de la Cerdanya, senyor de Montpeller (1324-49). Era fill de l'infant Ferran de Mallorca i d'Isabel de Sabran, comtessa de Matagrifó, i nét de Jaume II de Mallorca. Es va casar amb Constança d'Aragó i amb Violant de Vilaragut. Del primer matrimoni nasqueren Jaume, futur Jaume IV de Mallorca, i Isabel de Mallorca. Del segon va néixer Esclarmunda, morta en la seva infantesa. El rei Sanç de Mallorca, que no tenia fills propis, el designà hereu de la Corona de Mallorca, seguint la lletra del testa-

ment dictat per Jaume I el 1262. El seu entorn personal i polític va esser molt negatiu. No va arribar a conèixer el seu pare, que va morir (1316) a la batalla de Clarença (Grècia). Tampoc no va poder aprofitar l'experiència política del seu oncle, el rei Sanç de Mallorca, que va morir quan ell només tenia nou anys. La seva successió a la Corona de Mallorca va esser contestada pel rei de la Corona d'Aragó Jaume el Just. Aquest, que havia projectat la conquesta de Sardenya, va trobar en el tema successori un pretext per aconseguir un important suport econòmic i logístic. Sanç de Mallorca li va oferir un préstec de 25.000 lliures i el manteniment d'una flota de vint galeres, amb les tropes corresponents, per un període determinat. El 1325, Jaume el Just aconseguí la condonació del deute de 25.000 lliures i de les despeses derivades del manteniment de les galeres a Sardenya durant un període de temps superior al que havien convengut, a canvi de la renúncia del rei de la Corona d'Aragó a la Corona de Mallorca. Per causa de la seva minoritat, el rei Sanç deixà establert un consell de regència. Aquest organisme designà com a tutor l'infant *Felip de Mallorca* (←). El 1335, ja declarat major d'edat, va assumir el govern personal. En aquell moment, Mallorca ja havia clausurat el seu període expansiu. El 1331, va patir una epidèmia i entre 1331 i 1333 una secada, que provocaren un decliu demogràfic. Entre 1329 i 1343, Mallorca va perdre quasi un 9% de la població. La situació financera del municipi era difícil. La Universitat

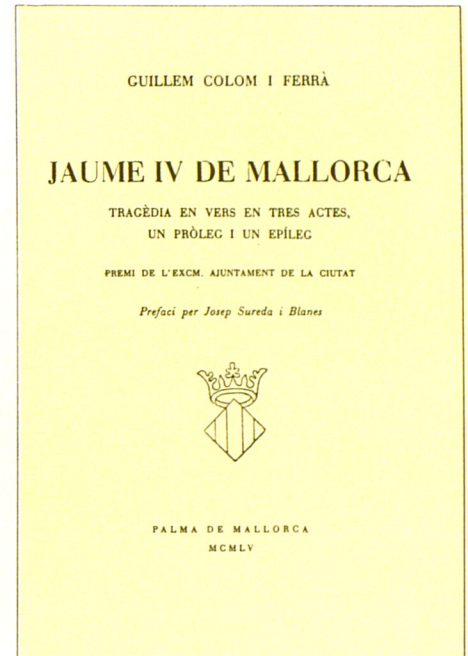

↑ Monument a Jaume III de Mallorca (Lluçmajor)

de Mallorca va haver d'absorbir la condonació del préstec de 25.000 lliures a Jaume el Just, finançar la importació de blat, assumir despeses defensives i cooperar en el bloqueig de l'estret de Gibraltar, amenaçat pel benimerins. El 1336, la Universitat de Mallorca es trobava al límit de les possibilitats financeres. Per això el seu regnat fou diferent al dels seus predecessors. Va coincidir amb el canvi de conjuntura que es coneix com a crisi del s XIV. Malgrat aquesta situació, durant el seu regnat es creà el *Consolat de Mar de Mallorca* (←) (1325) i es redactaren les *Lleis Palatines* (→) (1337), proclamades per afrontar la caòtica organització de la Cort. S'enemistà amb el rei de la Corona d'Aragó, el seu cunyat Pere el Cerimoniós. Aquest l'acusà de batre moneda pròpia, incomplint una de les seves obligacions com a vassall dels monarques catalano-aragonesos, i d'intentar segrestar-lo quan Jaume III anà a Barcelona el 1342. El rei Pere li obrí un procés que culminà en una sentència desfavorable per al monarca mallorquí (1343). El maig d'aquest mateix any, Pere el Cerimoniós conquistà Mallorca. El 1345, ocupà el Rosselló i la Cerdanya. El 1349, Jaume III va vendre Montpeller al rei de França Felip VI. Es liquidava així el projecte polític de la *Corona de Mallorca* (←), inviàble per raons d'estat i de coherència, però que havia mostrat un gran dinamisme en els curts períodes de pau que hi va haver entre 1276 i 1343. La fi de la Corona de Mallorca no suposà la fi de la *Dinastia de Mallorca* (←). El 1346, va morir la seva esposa Constança d'Aragó. El 1349, Jaume III

desembarcà a Mallorca per intentar recuperar el seu regne. Fou derrotat i mort a la batalla de *Lluçmajor* (→), on també va morir el seu germanastre Pagà i hi va esser ferit el seu fill Jaume. El seu cos va esser enterrat primer a Lluçmajor i després a la Seu de València. El 1905, les seves despulles foren traslladades a la Seu de Mallorca. (PaC)

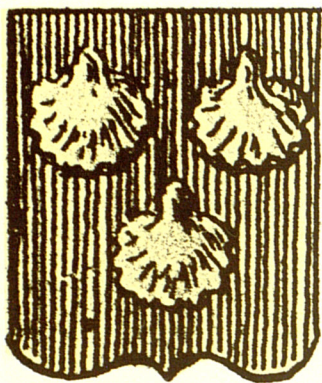
JAUME IV DE MALLORCA (Montpeller 1337 - Sòria 1375) Rei titular de Mallorca (1349-75), príncep titular de Morea, comte de Clarença i baró de Matagrifó. Fill de Jaume III i de Constança d'Aragó. Fou ferit a la batalla de Lluçmajor (1349). Presoner de Pere el Cerimoniós, fou traslladat a València amb la reina Violant i la seva germana Elisabet de Mallorca. El seu captiveri, en qualitat de pres polític, s'allargà fins a 1362. Primer fou reclòs al castell de Xàtiva, amb instruccions precises sobre visites i correspondència. El 1358, Pere el Cerimoniós el va traslladar al Castell Nou de Barcelona. Aquí, el règim carcelari fou molt dur, fins al punt que fou obligat a dormir dins una gàbia de ferro, amb un vigilant. L'estratègia del Cerimoniós de tenir-lo a prop per poder controlar-lo millor va resultar errada a curt termini. La seva presència a Barcelona posà de manifest la crueltat de Pere el Cerimoniós, mentre que Jaume IV obtenia les simpaties d'amples sectors de la societat barcelonina. El maig de 1362, un grup dirigit per Jaume de Santcliment aprofità que el Cerimoniós era a Perpinyà i l'alliberà. El 1363, es casà amb

↑ Obra de Guillem Colom dedicada a Jaume IV de Mallorca

la reina Joana de Nàpols, però només va exercir funcions de rei consort, amb el títol de duc de Calàbria. Disconforme amb aquesta situació, es va unir al Príncep Negre, fill del rei Eduard III d'Anglaterra, i participà en la invasió de Castella. El 1367, lluità a la batalla de Nàjera a favor del rei Pere I de Castella. Aquest mateix any, emmalaltí a Valladolid, on caigué presoner d'Enric de Trastàmara. Aquest, pressionat per França, l'alliberà a canvi d'un rescat. Llavors s'alià amb Lluís d'Anjou, germà de Carles V de França, que volia crear un regne mediterrani. Amb el suport financer de Lluís, reclutà un exèrcit d'uns 6.000 mercenaris, veterans de la Guerra Civil Castellana i de la Guerra dels Cent Anys. Amb aquest exèrcit, va envair Catalunya (agost 1374-febrer 1375). Inicià la campanya de Catalunya travessant els Pirineus pel Conflent, sense trobar resistència. Fèu una guerra de guerrilles i recorregué tot Catalunya. Saquejà i incendià fins a arribar a Sant Cugat del Vallès, a les portes de Barcelona. Aquesta campanya va tenir més efectes psicològics, la humiliació de Pere el Cerimoniós, que no polítics. L'hivern determinà la retirada del seu exèrcit a Castella, on arribà greument malalt. En morir, designà hereva la seva germana Elisabet de Mallorca, que l'havia acompanyat durant tota la campanya de Catalunya. (PaC)

JAUME DE S'ARBOÇAR Família de propietaris pagesos de Santa Maria del Camí. El s XV, apareixen com a

← Escut de la família Jaume de s'Arboçar

propietaris a la vall de Coanegra. El 1483, la família Jaume, de Santa Maria del Camí, comprà un molí i un rafal, amb casa adjunta, a Coanegra, l'actual Son Pou. El 1516, Bartomeu Jaume s'establí a s'Arboçar, una de les possessions més importants del terme. El 1578, Joan Jaume posseïa el Celleret a Coanegra (es Celleràs), amb terres i muntanya. El mateix any, Eleonor Jaume, vídua d'Onofre Jaume, i Arnau Jaume posseïen diverses terres a Coanegra i Joan Jaume i Miquel Jaume eren propietaris de s'Arboçar, amb un valor de 7.000 i 4.000 lliures respectivament. El 1817, Joan Jaume era el propietari de s'Arboçar, de 174 quarterades. El mateix any, Guillem Jaume era propietari de 19 quarterades a Buc. Els Jaume comencen a aparèixer ocupant càrrecs públics al final del s. XV. El 1492, Martí Jaume fou batle reial i, el 1497 ho fou Antoni Jaume. El s. XVI, mentre els Jaume de Coanegra anaren perdent influència, els Jaume de s'Arboçar la consolidaren. Pere Jaume era conseller el 1540. Joan Jaume de s'Arboçar fou batle el 1529, el 1533 i el 1538. També foren batles Martí Jaume el 1541, Joan Jaume de s'Arboçar el 1549 i 1562 i Miquel Jaume el 1597. Destacà l'agermanat *Onofre Jaume de Coanegra* (←). Bartomeu Jaume de s'Arboçar, per contra, abandonà la Germania. Un altre Onofre Jaume de Coanegra fou perseguidor de bandejats. Amb edictes de 1566 i 1567, li foren donades tota classe de facilitats per a capturar bandejats, fins i tot li permeteren d'ajudar-se d'altres bandejats. El 1576, el bandejat Antoni Amengual, de Binissalem, matà Miquel Sampol, de la companyia d'Onofre Jaume, i calà foc la seva casa. Els s. XVII, XVIII i XIX, els Jaume de s'Arboçar seguiren ocupant un lloc preminent a Santa Maria del Camí. Diferents membres de la família foren batles reials (1603, 1626, 1635 i 1640) i representants de la vila en el Gran i General Consell (1596, 1626, 1634 i 1638). Jaume Jaume de s'Arboçar fou batle el 1770-72 i el 1776-79. Jaume

del Moli, de Coanegra, fou també batle el 1605 i 1616. Al principi del s. XIX, foren liberals i Joan Jaume de s'Arboçar fou batle constitucional el 1820. *Bartomeu Jaume* (→) fou doctor en teologia, capellà d'honor del bisbe Nadal, paborde de la Seu de Mallorca, director de la Casa d'Expòsits i historiador. Jaume Jaume de s'Arboçar, germà de Bartomeu, també fou capellà d'honor del bisbe Nadal. El s. XIX, varis membres d'aquesta família foren batles. (MaM)

JAUME DE S'ARBOÇAR, SON Antiga possessió del terme de Santa Maria del Camí. Documentada el 1598, pertanyia a l'honor Miquel Jaume. Tenia cases, amb tafona i molí de sang. Era dedicada a olivars, garroverars, vinya i conreu de cereals. Hi havia ramaderia ovina i aviram. Prengué nom (s. XVI -XVII) de la família Jaume, propietària de la primitiva possessió de s'Arboçar. És documentada també com a s'Arboçar dels Jaume. (DF)

JAUME DE S'ARBOÇAR CANYELLES, BARTOMEU (Santa Maria del Camí 1765 - Palma 1844) Historiador i prevere. Realitzà els estudis superiors a la Universitat Balear. Després de romandre (1795) a Barcelona i Madrid, el bisbe Nadal el nomenà el seu capellà d'honor. Durant tres anys, exercí interinament el càrrec de professor de teologia de la Universitat Balear. El 1800, a proposta del bisbe Nadal, fou nomenat pel rei paborde de la Seu de Mallorca. Va esser director

↓ Son Jaume de s'Arboçar (Sànta Maria)

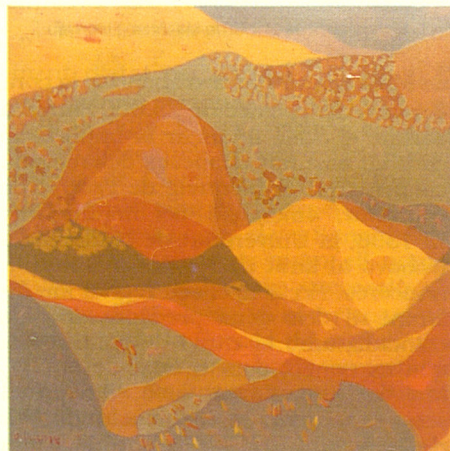

de la Casa d'Expòsits, institució benèfica per a la qual adquirí una casa. És considerat el primer investigador de la història de Santa Maria del Camí. És autor de *Coanegra* i *Baratillo*, obres que es troben a l'Arxiu del Regne de Mallorca, i de *Miscelánea del Archivo del Real Patrimonio*, a la biblioteca de Santa Maria de La Real. També publicà un estudi sobre la basílica paleocristiana de Son Fiol, a Santa Maria del Camí. El 1964, fou proclamat fill il·lustre de Santa Maria del Camí. (JoC)

JAUME DE SON ARMAND, CAN Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre el puig de ses Basses, can Pep Serra, can Guillem de s'Escola i el puig des Llorer. (M)

JAUME FONT, GUILLEM (Manà)

↓ Obra de Guillem Jaume Font

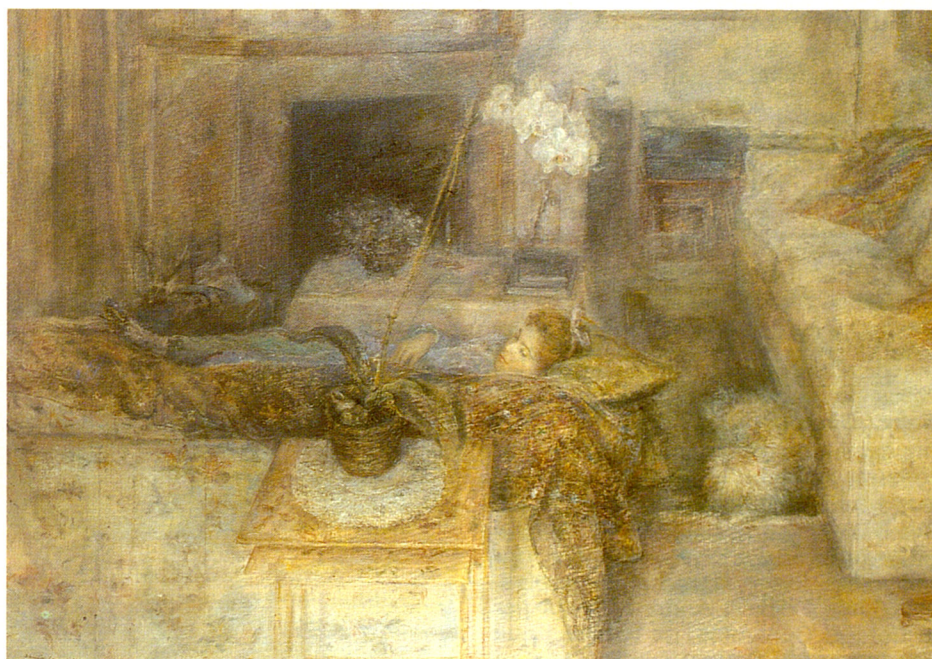

cor 1936 - 1978) Pintor i músic. Estudià música al Conservatori Professional de Música i Dansa de Balears i al Conservatori Superior de Madrid. Fèu part de diferents conjunts de jazz. Des de 1975, es dedicà a la pintura. Exposà a Manacor (1975) i Palma (1977). Pintà preferentment retrats utilitzant la tècnica puntillista.

JAUME GARAU, ANTONI (Llucmajor 1820 - Mallorca 1885) Metge. Es doctorà en medicina a la Universitat de Montpeller (França). Fou director de l'hospital de colèrics de Palma durant l'epidèmia de còlera de 1865. Fou regidor de l'Ajuntament de Palma (1858-62, 1867, 1873-77). Membre fundador de la Societat Arqueològica Lul·liana, en fou president. Traduí al castellà *Los pozos artesianos en Mallorca* (1879), d'Henri Hermite.

JAUME GARAU, MATEU (Llucmajor 1811 - Palma 1886) Bisbe de Mallorca (1875-86). Becat (1827) pel seminari conciliar de Sant Pere i ordenat de prevere (1835), fou secretari de cambra (1836-58) dels bisbes de Mallorca Antonio Pérez de Hiras, Rafael Manso i Miquel Salvà Munar. Doctor en teologia (1849) per la Universitat Central de Madrid, guanyà per oposició una canongia d'ofici a la Seu de Mallorca i fou elegit bisbe de Menorca (1858-75). Realitzà (1876-78), com a bisbe de Mallorca, una visita pastoral a les parròquies de l'Illa. El 1879, erigi l'Associació de Sant Josep per fundar i

↓ Mateu Jaume Garau

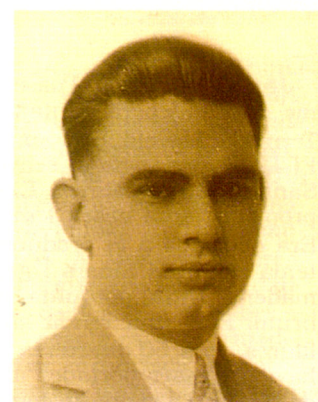
↑ Damià Jaume Guardiola, *Sesta sota les orquídies*

sostenir escoles gratuïtes, principalment nocturnes, de doctrina cristiana i instrucció primària per als nins i per als obrers joves. El papa Lleó XIII el delegà (1884) perquè en representació seva coronàs pontificalment la imatge de la Mare de Déu de Lluc. Fèu reparar nombroses esglésies, fundà els cercles d'obers catòlics i construí els primers temples dels suburbis de Palma. Fou inhumat a la capella de Sant Josep, de la Seu de Mallorca. Escriví una sèrie de discursos panegírics i de cartes pastorals. El Govern espanyol, en agraïment a la seva labor social, el condecorà amb la Gran Creu d'Isabel la Catòlica. (LIP)

JAUME GARÍ, PERE ANTONI (Llucmajor 1913 - 1973) Músic compositor. Fou deixeble de Joan Maria Thomàs. Va ésser director de la Banda de Música de Llucmajor (1956-71). Compongüé la marxa per a banda *Nostre Senyora de Gràcia* (1940) i la marxa fúnebre *Plegaria al Santo Cristo de la Esperanza* (1966). Musicà alguns poemes de Maria Antònia Salvà, com *Càntic a la Immaculada* i *Cel d'horabaixa*, i la comèdia de Miquel Picornell *La Marquesita* (1952). També es destacà com a músic de jazz. (CM)

JAUME GUARDIOLA, DAMIÀ (Palma 1948) Pintor. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma, i a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona. Ha exposat a Palma (1973, 1975 i

1978), Madrid (1976 i 1987), Eivissa i Brussel·les (1980), Alemanya (1981-84 i 1986), Milan (1985) i Sant Llorenç des Cardassar (1991). Participà en l'exposició *Realistas Españoles*, celebrada a Mèxic (1977) i a la 7 Fira d'Art Internacional del Palau de Belles Arts, de Brussel·les (1980). La seva obra s'adscriu a un realisme poètic. Té obres al Museu d'Elx i al Stadt-bad, d'Alemanya.

→ Joan Jaume i Jaume

JAUME I JAUME, JOAN (Artà 1905 - Palma 1940) Metge. Llicenciat (1929) per la Universitat de Barcelona. Fou metge de la Casa del Socors des de 1932 i oto-rino-laringòleg dels serveis d'Higiene Escolar i Beneficiència Municipal, de Palma, des de 1933. Exercí de tresorer del Col·legi Oficial de Metges de Balears (1937-1940). Investigà el diagnòstic i tractament de les malalties nasals i de la laringe i en publicà diferents articles a revistes, com *Revista Balear de Medicina*.

JAUME I JAUME, LLUÍS (Palma 1891 - Son Servera 1968) Músic. El 1921, s'instal·là a Son Servera. Fou professor de solfeig, director de la banda La Serverense (1939-60) i fundador de l'orquestrina Ronner (1948). Fèu arranjaments per a banda i compongué música religiosa, com *Pare Nostro*, *Déu Vos Salve*, *Santa Maria* i *Gloria Patri*. (CM)

JAUMELL, COVA DE SON Al terme de Capdepera, situada entre les cases de la possessió i el puig d'en Nofre. Descoberta (1927) quan s'obrí un camí nou cap a cala Agulla, s'hi trobaren uns quaranta vasos globulars i tronco-cònics de terrissa, fets a mà. N'hi ha dos de petits, de forma globular amb anses de suspensió perforades, que foren adquirits pels professors Lluís Ferbal i Andreu Crespi per al Col·legi Cervantes, de Palma, i que passaren, posteriorment, al Museu Municipal de Bellver. Abans que aquesta cova es convertís en cisterna, Lluís Amorós va porgar tota la terra i cendres tretes del seu interior i recuperà diferents peces de bronze, com un petit ganivet romput en quatre fragments, una agulla en tres fragments, dos punxons i un ganivet-daga de forma triangular, romput en sis fragments. Trobà mitja dotzena de botons plans prismàtics, amb perforació en forma de V, i un clau de ferro i ho deposità tot al Museu Regional d'Artà. (M)

JAUMELL, SON Possessió del terme de Capdepera, situada entre Son Terrassa, Llovetà, Son Xona i Benifela. El 1749, pertanyia al senyor Joaquim Santandreu Rossinyol. Era una gran propietat, amb cases i molí de sang. Era dedicada a la producció de blat i tenia extensos pinars i garrigues, ramaderia ovina, porquina, bovina i cabrum. Feia una renda anual de 300 lliures, més 50 quarteres de blat, que havien d'esser portades al carregador de la mar. La renda es complementava anualment amb el lliurament al senyor de tres roves de llana, vuit gallines, quatre capons, un moltó, un quintar de formatge, dues fogasses de dotze lliures de pes i dues fogasses de brosat. El 1787, pertanyia a la família ciutadana dels Dureta. (DF/M)

JAUMELL, TALAIA DE SON També anomenada torre de cala Moltó o de cala Agulla. Aquesta darrera denominació apareix en el mapa de Mallorca (1650) de Vicenç Mut. Es troba situa-

↑ Talaia de Son Jaumell (Capdepera)

da al puig homònim del terme de Capdepera, entre el puig de s'Àguila, la platja de sa Mesquida, el cap des Freu i la punta de sa Foguera. Va esser construïda abans de 1597, data en la qual fou inspeccionada per Bonet Verger, enviat del virrei Ferran Sanoguera. (M)

→ Damià Jaume Llabrés

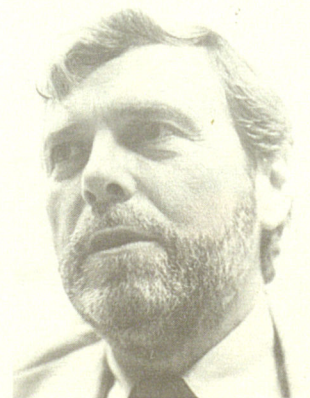
JAUME LLABRÉS, DAMIÀ (Palma 1963) Zoòleg. Estudià a la Universitat de Barcelona. Fou un dels descobridors de la supervivència del *Ferret* (←) a la Serra de Tramuntana. Especialista en carcinologia, ha descrit diverses espècies noves de crustacis, com *Pseudoniphargos triasi*, *P daviui*, *Branchipus cortesi*, *Psammogammany burri* i *Heteronysordes palmeri*.

JAUME LLUÍS, CAN Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre can Monjo, Son Cladera Vell, Son Banús i el puig de s'Esquerda. (M)

JAUME LOCO, CAN Propietat rústica del terme de Campos, situada entre Son Perot, sa Sorda, sa Punta i Son Catlar. (M)

JAUME MAIG, SON Terrenys del terme d'Algaida, situats entre el poble de Pina, Son Moll Vell, So na Mora Nou i Son Bonet. Documentats com a possessió els s XVII- XIX, pertanyia a la família dels Jaume-Maig, de qui prengué nom. Des del s XVIII, la possessió fou establerta fins a desaparèixer com a propietat rellevant. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals i lleguminoses. Els s XVII-XVIII, estava sota el domini directe dels Gual-Desmur.

JAUME MIQUEL, ANTONI (Manacor 1932) Realitzador de televisió. Començà (1955) com a guionista de Ràdio Joventut de Barcelona i va ingressar (1958) a Ràdio Televisió Es-

→ Antoni Jaume Miquel

JUAN JAUME MIRALLES

CUENTOS, COSTUMBRES Y ESCENAS
DE NUESTRA PAYESÍA

↑ Llibre sobre la pagesia de Joan Jaume Miralles

panyola, Societat Anònima com a presentador i locutor. El 1963, es convertí en realitzador de televisió. Fou el primer director (1979-85) del Centre Territorial de Televisió Espanyola a Balears. Ha realitzat tota mena de programes i ha adaptat alguns guions per cinema, ràdio i televisió.

JAUME MIRALLES, JOAN (Santa Maria del Camí 1902) Enginyer agrícola, veterinari i escriptor. Fou membre del Consell Nacional Veterinari i del Consell Superior Agrari del Ministeri d'Agricultura. A partir de 1936, col·laborà amb articles de ramaderia, avicultura i agricultura en diverses publicacions especialitzades, com *Mallorca Agrícola*, *Avicultura*, *Boletín de Agricultura* i *El cultivador moderno*. És autor d'estudis sobre el camp mallorquí, com *La ganadería balear* (1971), *Evolución Social Económica Agraria*, *Islas Baleares* (1973) i *Comercio pecuario en la primera mitad del siglo*. Influencia de la familia March. També ha escrit les novel·les costumistes en castellà *Medio siglo de historia* (1980) i *La señora de Son Montaner en el ambiente de nuestra payesía* (1983), i cinc volums de *Cuentos, costumbres y escenas de nuestra payesía* (1978-84).

JAUME MULET, RAFEL (Palma 1928 - 1983) Poeta i crític d'art. En col·laboració amb el pintor Pere Quetglas —Xam—, creà i dirigí la revista *Dabo, pliegos de poesía* (1951-60). També participà en la creació del Grup *Tago* (←) i en fou president. Se'n sepa-

→ Rafel
Jaume Mulet

ra el 1961, quan intensificà la seva activitat de crític. Aleshores fundà *Alcornase, islote de poesía*, de la qual només sortiren quatre números (1961-62), amb col·laboracions poètiques de Josep Maria Forteza, Josefina Ordinaña, Rafel Perelló Paradelo i d'ell mateix, i dibuixos de Joan Covas, Joan A Ferrero, Joan Gibert i Miquel Rivera Bagur. Entre 1960 i 1966, fou col·laborador d'*Última Hora*, amb crítiques d'art (*Ex-posición-es*), articles i notes d'opinió. També fou crític d'art a la revista *Cort* (1976-77) i al *Diario de Mallorca*. Poeta educat en el model d'Antonio Machado i en la Generació de 1927, començà escrivint en castellà. Publicà poemes dispersos en les revistes que fundà i en altres com *El Heraldo de Cristo* (1961). El seu primer recull fou *Canciones con música de frío*, parcialment publicat (1958) a Múrcia. El 1957, guanyà el premi Ciutat de Palma, amb *Las oraciones y otros poemas* (1958), i el tornà a guanyar (1959)

↓ Rafel Jaume Mulet, *Molt més que les paraules*

Rafel Jaume

MOLT MÉS QUE LES PARAULES

MALLORCA
1979

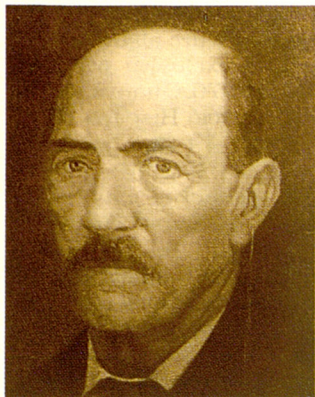
amb *Los sonetos*, inèdit. A partir de 1960, començà a escriure algun poema en català, llengua exclusiva per a la creació a partir de 1970. Guanyà (1978) el premi de l'Agrupació Hispana d'Escriptors amb *Oracles i consignes*. En vida, només publicà *Molt més que les paraules* (1979), *Arribar al fons* (1980) i alguns poemes esparsos. Pòstumament, han aparegut *Poemes 1982-1983* (1984) i *Escrut a Bunyola* (1991). Obri (1976) la llibreria *Cavall verd* (←), que regentà fins a la seva mort. Com a crític d'art, es caracteritzà per la independència del seu judici. Com a poeta, deixà la major part de la seva poesia, tant en castellà com en català, inèdita. Hi sobresurten dues notes característiques: la descripció de la vida del seu barri, la Soledat, amb una fidelitat de cronista meticulós, i els poemes escrits com una mena de dietari personal, de tons desolats i pessimistes. (JMV)

→ Andreu
Jaume Nadal

JAUME NADAL, ANDREU (Palma 1842 - 1924) Pedagóg i empresari. Professor d'instrucció primària, fundà un col·legi privat al carrer de la Pelletèria, de Palma. Fou designat (1870) substitut de la càtedra de llatí de l'Institut Balear, de Palma. El 1876, emigrà a l'Uruguai. A Montevideo creà, amb els seus germans, la societat *Jaume Germans*, dedicada a la fabricació de sabons i espelmes. Fou armador de les barques «Francisca Nadal» i «India», que feien la travessia Montevideo-Cuba, dedicades al transport de carn. El 1889, tornà a Mallorca, on continuà les activitats empresarials. Fou president del Banc Agrari i del Progrés Urbà, vice-president de la Companyia Tramvies Elèctrics i vocal de la Junta d'Instrucció Pública. Un carrer de Palma du el seu nom. (AJR/DF)

JAUME NOU, SO NA Propietat rústica del terme de Palma, situada entre can Font, cas Baratader, Son Penyaflor, Son Bibiloni i cas Guixer. (M)

← Miquel
Jaume
Paieres

JAUME PAIERES, MIQUEL (Palma 1817 - Bunyola 1899) Empresari. El 1861, s'associà amb l'enginyer belga Paul Bouvy van Schorremberg, amb el metge-cirurgià Joan Ignasi Estelric i amb el notari Manuel Sanxo per explotar la fàbrica de paper continu *La Palmesana*, instal·lada al carrer dels Oms, de Palma. La fallida de la fàbrica l'obligà a emigrar amb la família a l'Uruguai (1868). A Montevideo fundà la societat *Miquel Jaume e Hijos* i muntà la fàbrica *La Balear Industrial*, dedicada a la producció de sabons i espelmes. El 1876, tornà a Mallorca. (AJR/DF)

← Miquel
Jaume Pérez

JAUME PÉREZ, MIQUEL (Palma 1949) Empresari musical. El 1978, creà la sala d'actuacions Piano Jazz Trui, on tingueren lloc (1978-81) concerts de músics com Pedro Iturralde o Tete Montoliu. Dos anys més tard, fundà Trui Espectacles, empresa amb la qual organitzà, en col·laboració amb l'Ajuntament de Palma, els tres primers festivals de jazz (1981-83).

JAUME PRIMER, CREU DE Vegeu *Desembarc, creu des*.

JAUME PRIMER, PESQUERA DE A la costa del terme de Capdepera, situada entre el Riu de Fusta i el cap des

LES ILLES BALEARS I L'AUTONOMIA

Hem deixat esbossat el nostre ideal: la reincorporació de Mallorca a l'antiga nacionalitat catalana. Ideal que hem confessat, ja que no el compartien amb nosaltres mitja dotzena de mallorquins.

Però estructurat ja el nou Estat, la Constitució de la República impossibilita, per ara, la realització de la nostra quimera. L'article 11 del Codi fonamental imposa la condició de limítrofes a les actuals províncies per organitzar-se en regió autònoma i solament dispensa d'aquest requisit els territoris insulars entre si.

Essent irrealitzable, de moment, el nostre somni procurem d'ajustar-nos a la realitat constitucional i vegem, dins ella, quina pugui ésser la nostra aspiració immediata. Aquesta no pot ésser més modesta. Queda plenament satisfeta amb la constitució d'un consell insular a cada una de les illes, conforme amb l'article 10 de la Constitució, com exposarem en un altre article.

Semblarà tal vegada una incongruència, una paradoxa evident que, havent-nos manifestat partidaris decidits de l'autonomia de Catalunya, no adoptem el mateix criteri quan es tracta de Mallorca i no propugnem, per tant, la seva autonomia política. L'aparent contradicció és, tanmateix, fàcilment explicable.

Hem defensat l'autonomia de Catalunya com un problema de llibertat col·lectiva d'un poble perfectament capacitat per regir els seus propis interessos. Però, l'exercici de la llibertat suposa l'existència d'un subjecte apte per a exercir-la. ¿Hi haurà qui no propugni per la llibertat individual? No obstant això, els defensors més entusiastes de la llibertat individual la negarien a l'impúber, al menor d'edat, a tot aquell que és incapaç d'exercir-la degudament. El mateix passa amb la llibertat col·lectiva. Ningú no s'ha atrevit a negar a Catalunya aquesta aptitud, aquesta capacitat. Quant a Mallorca, hem de confessar, amb un cert rubor, que no passa el mateix. Mallorca, políticament, es troba en completa minoria d'edat i una emancipació prematura equivaldria a enfortir la posició dels antics cacics perquè continuassin tiranitzant els pobles de l'Illa.

Alexandre Jaume

TRADUCCIÓ: GEM

Freu. Anomenada així en record de l'estada del rei en Jaume quan esperava la tornada dels seus ambaixadors que s'havien desplaçat a Ciutadella per negociar la submissió del rei de Menorca, el 1231. (M)

JAUME ROSSELLÓ, ALEXANDRE (Montevideo 1879 - Palma 1937) Polític. De família acomodada, estudià dret a Barcelona, València, Madrid i París. Tornà a Mallorca el 1895. Fou nomenat (1904) cònsol de l'Uruguai a Palma. Nebot d'Alexandre Rosselló Pastor, seguí la tradició familiar i milità en el Partit Liberal. El 1909, fou proclamat regidor de l'Ajuntament de Palma, però al poc temps hi renuncià en protesta pels procediments caciquistes dels partits monàrquics. Durant els anys següents, inicià un tímid apropament al partit socialista, principalment mitjançant la seva estreta relació amb Gabriel Alomar Villalonga

i Llorenç Bisbal. El 1917, abandonà el Partit Liberal i, el 1919, s'afilià al Partit Socialista Obrer Espanyol -PSOE-. Desvinculat en general de les tasques organitzatives del partit, mantengué una notable activitat periodística i esdevengué un dels intel·lectuals més considerats del PSOE a Mallorca. Vinculat econòmicament a Joan March

→ Alexandre
Jaume
Rosselló

ALEJANDRO JAUME

Impresiones de un Constituyente

1931 - 1933.

PALMA DE MALLORCA
—
ESTABLECIMIENTO TIPOGRÁFICO DE JOSÉ TOUTS
1933

↑ Alexandre Jaume, *Impresiones de un Constituyente*

Ordinas mitjançant l'empresa Jaume Germans, es va veure implicat en la lluita entre verguistes i antiverguistes, fet pel qual es veié obligat a donar-se de baixa temporalment del partit (1923). Durant la dictadura de Primo de Rivera (1923-30), s'oposà a la col·laboració amb el règim i s'adscriví a la tendència d'Indalecio Prieto. El dia de la proclamació de la II República, exercí interinament la batlia de Palma per malaltia de Llorenç Bisbal. A les eleccions de maig de 1931, fou elegit diputat per la conjunció republicano-socialista. Durant la seva gestió, s'aconseguí la propietat per a Palma del bosc i del castell de Bellver. Malgrat la seva actitud pancatalanista, mantengué reticències quant a la concessió d'un estatut d'autonomia per a les Illes. Tornà a ésser candidat per la conjunció republicano-socialista a les eleccions de novembre de 1933 i pel Front Popular a les de febrer de 1936, però no aconseguí l'escó. El mes d'abril del mateix any, fou elegit compromissari per a l'elecció del president de la República. El 19 de juliol de 1936, fou detingut al port de Pollença. Empresonat al castell de Bellver, el mes de desembre fou traslladat a l'Hospital Provincial. Acusat falsament de participar en la preparació d'un inexistent moviment soviètic, el 16 de febrer de 1937 fou condemnat a mort i afusellat el dia 24. Publicà *Impresiones de un constituyente* (1933), recull d'articles dedicats principalment a la seva tasca com a diputat, i *La insurrección de octubre: Cataluña, Asturias, Baleares* (1935), on defensa els revolucionaris d'octubre de 1934 i critica la dura repressió

desfermada a Mallorca contra el moviment obrer arran d'aquests fets. Col·laborà també en el llibre *Documentos socialistas* (1935) i en nombroses publicacions, com *Aires de Fuera* i *Justicia Social*, de Maó, *El Socialista*, de Madrid, *La Última Hora* i, sobretot, *El Obrero Balear*, de Palma, del qual fou director (1923). El 1987, fou publicada la biografia *Alexandre Jaume*, d'Alexandre Font Jaume. El 1989, fou inaugurada una làpida en honor seu al castell de Bellver. L'Ajuntament de Palma li dedicà una plaça. (DG)

→ Andreu
Jaume
Rosselló

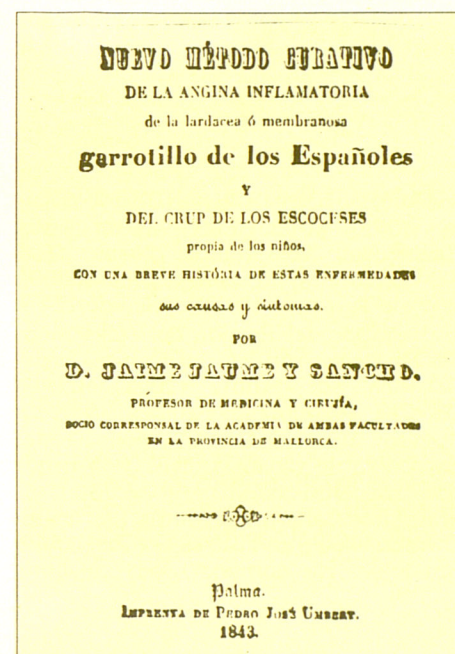
JAUME ROSSELLÓ, ANDREU (Montevideo 1881 - Palma 1941) Empresari i polític. El 1890, s'instal·là a Palma amb la seva família. Cursà estudis mercantils a París. Amb els seus germans Alexandre i Miquel, formà la societat Jaume Germans, que adquirí (1911) la fàbrica de ceràmica *La Roqueta* (→) i la transformà en fàbrica de sabó, lleixiu, espelmes i materials de construcció. El 1920, posseïa al carrer del Sindicat, de Palma, el cinema a l'aire lliure denominat Cine Nou que, el 1925, cobrí i transformà en el Cine Oriental. Militant del Partit Liberal, fou diputat provincial (1919). Va ésser vocal de la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació (1919-23) i de la Cambra de la Propietat Urbana (1920-24). El 1929, fou designat vice-president del Banc Agrari de Balears. Tengué, a Palma, el càrrec de cònsol de la República Argentina (1912-41). (AJR/DF)

JAUME ROSSELLÓ, JAUME —CAPITÀ JAUME— (Manacor 1885 - 1949) Militar i polític. S'allistà (1904) a l'exèrcit i participà en la Guerra del Marroc (1922-23). El 1929, fou ascendit a capità. Es retirà de l'exèrcit (1931), acollint-se a la llei de Manuel Azaña. El 1934, s'afilià a Falange Espanyola de les JONS. Amb l'aixecament militar de juliol de 1936, fou nomenat batle de Manacor i gestor de la Diputació Provincial de Balears, fins a l'octubre del mateix any. Ha estat considerat com el

→ Jaume
Jaume
Rosselló

principal responsable de la repressió desfermada a Manacor després del desembarcament republicà d'agost de 1936. (AN)

↑ Portada d'una obra de Jaume Jaume Sanxo

JAUME SANXO, JAUME (Palma 1795 - Santa Maria del Camí 1858) Metge. El 1816, es doctorà en medicina i, el 1832, es llicencià en cirurgia. És autor d'estudis mèdics, com *Nuevo método curativo de la angina inflamatoria de la lardacea o membranosa* (1843), *Breves apuntes histórico-críticos de la medicina homeopática*, inèdit, *Observaciones de una hipocondría*, inèdit, *Memoria sobre la viruela que se padeció en Palma de Mallorca en los años de 1846 y 1847*, inèdit, i *Disertación de la angina contagiosa que en 1836 se padeció en la villa de Santa María*, també inèdit.

JAUME SEGURA, ANTONI (Palma 1757 - Santa Bàrbara, Califòrnia

1829) Missioner. Fou novici (1774) al convent de Jesús, de Palma. El 1794, s'establí a San Fernando (Mèxic) i, un any després, a Califòrnia. Serví a les missions de San Carlos (Monterey), San Antonio i La Soledad. El 1821, es convertí en missioner supernumerari de Santa Bàrbara, on visqué l'aixecament dels indis iumes. Fou enterrat a la cripta de l'església de Santa Bàrbara.

← Andreu Jaume Sendra

JAUME SENDRA, ANDREU (Palma 1922) Músic. Fèu part de grups com Parado Aiamans, de Lloseta i Tall de Vermadors, de Binissalem (1950), Brot de Taronger (1952) i, des de 1970, és membre del Parado de Valldemossa. Dirigi les rondes del *Frente de Juventudes*, de Palma (1952), d'Inca (1952) i Torrejón de Ardoz (1954). És director musical de grups com s'Estel del Cocó, de Lloseta i Tall de Vermadors, de Binissalem. Ha arranjat alguns dels balls mallorquins per a instruments de puja i altres composicions musicals. Ha compost *Jota Llosetina* (1988). (CM)

JAUMET Insecte coleòpter de la família dels *Curculionidae* que parasita els cereals i, especialment, l'arròs. Dues espècies s'han escampat arreu del món amb el transport del gra: la *Calandra granaria* L i la *Calandra oryzae* L. (JMP)

JAUMET, CAN Propietat rústica del terme de Llubi, situada entre Son Quet, Son Vent, Son Sabater i Son Gat. (M)

JAUMET, NA Indret de la costa del terme d'Artà, situat entre el cap de Ferrutx i cala Fosca. (M)

JAUME TERCER, CREU DE Al terme de Llucmajor, situada al camp de sa Batalla o des Desastre. S'aixecà

↑ Creu de Jaume III al camp de sa Batalla (Llucmajor)

per commemorar el 6 centenari de la mort del rei Jaume III de Mallorca el 25 d'octubre de 1349. L'Ajuntament de Palma determinà celebrar anualment la data de la derrota i la mort d'aquest rei, però només ho feren durant tres anys. (M)

JAUME TIÓ, ALQUERIA DE Antic nom de l'alqueria *Son Tió* (→).

JAUME TIÓ, PUIG DE Antic nom del puig d'en Tió (→).

JAUME TORRENS, MIGUEL (Mar-

ratxi 1768 - Palma 1849) Religiós. Fou clergue de la congregació de sant Felip Neri. És autor de *Memorias para formar la historia del Real monasterio de Santa Margarita de la ciudad de Palma...*, inèdit.

JAUME VALLESPÍR, MELCIOR —**FRA LLUÍS JAUME**— (Sant Joan 1740 - San Diego, Estats Units 1775) Missioner. Professà (1761) al convent de Jesús, de Palma, i adoptà el nom de Lluís. Estudià filosofia i teologia al convent de Sant Francesc, de Palma, on s'ordenà (1764) de prevere. El 1770 acompanyà, com a missioner, el comissari de les Índies Rafel Verger per

LLUÍS JAUME, SANT JOAN I SAN DIEGO

De tots els records més colpidors dels meus viatges a Califòrnia, el que encara més viu em roman és el de la primera visita, el juliol del 1976, a la Missió de San Diego, mare de l'Estat d'Or.

La façana blanca per la calç i el rústic temple damunt d'un pujol que encercla una fonda vall. Talment les capelles rurals mallorquines i, fins i tot, l'ambient amb la vegetació i el cel mediterranis. Però molt més que això em va commoure veure al peu de l'altar una làpida amb el nom de fra Lluís Jaume, protomàrtir. Quants santjoaners i mallorquins, els seus païsans, no sentirien com a pròpia aquella terra tan llunyana, però també tan entranyable, en la qual el jove missioner vessà la seva sang i conquistà la palma gloriosa del martiri!

Tot sortint de l'església, s'aixeca la creu de pedra blanca, com a signe i llum, que commemora el fet més tràgic de la Califòrnia naixent: la famosa revolta dels 600 indis iumes i l'atac per sorpresa a la incipient comunitat cristiana de Nipaguay, la matinada del 5 de novembre del 1771, en el qual l'evangelitzador de San Baró de quasi trenta-cinc anys d'edat, com a nou redemptor, els deia, tot ple de

Continua a la pàgina següent

↑ Martiri de fra Lluís Jaume (quadre de l'església parroquial de Sant Joan)

anar a Mèxic i, el 1771, arribà a Monterrey. Juníper Serra li assignà la missió de San Diego, però fra Lluís aconseguí el trasllat d'aquest establiment des del pujol del Presidio a la vall de Nipaguay. Les conversions es multiplicaren, la qual cosa provocà la irritació dels xamans. Aquests foren els capdavaners de la revolta del 5 de novembre de 1775, en el decurs de la qual incendiaren els edificis i assassinaren el missioner. S'ha iniciat la seva causa martirial (1991). (BF)

JAUME VELL, SON Rafal del ter-

↑ Antoni Jaume Vidal, *En Raxa*

me de Campanet, situat al lloc d'Ullaró. D'unes 13 quarterades, tenia cases i olivar. Era una pertinença del *rafal* d'en Llobera (→). Des de 1764, fou objecte de successives divisions i desaparegué com a *rafal* el s XIX. (DF)

JAUME VELL, SO NA Possessió del terme de Palma, situada entre Son Lladó, sa Garriga, el molí des Moix i Son Penyaflor. (M)

JAUME VIDAL, ANTONI (Sa Pobla 1946) Pintor. Estudià decoració a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma. Ha exposat a Pollença, Inca, Palma, sa Pobla, Son Servera i Sóller. Participà en la Mostra de Pintors Mallorquins celebrada a sa Llotja, de Palma (1974). La seva obra ha evolucionat de l'abstracció al realisme.

JAUMILLO, COLL D'EN Al terme

d'Andratx. Denominació documentada el 1472. (M)

JAUMOI, CAN Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre Son Nadal, s'Estret, Son Tió i el puig des Molins. (M)

JAUMOIA, CA NA Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre el port, el puig des Migdia, el coll des Vent i s'Almudaina. (M)

JAYEL Nom comercial dels pianos fabricats a can Elias, de Palma. (Vegeu *Elias Arasa, Jaume*).

JENSSEN, ERIK (Moscou 1896) Pintor. Es nacionalitzà suec. El decenni de 1950, s'instal·là a Andratx i exposà (1956) a Palma. Les seves aquarel·les s'adscriuen dins un corrent cubista.

JERONI, CAN Propietat rústica del terme de Vilafranca de Bonany, situada entre Albadellet, can Fraret, Son Pou Nou i la clova des Lladres. (M)

JERONI, COVA D'EN A la costa del terme de Felanitx, situada entre cala sa Nau i cala Salpella o Estreta. (M)

JERONI, ESCAR D'EN A la costa del terme de Sóller, situat entre el Salt des Boc i el penyal des Llamp. (M)

JERONI, PENYA DE CAN De 369 m d'altària, fa part de la serra de Tramuntana. Entre els termes d'Alaró i de Binissalem, es troba entre el penyal des Bous i el puig de Son Garau. (M)

JERONI, ROTA D'EN Al terme de Pollença, situada entre el cocó Subauma, el pou de can Bargas, el pla del Pujol i el puig de na Blanca. (M)

JERONI, SON Possessió del terme d'Alaró, situada entre Son Garau Gran i es Gentils. ■ Propietat rústica del terme de Campos, entre Son Lladonet, Son Blai Mas, Son Catlar i es Cap Sol. ■ Possessió del terme de Muro, situada entre Son Fornès, Tanca i el terme de Llubí. Pertanyia al pedagog Guillem Ballester Cerdó, que hi edificà cases noves, amb capella, estàtues i inscripcions religioses. A la seva mort, la llegà al col·legi de la Sa-

zel i bondat: *Fills meus, estimau Déu*, mentre rebia les ferides sagnants de les sagetes i els cops de maça que li daren la mort. ¿No és això la defensa d'un gran ideal apostòlic que per amor diví i als indis va oferir la pròpia vida? L'Església dirà si és la causa d'un heroi o d'un màrtir o d'ambdues coses al mateix temps.

La vila nadiua de Sant Joan, que li dedicà un carrer el 1917 i que el nomenà fill il·lustre l'any 1935, sense oblidar l'estàtua que li erigí, sent l'orgull de la gran figura de la seva història i això ho demostra, palesament, un esplet de glosadors populars que el canten amb vertader entusiasme, propi d'un poble commogut per la valentia del seu pa·isà. En són una bona mostra els versos següents:

Fra Lluís Jaume morí,
com podem dir, apedregat;
esclafant-li el seu cap,
amb una pedra, un botxí.
Tot Califòrnia es sentí
aquest dia horroritzat
pel mal que havien causat
a un tan bon mallorquí.

Bartomeu Font Obrador

↑ Son Jeroni (Muro)

piència de Palma. Té (1992) 6 quarterades. ■ Propietat rústica del terme de Valldemossa, situada entre Son Monsenyer, Son Baptista, el bosc des Frares i el molí de la Beata. (DF/M)

JERÒNIA, CANA Casa de prostitució de Palma, situada al carrer de la Volta d'en Reus, a la zona del Sindicat-Ferreria. Hi vivien, en règim de pubillatge, diverses prostitutes, regides per Jerònia Ordines, que li donà el nom. Entre 1930-56, fou un prostibul molt

popular entre les classes mitjanes de Palma i de la Part Forana. Disposava d'una saleta que actuava com a centre de lleure. Amb motiu de la llei d'il·legalització de les cases de tolerància (1956), continuà les seves activitats sota la cobertura de l'hostal de la Bolla, al carrer de Santanyí, de Palma. (DF)

JERÒNIES, PENYES De 145 m d'altària, fan part de les serres de Llevant. Al terme de Capdepera, es tro-

ben situades entre la serra Mitjana, el puig Negre de s'Heretat i el d'en Pere Nofre. (M)

JERONI GROS, CAN Propietat rústica del terme de Sóller, situada a s'Alqueria Blanca, entre can Tés, can Gamundi, s'Heretat i el camí des Rost. (M)

JERÒNIM Membre de l'orde de sant Jeroni, fundat (s XIV) per grups d'eremites a Castella i aprovat (1373) pel papa Gregori XI. Vivien comunitàriament seguint la regla de sant Agustí. El 1400, els ermitans instal·lats al col·legi de la Trinitat, de Valldemossa, sol·licitaren, mitjançant el prior del monestir de Sant Jeroni de Cotalba (País Valencià), la incorporació a aquest orde. El setembre del mateix any, es va efectuar la unió, que fou confirmada per Martí l'Humà. Poc després, hi arribaren els monjos de Cotalba per organitzar el nou monestir. El primer prior, procedent de Cotalba, fou fra Pere Pintor. Durant els darrers anys d'existència del monestir, foren titulars dels beneficis de la parròquia de Muro, encara que aquesta era servida per vicaris, el primer dels quals fou Pau Olesa (1422). Per ordre del Capítol General i per causa de les contínues incursions pirates a la costa valldemossina, el monestir es va clausurar (1443). (LIA)

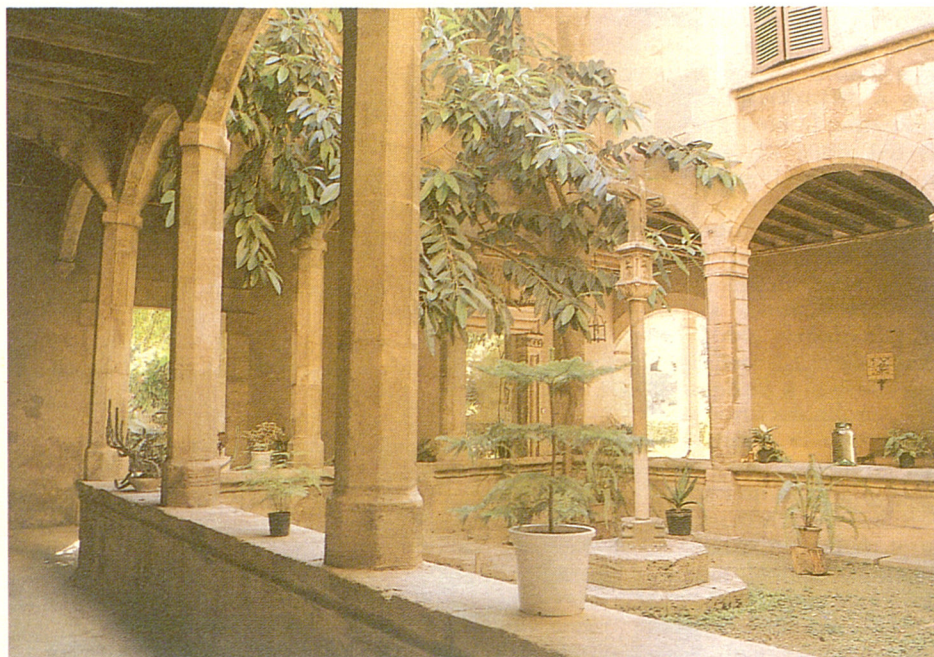
JERÒNIMA Monja de l'orde de

↓ Can Jeroni Gros (Sóller)

↓ Monges jerònimes

↑ Claustre del monestir jerònim de Santa Elisabet (Palma)

sant Jeroni, que s'organitzà (1374), en un principi, al monestir de Sant Pau de Toledo. S'inspirà en la vida que santa Paula va dur (s IV) en un monestir de monges de Betlem, proper al de Sant Jeroni. L'orde s'establí (1485) a Mallorca, a l'antic convent de les monges terciàries franciscanes de Santa Elisabet, de Palma, per decisió del bisbe Joan de Déu i fou confirmat pel bisbe Alexandre VI (1492). El monestir fou fundat per sor Maria Aina Busquets (←) i per dues monges de la co-

munitat agustina del puig de Pollença (sor Violant Dameto i sor Magdalena Santjoan), sota la direcció de sor Praxedis Albertí. Fou reformador de la institució el prevere mossèn Bernat Duran. La comunitat jerònima fundà (1530) un nou monestir a Inca, sota l'advocació de sant Bartomeu. Inicialment, s'establí al puig de Santa Magdalena, per instal·lar-se després vora l'antiga església parroquial d'Inca. El s XVII, hi destacà la figura de sor Clara Andreu (←). Les dues comunitats es

↓ Interior del monestir jerònim de Sant Bartomeu (Inca)

mantenen (1992) obertes, amb dotze monges, al convent de Santa Elisabet, de Palma, i onze al convent de Sant Bartomeu, d'Inca. Són molt populars els congrets elaborats per les jerònimes d'Inca i els madritxos, per les de Palma. (LIA)

JERONI MORLÀ, SON Antiga possessió del terme de Porreres, que confrontava amb Son Jordi Morlà i Hortella. Documentada el 1737, era de Jaume Morlà, de la família del qual prengué nom. Tenia cases, amb celler i molí de sang. Era dedicada a garroverars, vinya i conreu de cereals. (DF)

JERONI NOU, CAN Propietat rústica del terme d'Alaró, situada entre can Negret, la costa de Tofla, es Gentils i la penya de can Jeroni. (M)

JERONI NOU, SON Possessió del terme de Porreres, situada entre Son Barbut, Son Orell, Son Mora i Son Mercadal. (M)

JERONI VELL, CAN Possessió del terme d'Alaró, situada entre can Sec, la costa de Tofla, Son Garau Petit i can Negret. ■ Al terme de Porreres, entre Son Barbut, Son Vadó, Son Ramona i Son Mercadal. (M)

JESUÏTA Membre de la Companyia de Jesús, fundada (1540) a Roma per sant Ignasi de Loiola. Per desig del bisbe de Mallorca, Diego de Arnedo, el jesuïta mallorquí Jeroni Nadal introduí la companyia a Palma (1561). S'instal·laren a la capella de Nostra Senyora de Monti-sion i a unes cases contigües fundaren (1562) la residència. Per iniciativa de mossèn Joan Abrines, inauguraren el col·legi, amb escoles d'arts. A més de l'educació, es dedicaren, preferentment, a la direcció espiritual i la catequesi, a l'atenció espiritual i assistencial als malalts i empresonats i a la regeneració de la dona. Per tal motiu, el pare Ignasi Fiol promogué (1565) la fundació del monestir de la Misericòrdia, per a dones pecadores convertides. Aquestes optaren (1578) per la vida monàstica, professant la regla de sant Agustí. A més del col·legi de Monti-sion (Palma), on destacà san Alonso Rodríguez, els jesuïtes en crearen altres dos a Mallorca: el de Sant Martí, a Palma (1647), ubicat a l'actual església-convent de Sant Gaietà, i el de Monti-sion, a Pollença (1688). El s XVII, fou el de màxim ex-

↑ Escut de la Companyia de Jesús

plendor de la Companyia a Mallorca, tant en l'aspecte estrictament religiós, com pel seu poder econòmic. Tenien grans propietats, com la possessió d'Alborallet (Campanet), algunes d'elles foren l'origen de la denominació 'Enagistes'. El rei Carles III va decidir (1767) l'expulsió de tots els jesuïtes dels seus dominis, per tal motiu els prop de quaranta integrants dels tres col·legis de la companyia a Mallorca hagueren de refugiar-se als Estats Pontificis. Retornaren a Mallorca el 1816, amb la reinstauració de l'absolutisme. Durant els governs liberal-progressistes del s XIX, reberen distintes ordres d'expulsió que, si bé no s'aplicaren, obligaren els membres de la companyia a espargar-se per l'illa. L'Institut Balear (1836) i la Universitat Literària de Mallorca (1838) ocuparen la seu del col·legi de Monti-sion. Fracassà (1854) el projecte de traslladar

la seu del col·legi de missioners, de la Companyia de Jesús, de Lloïola a Mallorca, a l'antic convent de franciscans, de Lluçmajor o al dels dominics, a Manacor. Durant la segona meitat

→ Façana de l'església de Monti-sion (Palma)

del s XIX, continuaren vivint a cases particulars o en petites residències de dos o tres membres, fins que, el 1879, reinstal·laren la residència de Monti-sion. Destacaren com a missioners populars, confessors i directors espirituals. Refundaren les congregacions marianes de joves i *els seglars catòlics* i, més tard, el pare Guillem Vives fundà (1907) el Patronat Obrer. No recuperaren la propietat de la seva antiga seu, el col·legi i residència de Monti-sion, fins a 1919. Al llarg del s XX, convertiren l'església de Monti-sion en parròquia. Han destacat en la seva labor pedagògica al col·legi de Monti-sion i com a publicistes i propagandistes. El 1991, la parròquia es tancà i, el 1992, el col·legi de Monti-sion té una secció al carrer homònim i una segona al camí de Son Moix. (LIA)

↓ Claustre de Monti-sion (Palma), col·legi dels jesuïtes

JESÚS, MARIA I JOSEP Embarcació del tipus carbó. El 1693, era del suís Joachim Friedrich, que la portà a Mallorca i la vengué al patró civissenc Andreu Ramon per 250 peces de vuit. El 1694, la seva propietat fou repartida, a parts iguals, entre els patrons civissencs Andreu Ramon, Nicolau Mar-

ti, Antoni Torres i Antoni Agustí Calbet. Fou dedicada al transport entre les illes Balears i la costa dellevant peninsular. ■ Embarcació del tipus pinc. Fou bastida, a la fi del s XVII, a les drassanes de Palma. El 1698, n'era patró Ramon Ripoll i es dedicava al transport de mercaderies entre Mallorca i Marsella. Participà en accions contra les naus de França. ■ Embarcació del tipus sagetia. El 1680, fou armada a Palma pel mercader Nadal Espinosa i sortí en acció de cors, amb el capità Francesc Servera com a patró. A la costa del sud de França capturà tres embarcacions franceses: la nau del capità Jeremies Baguet, la barca «Sainte Anne» del patró Jean Masson i la barca «Saint Jacques» del patró Pierre Aidos. Però un acord entre les autoritats espanyoles i franceses obligà l'armador botiner a portar-les a Marsella i restituir-les (1681). ■ Embarcació del mateix tipus. El 1684 era a Palma després d'una acció de cors contra les naus franceses. En fou patró de cors Bernat Calafat i apoderat d'aquests, el patró Francesc Planes —Capità—. N'eren armadors-botiners Guillem Garcies i Miquel Bissanyes. Actuà a la Mediterrània occidental en guerra de cors contra les naus de França i dels seus aliats. Posteriorment, fou dedicada al transport de mercaderies. (DF)

JESÚS, MARIA I SANTA ANNA Embarcació del tipus barca. El 1683, fou adquirida a Marsella per un grup de mallorquins, per 1.262 peces de vuit, i portada a Palma. N'eren propietaris el capità Francesc Servera, el capità Joan Ballester, el mercader Martí Perelló Artigues, Jeroni Campaner, Pere Andreu Mercadal i els mercaders francesos Paul de Layet i Jean Horis. De 3 veles, portava 4 àncores i un esquip de 10 remes. Anava armada amb un canó de ferro, 8 canons pedrers i 6 escopetes. Portava 25 bales de canó de pedra i 20 de ferro. En fou patró el capità Francesc Servera, el qual portà (1683), de Palma a Càller i finalment a Palerm, la companyia d'infanteria del capità Diego Bertrán, per 310 peces de vuit. Fou dedicada també al transport de mercaderies i a la guerra de cors. El notari Joan Vanrell n'elaborà (1683) l'inventari. ■ Embarcació del mateix tipus. En tenia un sisè el mercader francès, resident a Mallorca, Paul de Layet. La part d'aquest fou venuda (1684) pels seus hereus al senyor Roberto Salicofre per 200 reials castellans de vuit, en compensació d'un deute de 1.611 francs francesos. Fou

destinada al transport de mercaderies a la Mediterrània occidental. ■ Embarcació del tipus pinc. Fou dedicada al transport i, esporàdicament, a accions corsàries. Pertanyia al patró Andreu Alegra, francès. El 1685, féu el viatge de Rodalquilar (Andalusia) a Palma, per dur a Mallorca les restes de la sagetia mallorquina «Nostra Senyora del Bon Viatge» (→), del mercader Jeroni Campaner, naufragada a la costa andalusa. ■ Embarcació del tipus sagetia. El 1651, el patró, l'honor Antoni Estarelles —Corso—, en acció de cors, la capturà a la costa del sud de França. La portà a Mallorca, on la lliurà al seu botiner, el negociant Antoni Garbí. Aquest la va vendre per 1.472 lliures a una companyia corsària integrada pel patró Antoni Estarelles —Corso—, l'algutzir reial Antoni Nicolau, el valencià Damià Castelló —Curt—, el boter Bartomeu Maiol, el mercader Joan Baptista Sunyer, el viner Pere Mascaró, Joan Esbert —Mitja— i Guillem Pujades. A Palma, fou armada amb 6 canons pedrers de bronze i vuit mosquets. El setembre de 1651, sortí del moll de Palma en acció de cors contra les naus de França, comandada pel patró Antoni Estarelles —Corso— i en fou armador-botiner el negociant Antoni Garbí, que hi invertí 2.000 lliures. Posteriorment, fou dedicada al transport de mercaderies. ■ Embarcació del mateix tipus. El patró Francesc Xapellí, en acció de cors, la capturà (1649) a la costa del sud de França. La portà a Mallorca, on li fou comprada pel mercader Joan Baptista Sunyer, per 1.200 peces de vuit. Feia

1.200 quintars de port. A Mallorca, rebé la nova denominació i fou dedicada a accions comercials i corsàries. ■ Embarcació de tipus tartana. El 1683, pertanyia al capità Francesc Servera. Era dedicada al transport de mercaderies entre les illes Balears i les costes d'Espanya, França i Itàlia. El 1684, fou portada a Gènova pel seu titular, el qual la canvià per la barca *Nostra Senyora de Bona Ajuda* (→). El 1685, navegava sota el pavelló de França, amb el patró francès Jean Estina, i transportava mercaderies i diners de Palma a Barcelona.

JESÚS, RAFAL DE Antic rafal del terme de Palma, que confrontava amb el monestir de Jesús, la síquia de na Bastera, Son Tril·lo, Son Valentí, sa Riera i el camí de Jesús. Documentat el 1588, pertanyia al senyor Arnau de Santacília, donzell. Tenia cases, fruiters i hort. Feia una renda anual de 170 lliures. (DF)

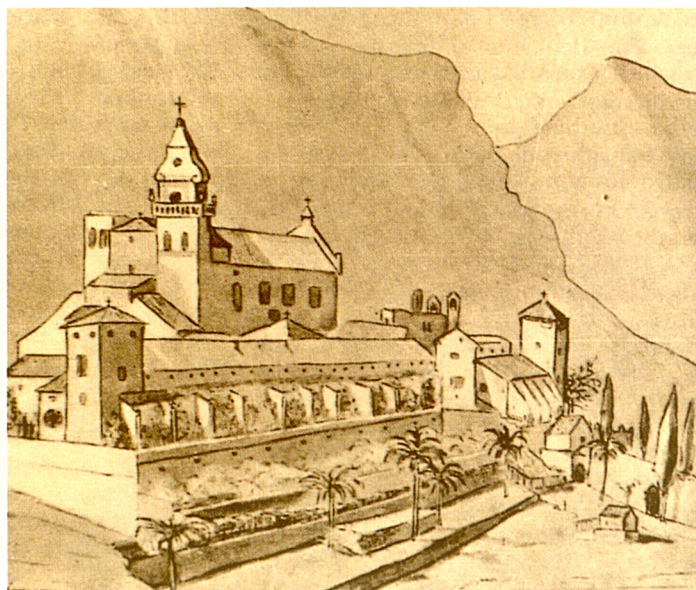
JESÚS NATZARÈ, CARTOIXA DE Antic monestir dels cartoixans (←) de l'orde de sant Bru, situat a Valldemossa. En fou l'origen la cessió, per part del rei Martí I, de l'antic palau del rei Sanç, construït al principi del s XIV. A partir de 1400, s'inicià la transformació del palau en monestir. Les obres es realitzaren en etapes desiguals fins el s XVII. Entre 1434 i 1475, es construí l'església sobre l'emplaçament de la cuina palatina, es començaren els tre-

↓ Antiga entrada de la Cartoixa de Jesús Natzarè (Valldemossa)

↑ Cúpula i fris de l'església de la Cartoixa

↑ La Cartoixa. Dibuix de Maurice, fill de George Sand

balls del claustre major, que es clogué el 1526, i s'edificaren algunes de les principals dependències conventuals. A partir de 1533, es procedí a la construcció de sengles torres de diferent altària, situades als extrems de l'ala sud del monestir. Encara subsisteix part de la torre menor, convertida en habitatge i localitzada vora la que fou cel·la prioral. La torre major es manté íntegra, amb la barbacana, les espitlleres i la teulada de quatre vessants. És situada a la banda de l'entrada del monestir. L'annex, destinat a les dones familiars dels monjos, i la seva capella foren aixecats el 1676. L'adaptació d'un edifici civil a usos religiosos, unit a la manca d'un pla constructiu de conjunt, determinaren (1718) la resolució de projectar una nova construcció, amb un disseny inspirat en la cartoixa barcelonina de Montalegre, però el projecte hagué de reduir-se. Entre 1723 i 1725, es construí l'apotecaria, encara que la creació d'aquest servei data del final del s. XVII. Inicialment, era d'ús exclusiu del monestir, però, posteriorment, els seus serveis s'ampliaren a tota la vila. Originàriament, aquesta dependència estigué situada vora la porteria i es comunicava amb un petit jardí destinat al cultiu de plantes medicinals. Posteriorment, s'instal·là en una de les antigues capelles del pati de les Murteres i conserva una col·lecció de pots de ceràmica catalana i de vidre mallorquí. El pati de les Murteres també es construí el s. XVIII i és l'únic dels quatre claustres previst en el projecte que arribà a realitzar-se. La planta és quadrada i es troba limitada per quatre galeries de volta de canó, tancades per un mur amb quatre portals d'accés, que cor-

responen a cada una de les ales. Al voltant del claustre, s'erigiren sis capelles i deu cel·les, entre aquestes la prioral, amb diferent distribució i major espai que les altres. El 1751, es començaren les obres de l'església conventual, beneïda el 1812, la qual reemplaçà la primitiva, erigida el 1446. Té una planta de creu llatina, el braç longitudinal de la qual disposa de quatre trams coberts per una volta de canó, sistema utilitzat per cobrir els trams extrems del braç transversal i el presbiteri. La zona del creuer és coronada per una cúpula sobre petxines. Quant a l'alçària, destaca el sistema

de pilastres amb capitells composts. Els murs es troben revestits d'estuc blanc, que contrasta amb els sòcols de les pilastres de marbre gris i les pintures al fresc, de fra Joaquim Juncosa, i de Manuel Bayeu, a la cúpula i la volta. La imatge actual defineix un conjunt arquitectònic condicionat per la persistència d'espais constructius que s'adscriuen a períodes cronològicament diferents, pels replantejaments operats el s. XVIII i pels efectes negatius de la llei de desamortització de 1835, en què tot l'edifici fou venut a particulars excepte l'església i la sagristia. A tot això, s'hi han d'afegir les

↓ Primitiu claustre de la Cartoixa situat a l'antic palau del rei Sanç

↑ Vista general de la Cartoixa de Jesús Natzarè (Valldemossa)

darreres modificacions, com la ubicació de locals comercials a la plaça de la Cartoixa (antic cementeri conventual) i la transformació de les cel·les del pati de les Murteres en dependències del museu cartoixà. Estructuralment, correspon al barroc del s XVIII amb solucions classicistes i, decorativament, al neoclassicisme. La seva popularitat començà després de l'exclaustració de 1835, gràcies a les estades de diverses personalitats. Entre abril de 1801 i maig de 1802, Gaspar Melchor de Jovellanos hi fou confinat per causes polítiques i hi redactà la *Memoria sobre la educació política*. L'escriptora George Sand, els seus fills i el músic Fryderyk Chopin en foren els estadants més famosos i polèmics (desembre de 1838-febrer de 1839). Durant els primers decennis del s XX, fou visitada per nombrosos escriptors i pintors, com Azorín, Rubén Darío, Miguel de Unamuno i Santiago Rusiñol, en la qual inspiraren algunes de les seves obres. Des del decenni de 1960, és un dels edificis més importants culturalment i turísticament de Mallorca. S'en pot visitar l'apotecaria dels cartoixans,

GEORGE SAND I LA CARTOIXA

Aquesta Cartoixa no té res bonic, quant a l'ornament arquitectònic, però és un conjunt de construccions de gran solidesa i de molta amplitud. Amb un recinte tal i amb tal quantitat de pedres tallades hauria pogut contenir un cos de l'exèrcit i, malgrat això, aquest ampli edifici havia estat construït per a dotze persones. Només en el claustre nou (ja que aquest monestir se compon de tres cartoixes, unides una a l'altra a distintes èpoques) hi ha dotze cel·les, compostes cada una per tres cambres espaioses, que donen sobre un dels costats del claustre. A les dues façanes laterals hi ha situades dotze capelles. Cada religiós tenia la seva, on es tancava per resar sol. Totes aquestes capelles estan adornades de diversa manera, cobertes de motllures i pintures d'un gust molt tosc, amb imatges de sants de fusta pintada i tan horribles que, confés, no m'hauria agradat veure'ls fora dels seus nínxols. El terra dels oratoris és de rajoles esmaltades, disposades en diversos dibuixos de mosaic de molt bon efecte. L'estil àrab impera encara en això, i és l'únic detall de bon gust, la tradició del qual ha respectat el pas dels segles a Mallorca. En fi, cada una d'aquestes capelles és proveïda d'una font o pica, feta amb el fi marbre del país, amb l'aigua de la qual cada cartoixà estava obligat a netejar el seu oratori cada dia. Domina en aquestes peces de sostre voltat, ombrívols i pavimentades de mosaic, un ambient tan fresc que ben bé va poder convertir les llargues hores dedicades a la pregària en una espècie de voluptuositat en els ardents dies de canícula.

George Sand *Un hivern a Mallorca*
Traducció: GEM

↑ Cel·la Chopin a la Cartoixa de Valldemossa (família Quetglas Tous)

↑ Cel·la Chopin a la Cartoixa de Valldemossa (família Ferrà Boutroux)

↓ Apotecaria de la Cartoixa

↑ Cadira abacial a l'església de la Cartoixa

que continuà oberta després de l'exclaustració. Dues cel·les conserven records de George Sand i de Chopin. En altres, s'hi ha instal·lat una col·lecció de litografies i de pintura mallorquina del s. XIX. El Patronat Chopin-George Sand (vegeu *Chopin, Fryderyk Franciszek*), hi organitza nombrosos actes culturals. (AS)

JEUDI, LE Setmanari de propaganda turística publicat a Palma entre maig i juny de 1933. N'era director N Jeurmonod. Se n'editaren vuit números a la impremta de Ferran Soler. Es redactava en francès.

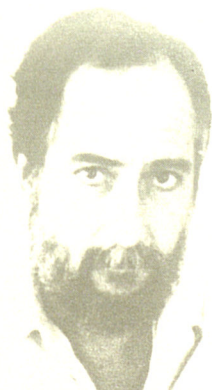

← Francesc
Xavier
Jiménez
González

JIMÉNEZ GONZÁLEZ, FRANCESC

XAVIER (Palma 1912 - 1988) Periodista. Abans de la Guerra Civil, col·laborà a *Aquí estamos* i *Falange*. Fou un dels fundadors del diari *Baleares* i, el decenni dels 40, en fou redactor en cap. A partir de 1951, va dirigir *La Tarde*, d'Alacant, *La Tarde*, de Màlaga, *El Sur*, de Sevilla, *Voluntad*, de Gijón, *La Voz*, de Burgos, i *Libertad*, de Valladolid, els quals feien part de la cadena del Moviment. Fou director (1962-75) del *Baleares*, que durant aquesta etapa assolí la major difusió. Durant la seva gestió, creà seccions, com *En la ciudad* i *Un pie para esta foto*. Li fou concedit el Premi Ciutat de Palma (1962) de Periodisme.

JIMÉNEZ MOYÁ, MANUEL (Ordizia, Euskadi 1877 - Madrid 1947) Polític. Militant destacat del Partit Radical a Barcelona, fou desterrat a Mallorca després dels fets de la Setmana Tràgica (1909). Instal·lat a Manacor, fundà i dirigí fins a 1911, el setmanari *Justicia*, des del qual mantengué dures polèmiques amb Antoni Maria Alcover i *La Aurora*.

← Jaume
Jiménez
Muntaner

JIMÉNEZ MUNTANER, JAUME

(Palma 1943 - 1989) Periodista. Fill de Francesc Xavier Jiménez González. El 1965, ingressà a la redacció del *Baleares*, on va realitzar tota la seva feina periodística. En fou redactor en cap

(1975-84), sots-director (1984-85), director adjunt (1985-89) i director (gener-juny 1989). Destacà en la informació turística.

→ Pedro
Jiménez
Peinado

JIMÉNEZ PEINADO, PEDRO (Torreperogil, Andalusia 1935) Metge. Llicenciat en medicina i cirurgia (1960) per la Universitat de Madrid. Especialitzat en medicina d'urgències, fundà (1963), amb Gaspar Alomar, el primer servei d'urgències de Mallorca. Des de 1977, és president d'Urgències Mèdiques Societat Anònima.

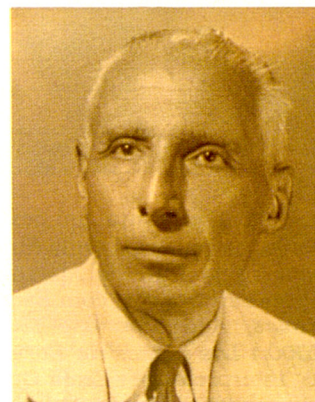

→ Domingo
Jiménez
Riutord

JIMÉNEZ RIUTORD, DOMINGO

(Palma 1923) Militar i escriptor. Ingressà a l'Acadèmia General Militar, de Saragossa (1942), i passà després a la d'Artilleria, de Segòvia (1944). És diplomàtic en topografia (1951), d'estat major (1956) i en guerra psicològica (1967). Va ampliar estudis (1963-64) a Fort Sill i Fort Bliss (Estats Units). Fou cap d'estat major de la Capitania General de Balears (1981-83). Ascendí a general de divisió i fou nomenat cap de tropes de Mallorca (1983). Ha estat capità general de Balears, amb caràcter interí (1983-84), i el primer comandant general de la zona militar de Balears (1984-86). Des d'aquest càrrec, inicià la reorganització de la guarnició de Balears d'acord amb la reforma general de l'Exèrcit. Ha col·laborat a diverses publicacions de caràcter militar, com *Ejército* i *Cuadernos de Histo-*

ria Militar, i a diversos diaris, com *ABC* i *Baleares* (des de 1986). És autor de *España, ejército y cambio* (1989), sobre la mútua influència entre civils i militars durant la transició a la democràcia a Espanya. Té el premi Nacional Exèrcit de periodisme (1986 i 1988). Col·labora a la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* amb temes militars.

→ Antoni
Jiménez Vidal

JIMÉNEZ VIDAL, ANTONI (Palma 1888 - 1972) Historiador de l'art i delineant. Durant la seva joventut, fou col·laborador dels arquitectes Gaspar Bennàssar, Jaume Alenyar, Guillem Forteza i Guillem Reynés. És autor de la part ornamental d'edificis, com el cine Born, el Coliseu Balear, l'Escorxador i de la reforma de Marivent. Com a delineant de la Diputació Provincial de Balears (1920-62), féu el projecte del saló i de la presidència de la Diputació i dirigí el cambril de la capella de la Sang. També realitzà nombrosos projectes de retaules, corones, senyeres i ornaments religiosos. Fou el primer president (1913-20) de la Joventut Seràfica i un dels fundadors de l'Associació per la Cultura de Mallorca. Va ser conservador del Museu de la Societat Arqueològica Lul·liana. El 1936, signà la *Resposta al Missatge dels Catalans*. Fou professor de la *Maioricensis Schola Lul·listica* (1943), membre de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Sebastià (1957) i de la Comissió Provincial de Monuments, on presentà un informe sobre l'església parroquial de Santa Creu, de Palma. Col·laborà a diverses publicacions, com *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, *El Herald de Cristo*, *La Nostra Terra*, *Correo de Mallorca* i *Semana Santa en Mallorca*. És autor de *La Llorja mallorquina de Sagrera* (1968). Deixà inèdit un dietari, on deixa memòria de la seva llarga experiència professional i personal. (CaJ)

JIMENO CORTEGANO, RODOLFO (Còrdova 1917 - Huelva 1985) Autor teatral. Militar de professió, al final

← Rodolfo
Jimeno
Cortegano

dels anys quaranta, fou destinat a Mallorca, on participà en la fundació de la companyia Ruiz de Alarcón. Algunes de les seves obres, com *Eran tres reyes azules*, *Agárrame ese sabio*, *Fausto 2000* i *Las manos de Euridice*, monòleg interpretat per Emili Guitart, foren estrenades a Palma. Guanyà el premi Ramiro de Maeztu amb *Las leyendas y el Padre las Casas*.

JOAN Família d'escultors, documentada a Mallorca els s XVII-XVIII. Hi destacà **Mateu Joan Serra** (Palma s XVII - 1703), que tenia la casa pairal i el taller a la parròquia de Sant Nicolau, de Palma. El seu fill, **Bartomeu Joan Vaquer** (Palma s XVII - 1723), tenia la casa pairal i el taller al carrer dels Verí, a la parròquia de Sant Nicolau, de Palma. Treballà sovint en col·laboració amb els escultors Miquel Cantallops i Domènec Ferrer i amb el seu germà, el fuster **Tomàs Joan Vaquer** (Palma s XVII - XVIII). Finalment, es dedicà a la feina de bateador d'or i féu treballs refinats per a la confraria de Sant Miquel, de Palma, i per al senyor Ramon de Verí. Com a treballador de l'or, col·laborà sovint amb el courer Pere Verd i amb l'escultor Joan Antoni Oms. El notari Martí Serra n'elaborà (1723) l'inventari. El seu germà **Mateu Joan Vaquer** (Palma s XVII - ? s XVIII) fou també un escultor notable. Tenia la casa i el taller, que adquirí el 1718, al carrer dels Botons, de Palma. Reallitzà algunes obres a l'església de Sant Nicolau, de Palma, amb la col·laboració del seu germà Bartomeu com a bateador d'or. És autor del retaule major (1700) de l'església de les Tereses, de Palma, i del retaule de Sant Sebastià (1711), segons projecte de Francesc Herrera, a la Seu de Mallorca. Hagué d'abandonar Mallorca (1720) amb motiu de la fallida de la seva economia familiar. Els Joan es dedicaren a la imatgeria religiosa dins els corrents del Barroc i treballaren preferentment a Palma. (DF)

JOAN, AVENC D'EN Al terme de Pollença. Situat als terrenys de Terneles té una fondària de 48 m. S'hi han trobat restes de *Myotragus balearicus*. Té aixecament topogràfic. (FBE)

JOAN, CAL Propietat rústica del terme d'Inca, situada entre Son Pere lló, Son Poquet, Son Frontera i Son Brindis. Deriva de l'antiga possessió del mateix nom, situada al lloc del Rafalgarcès. Documentada el 1798, pertanyia a Antònia Frontera. Tenia cases i hort. Era dedicada a vinya, magraners, conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Feia una renda anual de 140 lliures. (DF/M)

JOAN, CAN Propietat rústica del terme d'Algaida, situada entre es Molinet, can Guillem, na Botera i Castellitx de la Pau. ■ Al terme de Campos, entre Son Pillo, Son Sec, Son Bugadelles i Son Mascaró. ■ Al mateix terme, entre can Barbut, can Sabater, can Reüll i can Boios. (M)

JOAN, PERE (Palma s XVII - 1680) Negociant. Començà com a teixidor de lli i s'enriquí amb la importació de queviures, espècies i subministres per als menestrals de Mallorca. Importà arròs de València i de Llobardia, mel de Barcelona, sucre, panses, blat, xeixa, canyella, clavell, safrà, gingebre, cotó, fil, agulles, paper i so-

fre. Exportà oli, tàperes, vi i aiguardent. Adquirí, a Palma, el rafal de Son Joan (1661), les terres de Son Paraire (1662) i la casa dita l'Hostal de Petra (1664), situada davant el forn d'en Palou, a sa Llongeta del Mercadal, a la parròquia de Santa Eulàlia, que transformà en la seva residència, amb un gran celler, estable i una decoració luxosa de retaules, cristall, orfebreria i robes fines. També hi instal·là la botiga familiar. Tenia una altra botiga a la mateixa parròquia, a la travessia del Moli de Vent, que establí el 1662. L'inventari dels seus béns, elaborat (1680) pel notari Valentí Terrers, és de gran interès per a l'estudi del comerç a Mallorca a mitjan s XVII. (DF)

JOAN, RAFAL D'EN Possessió del terme de Porreres, que confrontava amb Sant Martí de Lenzell, Son Barceló, Son Morlà i Son Valls o Padrina. Documentada el 1557, pertanyia a l'honor Julià Joan, de la família del qual prengué nom. Tenia cases i moli de sang. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. (DF)

JOAN, SON Possessió del terme d'Andratx, situada entre Son Guillem, Son Benet, la penya des Corb i el puig de So na Vidala. El s XIII, es va segregar de la gran alqueria la Tor. El 1685, era valorada en 1.600 lliures. Fou anomenada possessió del Racó, després Son Joan Pobil i, el s XIX, adquirí el nom actual. El 1863, era de Pere Pujol

↓ Son Joan (Andratx)

Pierres i tenia 250 quarterades. ■ Antic rafal del terme de Palma, situat prop del convent de Jesús. Documentat el s XVII, pertanyia al mercader Andreu Joan, de qui prengué nom. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i ametllar. Feia una renda anual de 108 lliures i mitja quartera d'ametles. ■ Al mateix terme, al Portitxol, documentat el 1733, pertanyia al senyor Sebastià Joan, doctor en drets, de la família del qual prengué nom. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals i de lli. ■ Al mateix terme, al pla de Sant Jordi. El 1661, el conrador Pere Jaume —de sa Jaia— el va vendre al negociant Pere Joan, de qui prengué nom. De 28 quarterades, tenia unes cases velles i era dedicat al conreu de cereals. El negociant Pere Joan hi edificà cases noves, amb un gran celler, dos cups de pedra viva i una torre. Tancà el rafal amb paret seca i hi plantà 20 quarterades de vinya. El s XVI, era denominat el rafal de sa Jaia. ■ Al mateix terme, confrontava amb Son Bosc dels Enagistes, Son Rossinyol, Son Llull i Son Font. Documentat el 1621, pertanyia a l'honor Pere Joan, sabater. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals. Feia una renda anual de 195 lliures. (DF/M)

JOAN, TOMÀS (Palma s XVIII - 1803) Religiós dominic. Doctor en teologia i catedràtic a la Universitat Literària de Mallorca. És autor dels tractats de teologia *Tractatus theologicus scripturistics de mundi opificio sive de operibus sex dierum*, *Brevis tractatus de Paradiso*, *Proelectiotheologica de formatione Hevae ex costa Adoe* i *In laudem nativitatis Domini nostri Jesu Christi oratio*, i sobre sant Tomàs d'Aquino *De sapientia et sanctitate divi Thomae Aquinatis hic maxime commendatur*, inèdits.

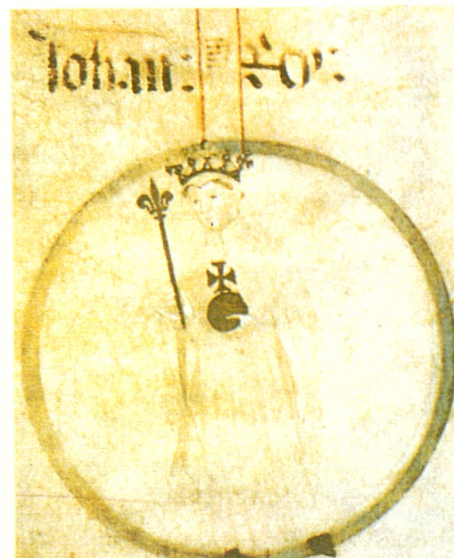
JOAN, VICENÇ (Andratx s XVII - Palma 1684) Mariner i mercader. S'establí a Palma, on es casà amb Elisabet Camps i s'introduí dins els cercles mariners i mercantils. Dedicat a la importació de queviures i objectes italians de luxe, féu sovint el trajecte Palma-Gènova. Comercià amb les costes del Magrib, d'on importava lli, teixits, seda comuna i pèl de camell, destinats als gremis de teixidors i torcedors de seda de Mallorca. Finalment, es dedicà a fer la ruta Palma-Cadís, on viatjà com a patró (1680) del bergantí «Santa Creu», propietat del patró Martí Riusec, i del bergantí «Sant Crist Bonaventura», patronejat (1682) per Salvador Riutort. Esporàdicament, participà en activitats corsàries contra els

francesos i els musulmans. Treballà en col·laboració amb el capità Bernat Camps, el patró Jacint Avellà i els mercaders Claude Marcel i Nadal Fiol. Tenia la casa pairal, amb botiga, a la parròquia de Santa Creu, davant la Drassana. Hi reuní mostres notables d'orfebreria i una gran col·lecció de pintura religiosa. Deixà un *Llibre de memòries*. L'inventari dels seus béns, elaborat (1684) pel notari Nicolau Rubert, és important per a l'estudi del comerç a Mallorca a mitjan s XVII. (DF)

↑ Segell de Joan I

JOAN I (Perpinyà 1350 - Foixà, Catalunya 1396) Rei d'Aragó, de València i de Mallorca i comte de Barcelona (1387-96), dit el *Caçador* i l'*Amador de Gentilesa*. El seu regnat es caracteritzà per un cert caos financer i administratiu. La seva cort a Barcelona va ésser de les més brillants d'aquell temps i el seu regnat coincidí amb una època d'auge literari. Enemistat amb el seu pare, el rei Pere el Cerimoniós, quan començà a regnar eliminà dels càrrecs públics els seus enemics. Va fer elegir nous jurats de Mallorca, sense esperar que expiràs el termini normal de la seva administració, i va excloure de les corts catalanes alguns mallorquins que li eren contraris. Elisabet de Mallorca, filla de Jaume III de Mallorca, es traslladà a la seva cort amb la idea de restaurar el regne de Mallorca independent. Elisabet cedi els seus drets sobre el regne de Mallorca a Joan III d'Armanyol, que, amb aquest pretext, envai Catalunya el 1389. El 1390, els invasors es retiraren i foren perseguits fins a les fronteres per Joan I. Aquest mateix any, es casaren la seva filla Violant i Lluís de Provença, fill de Lluís I de Provença, al qual Elisabet de Mallorca també havia cedit abans els seus drets sobre el regne de Mallorca (1375). Violant va rebre un dot de 160.000 florins d'or a canvi de renunciar als seus drets a la

↑ Joan I en una miniatura del segle XV

Corona de Mallorca i a la d'Aragó. Durant el seu regnat, es produïren (1391) a Mallorca els *avalots del Call* (←). L'actitud del monarca davant aquesta revolta fou contradictòria. Primer, decretà que no es fes cas de cap pacte amb els amotinats. Després, foren substituïts el governador general Francesc de Sagarriga i de Vilarig i altres càrrecs públics. Pel mateix motiu, el 1392 la reina Violant de Bar, esposa de Joan I, imposà al regne de Mallorca una multa de 120.000 lliures. Finalment, es publicà un indult general i es reimplantaren els impostos indirectes. Aquest mateix any, va fer escala a Mallorca el seu germà l'infant Martí, amb els reis de Sicília, el nebot de Joan I, Martí I de Sicília, i la seva muller Maria I de Sicília. Anaven amb un gran estol cap a Sicília, on hi havia una revolta. El juliol de 1395, arribaren al port de Sóller, amb una germana seva, la reina Violant, una filla i un gran nombre de cavallers. Fugien de la pesta que s'havia declarat a Catalunya. Des de Sóller anaren a Bunyola i d'aquí a Valldemossa. El 28 de juliol, la comitiva entrà a Palma, on se celebraren quatre dies de solemnes festes. L'allotjament dels membres de la cort provocà alguns problemes i les exigències dels oficials reials causaren malestar entre la població. Alguns majordoms de gremis i alguns artesans que es queixaren foren empresonats, i també els notaris que autoritzaren la protesta. La cort i el monarca residiren quatre mesos al castell de Bellver. Durant aquest temps, el regne de Mallorca oferí al monarca 140.000 florins a canvi d'un perdó general. El rei i el seu seguici abandonaren l'illa en quatre galeres pel port de Portopí, sense acomiadar-se de la ciutat (novembre de 1395). L'audiència reial encara ro-

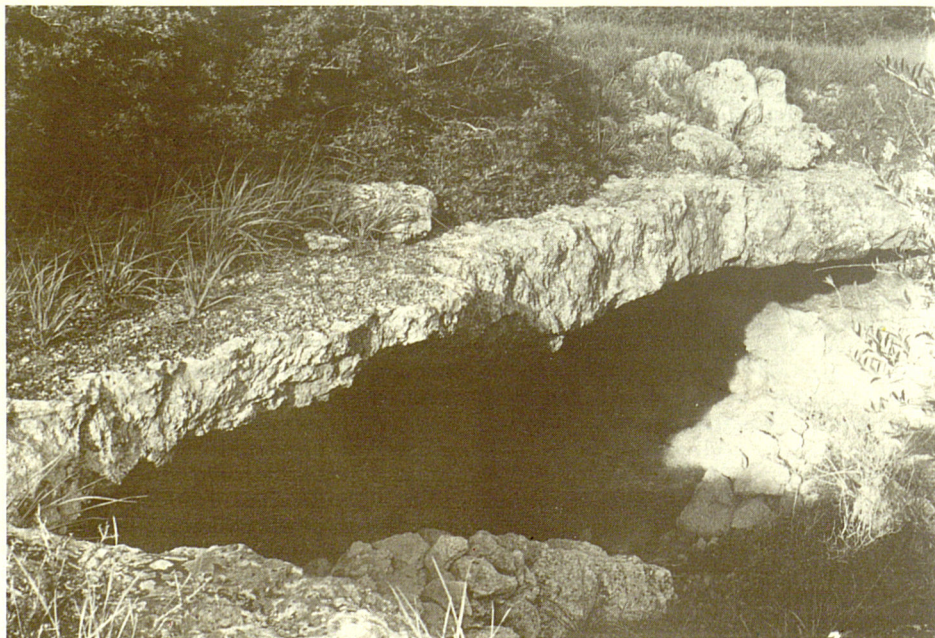
mangué dos mesos més a Mallorca. A la mort del monarca, se celebraren a l'illa solemnes funerals. (AM/MaB)

↑ Segell de Joan II

JOAN II —SENSE FE— (Medina del Campo, Castella-Lleó 1398 - Barcelona 1479) Rei de la Corona d'Aragó (1458-79) i del regne de Navarra (1425-79). S'enfrontà al seu fill, el príncep Carles de Viana, pel regne de Navarra. Aquest, residí a Mallorca, al palau de l'Almudaina, d'agost de 1459 a març de 1460, i rebé diversos donatius de la Universitat de Mallorca. En part a causa del desheratament i empresonament de Carles de Viana, el 1462 les autoritats catalanes declararen Joan II enemic públic. S'iniciava així la *Guerra Civil Catalana* (←), també anomenada Guerra contra Joan II. En aquest conflicte, Mallorca es man-

↓ Cova Joana de Son Danús de Dalt (Santanyí)

↑ Son Joan Arnau (Lloret de Vistalegre)

tengué fidel al monarca i contribuï amb donatius, armes i homes als exèrcits de Joan II. El 1463, sorgí a la Part Forana de Mallorca un moviment favorable a Catalunya que ha estat relacionat amb la Revolta Forana. Aquesta conspiració fou esclafada i més d'un centenar de vilatans varen ésser executats. Durant el seu regnat augmentà a Mallorca el deute públic.

JOANA, COVA Cova prehistòrica

del terme de Santanyí, a *Son Danús de Dalt* (←), situada prop de les partions amb ses Salines i Campos. (M)

JOANA, MOLÍ DE NA Al terme de Palma, situat entre Son Cànaves, Son Espases, Son Pons i can Calca. (M)

JOANA, TALAIA Vegeu *Antigors*.

JOAN ANTONI, CAN Terrenys del terme de Consell, situats entre can Tallades, el molí d'Enmig, ca na Ferrera i Son Penjoi. (M)

JOAN ARNAU, SON Possessió del terme de Lloret de Vistalegre, que confronta amb el camí de Sineu a Petra, el camí de Sineu a Lloret de Vistalegre, Son Joan Jaume i es Colomer. Documentada el 1818, pertanyia al convent de Santa Catalina de Siena, de Palma. Tenia grans cases, amb capella, celler i molí de sang. Hi havia 110 quarterades de sementers i 80 de bosc. El 1863, era del senyor Ignasi Fuster. El 1992, té 360 quarterades i pertany a la família Coll. Documentada en el *Llibre del Repartiment* com a alqueria Benidurri. (DF/M)

JOANA SA BRUIXA, COVA DE NA Al terme de Palma, situada al vessant occidental del bosc de Bellver. És utilitzada per l'Ajuntament de Pal-

↑ Cova de na Joana sa Bruixa (Palma)

ma com a depòsit de vehicles retirats de la via pública. (M)

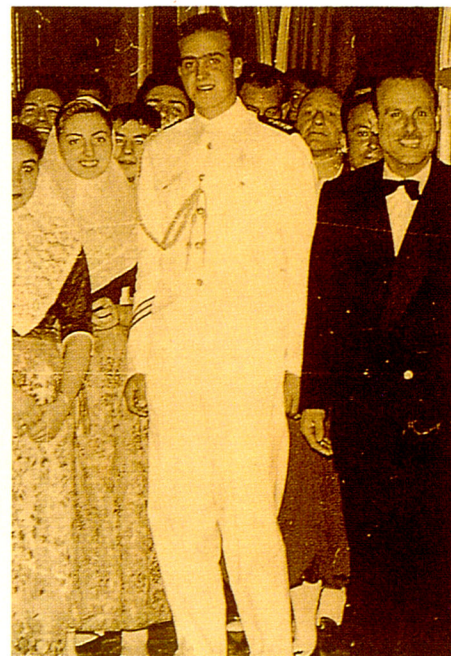
JOAN CARLES I (Roma 1938) Rei d'Espanya. Fill de Joan de Borbó i de Battemberg i de Maria de la Mercè de les Dues Sicílies. El 1940, Alfons XIII abdicà en el seu fill Joan i Joan Carles passà a ésser príncep. Va viure a Itàlia i Suïssa fins que, el 1948, passà a Espanya. El 1962, va contreure matrimoni amb la princesa Sofia de Grècia.

↓ Joan Carles I

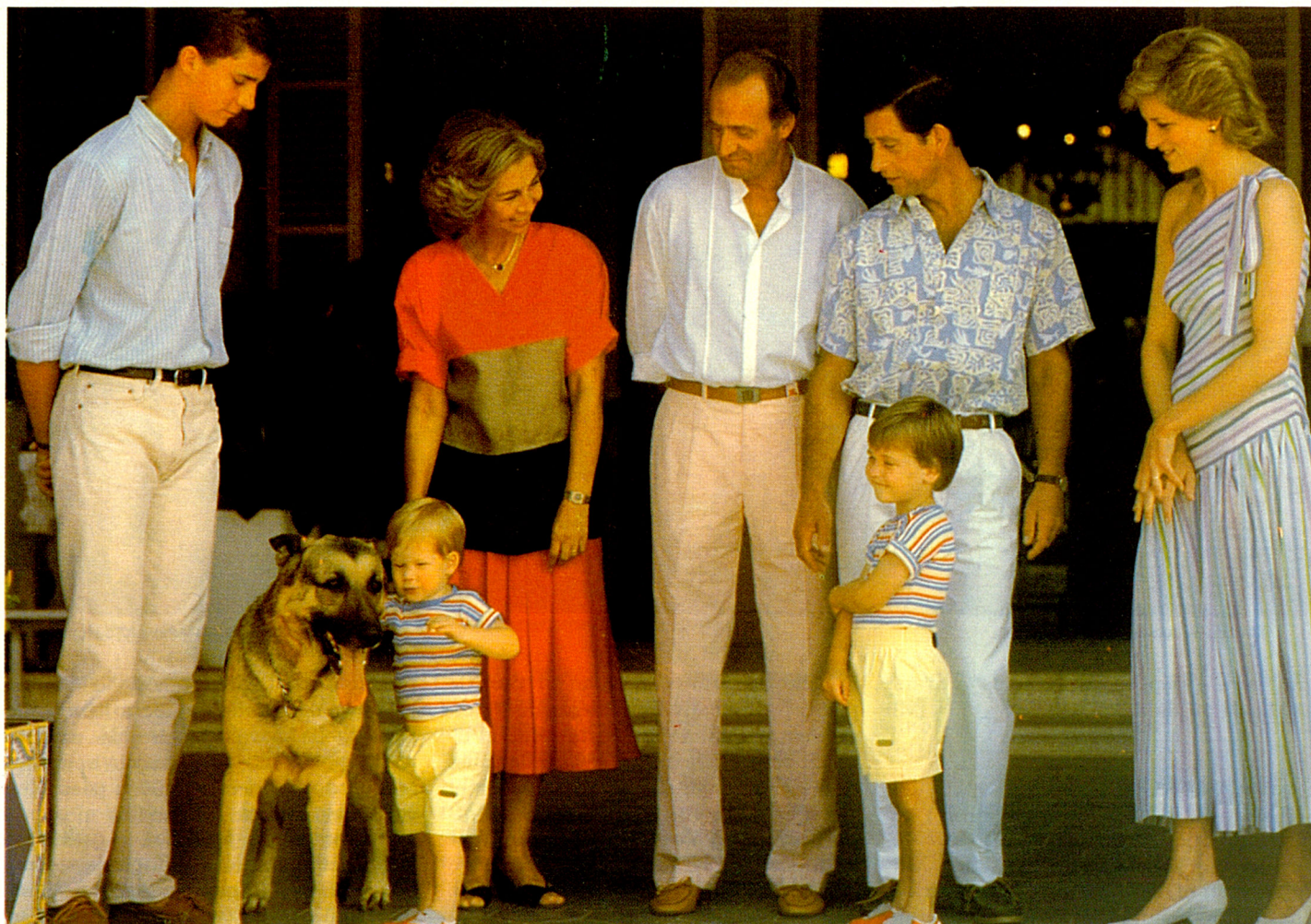
El general Franco li donà el títol de príncep d'Espanya i el designà el seu successor com a cap d'estat amb el títol de rei (1969). La llei del 15 de juliol de 1971 el designà per reemplaçar el cap d'estat en cas d'absència o malaltia d'aquest. Va assumir interinament la direcció de l'Estat el juliol-setembre de 1974 i l'octubre-novembre de 1975, a causa de la malaltia de Franco. A la mort d'aquest, va ésser proclamat rei d'Espanya (22 de novembre de 1975). El juliol de 1976, va designar com a

↓ El príncep Joan Carles en la primera visita a Mallorca (1953)

↑ El príncep Joan Carles amb els dançadors del grup Vall d'Or, de Sóller

president del Govern Adolfo Suárez perquè iniciàs la democratització de l'Estat. La seva afeció als esports nàutics ha fet que viatjàs sovint a Mallorca, on, des de 1973, passa les vacances d'estiu. Va arribar per primera vegada a Mallorca el juliol de 1953, i s'hostatjà a la finca dels comtes de Fontanar, can Bonsoms (Vallde-mossa). L'agost de 1969, tornà a Palma per inaugurar l'Auditori. L'octubre de 1970, visità Palma com a contraalmirall de l'Armada Espanyola

↑ Joan Carles I amb els prínceps de Gales a Mallorca

per presenciar unes maniobres conjuntes hispano-franceses. L'agost de 1973, la Diputació Provincial de Balears li oferí el palau de Marivent com a residència estival de descans, que acceptà. Entre el 28 de novembre i el primer de desembre d'aquest mateix any, en companyia de Sofia i com a prínceps d'Espanya, van fer una visita oficial a les illes Balears. Realitzaren breus viatges a Alcúdia, Eivissa i Maó. L'estiu de 1974, durant la primera malaltia greu de Franco, Joan Carles es convertí en cap d'estat en funcions, amb residència a Marivent. El 1976, va inaugurar l'autopista Palma-Santa Ponça i l'Escola de Vela de Cala Nova (Palma). El 1978, va visitar l'Ajuntament de Lluçmajor, on fou nomenat Batle Honorari. El 1983, va visitar el municipi d'Andratx. Aquest mateix any, presidi el primer consell de ministres que se celebrà a Palma. El 1984, fou nomenat Batle d'Honor de Sineu. L'octubre d'aquest mateix any, presidi a Palma la celebració del Dia de la Hispanitat, en part a causa del bicentena-

↓ Joan Carles I, inauguració del mural de Joan Miró, realitzat per Lluís Castaldo al Parc de la Mar, Palma (1984)

↑ Joan Carles en visita oficial al Santuari de Lluc

ri de la mort de Juníper Serra. Va visitar Petra i inaugurà el Parc de la Mar (Palma). Des de 1985, també és residència reial el palau de l'Almudaina. A Marivent, ha rebut sovint autoritats i personalitats mallorquines, els presidents del govern espanyol Adolfo Suárez, Leopoldo Calvo-Sotelo i Felipe González, i també diversos monarques i caps d'estat i de govern d'arreu del món. La seva presència a Mallorca durant els mesos d'estiu, ha convertit l'illa en centre cabdal del turisme. Ha

estat distingit per la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i pel Foment del Turisme de Mallorca, que el nomenà president honorari. Com a regatista ha participat, en nombroses proves nàutiques que es disputen a Mallorca.

JOAN COLL, BARTOMEU (Palma 1878 - 1940) Escriptor i prevere. S'ordenà el 1903. Fou rector de la parròquia de Son Rapinya (1906-13), on fundà un sindicat obrer catòlic. Com a

propagandista del sindicalisme catòlic, col·laborà a *Gaceta de Mallorca* i dirigí (1909) *Boletín Obrero*, del Cercle d'Obrers Catòlics de Palma. Fou rector de la parròquia de sa Vileta (1913-40) i vocal de la junta directiva de la Federació Catòlico-Agrària de Mallorca (1928). (PF)

JOAN COMELLES, LLORENÇ (Palma 1797 - Filipines s XIX) Missioner. Professà com a agustí (1817) i marxà (1820) a la província d'Ilocos del Sud (Filipines), on regentà vuit parròquies i creà diversos pobles. (BF)

JOAN DE MAROLA, CAN Propietat rústica del terme de Llucmajor, situada entre la possessió de sa Pobla, Son Mut Aliardo, Son Misser i cas Frares. (M)

JOAN DE PADRINES, MIGUEL (Felanitx 1754 - 1837) Escriptor. Estudià a Palma, on es doctorà en filosofia. Fou notari públic de Felanitx. Proporcionà diversos documents a Gaspar Melchor de Jovellanos per escriure els treballs històrics sobre Mallorca. Deixà inèdites diferents obres, com *Pintura històrica de la villa de Felanitx*, *Historia eclesiàstica de la villa de Felanitx* i *Observaciones médico-quirúrgicas*.

JOAN DE SA DIDA, CAN Propietat rústica del terme de Sòller, situada entre es Sementeret, s'Illeta de can Gordo, el Pi del Rei Moro i Bàltx. (M)

JOAN DE S'AIGO, CAN Establiment de restauració fundat (1700) per Joan de s'Aigo i situat inicialment al carrer d'en Fiol, de Palma. Al principi del s XX, fou adquirit per Antoni Martorell Guasp i, des de 1972, és propietat del seu fill, Joan Martorell Pol. Primerament, es dedicà a la distribució i venda de gel. A mitjan s XIX, importava gel des de Barcelona per proveir les necessitats de l'establiment. Les seves especialitats són el gelat d'ametlla, la xocolata, les ensaïmades i els quartos. Dins el local hi ha un mosaic del principi del s XIX, realitzat per la fàbrica de ceràmiques *La Roqueta*. El 1976, es traslladà al carrer de can Sanç. Ha esdevengut un dels establiments més coneguts de Palma i és costum d'assistir-hi després de diverses celebracions, com les Matines de Nadal, Sant Sebastià i el Corpus. El 1990, va obrir

↓ Joan Carles I, durant una competició de regates

← Can Joan de s'Aigo (Palma)

una sucursal al carrer del Baró de Santa Maria del Sepulcre, de Palma. Ha rebut diverses distincions.

JOAN DE S'ÀNIMA, CAN Propietat rústica del terme de Campos, situada entre ses Angoixes Petites, Son Rengo, el turó des Figueral i el turó de la creueta de Son Danús. (M)

JOAN DE SA VIUDA, CAN Propietat rústica del terme de Campos, situada entre la vila, Son Cusseta, s'Alqueria Roja i can Garcietes. (M)

JOAN DES DOMINGOS, CAN Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre el puig de Lanar, el serral d'en Malondri, el puig Foguer i can Rafel Comerxo. (M)

JOAN DE SON GARAU, CAN Propietat rústica del terme de Campos, situada entre can Reüll, can Boios, el tancat d'en Xorquet i Son Catlar. (M)

JOAN DUAI, CAN Propietat rústica del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situada entre ses Andreues, can Leu, el pla de Son Moro i can Llanut. (M)

JOANEDA Família notarial de Mallorca, documentada els s XVI-XVII. Hi destacà **Antoni Joaneda** (Palma s XVI - 1658), que exercí el notariat a la parròquia de Santa Eulàlia, de Palma. Deixà dos protocols (1650-57). El notari Joan Pont n'elaborà (1658) l'inventari. En continuà la professió el seu fill, **Antoni Joaneda Gaià** (Palma s XVII - 1683), que deixà un volum (1650-83). (DF)

↓ Can Joan Gran (Andratx)

JOANET Nom professional del fotògraf **Joan Miró Serra** (→).

JOANETÓ, NA Terrenys del terme de Llucmajor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1702. (M)

JOAN GRAN, CAN Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre Son Castell, Son Miquel, Son Pujol i el puig Cornador. Deriva d'una antiga possessió del mateix nom que, el s XIV, confrontava amb sa Granadella, sa Font i Son Calafell. Fèu part de l'alqueria Castanyola. Primitivament, fou denominada el Rafal Bosc. El 1335, pertanyia a Guillem Bosc. El 1398, fou adquirida per Pere Jordà. (DF/M)

JOANÍ, CAN Propietat rústica del terme de Costitx, situada entre Son Corró, sa Font, l'hort d'en Planes i la vila. ■ Al terme d'Inca, entre el moli d'en Barona, Mandrava, Son Puig i es Pollangres. (M)

JOAN JAUME, MOLÍ DE SON Moli d'aigua, fariner, del terme de Santa Maria del Camí, situat a la vall de Coanegra, al lloc de Son Joan Jaume. Tenia cases i terres. Confrontava amb el moli draper de Macià Ferrer, Son Macià Pisà, del terme d'Alaró, i el rafal d'en Maiol. Documentat el 1652, pertanyia a Joan Roig. (DF)

↑ Son Joan Jaume (Lloret de Vistalegre)

↑ Son Joan Jaume (Manacor)

JOAN JAUME, SON Possessió del terme de Lloret de Vistalegre, situada entre Son Joan Arnau, Son Gelabert, Son Marron i la vila. Documentada el 1542, pertanyia a l'honor Joan Jaume, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb el camí reial de Sineu a Palma, el camí de Manresa a Inca i Son Joan Arnau. Tenia cases, amb celler i molí de sang. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. El 1607, era de l'honor Joan Jaume —de s'Al-

queria— i era denominada també s'Alqueria, s'Alqueria dels Jaume i Son Jaume. Estava sota el domini directe de les monges de Santa Clara, de Palma. A la fi del s XVI, el celler fou ampliat i tenia 4 bótes amb un total de 32 somades i un cup de 40 somades. S'hi conrava també el lli. Tenia guardes de 50 ovelles i 40 porcs. El bestiar de feina eren 9 bous, 5 muls, 2 ases i un cavall. Tenia aviram i indiots. ■ Al terme de Manacor, entre Albocàsser,

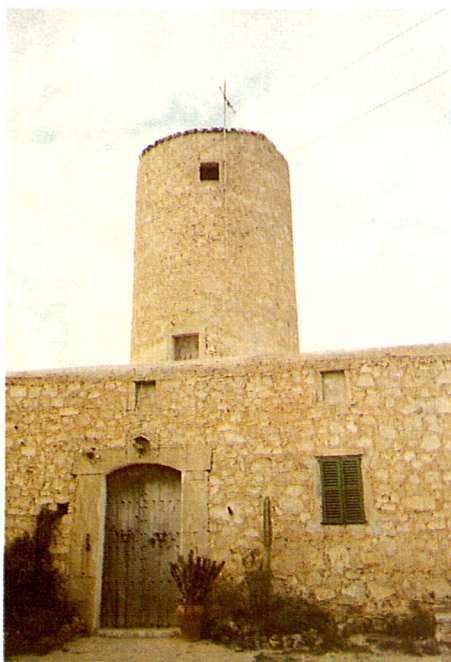
Justani i Son Capblanc. Documentada el 1517, pertanyia a Joan Jaume, de la família del qual prengué nom. Confrontava amb Justani, sa Franquesa, Albocàsser i el Rei. El 1578, era valorada en 5.200 lliures. El 1648, tenia cases, amb celler i molí de sang. Era dedicada a vinya, conreu de cereals i lleguminoses. Incloïa els sementers dits des Pou i de sa Talaia. La posada es trobava al carrer dels Llull, a Manacor. El 1700, era del noble Pere de Verí, cavaller de l'orde d'Alcàntara, que l'havia adquirida el 1679. Tenia una guarda de 50 ovelles. Feia una renda anual de 50 quarteres de blat, 25 d'ordi i 25 de civada, més 2 parells de gallines i 2 fogasses del Dijous Sant. El 1708, fou dividida. (DF)

↓ Inscripció de Son Joan Jaume (Manacor)

JOAN JOSEP D'ÀUSTRIA (Madrid 1629 - 1679) Polític i militar. Fill natural del rei Felip IV. El 1647, comandava l'estol reial. L'agost d'aquest mateix any, de camí cap a Nàpols, on havia esclatat una revolta antiespanyola, va fer escala a Mallorca. Arribà amb 10 galeres i uns 200 cavallers. A Nàpols esclafà la revolta de Masaniello. Fou lloctinent de Catalunya (1653-56) i de Flandes (1656-59), vicari general de la Corona d'Aragó (1669) i primer ministre (1676-79). (AM)

JOAN MACIÀ, SON Antiga possessió del terme de Manacor. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1578. (M)

↑ Molí d'en Joan Mal (Son Servera)

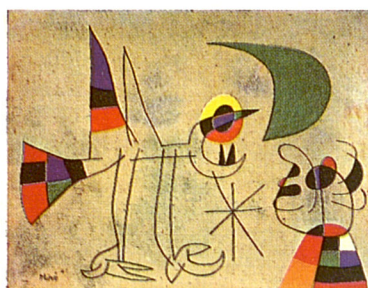
JOAN MAL, MOLÍ D'EN Al terme de Son Servera, situat al turó de sa Penya Roja, fa part d'un conjunt moliner. De base quadrada i d'una única planta, la torre, sencera, és coberta de teules amb dos aiguavessos. Tot el conjunt s'ha restaurat i s'utilitza com a habitatge.

JOAN MANUEL, PESQUERA D'EN A la costa del terme de Capdepera, situada entre el banc de na Sorda i na Llòbriga. (M)

JOAN MORAGUES, JOAN (Andratx s XIX - ? 1883) Mariner. El 1872, ingressà com a pilot a la companyia Transatlàntica. El 1876, fou ascendit a capità i li fou confiat el comandament del vaixell «Isla de Cuba», que embarrancà el 1877. Per aquest motiu, deixà la companyia i passà a la flota del marquès del Campo. Morí a l'incendi del «San Agustín», quan venia de les Filipines i anava des de la Corunya a Liverpool.

JOAN NADAL, SON Antiga possessió del terme de Felanitx. Documentada el 1611, pertanyia a l'honor Joan Nadal, de qui prengué nom. Tenia cases i era dedicada a vinya i conreu de cereals. Hi havia ramaderia ovina, porquina i avíram. (DF)

JOANÓ, CAN Propietat rústica del terme de Búger, situada entre Binisse-tí, ses Planes, Son Catxo i Son Vivot. (M)

JOAN MIRÓ

PRIMER ANIVERSARI

↑ Galeria Joan Oliver, homenatge a Miró

JOAN OLIVER —MANEU— Galeria d'art fundada (1983) a Palma per Joan Oliver Fuster, que n'és el director. Especialitzada en mostres d'art contemporani, ha exposat obres de Joan Miró, Juli Ramis, Gerardo Rueda, Manolo Millares, Francisco Bores, Ramon Canet, Maria Carbonero, Joan Bennàssar i José Manuel Broto, entre d'altres. Des de 1984, organitza una exposició anual homenatge a Miró. Edita uns quaderns referents a algunes exposicions realitzades, com *Carlos León* (1987),

Hernando Viñes (1989) i *Manuel Ángeles Ortiz* (1990), que conformen la *Biblioteca Maneu*. Altres punts d'exposició són **Maneu-Montcades** (1988), galeria especialitzada en pintura paisatgista mallorquina, i **Maneu punt d'art** (1989), enfocada cap a mostres d'obres de gran format.

JOANONET, SON Antiga possessió del terme de Selva, situada al llogaret de Caimari. Documentada el 1651, pertanyia al senyor Joanot Albertí. El 1669, era valorada en 1.400 lliures. Era una pertinença de la possessió de Son Albertí. El 1681, és documentada també amb la denominació de Son Joanotell. El 1732, es va dividir en dues parts. Una, de Bartomeu Bennàsser de Monnàber, era valorada en 2.000 lliures. L'altra, valorada en 2.550 lliures, pertanyia al prevere Josep Mas Martorell i Albertí, senyor de Son Albertí, de Caimari. Els s XIX-XX, fou establerta. (DF/M)

JOANOT, SON Antiga possessió de Consell, situada al sud-est del terme. Documentada el 1770, pertanyia a l'honor Mateu Ribes Muntaner, d'Algaida. El 1776, hi agregà quatre quarterades de terres adquirides als jesuïtes de Monti-sion, expulsats per ordre de Carles III. Tenia cases, amb mobiliari de luxe, ceràmiques i orfebreria. Hi havia tafona i molí de sang. Era dedicada a olivars, vinya, ametlerars, garroverars i conreu de cereals, llegumi-

↓ Galeria Joan Oliver (Palma)

↑ Na Joanota (Llucmajor)

noses, lli i cànem. La posada es trobava a la vila d'Algaida, al carrer dels Cavallers. Els Ribes tenien la casa pairal a la parròquia de Sant Jaume, de Palma, davant la casa del marquès de Pueyo.

■ Antic rafal del terme de Selva, situat al lloc de Caimari. Confrontava amb el camí de Caimari a Binibona, Son Riera, Subies, el camí de can Tabou, sa Bisbal i Son Sastre de la Geneta. El 1863, pertanyia a Sebastià Llebrés. De 30 quarterades, tenia cases i era dedicat a olivar, garroverar, ametlerar i al-

zinar. Els sXIX-XX, fou establert. (DF)

JOANOTA, NA Terrenys del terme de Llucmajor, situats entre la vila, Son Monjo, Galdent i el camp de sa Batalla. El topònim ja apareix en documentació datada el 1685. (M)

JOAN PACS, SON Antiga possessió del terme de Sineu, que confrontava amb la Dama, el torrent de Son

Reial, el camí de Petra i el camí d'Ariany. Documentada el 1684, pertanyia a la senyora Francina Joan Pacs. Tenia cases i era dedicada a vinya i conreu de cereals. Era valorada en 3.000 lliures. El 1818, pertanyia al senyor Andreu Parets. Es troba documentada també amb les denominacions de sa Casa Nova i Son Pacs. (DF)

JOAN PAU, CAN Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre can Pereta, sa Tarongera, la font d'Amunt i Son Miquel. Abans era anomenada rafal Dalmai i es Molinàs. (M)

JOAN PELÓS, SANT Figura tradicional en les processons del Corpus Christi. Es representa a diversos pobles de Mallorca, com Campos, Felanitx, Pollença i Son Carrió. És simbolitzat per un fadri de la vila, vestit lleugerament, amb sandàlies, calces blanques, baldragues verdes amb cascavells, camisa blanca, capa folgada i capell invertit. Tresca tot el poble acompanyat de dos dimonis descalços, vestits de tela de sac i amb un picarol penjat a la part posterior. Darra-ells, hi van els sonadors, que toquen, amb els instruments desafinats (flauta camperola, guitarra, guitarró i violí), la tonada de *Sant Joan* i *La Balanguera*. La popularitat d'aquesta dansa arriba fins als jocs infantils.

JOAN PERE, CAN Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre es Bordoï, s'Estret, Son Alegre i Son Pericasses. Deriva d'una antiga possessió del mateix nom que es trobava entre els establiments de Morella i els torrents de s'Arracó i d'Andratx. Documentada el 1787, era una propietat mitjana dedicada a olivars i garroverars. (DF)

JOAN POBLES, CAN Propietat rústica del terme d'Inca, situada entre Son Catiu, Son Cota, Tirasset Vell i Son Barrina. (M)

JOAN RAMON, CAN Propietat rústica del terme de Petra, situada entre s'Hostalet, Son Orlandis, can Toca-hores i Son Patxeco. (M)

JOAN ROCA, RAFEL (Palma 1865 - 1943) Empresari. El 1890, construí el primer quiosc del Puente de Palo, a Las Palmas de Gran Canària, al qual canvià el paviment de fusta per empedrat. Fundà també una fàbrica de pas-

← Representació de sant Joan Pelós (Pollença)

← Rafel Joan Roca

tes. Tornà a Palma i fundà l'empresa de material de construcció *La Material*. Fou nomenat tinent de batle del setè districte de Palma. Té un carrer dedicat a la urbanització Lomo Blanco (Tarifa, Gran Canària).

← Vicenç Joan Rosselló

JOAN ROSSELLÓ, VICENÇ —**EN RIBES**— (Valldemossa 1811 - Palma 1892) Industrial. D'origen humil, de jove es traslladà a Palma, on inicialment treballà com a forner a la Calatrava. Més tard, fou empleat al taller d'Industrial Ribes, al carrer dels Oms, i es casà amb la seva única filla. Així, n'esdevengué hereu i més tard propietari. Aviat amplia el negoci mitjançant l'absorció de petits telers i l'organització d'una potent xarxa de mercaders que controlava l'interior de l'illa. Instal·là nous tallers al carrer de la Ferreria, a la Soledat —on es confeccionaven mantes—, Esporles, Son Sardina, Establiments i sa Vileta. Mecanitzà les fàbriques i els productes foren exportats a la Península, Europa i Amèrica. D'altra banda, assolí una gran popularitat per causa de la seva actuació humanitària durant l'epidèmia de còlera de 1865 i pel seu fracassat projecte per proveir Palma d'aigua. El 1905, fou proclamat fill il·lustre de Palma. (JRo)

JOAN RIU, CAN Propietat rústica del terme de Petra, situada entre Son

Santandreu Vell, Son Frare, Son Orlandis i Son Cànoves. (M)

JOAN SÓLLER, CAN Propietat rústica del terme de Santanyi, situada entre can Pep Sòller, es Verger, sa Vallet i la bassa Clota. (M)

JOAN TERRASSA, CAN Propietat rústica del terme de Santanyi, situada entre sa Xorca, can Mal Ric, el turó del Bisbe i ses Angoixes. (M)

JOAN XORC, HORT D'EN Al terme de Campos, situat al camí de sa Serra, entre el vinyet Vell, l'hort d'en Riu, l'hort d'en Parra i el molí de sa Grava. (M)

JOAQUIM MIR, GALERIA Vegeu *Tres d'Oros, galeria.* ?

JOAQUIM QUESADA, MIRADOR Al cim del puig d'es Cornador, fa partió entre Sòller i Escorca. És situat entre el puig de l'Ofre, el racó d'en Vives, el barranc de Biniaraix i el puig des Coll des Jou. Fou inaugurat el 30 d'abril de 1961. (M)

JOB, THIERRY (Marsella, França 1952) Escultor. Visqué la seva infància a Somàlia, Algèria i Senegal. Estudià a l'Escola de Belles Arts de París. Des de 1976, viu alternativament a Barcelona i a Palma. Ha exposat indi-

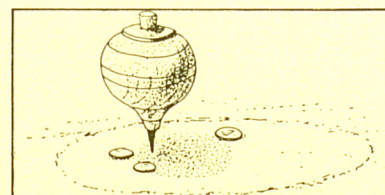
↓ Escultura de Thierry Job

vidualment a Barcelona (1978 i 1984), Brussel·les (1982), Palma (1983 i 1985), Madrid (1984-85), Alcalá de Henares, Madrid (1986), Sedan, França (1987) i Troyes, França (1987). Ha participat en la fira d'Art Contemporani —ARCO— (1986-87). La seva obra combina peces d'un peculiar expressionisme amb creacions abstractes.

JOC Nom pel qual es coneixen, a la Mallorca medieval, totes les formes d'oci practicades per la població. Comprenia des de les representacions teatrals fins als entreteniments dels infants. El joc de l'estela al·ludia als Reis Màgics, i el joc de maig era una trobada de primavera amb joglars que ambientaven un verger. S'anomenaven també jocs els entremesos processionals, que eren de caràcter municipal o de fundació eclesiàstica, i els propis de la joventut, de caràcter esportiu o militar, com el joc de barra, esgrima, pilota i ballesta. Pel que fa als jocs d'atzar, sovint eren regulats o prohibits per l'autoritat municipal o insular, com les tafureries, on es jugava amb daus i naips. (GLI)

JOCS FLORALS Certàmens literaris. Almenys entre 1324-1484, se celebraren en llengua provençal a Tolosa de Llenguadoc. El 1386, hi participà Bernat de Palaol, *Lo mercader mallorquí*, també anomenat Bernat de Mallorca. El 1393, foren instaurats a Barcelona i s'hi degueren mantenir fins

A BALDUFA TREU MONEDES

Tots els jugadors fan ballar la baldufa a la vegada. Segons el temps que ballarà la baldufa de cadascú, seran primer, segon, tercer, etc. Dins un rotlo no molt gran, cada jugador hi tira una o algunes monedes. Tirant per orde, les treuen del rotlo amb el ferro de la baldufa quan balla. Les que surten del rotlo són del qui les treu.

Antoni Pou *Jocs populars* (1980)

↑ Jurat dels Jocs Florals (Barcelona, 1917)

ben entrat el s XV, encara que, d'aquesta època, han arribat pocs poemes. Per a la literatura catalana moderna i contemporània és molt important la restauració que se'n va fer (1859) amb el nom de Jocs Florals de Barcelona. Patrocinats per l'Ajuntament d'aquesta ciutat, la festa, molt solemne, se celebrava el primer diumenge de maig. A imitació dels medievals, hi havia tres premis ordinaris: la Flor Natural, per a un poema de tema amorós; l'Englantina, per a un poema històric, i la Viola, per a un poema religiós. El poeta que havia obtingut tres d'aquests premis era proclamat Mestre en Gai Saber. Els poetes mallorquins hi tingueren un paper molt destacat. Entre els set primers mantenidors, equivalents dels jurats dels premis actuals, ja hi havia Miquel Victorià Amer i Josep Lluís Pons i Gallarza, i tots dos degueren participar activament en la seva restauració. El segon Mestre en Gai Saber que es proclamà (1863) va esser un altre mallorquí, Jeroni Rosselló Ribera. Entre 1862 i 1874, l'home més influent al si del Consistori dels Jocs Florals, que era l'organisme encarregat de l'organització i de l'edició del volum anual que se'n derivava, va esser Marià Aguiló Fuster. Ell va fomentar la participació dels mallorquins i els va protegir directament. Així aviat foren proclamats Mestres, a més d'ell mateix (1866), Josep Lluís Pons i Gallarza (1867) i Tomàs Forteza Cortès (1873). També provocà dures polèmiques, com la de l'ortografia que s'havia de seguir en l'edició dels premis, i una certa animadversió contra els poetes insulars, que sovint evi-

taven els trets dialectals en les seves composicions per no resultar-ne perjudicats. El 1873, quan Josep Lluís Pons i Gallarza va proposar que aquell any se celebrassin a Palma, ja que la inseguretat política del moment feia de Barcelona un lloc perillós, els redactors de la revista *La Renaixença* s'hi oposaren aferrissadament i el projecte no es dugué a terme. A partir d'aquell moment, la participació dels autors mallorquins disminuí lleugerament, sense que desaparegués mai. El 1878, en va esser president Josep

↓ Jocs Florals (Palma, 1936)

Lluís Pons i Gallarza i, el 1885, s'hi va proclamar Mestre en Gai Saber Ramon Picó i Campamar. Ja en el s XX, es recuperà el protagonisme dels autors mallorquins i hi obtengueren aquest nomenament Miquel Costa i Llobera (1902), Joan Alcover (1909), Llorenç Riber (1910) i Josep Maria Tous i Maroto (1920). Els Jocs s'interromperen amb l'esclat de la Guerra Civil. A partir de 1941, i sense interrupció fins a 1977, s'organitzaren a l'exili, amb el nom de Jocs Florals de la Llengua Catalana. El 1963, en els celebrats a Montevideo, hi obtingué un accèssit a l'Englantina el poeta Joan Manresa. A partir de 1971, els recuperà, sota la presidència de Miquel Dolç, l'Ajuntament de Barcelona i durant els darrers anys han trobat un suport molt ferm d'aquesta institució. Entre els poetes actuals que hi han obtingut premis importants hi ha Jaume Pomar, Flor Natural de 1988, i Antoni Vidal Ferrando, Viola d'Or i Argent de 1989. A imitació dels Jocs Florals de Barcelona se n'organitzaren a altres indrets. A València, el 1859, Marià Aguiló, que aleshores hi exercia de bibliotecari, hi organitzà un certamen semblant, però no tengué continuïtat. En canvi, els Jocs Florals de Lo Rat Penat, bilingües, s'hi començaren a celebrar el 1879 i arriben fins a l'actualitat (1992), amb l'única interrupció del període de la Guerra Civil. Entre d'altres personalitats, els han presidit els mallorquins Joan Alcover (1900), Llorenç Riber (1907) i Antoni M Alcover (1918). També se n'han celebrat a moltes altres poblacions secundàries, cal destacar els de Palma de

1936. A l'època de la consolidació de la Renaixença, la institució dels Jocs Florals de Barcelona va ésser un fenomen molt positiu per a l'increment de la producció poètica en català. Amb el temps, però, també ha tenguut efectes perniciosos, el més important dels quals ha estat el de promocionar uns models poètics formalment i temàticament molt estereotipats. (JMV)

JOFRE, CAN Antiga possessió del terme de Selva, integrada dins el nucli urbà de Biniamar del qual és una de les propietats rústiques més antigues.

JOFRE, POU D'EN Al terme d'Andratx, situat entre el pla de s'Evangèlica, el penyal d'en Rico, el penyal de n'Anglada i can Pere Telm. Es troba documentat el 1576. (M)

JOFRE, SON Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre la vila, Son Prim, Son Xina i el puig de Garrafa. Documentat (1376) com a rasal que feia part de l'alqueria Alcaniç, de la qual es va segregar el s XIV. El 1576, era anomenada Son Jofre de la Torre. Té una torre de defensa construïda al final del s XV. (DF/M)

← Pere Jofre Bosch

JOFRE BOSCH, PERE (Palma 1930) Historiador i polític. Fill de Bernat Jofre Roca. Es llicencià en dret (1955) i en història contemporània (1960) per la Universitat de Barcelona. Durant els anys setanta, participà en la fundació d'Aliança Nacional Mallorquina —ANAM— i fou membre del comitè executiu del Partit Socialista d'Alliberament Nacional —PSAN—. És autor de *La Guerra de la Independència en Catalunya (1812-1814)* (1981).

JOFRE FERRER, ANDREU (Alcúdia 1917) Pintor. De formació autodidàctica. Ha exposat a Palma (1983), Alcúdia (1987) i al port d'Alcúdia

↑ Can Jofre (Biniamar-Selva)

↑ Andreu Jofre, Camp mallorquí

(1990). Els seus paisatges s'inclouen dins un corrent que oscil·la entre el naïf i el realisme.

JOFRE ROCA, BERNAT (Andratx 1902 - Vaud, Suïssa 1969) Polític. Durant els anys vint, fou director de les publicacions *Andraitx* i *Maricel*. Es

→ Bernat Jofre Roca

llicencià en dret per la Universitat de Saragossa. Quan tornà a Mallorca, fou director (1927-33) de l'hotel Victòria. Participà en la fundació d'Acció Republicana (1932) i d'Esquerra Republicana Balear (1934). Regidor de l'Ajuntament de Palma des de 1931, en fou batle entre juny de 1932 i gener de 1933. Va ésser candidat a diputat pel Front Popular a les eleccions de febrer de 1936. L'abril de 1936, fou elegit compromissari per a l'elecció del president de la República. L'aixecament militar de juliol de 1936 el sorprengué a Madrid mentre realitzava una gestió per a l'Ajuntament com a tinent de batle. Col·laborà en l'organització de l'expedició de Bayo. El desembre de 1936, fou nomenat agregat en el consolat espanyol a Niça i, el 1938, cònsol. El 1939, s'exilià a Veneçuela, on fou redactor del diari *Ahora* i membre dels serveis de propaganda del Regne Unit i dels Estats Units. Posat en contacte amb Nelson Rockefeller, durant els anys cinquanta fou nomenat apoderat dels seus béns a Veneçuela i vice-president de la International Basic Economic Corporation —IBEC— en aquest país. Des de 1964, alternà la seva residència entre Palma i Ginebra, on treballà com a traductor de l'Organització de les Nacions Unides —ONU—. (DG)

JOGLAR Persona que es dedicava a la transmissió oral de peces literàries amb l'objectiu d'entretenir i delectar el públic. A Mallorca, s'hi troba documentat el primer, Ferrandiz Juglar, després de la Conquesta de 1229. A diferència del seu homònim continental,

← Joglar, segons il·lustració del llibre *Lleis Palatines*

el mallorquí no cantava, sinó que actuava quasi exclusivament com a músic i no transmetia noves. S'usaven com a sinònims seus tocador, sonador i, erròniament, trobador. El **joglar de boca** era el que recitava poemes lírics o facècies. El **joglar d'instrument** acompanyava les cançons amb diferents aparells musicals. El **joglar de mim**, documentat el s XIV, feia pantomimes i altres habilitats. Solia actuar en grup de dos i era pagat pel públic, les autoritats municipals, els gremis o els or-

ganitzadors particulars. De vida transhumant, actuava per compte propi o era convidat d'una vila a l'altra, en arribar alguna festa, tant religiosa com civil. També participava en les curses, on acompanyava les autoritats, i en les ballades a la plaça. Igualment, prenia part en les noces i celebracions familiars. Per la festa de l'Estendard i en ocasions excepcionals d'entrades reials, era convocat per actuar a la capital. Utilitzava una gran varietat d'instruments: els més freqüents dels

quals eren la trompa, el tambor i el flabiol. Alguns es feren famosos, com els *joglars del rei de Mallorca*, que treballaren a la cort de Pere IV, entre els quals destaquen Semlayne, Francesc de Multalba, Somsania, Hugoni i Arnault, documentats el s XIV. La sàtira que el joglar feia de la societat n'ocasionà el menyspreu per part de determinades personalitats, sobretot eclesiàstiques, entre elles Ramon Llull. Aquest rebuig féu que els bisbes en prohibissin l'actuació dins les esglésies. A partir del s XVI, es convertiren més en executants de música i es començaren a anomenar ministrils. (CM/GLI)

JOGLARA, CLOS DE LA Al terme de Felanitx. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1501. (M)

JOI, CAN Propietat rústica del terme de Petra, situada entre sa Romeguera, la pleta de Son Mieres, Son Merlet i Son Maimó. ■ Al terme de Sóller, entre can Tes, can Verdi, Muletta de cas Avinyons i el torrent de s'Argentera. (M)

JOI, FONT D'EN Al terme de Sóller, situada entre la Salaverda, el torrent Major, la coma de sa Palla i el pujol d'en Banya. (M)

JOI, MOLÍ D'EN Al terme de Costitx, situat entre la vila, can Joaní, sa Font i can Just. (M)

JOI, MORRO D'EN Al terme de Sóller, situat entre el racó d'en Pruna, el racó d'en Vives, es Cornador i l'Ofre. (M)

JOI, PRAT D'EN Al terme de Muro, situat entre Son Poquet, Salort, la vinya d'en Ribera i el pou d'en Forners. (M)

JOI, SON Propietat rústica del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situada entre can Fosc, can Pujades, can Petxina i l'hort de Son Peretó. ■ Antiga possessió del terme de Sineu. Documentada el 1659, pertanyia al senyor Didac Desclapers. Tenia cases i era dedicada a conreu de cereals i ramaderia ovina. Feia una renda anual de 45 lliures. El 1791, era del noble Salvador Sureda de Sant Martí i Cotoner, marquès de Vilafranca. (DF)

↓ Can Joi (Petra)

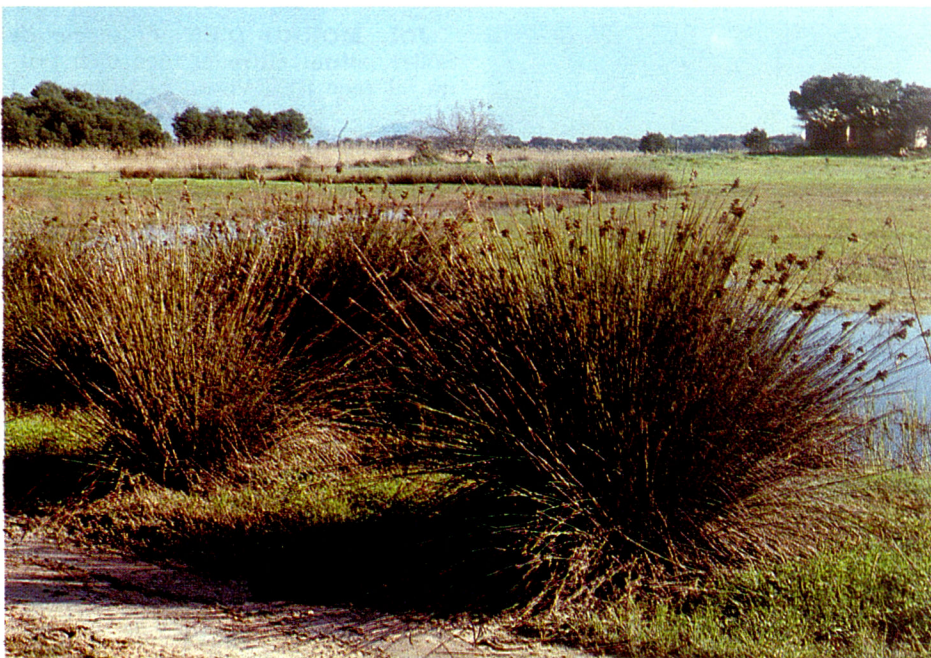
JOIA, CAN Propietat rústica del terme d'Algaida, situada entre can Trin-xet, Liern, el tancat Vell i Son Pujol Nou. (M)

JOLAR Antiga alqueria del districte islàmic Qanarusa (vegeu *Canarossa*). De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

JOLY, ROBERT DE (París 1887 - Montpeller, França 1968) Espeleòleg. El 1928, realitzà diferents exploracions espeleològiques a Mallorca, els resultats de les quals foren publicats a la *Revue de Géographie Physique et de Géologie Dynamique*, de París. Estudià quinze coves i avencs, entre els quals es troben les coves de les Rodes (Pollença) i de Son Lluís (Porreres) i els avencs d'en Trau (Andratx) i de Son Mas (Valldemossa). (FBE)

JONC (*Juncus*) Planta herbàcia de la família de les juncàcies. D'un metre d'alçària, té les tiges cilíndriques, primes i llargues. És perenne i es fa en ambients d'aigua dolça i salada, als llocs anomenats jonqueres. A Mallorca, se n'hi troben dotze espècies. De talla més grossa, hi ha el *Juncus maritimus*, que creix a les maresmes, i el *Juncus capitatus*, que neix per torrenteres i fonts. Entre els de talla petita, cone-guts com a jonquets, es fan el *Juncus articulatus* i el *Juncus pimeus*, varietat *balearicus*, endèmica de Mallorca. ■ (*Scirpus holoschoenus*) Plan-

↓ Jonc (*Juncus*)

↑ Agrupació folklòrica *Es Jonc* (Sencelles)

ta de la família de les ciperàcies. Dita jonc o jonc boval, encara que no pertany a la família de les juncàcies. A l'àpex superior treu un conjunt de flors globuloses. És el jonc més comú que es troba pels torrents, fonts i maresmes. Quan neix, forma motes rodones, blaves, eriçades i punxants. Entre les seves varietats, hi ha la *vulgaris*, de diverses inflorescències globuloses, i la *romanus*, de mota més petita i d'una o dues inflorescències. S'utilitza, en general, en la cistelleria,

concretament en l'elaboració d'erers i nanses. A la fraseologia popular, l'expressió *estar més net que un jonc de fulles* s'utilitza per dir que hom està molt despullat, mancat de tot. (FB)

JONC, ES Agrupació folklòrica fundada (1987) a Sencelles. Ha actuat a diferents pobles de Mallorca. Es compon actualment d'uns 30 balladors i músics.

JONC, PUNTA DES A la costa del terme de Felanitx, situada entre cala Marçal i cala Barbacana. (M)

JONÇA (*Cyperus longus*) Planta de la família de les ciperàcies. Dita també **Junça**. Les tiges, dures, llises i amb tres caires, poden arribar fins a 1 m d'alçària. Les fulles són llargues, estretes, rígides, aspres i carenades al dors. La inflorescència és formada per sis o deu radis desiguals, que poden arribar a 20 cm de llargària, plans d'espigues florals bastant denses. Floreix d'abril a setembre i es fa per s'Albufera de Mallorca i per torrents. **Junça de cordellar** (*Cyperus rotundus*) De la mateixa família. Té una alçària de 20 a 40 cm. Es fa pels horts. (FB)

JONCAR, ES Terrenys del terme de Fornalutx, situats entre es Mal Pas, es Forat, cala Ferrera i s'Illeta. (M)

JONC BOVAL Vegeu *jonc*.

JONCS, CAMÍ DES Al terme de Llorret de Vistalegre. Comença a Llorac i arriba al camí Jeu o des Jueu. (M)

JONCS, ES Terrenys del terme de Bunyola, situats entre la caseta del Rei Sanxo, el pla d'en Fideu, es Fossaret i es Esquetjats. (M)

JONCS, FONT DES Al terme d'Escorca, a la possessió de Bini Petit, situada entre les cases i ses Tosses. ■ Al mateix terme, entre la serra de Turixant, el coll de ses Vinyes, la font de s'Escudella i la serra de na Rius. ■ Al terme d'Esporles, entre Son Cabaspre, Son Dameto, Son Simonet i la font de s'Herba-sana. (M)

JONGEPIER, JAN (Zaandam, Holanda 1941) Organista. Estudià al Conservatori de Música d'Amsterdam amb el professor Pietklee. Fou organista i mestre de capella a l'església de Purmerend (1957-80). És, des de 1981, organista de l'església dels jacobins, a Leeuwarden (Països Baixos) i professor d'orgue i d'improvisació a l'Acadèmia de Música, de la mateixa ciutat. Ha fet recitals d'orgue per Europa, Estats Units, Canadà i Japó. Té editats deu discs amb música d'orgue de compositors com Bach i Cèsar Frank i un doble amb música espanyola dels s XVII i XVIII, enregistrats amb quatre orgues històrics de Mallorca, el de Sant Domingo, de Pollença, el de Santanyí, el de Sant Jeroni, de Palma, i el del convent de Sant Agustí, de Palma, titulat *Bespeelt vier historische orgels op Mallorca. Monumentale Orgelwerken* (1983). És autor de l'estudi *Historische orgels op Mallorca* (1984). (CM)

JONQUERES, SANTA MARIA DE Vegeu *Santa Maria de Jonquieres*.

JONQUERES VERES, SES Districte de sa Marjal de sa Pobla, que confronta amb s'Albufera de Mallorca. El 1992, designa els terrenys situats entre can Blau, es Ullalets, es Còs i can Pere Guida. Sobre el torrent de Sant Miquel es bastí (s XIX) el **pont de ses Jonquieres Veres**, que presenta la particularitat de tenir un traçat en forma de 'S'. ■ Societat cultural fundada a sa Pobla (1981). Ha publicat

↑ Pont de ses Jonquieres Veres (sa Pobla)

algunes monografies històriques, com *Alqueria de Talapi i Marginalia*, de Josep Obrador Socies, *Festes de Sant Antoni Abat i Sant Sebastià a Sa Pobla*, de Bartomeu Siquier Serra, i *Home-natge a Mn Bartomeu Torres Gost*. (M)

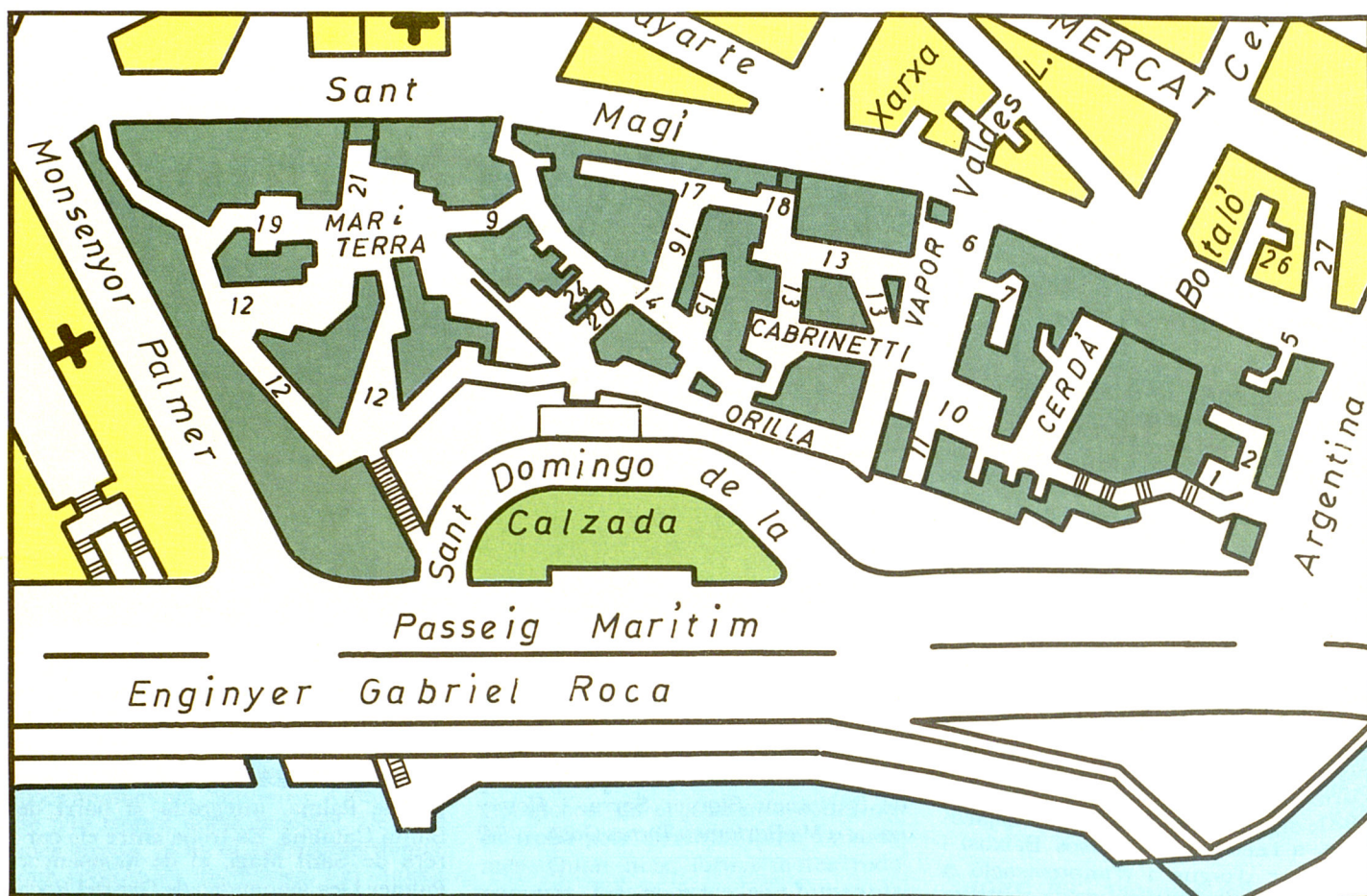
JONQUERETA, SA Indret de la costa de l'illa Dragonera, situat entre cala Lladró i cala Cucó. ■ Al terme de Son Servera, entre el cap des Raig i el torrent des Morts. (M)

↓ Carrer del vicari Antoni Marimon (es Jonquet)

JONQUET Vegeu *Jonc*.

JONQUET, ES Barriada de l'eixample de Palma, integrada al barri de Santa Catalina. Es troba entre els carrers de Sant Magí, el de Monsenyor Palmer i les avingudes de Gabriel Roca —Passeig Marítim— i de l'Argentina. Té una població de 547 habitants de dret (jonqueters) i ocupa una superfície de 4,5 hes (1992). S'aixeca damunt un petit altell, anomenat terrer pels

ESCALA 100 m.

ES JONQUET

↓ Llorenç Cerdà, *Es rentadors des Jonquet*

jonqueters, que acaba en penjant a la banda de la mar, on es fa, entre altres plantes, la barrella. L'existència d'un jonquet, indret on creixen jones, donà nom a l'antic rafal, del qual prengué el nom la barriada. El rafal des Jonquet, n'ocupava part de la superfície actual i confrontava amb el camí reial de Palma a Portopi. El 1671, era de Simó Rigo. Tenia cases i hort i era dedicat al conreu de cereals, lleguminoses i hortalisses. Entre els s XVII i XVIII, una part del rafal fou dividida en solars de 40 pams i establerta per edificar-hi molins de vent fariners, encara que, el 1406, ja hi ha referència d'un moli. Joan Reus —Pau—, moliner, en bastí un, amb casa (1710-12). Hi ha hagut, de llevant a ponent, els molins de can Gomila —derruït el 1975—, d'en Cellos, de sa Garriguera, d'en Budellet i el del carrer Catorze, de nom desconegut, que fou enderrocat el 1831, i també el del Nom de Déu i d'en Garleta. El nucli, sorgit probablement el s XIII amb l'establiment de corders, mestres

↑ Antoni Fuster, *El moll del Jonquet*

d'aixa, moliners i pescadors, cresqué de forma significativa a partir del s XVII amb la parcel·lació de l'esmentat rafal. Des del s XIII fins a 1913, féu part de la parròquia de Santa Creu. D'aleshores ençà, pertany a la parròquia de la Immaculada Concepció, de Santa Catalina. El 1983, s'habilità un oratori, denominat Racó de Déu, al moli del Nom de Déu. Al començament del s XX, Rafel Joan Roca hi fundà l'empresa de terrisseria *La Material*, als terrenys de la qual es construí (1955) l'hotel *Bahia Palace*, posteriorment *Melià Mallorca* (1967), que fou tancat el 1983. La majoria dels habitatges de la barriada, de petites dimensions i d'ocupació heterogènia, daten del s XIX o del principi del XX. El 1985, s'aprovà el Pla Especial de Reforma Interior des Jonquet amb la finalitat de dotar la barriada de la infraestructura necessària i de protegir-ne la morfologia urbana. La primera i la segona fase del pla s'hi iniciaren el 1988 i el 1992, respectivament. Hi són rellevants, a més dels molins, les edificacions de can Figuerola, el teatre *Passatge Mar i Terra*, el bar *Cuba* (1904), la ferreteria *Central* (1908) i el *Rentador Municipal*. La població és majoritàriament vella, amb presència

d'immigrants. Els gitanos, instal·lats a la barriada en el decurs del decenni dels setanta, hi han perdut pes com a conseqüència de l'emigració, sobretot cap al barri veïnat de Santa Catalina (1991). La barriada ha concentrat,

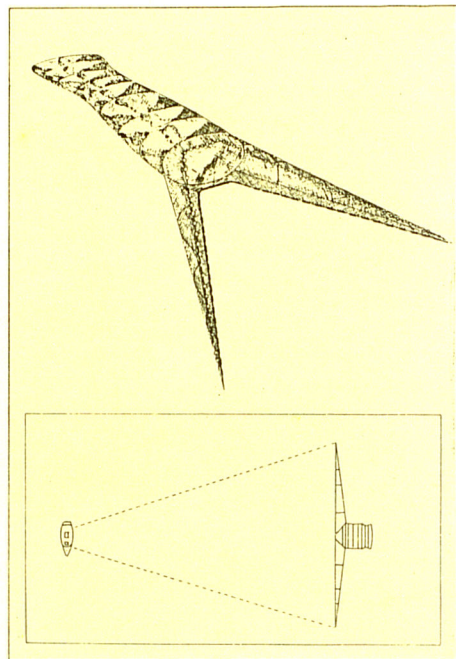
amb alts i baixos, bona part de la vida nocturna de Palma, amb locals d'esbargiment, com *Jack el Negro*, *Babel's*, *Abraxas*, *Clan* i d'altres, que s'han anat adaptant, amb més o menys fortuna, a les modes del moment. Paral·le-

↓ Carrer des Jonquet

↑ Plaça del Vapor (es Jonquet)

↑ Jonquiller

lament, s'hi ha produït una degradació de les condicions de vida amb l'aparició de problemes de droga. El 1979, s'instal·laren les monges de la Caritat de Sant Vicenç de Paül al carrer Catorze. Disposà d'una residència (1979-81) i té el Club de Tercera Edat es Jonquet (1983). Les necessitats de caràcter social són ateses pel Grup d'Església (1978), el Centre de Serveis Socials Ponent i l'associació Grup d'Educadors de Carrer i Treball amb Menors —GREC— (1987). D'altra banda, els jonqueters acudeixen al Centre de Salut de Santa Catalina. Pel que fa a l'ensenyament, el 1979 es creà una escola pont, annexa del Grup Escolar Jaume I, per pal·liar les dificultats d'escolarització del col·lectiu gitano, la qual passà a Escola Graduada des Jonquet (1981) i a Aula Ocupacional des Jonquet (1989). D'aleshores ençà, se n'ocupen el Col·legi Públic Jaume I i el de Son Espanyolet. Disposa de l'Associació de Veïnats des Jonquet (1980) i s'hi celebra la festa de sant Magí, dia 19 d'agost. (BeC/DF)

JONQUET, SON Terrenys del terme de Deià, situats entre la vila, Son Ripoll, la font Ufana i can Curt. (M)

JONQUETA, CINGLES DE SA Al terme de Selva, situats entre el puig de sa Fita, el de n'Ali, el de ses Fontanelles i la coma Salort. (M)

JONQUETA, COLL DE SA De 522 m de cota, a la serra de Tramuntana. Si-

tuat al terme de Selva, entre els come-llars homònims i des Albellons i la serra de s'Esquerdar. (M)

JONQUETA, PENYAL DE SA Al terme de Mancor de la Vall, situat a la serra de s'Esperó, integrada a la serra de Tramuntana, entre s'Ombrívol, el puig de sa Creu i el cingle de sa Tafarra. (M)

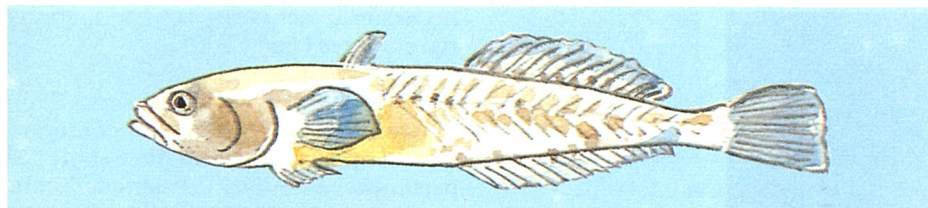
JONQUETA, SO NA Possessió del

↓ Jonquillo (*Aphia minuta*, Risso 1810)

terme de Sineu, situada entre Son Poca-sang, Son Tenasso, Son Quet i Son Real. (M)

JONQUILLER Art d'encerclament i d'arrossegament que s'utilitza per a la captura del jonquillo. És format per un còp de sis draps de xarxa de llum de malla, anomenat randa, que s'empetiteix a mesura que s'acosta al fons, amb una longitud d'uns 26 m. Les bandes es troben formades per quatre peces, també amb llum de malla de-

↑ Jonquillo (*Aphia minuta*, Risso 1810)

creixent en direcció al cóp i amb una longitud d'uns 90 m. La ralinga superior és fixada amb suros i la inferior amb ploms. Des de l'embarcació, es tira la xarxa a la mar formant un cercle i es recull estirant els caps pels corrons de proa i popa. Cada calada de xarxa dura de 20 a 30 minuts. A part del jonquillo, també s'hi poden capturar el cabotí, el calamar, la boga, el gall, la sípia i l'escòrpora. L'època de pesca s'inicia el primer de desembre i finalitza l'abril. La jornada comença a l'alba i dura fins a la posta de sol. La pesca del jonquillo es realitza per tot el litoral de l'Illa i el substrat sobre el qual actua sol esser arena dura, grava i roca plana. (MM)

JONQUILLO (*Aphia minuta*, Risso 1810) Peix de la família dels *gobiidae*. Té el cos allargat, comprimit lateralment i cobert d'escates cicloïdes molt caduques. La boca és ampla i oblonga i la mandíbula presenta una filera de dents, petites i iguals a la femella i grosses i caniformes al mascle. També les branquiespines són plenes de dents. Es caracteritza per un diformisme se-

xual accentuat: el mascle té el cos i el peduncle caudal més alts, el cap més gros i el rostre obtús. La femella adulta manté el cos més estilitzat, que s'aprima vers la cua i s'aguditza cap al rostre. Els exemplars adults d'ambdós sexes, de color blanc groguenc, són translúcids i deixen entreveure, a través dels teixits, els òrgans interns i les vèrtebres. A la base de les aletes dorsals i anal i a la regió cefàlica hi ha una pigmentació negra. Als opercles hi ha una taca vermella que es veu per transparència. És una espècie costanera, però pelàgica durant l'època larval i juvenil, i només quan arriba a la maduresa sexual adquireix costums bentònics, sobretot durant la reproducció. Es reuneix en bancs més o menys contundents, a una distància no molt llarga de la costa, sobre fons variables entre 5 i 100 m de profunditat. A la Mediterrània, la reproducció ocorre entre desembre i març, mentre que a l'Atlàntic oriental s'esdevé a la primavera i l'estiu. Els ous, demersals, s'adhereixen al fons. Les larves assoleixen ràpidament l'estadi d'adults. Aquest moren al final del primer any, després d'haver-se reproduït. Es nodreixen d'orga-

nismes del plàncton. Hi ha dues poblacions diferents, la que habita a la Mediterrània, inclosa la mar Negra i la mar d'Asov, anomenada raça mediterrània, i la que viu a l'Atlàntic oriental des de la península Ibèrica fins a les costes de Noruega, la mar del Nord i el Bàltic occidental, dita raça atlàntica. Gastronòmicament, es prepara de tres maneres diferents. A Mallorca, s'empra per fer raules, amb ou i farina. Segons la recepta andalusa, s'enfarina, es passa per un sedàs i es fregeix per separat. També es fa seguint la recepta de les angules: fregit amb oli i farina dins una greixonera de fang. La denominació de jonquillo s'aplica al conjunt d'espècies format per l'*Aphia minuta*, la *Pseudaphya ferrerí*, la *Crystallogobius linearis* i la *Gabius strictus*. Quan la proporció de la primera espècie és superior al 60%, s'anomena jonquillo, i si hi predomina la segona rep el nom de *cabotí* (←). (MM)

JONQUILLO Nom amb el qual es també conegut el *Jacint* (←).

JORBO, SON Propietat rústica del terme de Porreres, situada entre Son Bergues, ses Fontanelles, Son Valls i es Riquers. Documentada (1747) com a possessió, pertanyia a Gabriel Gelabert. Tenia cases, amb celler i moli de sang. Era dedicada a vinya, garroverars, figuerals i conreus de cereals i de lleguminoses. Tenia un hort amb cirerers i producció de cànem, safrà i heretallissa. N'eren pertinences les terres dites la tanca d'en Benet Frare, la costa de ses Figueres, na Ventaiola i la costa des Cirerers. La posada es trobava a la placeta de Santanyí, a la vila de Porreres. (DF)

JORDÀ, CAN Terrenys del terme de Lloseta, situats entre can Coll, can Peix, es Tancats i can Becó. ■ Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre can Faldares, can Roca, can Puput i Justani. ■ Al terme de Maria de la Salut, entre ses Tarragones, Deulosal, Montblanc i es Qüestió. ■ Al terme de Palma, entre can Casetes, can Enric, can Alorda i Son Pons. ■ Al terme de Petra, entre Calicant, can Bon Jesús, Son Perxa i Son Burguès. (M)

JORDÀ, CAN Edifici urbà de tipologia residencial, situat entre els carrers de la Puresa, de la Portella i Miramar, de Palma, anomenat també can

↓ Son Jorbo (Porreres)

← Llotja de can Jordà (Palma)

necessària, actuaven com a apotecaris, comares i físics.

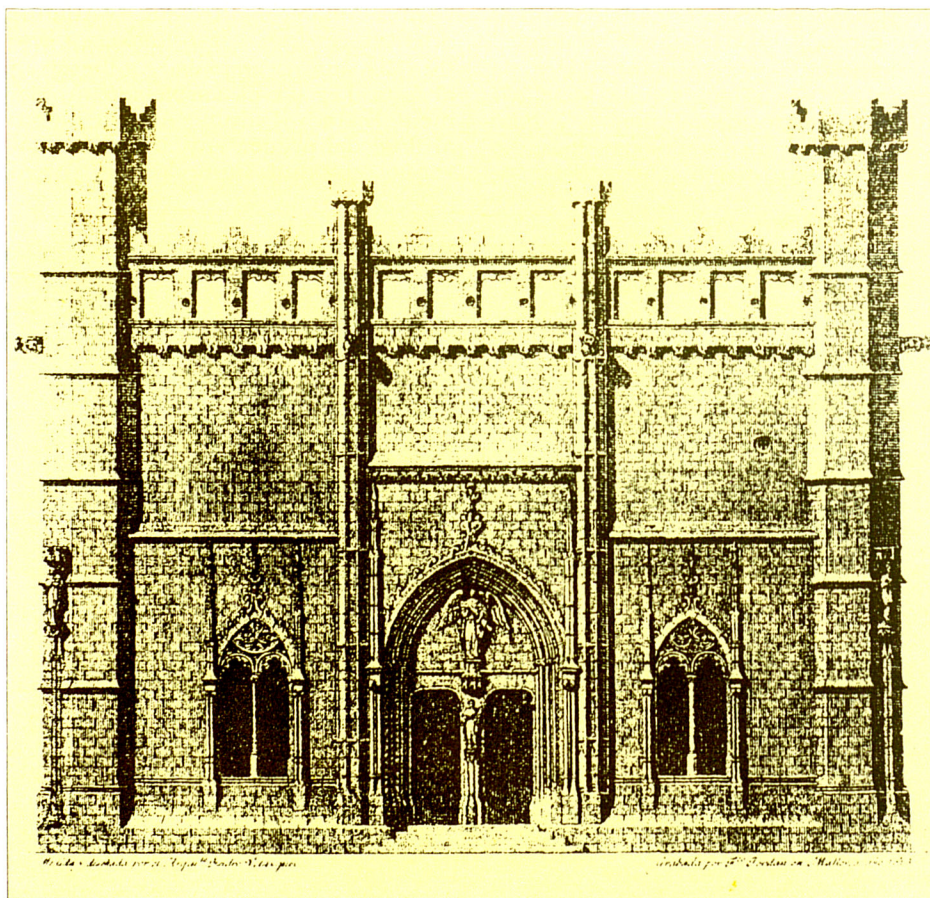
JORDÀ, SON Antic rafal del terme de Campanet. Documentat el 1528, pertanyia a Guillem Pasqual. Tenia cases i moli de sang. Era dedicat a olivars, garroverars i conreu de cereals. Hi havia ramaderia ovina. El 1859, s'havia reduït a una petita propietat confrontada amb es Pou Bo, Son Roquer, Son Estrany i can Julià. El 1992, designa uns terrenys situats entre Son Estrany i Son Borràs. ■ Possessió del terme de Sencelles, al lloc de Ruberts. Els seus terrenys s'estenen cap al Rafal i Judi. Documentada el 1596, pertanyia a Sebastià Jordà, de la família del qual prengué nom, i era valorada en 2.300 lliures. Confrontava amb el camí de Sencelles a Sineu, el camí de Pina a Montuïri, el camí de Lloret de Vistalegre, Son Torrents, Son Ribes i Son Ramis. Estava sota el domini directe de l'ardiaca de Barcelona. El 1689, era del senyor Francesc Antic i es valorava en 1.300 lliures. El 1742, era del mercader Jaume Sard Lledonet. Tenia cases i celler. Hi havia una

Osones i can Sales. D'origen gòtic (s XV), ha sofert diverses reformes (s XVI-XVII) que li han conferit la fisonomia de mansió tradicional urbana. El portal major és de mig punt i al damunt hi sobresurt una gran balconada. S'articula entorn d'un pati, de factura gòtica, i en els capitells de les columnes hi ha els escuts dels Desclapés. El s XIX, se'n reformà l'interior i, el 1929 s'obrí la galeria de la façana del carrer de la Portella. N'han estat propietaris la família Desclapés (s XVI), el misser Andreu Joan (final del s XVII), la família Jordà (s XIX), l'Ozonas i la Salas (s XX).

↓ Francesc Jordà, gravat de sa Llonja

JORDÀ, FRANCESC (València s XVIII - XIX) Gravador. Al principi del s XIX, s'establí a Mallorca. Entre les seves obres destaquen els gravats de l'edifici de sa Llonja de Palma, realitzats (1813) segons els plans de l'arquitecte Isidoro González Velázquez. Foren deixebles seus Bernat Mata i Jaume Martí. Cap a 1814, marxà de l'illa.

JORDÀ, PERE (Mallorca s XV) Metge. El 1455, el rei Alfons el Magnànim li concedí el càrrec d'inspector de metges, ja que nombroses persones, sense la preparació ni la competència

← Son Jordà
(Sencelles)

petita capella amb un retaule de Nostra Senyora del Roser. Era dedicada a vinya i conreu de cereals. El 1630, tenia guardes de 100 ovelles i 20 cabres, a més de ramaderia porquina i aviram. N'eren pertinences es Pujol, es Fornàs, es Camp des Pou i es Camp Redó. La casa pairal es trobava al carrer de la plaça de la Drassana, de Palma. (DF)

JORDÀ FORTEZA, MIQUEL (Palma 1957) Esportista. Estudià (1979-86) a Colònia (Alemanya) i obtengué,

per part de la Federació Hípica Alemanya, els títols de professor (1983) i de mestre (1986) en equitació. El 1975, guanyà el Gran Premi de Calp de salt. En la modalitat de domadura clàssica, ha estat campió d'Espanya per equips (1977) i individual (1984) i subcampió d'Espanya (1982) i de Colònia, Alemanya (1984). El 1973, la Federació Balear d'Hípica el guardonà com millor esportista de l'any.

JORDÀ LLITERAS, GABRIEL (Palma 1949) Filòleg. Es llicencià en

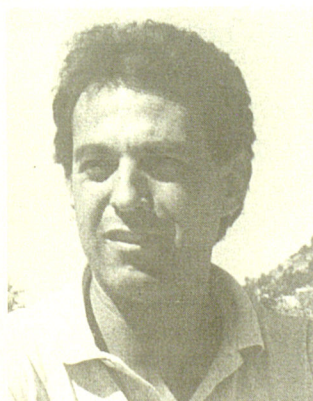
filologia moderna a la Universitat de Salamanca (1974) i es doctorà (1990) en filosofia i ciències de l'educació a la Universitat Complutense de Madrid amb la tesi *Claves estéticas en «Citadelle» de Antoine de Saint-Exupéry. Análisis superobjetivo* (1991). Ha estat professor de filologia francesa a la Universitat de Salamanca (1974-77) i a la Universitat de les Illes Balears (des de 1978). És autor de *La escuela luliana en Francia: el Liber creaturarum* (1991) i de diversos articles publicats a les revistes *Mainai* i *Quaderns de Filologia*.

JORDÀ MUNAR, MARTÍ (Lloret de Vistalegre 1917) Pirotècnic. Aprendé l'art de la pirotècnica a tallers de Barcelona, Girona i València. El 1948, obrí un taller a Lloret de Vistalegre. Fabrica tota casta de jocs d'artifici, com coets, rodes, carcasses i castells. Ha treballat a quasi tots els pobles de Mallorca. Des de 1979, el taller és regit pels seus fills Antoni i Martí Jordà Ferrer.

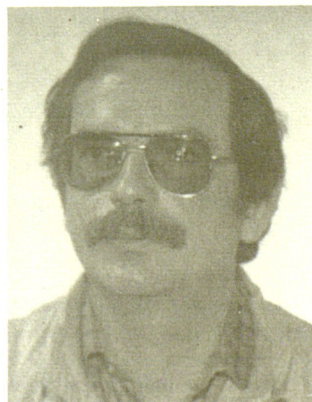
JORDANA, COLL DE SA De 169 m de cota, fa part de les serres de Llevant. Es troba entre la possessió homònima, s'Estelrica i can Dongo i fa partió entre els termes d'Artà i de Son Servera. (M)

JORDANA, SA Possessió del terme de Son Servera, situada entre el torrent de Xiclai, el des Molins, s'Estelrica i Vilamanent. Registrada en el *Llibre del Repartiment* com a alqueria

↓ Sa Jordana (Son Servera)

← Miquel
Jordà Forteza

→ Gabriel
Jordà Lliteras

jordana alta, na

Dalhuarani. El 1747, pertanyia a Pere Sanxo, doctor en medicina. Tenia cases i era una gran propietat dedicada a olivars i cereals, amb important ramaderia ovina. Tenia un hort destinat a producció de lleguminoses i hortalisses. Feia una renda anual de 200 lliures, 10 quarteres de blat, 10 quarteres de xeixa, un quintar de formatge, mig quintar de llana, un moltó, un anyell, un porc, quatre capons i una porcella. Sovint era arrendada conjuntament amb la possessió de sa Rascló. El 1746, ambdues foren devastades per una gran nevada. El 1864, tenia 202 quarterades. (DF)

JORDANA ALTA, NA Indret de la costa del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situat a la punta de n'Amer, entre na Jordana Baixa i s'Escala. (M)

JORDANA BAIXA, NA Indret de la costa del terme de Sant Llorenç des Cardassar, situat a la punta de n'Amer, entre na Jordana Alta i el Front de na Jana. (M)

JORDANS, ADOLF VON (Alemanya s XIX - s XX) Ornitòleg. Entre 1914 i 1927, realitzà tres viatges ornitològics a les Balears, durant els quals recollí abundant material, conservat al Museu Koenig de Bonn (Alemanya). És autor de *Die Vogelfauna Mallorcas mit Berücksichtigung Menorcas und der Pit-yusen. Ein Beitrag Zur Zoogeographie des Mediterrangebietes* (1914). (CaV)

JORDÀ PERELLÓ, JOAN (Palma 1862 - 1936) Naturalista. El 1885, ingressà a l'orde dels teatins. Fou professor a diferents col·legis de Palma. Especialitzat en entomologies, estudià els coleòpters de les Illes. És autor de *Contribució als coleòpters de les Balears* (1922). Reuní diferents col·leccions d'insectes que es conserven al col·legi de Sant Gaietà, de Palma. (GLL)

JORDI, AVENC D'EN Al terme de Pollença, situat a la penya Mascorda, entre can Eixartell i cal Garriguer. És catalogat com a avenc des de 15 fins a 50 m de fondària, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

JORDI, CAN Propietat rústica del terme de Felanitx, situada entre can Capità, Son Colom, el pla de Son Cerdà i Son Garí. ■ Al mateix terme,

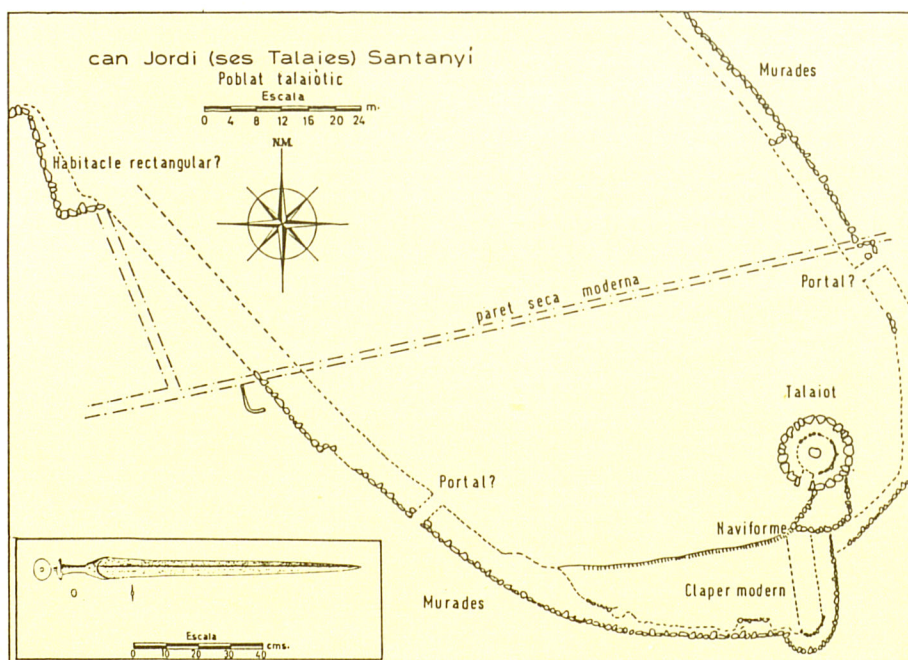

↑ Murades del poblat talaiòtic de can Jordi (Santanyi)

entre cas Verros, sa Punta, can Ros i can Gelat. ■ Al terme d'Inca, entre Tirasset Vell, Son Arnau, Son Salat i Son Fiol. ■ Al terme de Llucmajor, entre can Pola, Son Pieres, Son Julià i Son Noguera. ■ Al terme de Manacor, entre el rafal Vell, Son Josep Vell, can Aleix i can Ullet. ■ Al terme de Puigpunyent, entre Son Pont, Son Puig, Son Bru i es Gall de Foc. ■ Possessió del terme de Santanyi, entre can Ferreret, can Blai-Blai, can Cordella i ses Argerines. El 1787, era una propietat mitjana, dedicada al conreu

de cereals i a la ramaderia ovina. Hi ha un poblat talaiòtic que conserva una part de la murada i un talaiot. La murada, probablement de planta el·líptica, té 175 m d'eix major per 100 d'eix menor, una alçària de 2,50 m i una amplària de 3,5. El talaiot, de planta circular, fa uns 12 m de diàmetre per 2,70 d'altària. ■ Al terme de Sineu, entre Santa Rita, Corbera, Son Costa i el torrent de Vinagrella. ■ Propietat rústica del terme de Son Servera, entre can Floret, cas Baster, can Sua i sa Jordana. (M)

↓ Plànol del poblat talaiòtic de can Jordi (Santanyi), amb l'espasa de bronze que s'hi trobà

JORDI, COVA D'EN Al terme d'Artà, situada entre Son Moixeta, ses Pastures, Son Quint i es Cabanellins. (M)

JORDI, HORT DE SON Al terme de Porreres, situat entre can Mianes, can Micarillo, el puig Redó i Son Oms. (M)

JORDI, JOAN BAPTISTA (Mallorca s XVII) Prevere. Beneficiat de l'església de Sant Miquel, de Palma. És autor de *Llibre dels miracles que ha obrat Nostra Sra de la Salut venerada en la Parroquia de Sant Miquel, començant el dia 21 de novembre de 1645*, inèdit, que conté notícies curioses sobre la imatge.

JORDI, ONOFRE (Palma s XVI - Alger 1621) Mariner. Patró de diverses embarcacions mallorquines, es dedicà al comerç i participà en accions corsàries contra naus musulmanes a la Mediterrània occidental. Fèu una notable fortuna i tenia, al carrer del Vi, de Palma, botiga i casa pairal, que enriqué amb robes de luxe, ceràmiques, retauls i pintures d'escenes de la Bíblia. Cap a 1615, en un viatge comercial, la seva embarcació fou capturada per vaixells corsaris otomans. El portaren a Alger, on fou reduït a la condició d'esclau i el seu rescat fou fixat en 2.500 lliures. Morí mentre es feien gestions per alliberar-lo. Els notaris Joan i Agustí Alemany n'inventariaren (1621) els béns i recolliren el seu relat biogràfic. (DF)

↓ Son Jordi (Porreres)

JORDI, SON Terrenys del terme de Consell, situats entre Son Perot, Son Fonoll, Son Palou i es Velar. ■ Possessió del terme de Costitx, entre el nucli urbà i el puig d'en Roca. Confronta amb el camí reial d'Inca a Sineu, el camí de Castell Llubi i el terme de Sineu. Documentada el 1596, era valorada en 2.300 lliures i pertanyia a Joan Ferragut —Jordi—, de la família del qual prengué nom. El 1663, tenia 80 quarterades, distribuïdes en 20 sementers de cereals, 20 pastures i 40 garrigues. Tenia la casa pairal, amb molí de sang, a Costitx. Era dedicada a vinya, conreu de cereals i de lleguminoses. Hi havia una guarda de 40 ovelles. El 1735, era de l'honor Jaume Joan Riera. Els Riera tenien la casa pairal al carrer Major, de Sineu. ■ Al terme de Llubi, situada entre Son Roig, es Dau, sa Vinyota i Son Marget. ■ Propietat rústica del terme de Manacor, entre can Timoner, el molí de Son Jaume Andreu, can Mendai i can Bell. ■ Antiga possessió del terme de Palma, al pla de Sant Jordi. El 1552, el paraire Miquel Andreu la va vendre al blanquer Bartomeu Jordi, de qui prengué nom. Tenia cases i molí de sang. Dedicada a conreu de cereals, tenia ramaderia ovina i bovina. Feia una renda anual de 40 quarteres de blat i 20 d'ordi. Les pastures feien una renda de 80 lliures anuals. N'era pertinença el Camp del Rei. ■ Possessió del terme de Porreres, entre Son Buscai, Son Oms, Son Mainou i Son Gall. ■ Terrenys del terme de Valldemossa, entre Son Moragues i Son Ferrandell, documentats el 1680. (DF)

JORDI, SO NA Possessió del terme de Sineu, situada entre Son Llabrés, Son Pastor, So na Jonqueta i Son Real. (M)

JÒRDIA, NA Indret de la costa del terme de Capdepera, situat entre el cap Vermell i les platges de Canyamel. (M)

JORDI COIX, CAN Propietat rústica del terme de Manacor, situada entre Son Cap-blanc, el rafal d'en Mesquida, Son Vaquer i Son Soler. ■ Al terme de Vilafranca de Bonany, entre Boscana Vell, can Penya, Son Pou i Lanzell. (M)

JORDI DES RACÓ Pseudònim utilitzat per Antoni Maria Alcover Sureda (←).

JORDI ESBERT, MOLÍ DE Al terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1417. (M)

JORDIET, CAN Propietat rústica del terme de Sencelles, situada entre Son Vents, Son Campins, Son Apedacat i Morelló Vell. (M)

JORDI MONER, SON Antiga possessió del terme d'Andratx, que feia part de l'alqueria del Port. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el s XVI. (M)

JORDI NOGUERA, SON Possessió del terme de Llucmajor. El 1640, pertanyia a l'honor Jordi Noguera, de qui prengué nom. Confrontava amb Cugulutx, Son Mat Vell, Son Granada, Son Verí, Son Delabau i Son Puigserver. Tenia cases i era dedicada al conreu de cereals i a la ramaderia ovina, porcina i al cabrum. Era una contrada popular per a la caça de tords amb filats. El 1700, era de Praxedis Noguera i confrontava amb el camí reial de Llucmajor a Palma, Son Verí i Son Granada. Tenia cases i molí de sang. La ramaderia s'havia reduït a 60 ovelles i una petita guarda de porcs. El 1777, pertanyia a Joan Ferretjans i era valorada en 653 lliures, onze sous i sis diners. Entre 1702 i 1777, es dividí en diverses propietats i donà origen a les propietats rústiques de can Gmundí, can Coll Llarg i cas Aulet. (DF)

JORDI OLIVER, SON Antic rafal del terme de Palma, que confrontava-

jorgensen, jean anne

amb Son Binimelis i, prop del Cap de Bou, amb el camí de la Mar que anava a Lluçmajor. Documentat el 1625, pertanyia a l'honor Jordi Benet Oliver, de qui prengué nom. Tenia cases, sinia i hort. Era dedicat a cereals i hortalisses. Tenia la casa pairal al carrer del Guix, a Palma. (DF)

↑ Jean Anne Jorgensen, *Paret encalada*

JORGENSEN, JEAN ANNE (San Francisco, Califòrnia, Estats Units 1950) Ceramista. Estudià (1968-70) ceràmica a Nova York. Des de 1974, resideix a Mallorca. Ha exposat a Califòrnia (1968-69), Alemanya (1979 i 1988) i, des de 1974, a diversos indrets de Mallorca i de la Península. El 1986-87, participà en la Fira d'Art Contemporani —ARCO—.

JORNADES D'ART Conjunt d'activitats de caràcter artístic, realitzades

↓ Primeres Jornades d'Art

↑ Jornaleres del camp mallorquí, il·lustració de *Die Balearen*

a Palma el 1972 i el 1974 durant 11 i 15 dies, respectivament. En aquest període, es van fer exposicions de pintura, escultura, fotografia i brodats, conferències, concerts de l'Orquestra Simfònica Ciutat de Palma, visites als museus i excursions culturals als pobles. Foren organitzades per la Delegació a Balears de l'Agrupació Nacional Sindical de Belles Arts —ANSIBA— i amb la col·laboració de diverses galeries d'art de Palma.

JORNALER Persona que treballa a fora vila per compte d'altri, contractat per dies o per temporades. A Mallorca, la feina del jornal·ler fou fonamental en el desenvolupament de les tasques agrícoles i ramaderes fins que, a mitjan s XX, s'inicià el procés de mecanització del camp, amb la paulatina substitució de la força de treball humà i d'algunes activitats, que foren abandonades per manca de productivitat (com la collita de figues, ametles, garroves i la producció d'oli, entre altres). Abans d'esdevenir-se aquest fenomen, coincidint amb la represa i l'increment de l'activitat turística, l'economia de l'illa, bàsicament agrícola, feia necessaris els jornal·lers pràcticament en el decurs de tot l'any. Les persones contractades per tot l'any estaven llogades. A les possessions, només els homes dits missatges (pareller, oguer,

vaquer, garriguer, porquer i altres) tenien aquesta forma de feina permanent. Uns missatges tenien cura dels animals i altres conraven la terra. Quan la feina de fora vila es feia per compte propi, cada membre de la família participava en la mesura de les seves possibilitats, llevat de llaurar, que no ho feien habitualment les dones, i d'entrecavar, eixarcolar i espiolar, que no ho solien fer els homes. Una manera d'augmentar la força de treball i d'aconseguir alhora companyia era la pràctica d'intercanviar-se —tornar-se— jornals entre les famílies, de forma que un dia algun dels membres d'una família anava a treballar a la terra d'una altra i, en compensació, rebia la col·laboració d'un membre de l'altra durant el mateix temps. Per a la gent que anava a jornal, estava ben establerta la distribució de feines entre homes, dones i infants. La iniciació al treball en qualitat d'adult s'esdevenia cap als 12 o 14 anys. Els infants només eren acceptats en la collita d'oliva i d'ametla. Hi havia jornal·lers especialitzats en determinades feines, com empeltadors, exsecalladors, llenyaters o margers. La resta de feines agrícoles eren realitzades per homes i dones sense cap classe d'especialització. El jornal·ler podia batre, fer formiguers, llaurar, sembrar a eixams i a solcs, segar, espolsar ametles i veremar. Les jornal·leres podien sem-

↑ Jornalers collint garroves, pintura de Jaume Nadal (s XVIII)

brar a solcs, entrecavar, eixarcolar, segar, espigolar, collir ametles, olives, tàperes, garroves, figues, encistar fruita i veremar. La paga diària percebuda —jornal— variava en funció del sexe, lloc, estació de l'any i tipus de feina. Les més ben pagades eren les més dures o les que exigien un grau més alt d'especialització. A la segona meitat del s XIX, el jornal mitjà diari dels homes era de 4-5 reials a eixut, és a dir, sense manutenció, i de 3-3,5 reials amb manutenció inclosa. A la mateixa època, les dones guanyaven diàriament de 13 a 15 dècimes de real, sense manutenció. Durant el primer quart del s XX, els jornalers guanyaven devers una pesseta i mitja per dia treballat, si anaven mantenguts, i les dones tenien una paga entre els 50 i els 60 cèntims, sense mantenir. El decenni dels 50, la desproporció era encara més evident. En la feina de collir oliva, la paga, més baixa, era compensada amb determinada quantitat de gerres d'oli (vegeu *collidor*). El 1992, els preus oscil·len entre 7.000-7.500 pels homes i 4000-5000 per les dones. (BG)

JORNET Propietat rústica del terme de Santa Eugènia, situada entre Son Seguí Vell, Mirabò, ses Coves i Son Ferrando. (M)

JORNETS Llogaret agregat al terme

de Sencelles, situat al Pla de Mallorca, entre Costitx, Inca i Sencelles. Té una població (1992) de 48 habitants de dret (jorneters). Ocupa una àrea plana, que es troba travessada pel torrent de Rafalgarcés, també dit d'Almadrà o de s'Estorell. Aquest curs d'aigua s'ajunta al migjorn de Son Bordils amb el torrent de Sencelles, denominat també de Biniali o de Solleric, i forma el

↓ Cases de Jornets

torrent de Vinagrella o de Muro, que desemboca a la badia d'Alcúdia a través de s'Albufera de Mallorca. Quant al clima, sec subhúmit, té anualment una temperatura mitjana de 16°-17°C, una oscil·lació tèrmica superior als 15,5°C i 600 mm de precipitació. El vent predominant és el llevant. Respecte a la geologia, es troba constituït per dipòsits quaternaris, sobre els quals s'han desenvolupat terres vermelles. L'agricultura de secà, representada per cereals i l'ametller, s'orienta a la ramaderia ovina. Sorgí al voltant de la possessió de Jornets, de la qual prengué el nom. Aquesta propietat confronta amb el llogaret, el torrent de Rafalgarcés i la possessió de Son Bordils. El 1578, apareixen documentats es Jornets, que estaven valorats en 3.075 lliures i integrats pels rafals de Bartomeu Llebrés 1.400 lliures, d'Antoni Bisquerra —600 lliures—, de Miquel Bisquerra —600 lliures— i de Nadal Llebrés —475 lliures—. El 1596, es troba citada la possessió, valorada en 2.300 lliures, propietat de Bartomeu Llebrés. En documentació de 1675, s'esmenta, a més del nom d'aquest propietari, la presència de cases. El s XVIII, el probable establiment de la possessió i l'expansió del cultiu de la vinya, com evidencia la construcció del celler (1767), hi possibilitaren l'origen del llogaret. Al final del segle, la població s'acostava als 300 habitants. Aquest nombre considerable de pobladors feu que Sebastià Llebrés de Jornets oferís al Bisbat l'oratori privat de la possessió. El 25 d'agost de 1799, la capella, amb sant

↑ Carrer de Jornets

Josep com a titular, esdevengué semi-pública sota el patronat dels Llebrés de Jornets. D'altra banda, el 1826 es reformaren les actuals cases de la possessió. Fins a mitjan s XIX, el llogaret cresqué com a conseqüència de l'expansió de la vinya. Al final del segle, aquest conreu es va veure atacat per la fil·loxera, la qual cosa provocà l'esfondrament de l'economia agrícola del llogaret i una disminució de la població. Al començament del s XX, hi havia 250 habitants. L'èxode rural, sobretot cap a Palma, ha accentuat al llarg del s XX el decreixement i l'envelliment poblacional. Davallà de 81 habitants (1950) a 63 (1970) i a 48 (1991). El nucli és format per la possessió, d'una extensió aproximada de 61 hes i propietat de la família Llebrés de Jornets, i per unes deu cases, entre les quals destaquen can Burí, ca ses Capes, ca Madò Estrella, can Marrai, can Montserrat, can Nofre Lip, ca na Tirona, can Tro, can Vallès i can Ventura. La majoria dels habitatges es troben en estat ruïnós i n'hi ha que són objecte de restauració com a segona residència. Respecte a l'ensenyament, durant la II República (1931-36) s'hi creà una escola mixta, que romangué oberta

fins al decenni dels seixanta. La festa principal se celebra per sant Bartomeu, dia 24 d'agost. Pel que fa a l'eti-

mologia, el nom del llogaret apareix documentat (1578) els Jornets, denominació que perdurà fins al s XVII.

↓ Interior de l'oratori de Jornets

↑ Casa antiga de Jornets

Joan Coromines i Josep Mascaró assenyalen dues teories sobre la procedència del topònim. La primera fa referència al pas de 'Jovnets' a 'Jornets'. Es tractaria d'una forma derivada del mossàrab *juvenetos* 'bosquets d'arbres joves'. L'altra teoria suggereix que podria provenir del mot col·lectiu català jords, variant antiga dels noms dels gerds o gerdons, el qual, format d'antic, se sincopà en jordnet. (BeC/DF)

JOSAFAT, VALL DE Al terme d'Escorca, situat entre el santuari de Lluc, Son Amar, la font Coberta i Marjanó. (M)

← Bernat José Mora

JOSÉ MORA, BERNAT —**BERNARDO JOSÉ**— (Palma 1963) Escriptor i esportista. Des de 1987, és col·laborador habitual del diari *Baleares*. És autor de la novel·la *Félix Carvajal, corredor de maratón* (1990), de tema esportiu, guardonada amb el premi *Don*

Balón (1990). Com a esportista, té els rècords de Balears dels 20, 30 i 50 km de marxa atlètica i el d'Espanya dels 100 km (1991).

→ Son Josep Nou (Manacor)

JOSEP, COVA D'EN Al terme de Pollença, situada entre la talaia d'Albercutx i el puig de la Pinoa. És catalogat com a cova fins a 30 m de recorregut, segons notació espeleomètrica. Té aixecament topogràfic. (LIV)

JOSEPA, CA NA Propietat rústica del terme de Valldemossa, situada entre Son Niu, Son Viscós, can Verger i can Poca-farina. (M)

JOSEP NOU, SON Possessió del terme de Manacor, situada entre s'Hospitalet Vell, Son Fortesa, can Fresquet i la cala Engana-pastors. Hi ha dues coves funeràries prehistòriques, una al Serral i l'altra a sa Gleda. En el cadastre de 1685, era valorada en 2.150 lliures. (M)

JOSEPOT, CAN Propietat rústica del terme d'Alcúdia, situada entre can Horrac, ca na Mala-cara, l'hort de Fasser i el puig d'en Bruiet. (M)

JOSEP TALAIA, SON Possessió del terme de Manacor, situada entre Son

← Torre de defensa de Son Josep Vell (Manacor)

Fortesa, Son Josep Vell, s'Hospitalet i can Fresquet. (M)

Fortesa, na Carritxova, es rafal Vell i sa Moleta. (M)

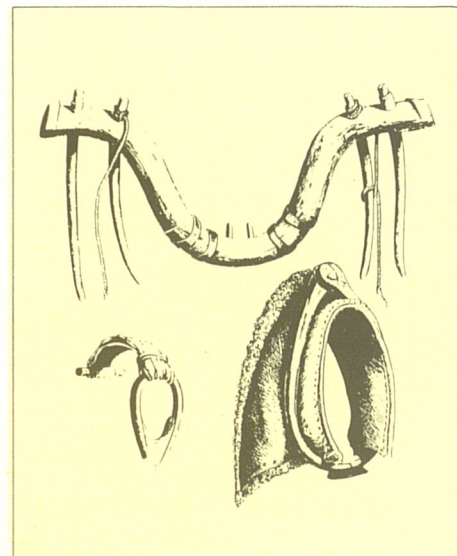
JOSEP VELL, SON Possessió del terme de Manacor, situada entre Son

JOTA Dansa popular de ritme ternari. Es considera gairebé idèntica a la

↓ Jota mallorquina

mateixa. Des del punt de vista harmònic, és una alternança contínua dels acords de tònica i de dominant. Quan es toca amb guitarra, guitarró, bandúrria, violí i ferreguins, alterna música i veu. Quasi sempre es canta en català, però de vegades inclou lletres castellanes, sovint deformades. Encara que el seu valor rítmic es correspon amb el fandango, té una melodia diferent. Les cobles consten generalment de quatre versos, tot i que n'hi ha de cinc o sis. És molt airosa i viva i, malgrat que durant hores es balli amb el mateix ritme, ofereix a les parelles la més àmplia llibertat per a desenvolupar els seus recursos. A Mallorca, sembla que fou introduïda pels valencians durant la primera meitat del s XIX i conserva bé les influències d'Aragó, d'on és originària. (BE)

↑ Jou i collera

JOU Instrument de fusta amb el qual dos animals són enjovats pel coll a l'arada.

JOU, COLL DES Al terme d'Escorca, situat entre l'oratori de Sant Pere, el torrent des Gorg Blau, Turixant de Baix i Son Nebot. (M)

JOVADA Mesura agrària de superfície corresponent a 299,19 àrees. Equivalia al que podien llaurar en un dia una parella de bous. S'hi fa referència sovint en el *Llibre del Repartiment*. Fou una mesura d'ús comú durant els primers segles després de la conquesta.

JOVADA, LA Antiga possessió del terme de Montuïri, anomenada també Alcoraia, situada entre Son Valls, Son

Apol·loni, Son Moio i Son Garibai. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1316. (M)

JOVADES, FONT DE LES Al terme de Lloseta, citada pel cronista Joan Baptista Binimelis el 1593. (M)

JOVADES DE L'ESGLÉSIA, SES Terrenys del terme de Santa Margalida, tenguets sota alou i delmari de la rectoria de Santa Margalida i sota jurisdicció de la baronia del comte d'Empúries. Tenen origen en la cessió que feu el comte d'Empúries de dues jovades de terra de pertinences de l'alqueria *Yachat* (→), a l'església del lloc de *Yachat* per al sosteniment d'aquesta. Les terres de l'alqueria agafaren el nom de Santa Margalida, titular de la parròquia. Durant els s XIII-XIV, s'hi formà bona part del nucli urbà de Santa Margalida. A la segona meitat del s XIV, en una època d'expansió del nucli, s'hi establiren nombrosos trasts per edificar-hi cases. El 1405, confrontaven amb l'alqueria de Femenia, el camí del Jonquerol i el camí de sa Font. El 1578, les Jovades eren posseïdes per la rectoria de Santa Margalida i aquesta percebia delmes, tasques, lluïsmes i censos sobre un total de 34 cases i 6 trasts a la vila, amb un valor total de 2.028 lliures. Tenien també els mateixos drets sobre 13 parcel·les de terra, situades vora el nucli urbà de Santa Margalida, amb una extensió total de 31 quarterades, estimades en 2.659 lliures. Durant el s XVII, els comtes de Santa Maria de Formiguera pretengueren estendre-hi la seva jurisdicció, fet que fou un dels principals punts de litigi entre els comtes i la vila. Al llarg del s XVII, la titularitat de ses Jovades fou molt disputada entre la rectoria i l'Ajuntament de Santa Margalida, atès que l'organisme municipal es volia apropiat de les rendes per al sosteniment de l'economia del municipi. A la fi del s XVIII, el comte de Santa Maria de Formiguera tornà intentar d'estendre el seu alou sobre ses Jovades, temptativa que generà enfrontaments amb la Universitat de Santa Margalida. El 1818, i fins a la supressió dels senyorius, foren posseïdes per la parròquia de Santa Margalida. (AMa)

JOVE ACADEMIA INSTRUMENTAL Orquestra de cambra fundada (1984) a Palma per Fernando Villar, professor de violí i viola del Conservatori Professional de Música i Dansa de Balears. Composta per joves estudiants, té l'objectiu de completar els

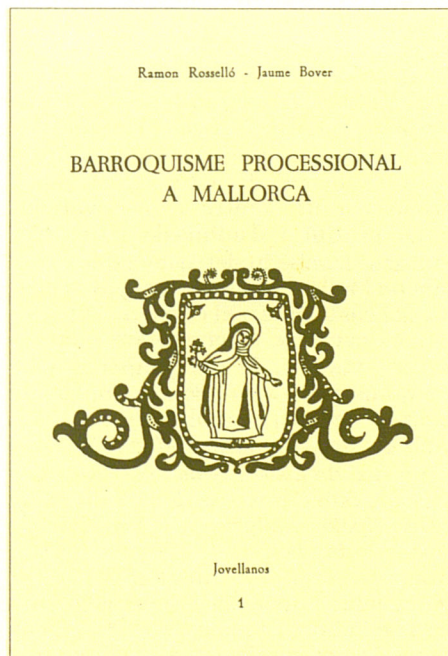

↑ Jove Acadèmia Instrumental

seus coneixements musicals i avesarlos a actuar en grup. Han ofert nombrosos concerts a Mallorca, algun a Menorca i a la Península. N'és el director, des de 1986, Carles Ponsetí Verdguer.

JOVELLANOS, COL·LECCIÓ Col·lecció en llengua catalana de monografies de temes diversos sobre les Balears. Editada des de 1981 per la *Llibreria Jovellanos* (→), de Palma, i dirigida per Francesc Salleras Juan. Ha

↓ Número 1 de la col·lecció Jovellanos

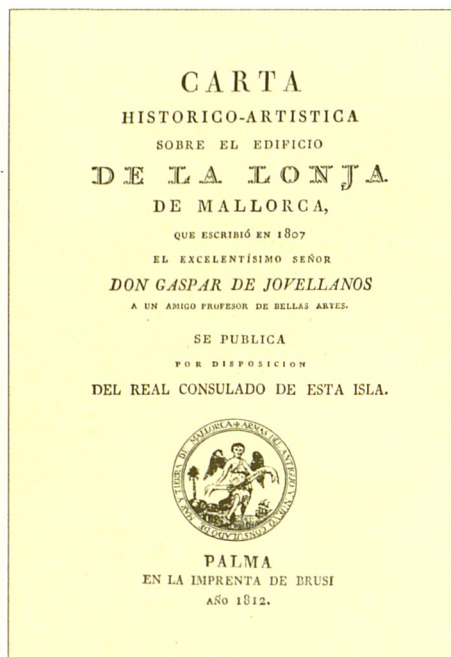
publicat *Barroquisme Processional a Mallorca* (1981), de Ramon Rosselló i Jaume Bover; *El P Miquel Ferrer i sa Vileta* (1982), de Francesc Salleras; *Oracions per Necessari* (1983), de Llorenç Moyà; *Mallorca i Montserrat* (1984), de Ramon Rosselló; *Els Goigs a Menorca* (1985), de Guillem Pons; *Petita història de les capelletes ambulants a Mallorca* (1986), de Gabriel Llompart, i *Els perfums de Pasqua a la ciutat de la sang i el mar* (1987), de Gabriel Janer Manila. (CM)

JOVELLANOS, LLIBRERIA Establiment comercial fundat a Palma per Ernest Frau al final del s XIX. Era situat a la Costa d'en Brossa i es dedicava a la venda de llibres religiosos. Posteriorment, es traslladà a l'actual carrer de Jovellanos, d'on prengué nom. Passà per diversos propietaris i, des de 1943, fou regentat per la família Ramonell, fins que l'adquirí (1978) Francesc Salleras Juan. El 1992, està especialitzat en llibres de Mallorca, cinema i música. És la seu dels Cavallers de Santa Maria de la Panada. (CM)

JOVELLANOS RAMÍREZ, GASPAR MELCHOR DE (Gijón 1744 - Vega 1811) Polític i escriptor. Un dels representants més distingits de l'enciclopedisme il·lustrat espanyol. Fill cabaler d'una família noble asturiana, de modesta posició econòmica, feu els estudis eclesiàstics i jurídics a les universitats d'Oviedo, Àvila i al Col·legi de Sant Idelfons d'Alcalá d'Henares, on obten-

↑ Gaspar Melchor de Jovellanos

↑ Descripció de la Llonja de Gaspar Melchor de Jovellanos

gué (1764) el grau de batxiller en dret canònic. Es traslladà a Madrid i abandonà la carrera eclesiàstica. Fou nomenat (1767) Batle del Crim de l'Audiència de Sevilla i Oïdor (1774) del mateix tribunal. En aquesta etapa sevillana, posà en pràctica les seves idees jurídiques, inspirades en Beccaria i molt innovadores en el context hispà. Per exemplificar-les, redactà (1773) la comèdia sentimental *El delincuente honrado*. El 1778, fou nomenat Batle de Casa i Cort de Madrid i va escriure *Epístola de Jovino a sus amigos de Sevilla*, un dels seus millors poemes. Residí a la Cort fins a 1790 i participà molt activament en els projectes reformadors del regnat de Carles III. Ingressà en diverses institucions, com la Societat Econòmica d'Amics del País de Madrid i l'Acadèmia de la Història. Poc després de la mort de Carles III (1788), començaren les múltiples persecucions de què fou objecte. Entre 1790 i 1798, hagué de residir a Gijón, obligat a allunyar-se de Madrid, i va escriure algunes de les seves obres més importants: *Memoria sobre el arreglo de la policía de los espectáculos y diversiones públicas y sobre su origen en España* (1812), redactada entre 1790 i 1796, i *Informe en el expediente de Ley Agraria* (1795), que provocà moltes reticències, sobretot per part dels estaments eclesiàstics i de la Inquisició. Fundà també (1794) l'Institut Asturià, primer centre d'ensenyament de caràcter tècnic-especialitzat. Tornà a ésser cridat a Madrid i fou nomenat, per un període curt, ministre de Gràcia i Justícia (no-

vembre 1797-agost 1798). Destituït, marxà altre cop a Gijón. El 1801, fou empresonat i traslladat a Mallorca. Primer fou reclus a la cartoixa de Valldemossa (abril de 1801-maig de 1802) i després al castell de Bellver (maig de 1802-abril de 1808). En alguns moments, les condicions de l'empresonament foren molt dures, però aquests anys constituïren un període intel·lectualment molt fecund. Establí una gran amistat amb el cartoixà Joan Baptista Capó i amb els nobles Tomàs Verí i Josep Togores i mantengué una correspondència erudita amb Josep Barberí Santceloni i Lluís de Vilafranca. A petició de la Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País, redactà *Memoria sobre Educación Pública o sea Tratado Teórico Práctico de Enseñanza*, tractat pedagògic en el qual desaconsellava la creació d'un seminari per a l'educació de nobles i, en canvi, proposava un centre d'ensenyament mitjà gratuït i d'admissió lliure d'alumnes. També hi defensava que el català de Mallorca hi fos ensenyat al costat del castellà. En el camp de la història, va escriure diverses obres de temàtica insular, la més important de les quals és la *Memoria del Castillo de Bellver*, en part publicada el 1813, amb els seus apèndixs *Memoria sobre la fábrica de los conventos de Santo Domingo y San Francisco, de Palma* (1812) i *Descripción histórico-artística del edificio de la Lonja de Palma* (1812). Quan va ésser alliberat el 1808, va ésser aclamat apoteòsicament pels carrers de Palma. El maig de 1808, marxà cap a la Península i, poc després, re-

butjà d'integrar-se en el grup d'afrancesats que donaren suport a Josep Bonaparte i féu part de la Junta Central que dirigia la lluita contra els francesos. Hi coincidí amb els seus amics mallorquins Tomàs Verí i Josep Togores. Quan la Junta fou substituïda pel Consell de Regència, tornà a ésser calumniat i va escriure la *Memoria en defensa de la Junta Central*, d'un gran interès per a entendre el moment polític que precedí la Constitució de Cadis. Tornat a Gijón, n'hagué de fugir per causa de l'avanç de l'exèrcit francès i morí al poble asturià de Vega. El 1889, es va publicar un primer volum de les *Obras de D Gaspar Melchor de Jovellanos relativas a la isla de Mallorca*, anotat per Jeroni Rosselló i Pere Estelrich. L'Ajuntament de Palma el nomenà (1891) fill il·lustre de la ciutat. Li fou dedicat un carrer a Palma. (JMV)

→ Joaquim Jovellar Soler

JOVELLAR SOLER, JOAQUIM (Palma 1819 - Madrid 1892). Militar. Participà en la Guerra d'Àfrica. Ascendí a general el 1863. Partidari de la Restauració, fou capità general de Cuba (1873-74 i 1875-76), ministre de la guerra (1874-75 i 1885-86) i capità general de les Filipines (1883-85).

JOVENOIES, PLA DE SES Al terme de Bunyola, dalt de la serra d'Àlfàbia, situat entre el corral d'en Baró, Son Barranco, la cova Carnissera i la font de ses Piquetes. (M)

JOVEN PALMESANA, LA Societat dramàtica. Funcionà a Palma, almenys entre 1869 i 1870. Tenia el caràcter d'escola teatral i s'hi admetien alumnes a partir dels 16 anys, o dels 14 amb autorització paterna. Tenia companyia pròpia i tots els dies festius feia representacions al teatre de l'antic convent de la Mercè. El 1869, la junta directiva era presidida per Joaquim Ferrer i hi actuaven les actrius Teresa Martínez i Josefina García, amb obres

↑ Membres de la Joventut Antoniana a la postguerra

com *El héroe por fuerza*, de Ventura de la Vega. (JMV)

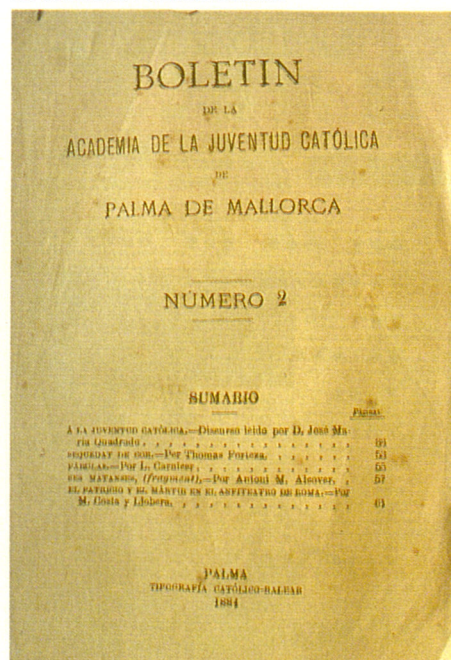
JOVENTUT ANTONIANA Associació juvenil, centrada entorn de la figura de sant Antoni de Pàdua, fundada (1913) a Palma pel pare Atanasi de Palafrugell. Es dedicà a l'apostolat juvenil, a actes de pietat, a la cultura, l'oci i l'esport. Tenia la seu religiosa a l'església dels caputxins i la social a l'actual carrer de bisbe Perelló. Destacaren algunes de les seves activitats, com les representacions de teatre i cinema al *Salon Mallorca*, la creació d'una escola unitària que es tancà al final del decenni de 1970, i la secció esportiva, que comptà amb diversos equips de futbol i camp propi, a l'actual carrer del General Riera, conegut com a camp de l'Antoniana. Existeix (1992) com a confraria de Setmana Santa. (PF)

JOVENTUT ARTÍSTICA Societat creada (1883) a Palma i dedicada a promoure la cultura entre els joves. La principal activitat fou l'organització de tres certàmens de jocs florals. N'era president Manuel Peña i president honorari Pere Antoni Crespi Grau. Desaparegué el 1887.

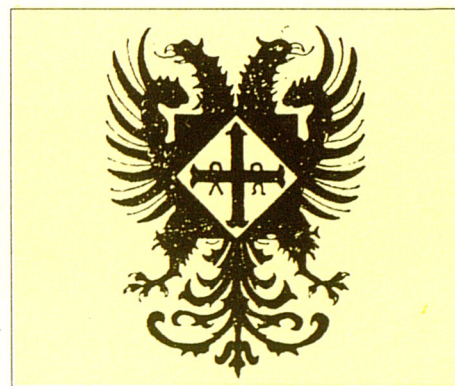
JOVENTUT CATÒLICA Acadèmia literària de caràcter confessional fundada (juny de 1881) a Palma. El seu objectiu era la instrucció religiosa, científica i literària dels socis i la propaganda catòlica. Al seu si s'enfrontaren els catòlics intransigents i els moderats. El primer president va esser

Guillem Massot, que va tenir el suport de moderats com Tomàs Forteza, Tomàs Aguiló, Josep Maria Quadrado i el grup de la Unió Catòlica. El desembre de 1883, els intransigents, encapçalats pel marquès del Reguer, aconseguiren la direcció de l'acadèmia. Reformaren el reglament (1884) i s'aproparen al carlisme. L'Acadèmia organitzà el Certamen Literari de 1885, classes de francès i de música, cursos de dret i conferències d'art, literatura, filosofia i de religió, adreçades a promoure el pensament neotomista. Destacaren com a conferenciants Josep Maria Quadrado,

↓ Portada del *Boletín de la Academia de la Juventud Católica de Palma de Mallorca*

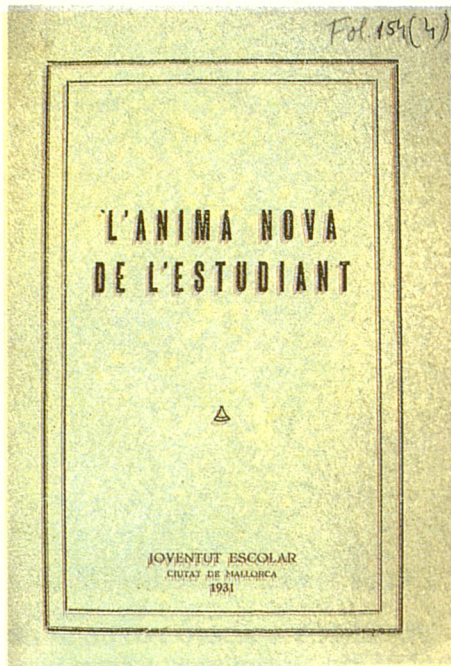
el marquès del Reguer, Francesc Tortell i Joan Ferrà. Edità el *Boletín de la Academia de la Juventud Católica de Palma de Mallorca*, de periodicitat mensual. Desaparegué (1888) quan es produí a nivell estatal l'escissió entre carlins i integristes. El seu darrer president va esser Joan Ferrà. (PF)

↑ Escut de la Joventut d'Acció Popular

JOVENTUT D'ACCIÓ POPULAR DE BALEARS Organització política juvenil implantada a Mallorca cap a 1933 a partir de les Joventuts de la Unió de Dretes, creades el 1932. Es vinculava a l'Acció Popular Agrària de Mallorca i a la Confederació Espanyola de Dretes Autònomes —CEDA—. D'ideologia conservadora i catòlica, propugnava un nacionalisme espanyol i la lluita contra el marxisme. Propera al feixisme, organitzà desfilades paramilitars. Va crear a Palma una acadèmia d'oratoria. Al final de 1935 i durant els mesos de gener i febrer de 1936, crequè molt i s'implantà en un gran nombre de pobles de la Part Forana. Tenia seccions locals a Ariany, Artà, Bunyola, Consell, Costitx, Esporles, Galilea, Lloret de Vistalegre, Manacor, Montuïri, Petra, sa Pobla, Porreres, Santa Maria del Camí, Santa Margalida, Sant Llorenç des Cardassar, Sineu, Son Servera i Valldemossa i una certa implantació a Alaró, Algaida, Búger, Inca, Lloseta, Puigpunyent, Santa Eugènia, Selva i Vilafranca de Bonany. Prengué part en els preparatius de l'aixecament del 19 de juliol de 1936. Poc després organitzà milícies que s'integraren a la segona companyia de milícies ciutadanes, amb altres milicians de Renovació Espanyola i del Partit Carlí, sota el comandament del capità d'artilleria retirat Sebastià Feliu Blanes. L'agost de 1936, constituïren una altra companyia de milícies. Aquestes unitats foren dissoltes l'octubre de 1936. Es destacaren en la persecució de la maçoneria. Alguns dels seus membres s'integraren a la Falange Espanyola i l'organització desaparegué amb el Decret d'Unificació de 1937. En

foren dirigents Francesc Juan Sentmenat i Sebastià Feliu Blanes. (AM)

↑ Publicació de la Joventut Escolar

JOVENTUT ESCOLAR Entitat cultural fundada (1930) a Palma com una secció de l'Associació per la Cultura de Mallorca. El seu objectiu era cercar el compromís de la joventut amb la cultura i la ciutadania i la formació dels joves en l'esperit cívic i nacional. Volia trencar amb una concepció literària i elitista de la cultura. Es relacionava amb l'agrupació juvenil Palestra de Catalunya. Feia conferències, excursions, cultura física i cursets de cultura i llengua catalana. En fou president Joan Sanxo Tous. Desaparegué el 1932. (ACo)

JOVENTUT IDENTÉ Associació juvenil de caràcter internacional fundada (1975) a Catalunya per Fernando Rielo Pardo. Té com a objectiu promoure la cultura, la solidaritat i l'apropament entre els diversos pobles. A Mallorca, es va implantar (1979) a través d'una Secció de Balears. S'estructura en tres grups, el Grup de Nins, el Grup de Joves i el Grup d'Universitaris. Ha impulsat diverses activitats culturals i socials. A partir de 1980, el Grup Universitari organitza el Cercle Poètic per fomentar la poesia entre els joves. Des de 1988, aquest Cercle edita la col·lecció *Ecos de la Bahía*, de periodicitat anual, on es recullen poemes de diversos autors, en castellà i en català. El grup de joves edita el butlletí *Mallorca Identé* (des de 1984), majori-

↑ Col·lecció *Ecos de la Bahía* de la Joventut Identé

tàriament en castellà. En són directores des de 1982, Isabel López Ruiz i José Rubio Gómez. Té 315 afiliats a Balears.

JOVENTUTS COMUNISTES DE LES ILLES Organització política juvenil del Partit Comunista de les Illes Balears —PCIB—. A nivell estatal, fa part de la Unió de Joventuts Comunistes d'Espanya. A Mallorca, es constituí el juliol de 1931. Realitzà campanyes per a la conquesta dels drets polítics i

↓ *L'Alba*, publicació de les Joventuts Comunistes de les Illes

civils als 18 anys i pels drets dels soldats. En foren militants destacats durant la II República Josep Campoy Navarro, Antoni Costa, Guillem Galiana Deyà, Josep Julià Jaume, Joan Mercant Rabassa, Lluís Montero Ramírez i Aurora Picornell Femenias. Aconseguí una certa força en alguns barris de Palma, com es Molinar. Desarticulada pràcticament després del moviment revolucionari d'octubre de 1934, a partir de les eleccions de febrer de 1936 experimentà un fort creixement. El juny del mateix any, es fusionà amb les Joventuts Socialistes i donà lloc a les *Joventuts Socialistes Unificades* —JSU— (→). Separades ambdues organitzacions, es reorganitzà en la clandestinitat cap a 1967. Entre 1969 i 1971, aconseguí un cert creixement, principalment a causa de la incorporació d'obrers peninsulars. Poc després, bona part dels seus militants participaren en la fundació de Comissions Obreres a Mallorca i el grup reduí la seva influència. Des de 1976, conegué una nova etapa d'expansió. Arribà a tenir uns 200 militants. Publicà la revista *L'Alba*. Creà grups a diversos pobles com Alcúdia, Lluçmajor, Manacor i Pollença i aconseguí una important presència als instituts d'ensenyament mitjà, a les associacions juvenils i a barris, com Son Cladera i Son Espanyol. Organitzà campanyes per l'amnistia i pel dret al vot als 18 anys. El 1977, celebrà la seva primera conferència. Des del final del decenni dels setanta, inicià una etapa de crisi. Durant els anys vuitanta donà suport, en general, al sector renovador del Partit. Des de 1987, quedà pràcticament dissolta. N'han estat secretaris generals des de la transició Carmen Palomino, Joan Riutort, Francesc Salleres, Antoni Sancho i Josep Vilchez, entre d'altres. (DG)

JOVENTUTS D'ESQUERRA DE FELANITX Organització política juvenil creada a Felanitx cap a 1932. L'abril de 1934, envià delegats a l'assemblea fundacional de l'Esquerra Republicana Balear, partit al qual es vinculà. Impulsà diverses activitats de caràcter polític, esportiu i cultural. Els seus dirigents foren empresonats a causa dels fets d'octubre de 1934. El juliol de 1936, quan s'inicià la Guerra Civil, fou il·legalitzada i la majoria dels seus dirigents empresonats. N'era president Antoni Llodrà Talladas. (AM)

JOVENTUTS D'ESQUERRA REPUBLICANA BALEAR Organització política juvenil d'Esquerra Republicana Balear creada el 1934. Promogué di-

verses activitats de caràcter polític i col·laborà a *República*. N'era president Bernat Gaita Isern i vice-president Joan Nadal Bujosa. Altres dirigents varen esser Josep Cortès Fuster, Francesc Gamero, Miquel Julià, Bartomeu Matas, Alfons Montserrat, Manuel Mora Esteve i Lluís Stengel. El 1936, quan s'inicià la Guerra Civil, va esser il·legalitzada i perseguida. (AM)

↑ Programa d'actes de la Joventut Seráfica

JOVENTUT SERÀFICA Associació juvenil de terciaris franciscans creada pels pares franciscans del Tercer Orde Regular de Mallorca. La primera que s'organitzà va esser la de Palma (1913). També n'hi va haver en els convents franciscans d'Artà (1921) Inca i Llucmajor. Es dedicava a l'apostolat juvenil i als actes de pietat, però també funcionava com a centre recreatiu. Tenia seccions dedicades a actes de pietat, literatura, propaganda, esports, música i economia. També organitzà un grup de teatre. Editaren els butlletins *Guia* i *Juventud Seráfica*. El seu primer director fou Pau Puigserver. Tot i que, desaparegué l'associació de Palma (1977), se'n mantenen confraries a Palma i a Inca. (PF)

JOVENTUTS LLIBERTÀRIES Organització juvenil anarquista d'àmbit estatal. A Palma, es constituí el 1932. N'era secretari Miquel Rigo. Organitzà l'ajuda als presos i deportats anarcosindicalistes com a conseqüència de la insurrecció de l'Alt Llobregat. Més tard desaparegué i no es reorganitzà fins a 1936. Desarticulada amb la Guerra Ci-

↑ *El Insolente*, publicació de les Joventuts Llibertàries

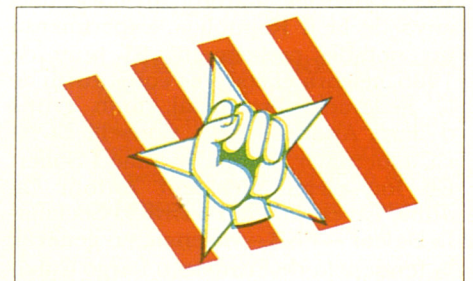
vil, reaparegué durant els anys quaranta i distribuï diversa propaganda clandestina. El 1976, en sorgí un petit grup que edità el fulletó *El Insolente*. (DG)

JOVENTUTS MUSICALS Associació cultural d'àmbit internacional, dedicada al foment de l'educació i conreu musicals. Els seus objectius són la promoció dels músics joves i la difusió de la música entre els joves i els infants. Se'n fundaren delegacions a Palma (1956), Manacor, Inca, Sóller

↓ Butlletí Informatiu de les Joventuts Musicals de Palma

(1966), Pollença (1966), Son Servera i Capdepera, de les quals funcionen (1992) les de Palma, Sóller, Son Servera i Capdepera. Ha organitzat certàmens musicals, com el Concurs Internacional de Piano Fryderyk Chopin, a Valldemossa (1960-61); cicles de compositors i intèrprets mallorquins (des de 1970), de música per a escolars (des de 1973), de joves intèrprets (des de 1986) i d'audicions (des de 1986), i trobades d'instrumentistes infantils i juvenils (des de 1989). Organitza anualment, des de 1970, les Serenates d'Estiu, celebrades al claustre de Sant Francesc i, des de 1990, al castell de Bellver. Entre 1959 i 1960, tengué una orquestra de cambra i creà un cor juvenil (1984) i infantil (1985). El 1963, organitzà a Palma el XVII congrés internacional de l'associació. D'altra banda, durant els anys seixanta, organitzà recitals de nova cançó a Palma i Sóller i diverses activitats extramusicals, com cicles de cinema. Han visitat l'associació de Palma Narciso Yepes (1959-66), Eugen Prokop (1960), Alicia de Larrocha (1960), la Banda Simfònica de la Unió Musical de Llíria (1981), London Virtuosi, José Maria Pinzolas, el Trio Madrid, la Camerata Lyssi (1986), l'Orquestra Simfònica de Balears (1990-91), la Coral Universitària de Palma, Marilyn Horne, Renata Scotto, I Fiamminghi, I Musici, entre d'altres. Des d'octubre de 1991, publica un butlletí informatiu mensual. N'han estat presidents Gonçal Company, Josep Maria Cortada Macias, Miquel Duran Pastor, Joan Moll Marquès, Concepció Oliver Roca, Francesc Ramallo i Pau Valls. Té la seu a Palma, al carrer de la Unió. (CM)

↑ Anagrama de les Joventuts Socialistes de les Illes

JOVENTUTS SOCIALISTES DE LES ILLES —Jsi— Organització política juvenil del Partit Socialista de les Illes Balears —PSIB—. A nivell estatal, fa part de les Joventuts Socialistes d'Espanya. A Mallorca, els primers intents de constituir un grup de joves socialistes anaren a càrrec de Julià Cardell (1904) i de Jaume Bauzá i Antoni Marroig (1907-08). Entre 1908 i 1913, aconseguí una certa expansió per Palma i alguns pobles, com Capdepera,

↑ Membres de les Joventuts Socialistes, excursió a Esporles el 1935

Llucmajor i Manacor, i adoptà un contingut plenament polític. Dugué a terme campanyes contra la guerra del Marroc. El 1920, tenia grups a Alaró, Llucmajor, Manacor i Palma. El 1921, la pràctica totalitat dels membres, amb Antoni Bauzà i Gabriel Campomar al capdavant, es passaren a l'Aggrupació Comunista de Palma, adherida al Partit Comunista Obrer Espanyol, i desaparegué. El 1927, es reorganitzà a Palma. Encapçalada per Jaume Garcias Obrador, tenia una quinzena de membres. El 1930, en fou elegit president Joan Lladó Arabí i, el 1933, Gabriel March. Al llarg dels anys de la II República, experimentà un notable creixement. El juny de 1935, celebrà el congrés constitutiu de la Federació Provincial, amb grups d'Alaró, Andratx, Artà, Consell, Eivissa, Llucmajor, Manacor, Maó i Sòller. En fou elegit president Antoni Gil Julià. En el si de la Federació Socialista Balear —FSB— defensà, en general, la tendència de Francisco Largo Caballero. Des de juliol de 1935, inicià un procés d'unificació amb les Joventuts Comunistes que, l'abril de 1936, donà lloc a la formació de les *Joventuts Socialistes Unificades* (→). Durant els anys quaranta, antics dirigents de les Joventuts, com Antoni Gil i Gabriel Juan Mas, foren els reorganitzadors del PSOE en la clandestinitat. Des de 1976, grups de joves socialistes es reagruparen a Palma i a alguns pobles. El 1978, adoptà la denominació de Joventuts Socialistes de les Illes —JSI—. Des de 1979, tengué una participació destacada en l'elaboració de la política

de joventut de l'Ajuntament de Palma. Poc abans del triomf del PSOE a les eleccions generals de 1982, inicià una etapa de fort creixement. El 1986, patí una important crisi com a conseqüència del seu suport a la permanència de l'Estat espanyol dins l'Organització del Tractat Atlàntic Nord —OTAN—, decidit poc abans de la celebració del referèndum sobre aquesta qüestió. Dins dels camps de l'associacionisme juvenil ha participat, des de 1986, en la creació dels consells de la joventut i ha realitzat diverses campanyes de promoció de l'associacionisme juvenil. Dins del si del Partit Socialista de les Illes Balears —PSIB— ha defensat, en general, la tendència Socialisme i Autonomia. Els seus òrgans d'informació han estat *Katadriòptic* (1985) i *Directe/Militants* (1987-88). N'han estat secretaris generals des de la transició Antoni Garcias Coll (1976-77), Carlos Aguilar Tirado (1978-80), Damià Cànaves Rotger (1980-81), Celestí Martínez Cortès (1981-83), Joan Lluís Llull Sarralde (1983-87), Antoni Roig Quart (1987-89) i Juan José Coiradas Poderoso (1989-91). (DG)

JOVENTUTS SOCIALISTES UNIFICADES —Jsu— Organització política juvenil d'àmbit estatal, constituïda (1936) a partir de la fusió de les Joventuts Socialistes i de les Joventuts Comunistes. A Mallorca, el juliol de 1935, es creà un comitè d'enllaç entre ambdues organitzacions. El procés d'unificació, realitzat sota les condi-

cions proposades pels socialistes, s'inicià a Llucmajor l'abril de 1936 i culminà amb la fusió d'ambdues federacions regionals el juny del mateix any, durant un congrés de la Federació Provincial de Joventuts Socialistes on foren representats 700 militants de Balears. En fou elegit secretari general Antoni Gil Julià i secretari d'organització Arnau Obrador. Després de l' aixecament militar de juliol de 1936, alguns dels seus dirigents foren afusellats, com Josep Julià, Joan Mercant, Arnau Obrador, Ferran Rado i Joan Simonet, o empresonats, com Antoni Gil Julià i Gabriel Juan Mas. Des de 1946, per iniciativa del Partit Comunista, es reorganitzà en la clandestinitat, encapçalada per Llorenç Noguera Tomàs. Edità el full *Juventud*. El 1948, foren detinguts i processats els seus principals dirigents i l'organització desaparegué. (DG)

JOVER, SON Terrenys del terme d'Estellencs, situats entre Son Lloret, Son Fortuny, el serral Blanc i es Puntals. ■ Propietat rústica del terme d'Inca, situada entre cas Calleris Ric, Son Gual, el pou des Rasquell i el coster des Frares. Pren el nom de l'antiga possessió homònima, que confrontava amb el puig d'Inca, el camí de sa Font, can Filosa i Son Catlar. Documentada el 1693, pertanyia a Francesca Jover, de la família de la qual prengué nom. Era valorada en 2.200 lliures. El 1703, era de la senyora Francesca Domingo. Tenia cases i es dedicava al conreu de cereals. ■ Al terme de Selva, entre el nucli urbà de Biniamar, Son Bassa, Son Odre i ses Quatre Quarterades. ■ Antic rafal del mateix terme. Documentat el 1684, pertanyia a la senyora Eufrasina Trobat, d'Inca, i era valorat en 1.225 lliures. El 1732, era del boter Pere Joan Ripoll, que l'havia adquirit de Joan Bonafè. Era valorat en 1.500 lliures. Tenia cases i es dedicava a vinya i conreu de cereals. (DF/M)

JOVERA, SON Propietat rústica del terme d'Andratx, situada entre Son Cerdà, ses Penyes, s'Estanyera i Son Lluís. Documentada com a possessió el 1385, era propietat de Pere Jovera, de la família del qual prengué nom. El 1717, pertanyia a Bartomeu Jovera i confrontava amb Son Ensenyat i Son Mas. Amb cases i tafona, era una gran propietat dedicada a olivars. Tenia font i hort, dedicat a producció de lleuguminoses i d'hortalisses. La família Jovera en fou propietària des del s XIV fins al XIX. (DF/M)

← Francesc Jover Balaguer

JOVER BALAGUER, FRANCESC (Palma 1927) Economista i polític. Estudià a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de Madrid i es doctorà en ciències econòmiques i empresarials a la Universitat de Barcelona (1985). Des de 1957, és catedràtic de comptabilitat i economia financera. Ha exercit de professor a l'Escola Professional de Comerç de Palma (1958-78) i a la Universitat de les Illes Balears (des de 1978). També és corredor de comerç (1958), president del Col·legi Oficial de Corredors de Comerç de Palma (des de 1975) i auditor censor jurat de comptes (des de 1963). Com a polític, milità en la Unió del Centre Democràtic i fou elegit conseller del Consell General Interinsular a les eleccions preautonòmiques de 1979. Posà en funcionament la Conselleria d'Economia i Hisenda i en fou el primer conseller (1979-83). Impulsà diverses publicacions sobre economia i l'adquisició de la seu del Circulo Mallorquí. El seu pare **Pere Jover Balaguer** (Estellencs 1897 - Palma 1948), fou professor i catedràtic de l'Escola Professional de Comerç de Palma, que va dirigir entre 1944 i 1948. Fundà i presidí (1945-48) la delegació de Balears de l'Institut de Censors Jurats de Comptes.

diverses campanyes de conscienciació i les Jornades de Joves d'Esquerra Nacionalista (Cura, 1989 i 1991). Edità el butlletí *Branca* (1988). N'han estat secretaris generals Bernat Aguiló Siquier (1987-90) i Roger Gotarrodona Fiol (des de 1990). (AM)

JOY CALVÓ, JOSEP (Palma s XVII - Madrid 1694) Religios agustí. Professà (1675) al convent de Sant Agustí, de Palma. Fou catedràtic de grec (1690) a la Universitat d'Alcalà de Henares (Madrid) i intèrpret oficial del rei Carles II. Fou afeccionat a la música i coneixedor de la història i de diverses llengües orientals, com l'àrab, el caldeu, el grec, l'hebreu i el siríac.

→ Jaume Juan Bonnín

JUAN BONNÍN, JAUME (Algaida 1955) Glosador. Començà de molt jove a participar en les vetllades i concursos de gloses, en els quals ha competit amb glosadors com Jaume Calafat Pons, Joan Planisi, Antoni Socies, Joan Mas, Pau Ferrer i Joana Serra —Cartera—. Ha publicat moltes de les seves gloses a la revista *Es Saig*, d'Algaida.

→ Maria Pau Juan Castro

JUAN CASTRO, MARIA PAU (Palma 1964) Soprano. Estudià al Conservatori Professional de Música i Dansa de Balears (1982) i al Conservatori Superior Municipal de Barcelona

(1984) amb Carme Bracons de Colomer. Fèu part de la Capella Mallorquina i del Studium i actuà per primera vegada com a solista al Festival de Deià (1983). Ha cantat al Scala de Milà i per a la Radiotelevisió italiana (RAI). Guanyà el premi extraordinari en el concurs internacional de cant Mercedes Viñas, de Barcelona (1983). (CM)

JUAN CLAR, CARLES (Palma 1959) Biòleg. Llicenciat en biologia per la Universitat de Barcelona (1982). Es doctorà (1988) en ciències biològiques a la Universitat de les Illes Balears amb la tesi *Variabilidad cromosómica y genómica en especies insulares y continentales de Tenebrionidae (Coleptora)*, inèdita. Des de 1983, és professor ajudant de genètica del Departament de Biologia Ambiental de la Universitat de les Illes Balears. És autor de diversos articles sobre evolució cromosòmica de coleòpters, publicats a revistes científiques, com *Genome*, *Heredity*, *Cromosoma* i *Genetical Research*.

↑ Pere Juan Company, Barca

JUAN COMPANYY, PERE (Pollença 1933 - 1987) Pintor. Des de 1955, ha exposat a Pollença, Palma, Inca, Alcúdia, sa Pobla, Barcelona, Madrid i València. La seva obra s'inscriu en el corrent postimpressionista de caràcter local.

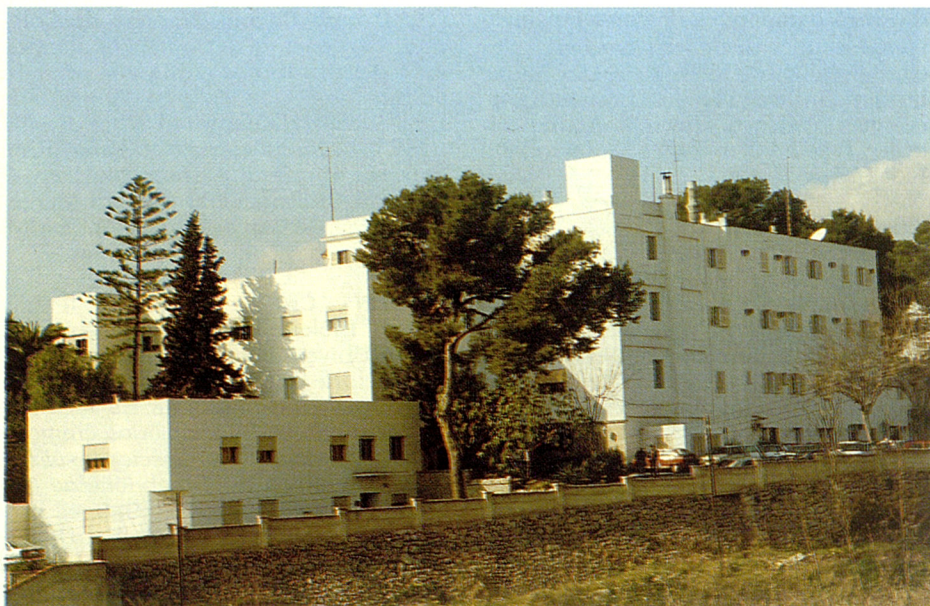
JUAN DE CORRAL, CATY Vegeu Juan Servera, Catalina.

JUANEDA, CLÍNICA Establiment sanitari de caràcter privat, fundat a Palma (1920) pel doctor Onofre Juane-da Salom. És situat al carrer de Son Espanyollet, de Palma. El 1937, fou utilitzat per l'Armada, que el convertí en la Clínica Naval de Balears fins a 1958, en què tornà a ésser recuperat pels primers propietaris i es constituí en societat anònima. El 1963, inau-

↑ Anagrama dels Joves d'Esquerra Nacionalista

JOVES D'ESQUERRA NACIONALISTA —JEN— Organització política juvenil del Partit Socialista de Mallorca-Nacionalistes de Mallorca —PSM—NM—. Es va fundar a Palma (desembre de 1987) a partir de l'organització sectorial Joves del PSM, existent des de 1977. D'àmbit mallorquí i de caràcter nacionalista radical, ha organitzat

↑ Clínica Juaneda

rà el primer servei d'urgències mèdiques de Mallorca. Té una capacitat (1992) de 50 llits. Està especialitzat en traumatologia, cirurgia i medicina interna i intensiva. N'han estat els directors els doctors Onofre Juaneda Salom (1920-35), Antoni Grau Sbert (1936-37), Joan Juaneda Rover (1958-91) i Joan Alguersuari Bes (des de 1991).

JUANEDA, MIQUEL (s XIII) Polític. Fou enviat (setembre de 1285) a Mallorca, com a agent secret, pel rei de la Corona d'Aragó Pere el Gran. El seu objectiu era preparar el terreny per a l'expedició de l'infant Alfons el Franc, que havia de reincorporar el regne de Mallorca a la Corona d'Aragó. Establí contactes per aconseguir partidaris de l'annexió i, poc abans de la invasió (novembre de 1285), abandonà l'illa.

JUANEDA SALOM, ONOFRE (Calvià 1881 - Palma 1935) Metge. Llicenciat (1904) en medicina per la Univer-

← Onofre Juaneda Salom

sitat de Barcelona, s'especialitzà en cirurgia a París (1907). Fundà (1920) la clínica Juaneda i en fou director fins a la seva mort. Especialitzat en ginecologia i obstetrícia, publicà, a la *Revista Balear de Ciencias Médicas*, una sèrie d'articles sobre aquests temes, com *Embarazo extrauterino: observación de tres casos* (1909) i *Casos clínicos de cuerpos extraños vaginales* (1912).

JUANEDA SAMPOL, CATALINA NATIVITAT (Palma 1956) Economista. Llicenciada en ciències econòmiques i empresarials per la Universitat de Barcelona (1981). Es doctorà (1987) amb la tesi *El model Hirenca: un model regional-nacional per a l'economia espanyola*, inèdita. Ha estat professora de la Universitat de Barcelona (1982-89) i de la Universitat de les Illes Balears, des de 1989. És autora de diversos articles sobre estadística, econometria i qüestions regionals, publicats a revistes científiques, com *Papeles de Economía* i *Revista Económica de Catalunya*.

JUAN GAYÀ, ANTONI (Palma 1933) Billarista. Fou campió d'Espanya de tercera categoria, en la modalitat 7.2 (1958), de segona categoria en la modalitat 47.2 (1969) i en la modalitat 17.2 (1970).

JUAN I JUAN, BERNAT (Andratx 1897 - Palma 1974) Metge. Llicenciat (1921) en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona. Especialista en anàlisis clíniques i microbiologia, fou director (1932-67) del Laboratori

→ Bernat Juan i Juan

Municipal de Palma i fundador (1946) de l'Associació Nacional de Metges Especialistes en Anàlisis Clíniques. Publicà articles al *Boletín del Colegio Oficial de Médicos de Baleares*, com *La velocidad de sedimentación de los hematies* (1939). Fou president (1937-40) del Col·legi Oficial de Metges de Balears.

→ Gabriel Juan Mas

JUAN MAS, GABRIEL (Alaró 1910) Sindicalista i polític. Durant la II República (1931-36), fou un dels principals dirigents a Mallorca de les Jovenuts Socialistes i col·laborà en les publicacions *Foch y Fum* i *El Obrero Balear*. Estigué empresonat entre 1936 i 1941. Durant els anys quaranta, participà en la reorganització del Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE— en la clandestinitat. (DG)

JUAN MAS, SALVADOR (Palma 1949) Arquitecte. Es llicencià a l'Escola Superior d'Arquitectura, de Barcelona (1983). Especialista en petrologia i restauració d'edificis. Entre d'altres, realitzà el projecte de l'església parroquial de Sant Albert Magne (Las Gaviotas, Muro 1991). És arquitecte municipal de Capdepera.

JUAN MESTRE, MARGALIDA (Porreres 1906) Religiosa i biògrafa. Ingressà a la Congregació de la Puresa

← Margalida
Juan Mestre

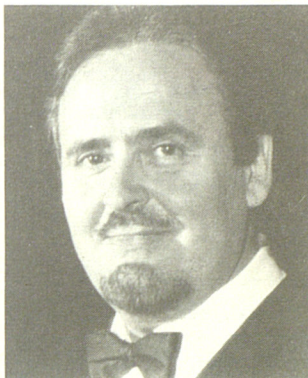
de Maria Santíssima. Es dedicà a l'ensenyament a Jumilla (Múrcia), Roma i Establiments. Investigà nombroses fonts historiogràfiques sobre Gaïetana Alberta Giménez —*Madre Alberta*— i escriví *Una insigne balear* (1982) i *Una maestra que conduce a Dios* (1987). És autora també de *Summarium Documentorum* (1979), *Cartas* (1982) i *Pensamientos espirituales* (1984). Va rebre el nomenament de vice-postuladora de la Causa de Canonització de Gaïetana Alberta Giménez (1990). (BF)

← Rafel Juan
Mestre

JUAN MESTRE, RAFEL (Porreres 1908 - Lluç 1989) Historiador, arxiver i músic. Llicenciat a filologia clàssica. El 1923, ingressà a la congregació de Missioners dels Sagrats Cors, professà el 1924 i fou ordenat de prevere el 1931. Es dedicà a l'ensenyament i fou arxiver del santuari de Lluç (1935-41 i 1958-89), del qual ordenà i classificà tot el fons documental. Publicà nombrosos articles i estudis sobre la història del terme d'Escorca i del santuari de Lluç a les revistes *Comunicació-Lluç*, *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, *Studia monastica* i *Hojas de Lluç* (1978-89). És autor de *Contribució a la història antiga del santuari de Lluç* (1971). Recopilà i estudià la toponímia d'Escorca. Com a músic, compongué, entre altres peces, el propi de la missa de la Mare de Déu de Lluç, *Oremus pro Pontifice nostro*, el motet *Panis vitae* i adaptacions de

textos lul·lians. És fill adoptiu d'Escorca. (GS)

→ José de
Juan
Mondéjar

JUAN MONDÉJAR, JOSÉ DE —ANGELO BIANCHI— (Madrid 1940) Tenor i pintor. De jove, s'instal·là amb la seva família a Mallorca. Estudià als conservatoris de Piacenza (Itàlia) i de Madrid. Des del seu debut (1956), s'ha dedicat professionalment a l'òpera i a la sarsuela. Fèu part (1957) de l'agrupació vocal Quartet d'Or. Ha estat primer tenor de la companyia d'òpera Villa de Madrid, del Teatro Progreso, de Madrid, i de l'Orquestra Simfònica de Màlaga. Ha enregistrat una sèrie de discs i està en possessió de diverses condecoracions i diplomes. Com a pintor, ha exposat a Madrid (1970), Milà, Itàlia (1971), Roma (1972), Monleon-Manhoac, França (1973), Cortina d'Ampezzo, Itàlia (1974), Cremona, Itàlia (1975), Zuric, Suïssa (1976), i Palma (1977 i 1980). La seva obra s'inscriu dins un simbolisme poètic. Signa les seves pintures com a **José Mondéjar**.

↑ Rafel Juan Oliver, *Es huit*

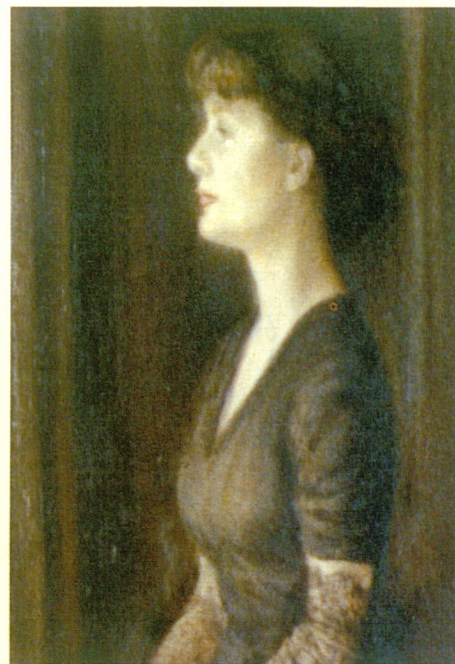
JUAN OLIVER, RAFEL (Palma

1957) Pintor. Ha exposat individualment a Palma (1983, 1988 i 1991), Barcelona (1984 i 1986) i València (1985). Ha participat en les fires d'Art Contemporani —ARCO— a Madrid (1984-85) i Basel Art, a Suïssa (1985). La seva obra s'inclou dins un figurativisme expressionista.

→ Bartomeu
Juan Orfila

JUAN ORFILA, BARTOMEU (Palma 1941) Jugador de bàsquet. Al final del decenni de 1950 i durant el 60, fitxà successivament pel Bazán de Cadis, el Bazán de Cartagena i l'Agromán, de Madrid, amb el qual jugà a primera divisió. El 1969, es retirà per causa d'una lesió.

↑ Jaume Juan Rosselló, *Retrat*

JUAN ROSSELLÓ, JAUME (Santa Maria del Camí 1909 - Barcelona 1962) Pintor. Estudià medicina, farmàcia, filosofia i lletres, ciències i arquitectura a Barcelona. Ingressà a l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Jordi, de Barcelona. Fou copista del Museu del

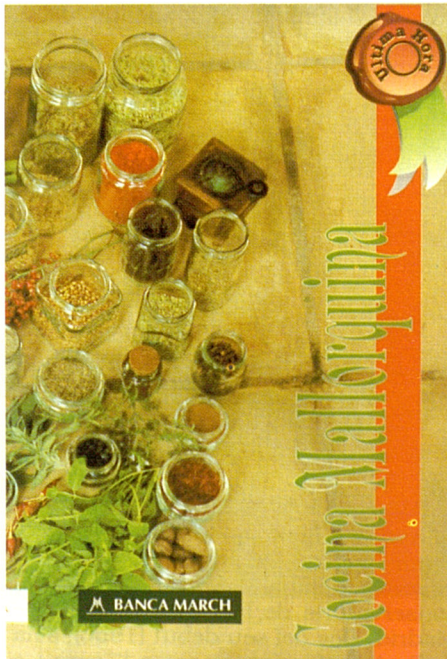
Prado, a Madrid. Durant la Guerra Civil, restà a Barcelona i, un cop acabada, tornà a Mallorca. Participà en l'Exposició Internacional d'Art de Montjuïc, a Barcelona (1936), i en diversos salons de tardor del Cercle de Belles Arts, de Palma. Exposà a les Galeries Espanyoles, de Barcelona (1945), a Ciutadella (1948) i a sa Pobla (1949). Fou membre del Grup dels Set, amb els quals feu (1948) una exposició col·lectiva. Obtingué diversos guardons, com dues medalles d'honor de la Diputació Provincial de Balears. Format a Barcelona en contacte amb el Noucentisme, fou fidel a les formes clàssiques i academitzants característiques d'aquest corrent. Cultivà la natura morta, la temàtica paisatgística i especialment la figura. Tractà les formes femenines del món burgès i rural de manera idealitzada. Amb motiu de l'exposició pòstuma organitzada (1963) per les galeries Costa, s'edità el llibre *Jaime Juan (1909-1962)*, amb una semblança de Jaume Vidal Alcover i la introducció i catàleg de Francisco Vizcaino. Té carrers dedicats a Palma i a Santa Maria del Camí.

← Vicenç Juan Rubí

JUAN RUBÍ, VICENÇ (Palma 1945) Músic i prevere. Compaginà els estudis de teologia i de filosofia amb l'aprenentatge musical, sobretot de piano, amb Francesc Capllonch Miteau. Es llicencià (1970) en teologia per la Universitat de Roma i, posteriorment, estudià a l'Institut Pontifici de Música Sacra d'aquesta ciutat. Entre 1966-68 i 1972-87, fou organista titular del santuari de Lluc. Fundà la Coral dels Antics Blauets de Lluc (1980) i el Cor Parroquial de l'església de Sant Sebastià (1988), de Palma. Ha compost peces per a piano i orgue, motets, com *Compatiu-vos de mi* (1984) i *O Vos Omnes* (1988), misses, com *Salve Regina* (1985), i obres corals, com *Tardor* (1989). (CM)

JUAN SERVERA, CATALINA -CATY JUAN DE CORRAL- (Palma 1926) Pin-

↑ Receptes de *Cocina Mallorquina* de Catalina Juan Servera

tora i escriptora. Estudià a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, de Palma. El 1948, exposà per primera vegada a Palma i, després, a diverses localitats de les Balears, la Península, Alemanya i França. La seva pintura oscil·la entre el postimpressionisme d'influència local i l'abstracció. La temàtica comprèn el paisatge rural i urbà, retrats, natures mortes i, especialment, interiors. Ha treballat el gravat, l'aquarel·la, el dibuix, el tapis i la ceràmica. Té obres al Museu d'Art Modern de la Diputació de Barcelona i al

Museu de Gravat de la Biblioteca Nacional de Madrid. Com a escriptora, ha col·laborat en els diaris *ABC*, *Balears* i *Majorca Daily Bulletin* i en les revistes *Gaceta Ilustrada*, *Blanco y Negro* i *Sábado Gráfico*. Des de 1980, és col·laboradora del diari *Última Hora*. Ha publicat les novel·les *Ropa tendida* (1958), *Un paso hacia la calle* (1967) i *La Tàmbara* (1973) i els llibres de gastronomia *Cocina balear*, *Las cuatro estaciones* (1985), *Repostería balear* (1987) i *Entrar a la cuina de Mallorca*, *Menorca*, *Eivissa* i *Formentera* (1989). És autora de les receptes de *Cocina Mallorquina* que publica el diari *Última Hora*. (AS)

JUAN TOUS, JERONI (Artà 1906 - Felanitx 1983) Fotògraf i assagista. El 1919, s'instal·là a Palma. Estudià (1920-29) humanitats i filosofia al Seminari Conciliar de Sant Pere, de Palma. Treballà com a delineant amb els arquitectes Gabriel Alomar i Josep Ferragut, fins que entrà a fer part del Patronat de la Ciutat Antiga com a fotògraf. Formà al llarg de la seva vida un dels arxius fotogràfics d'obres d'art més importants de Mallorca, tot integrant imatges seves i d'altres fotògrafs des del darrer quart del s. XIX. És un recull de més de 10.000 negatius de vidre i de plàstic, de gran utilitat per als estudis d'història d'art local, que, el 1982 fou adquirit, en bona part, pel Museu de Mallorca. La biblioteca del Consell Insular de Mallorca té imatges seves. Col·laborà en la instal·lació d'exposicions d'art, com *Mallorca vista*

↓ Catalina Juan Servera, *Sense títol*

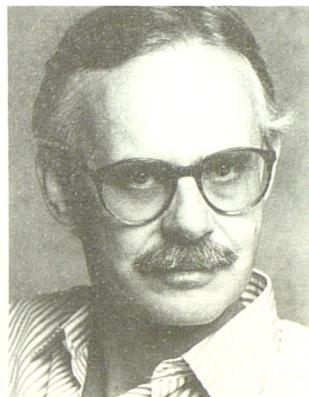

← Jeroni
Juan Tous

por los pintores (1957). És autor dels estudis d'art *Iconografia del venerable Pedro Borguny* (1956), *Los candelabros de la Catedral de Mallorca* (1957) i *Grabadores Mallorquines* (1977). Publicà el recull *La pintura mallorquina (siglos XVI al XVIII)* (1972), inclosa en la *Historia de Mallorca* coordinada per Josep Mascaró Passarius. (AS)

JUAN VIDAL, JOSEP (Palma 1950) Historiador. Llicenciat en filosofia i lletres per la Universitat de València (1972). Fou deixeble de Joan Reglà, que dirigí la seva tesi de llicenciatura *Las Germanías de Mallorca*. Es doctorà (1976) per la Universitat de Barcelona amb la tesi *Las crisis agrarias y la sociedad en Mallorca durante la Edad Moderna*, inèdita. Des de 1972, és professor de la Universitat de les Illes Balears. Especialitzat en història moderna, ha centrat les investigacions en la

→ Josep
Juan Vidal

demografia històrica, la història rural i els moviments socials de Mallorca a l'Edat Moderna. És autor de *Els Agermanats* (1985), *Els Cens de Florida-blanca a les Illes Balears 1786-1787* (1989), *El Cens d'Aranda a Mallorca 1768-1769* (1991) i *Mallorca en tiempos del Descubrimiento de América* (1991). Ha publicat una quarantena d'articles i treballs monogràfics a revistes especialitzades. Ha col·laborat en publicacions, com *El Clima de Baleares, hoy y ayer: 1450-1700* (1975), *La Economía Agraria en la Historia de España* (1979), *Lectures Mallorquines* (1979), *Atlas de les Illes Balears (Geogràfic, Econòmic i Històric)* (1979) i *Hernán Cortés y su tiempo* (1987). Ha participat en l'elaboració de diccionaris i obres col·lectives, com la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. El 1990, fou un dels fundadors de El Tall Editorial.

JUBAR, COLL Al terme d'Artà. De-

nominació documentada el s XIV. (M)

JUBÍ, JOAN (Mallorca ~1490 - Barcelona 1571) Franciscà. Fou nomenat bisbe auxiliar de Barcelona (1542-71), amb el títol de bisbe de Constantina, Algèria. Participà en el Concili de Trento (1551), on desplegà una gran activitat, especialment en els temes relatius als sagraments de l'Eucaristia i de la Penitència. Fou l'únic mallorquí que hi participà. En el seu testament, deixà 3.000 lliures per a la Escola Lul·liana de Randa. És autor de *De sacratissimo Eucharistiae sacramento opusculum nuperrime recognitum et auctum* (1570). (LIP)

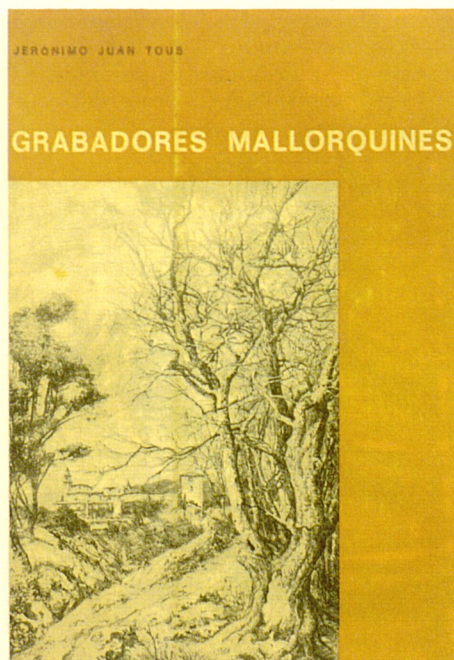
JUCEF ABEN ALI Antiga alqueria del terme de Montuïri. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

JUCEF AT-TURTUSI, HORT DE AL terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1230. (M)

JUDÍ Antic rafal del terme de Pollença. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232.

■ Antiga alqueria del terme de Sencelles, situada a la vall de Cascanar, entre Laiar, Cascanar, Ruberts i Pina. A l'època islàmica, feia part del *juz* de Qanarusa. En el repartiment posterior

↓ Jeroni Juan Tous, *Grabadores mallorquines*

↓ Obra de Joan Jubí

↓ Portal d'una casa de Judí (Sencelles)

↑ Una de les cases de Judí (Sencelles)

a la conquesta catalana, correspongué a Gastó de Bearn i es documenta com a alqueria Judith, de 3 jovades. El 1247, era dividida entre Ramona Adrover i Ferrer Girbau. Les divisions i canvis de titularitat hi foren constants al llarg del s XV. En tenien el domini directe el Rei —de la part que abans fou de Gastó de Bearn— i el bisbe de Mallorca. El 1487, apareix documentada la **siquia de Judí**, confrontada amb la possessió de Cascanar. El 1578, les terres de l'antiga alqueria eren dividides en tres possessions, totes denominades Judí: la d'Antoni Torrents (1.400 lliures), la de Joan Torrents (1.400) i la de Francesc Garau (1.100). El 1582, Miquel Ramis hi tenia també una possessió de 70 quarterades. Els s XVI-XVIII, les famílies dels Garau, dels Ramis i dels Torrents s'hi mantengueren com a principals propietaris. Sorigen així les denominacions familiars dels Garau de Judí i dels Torrents de Judí. El 1636, l'honor Antoni Torrents —de Judí— hi tenia una possessió de 100 quarterades, amb cases, celler i molí de sang. Era dedicada a vinya i a conreu de cereals, lleguminoses i lli. Hi havia una guarda de 50 ovelles, ramaderia porquina i 4 bous com a bèsties de treball. El 1637, Joan Garau —de Judí— hi era titular d'una possessió de 110 quarterades, distribuïdes en 30 de sementers i 80 de garriga. Confrontava amb Son Ramis, Sòller, Lajar, Son Gat i el camí reial. Tenia cases, amb celler i molí de sang. Era dedicada a vinya i conreu de cereals i lleguminoses. Hi havia ramaderia

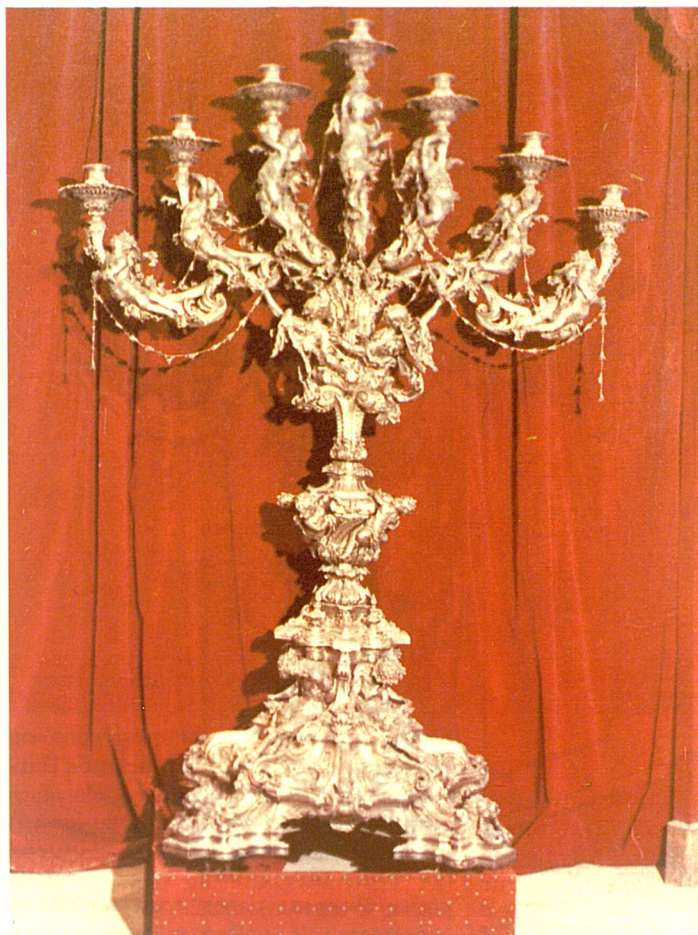
ovina, porquina, bovina i èquids com a bestiar de feina. Durant el s XVIII, Judí deixà de designar les possessions, que agafaren el nom de les famílies propietàries, i passà a designar el lloc en general. Finalment el nom es reduí a designar alguns elements concrets i desaparegué com a denominació general de les terres de l'antiga alqueria. Jeroni de Berard (1789) ja no la consigna com a possessió i s'hi refereix com a un simple hostal situat al camí de Palma a Sineu. El

1992, la denominació Judí designa només un redol de cases al creuer de la carretera de Palma-Sineu amb el camí de Pina, vora el qual es troba el **pou de Judí**. (DF/M)

JUEU Individu d'una comunitat originària de Palestina, aglutinada per la seva religió, el judaisme. S'organitzà entorn del regne d'Israel (s XI-X aC), que es va dividir en el regne de Judà (931-586 aC) i en el d'Israel (931-721 aC). La desaparició d'aquests regnes i la posterior destrucció de Jerusalem pels romans, el 70 dC, provocaren la seva diàspora arreu del món. En les comunitats jueves es varen mantenir el sentiment nacional i la religió pròpia. El testimoni més antic conegut de la presència dels jueus a Mallorca és una inscripció funerària hebrea trobada a Santa Maria del Camí (s IV o V dC) i la carta-encíclica del bisbe Sever de Menorca el 417. Durant la dominació islàmica, es documenta la presència de jueus a Mallorca (1115). Després de la conquesta de Mallorca (1229-32), Jaume I féu també beneficiaris del repartiment de l'Illa els jueus que hi participaren, sobretot Samuel Benvenista, alfaquí del comte Nunó I del Rosselló i de la Cerdanya. També foren garantides propietats als jueus establerts a diverses contrades de Mallorca, com Inca, Petra i Montuïri. A Palma, l'àrea destinada als jueus era l'Almudaina, coneguda després com 'la fortesa o fortalesa dels jueus'. La zona ocupada pels jueus rebia el

↓ Canelobre en forma de Menorah (església de Sant Francesc, Palma)

← Canelobre de Joan Matons, en forma de Menorah (Seu de Mallorca)

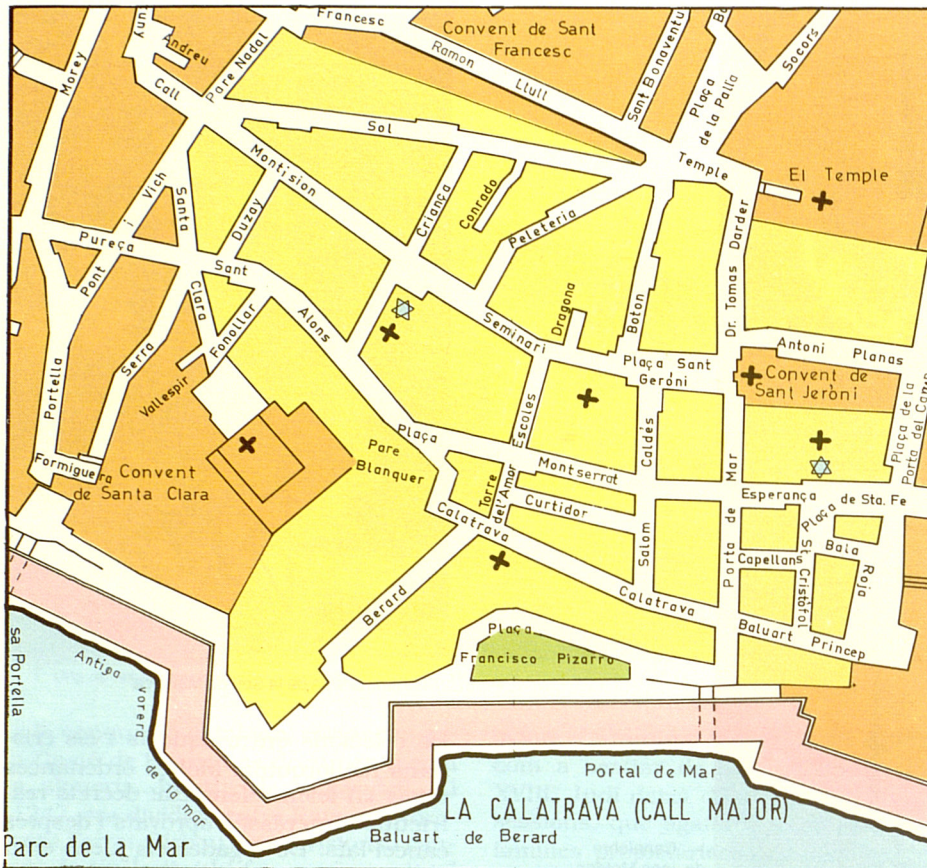
↑ Rimmonims de la Seu de Mallorca

les relacions entre aquests i els cristians mallorquins. Moltes ordenances reials en feien referència: decrets restrictius i interessos aprovats i després cancel·lats. De vegades els jueus eren obligats a tornar els interessos cobrats. Amb els jueus de Menorca, d'Aragó i d'Eivissa, formaren un grup tri-

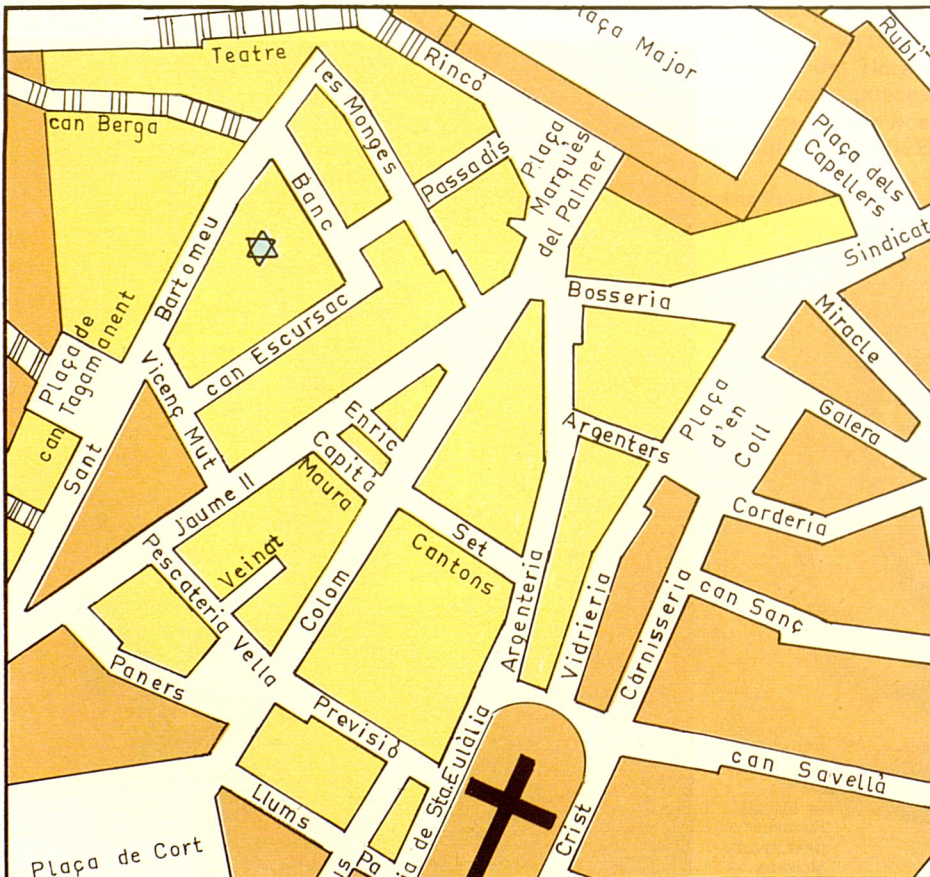
nom de *Call* (←). Amb la consolidació de la conquesta arribaren jueus de Marsella i d'altres ciutats del sud de França, del nord d'Àfrica i, fins i tot, d'Alexandria (Egipte). Jaume I prengué sota la seva protecció permanent l'àrea residencial dels jueus, els quals, no obstant això, abandonaren aviat l'Almudaina i s'establiren als voltants, cosa que provocà posteriors disputes. A més de les comunitats esmentades, n'hi va haver d'altres a Felanitx, Sineu, Alcúdia, Sóller i Pollença. Els jueus posseïen esclaus musulmans, turcs i tàrtars, que sovint es convertien al judaisme, fins que les autoritats civils i eclesiàstiques emeteren severos decrets que ho prohibien. Desenvoluparen una economia ramificada, especialment durant la segona meitat del s XIII, en què participaren en el comerç marítim internacional i assoliren renom per la seva habilitat com a argenters i sabaters. El 1260, Jaume I confirmà els drets dels jueus mallorquins, els autoritzà a adreçar-li directament les queixes i els assegurà protecció, tot i que, el 1264, els gravà les propietats. La qüestió dels interessos dels préstecs que feien els jueus fou un dels principals problemes de

→ Els dos Rimmonims de la Seu de Mallorca

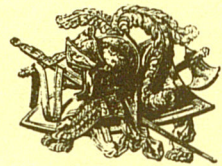

Plànols del Call major (↑) i Call menor (↓) de Palma

LA SINAGOGA BALEAR

HISTORIA
DE LOS JUDIOS DE MALLORCA;
POR
D. JUAN DE LA PUERTA VIZCAINO.

VALENCIA.

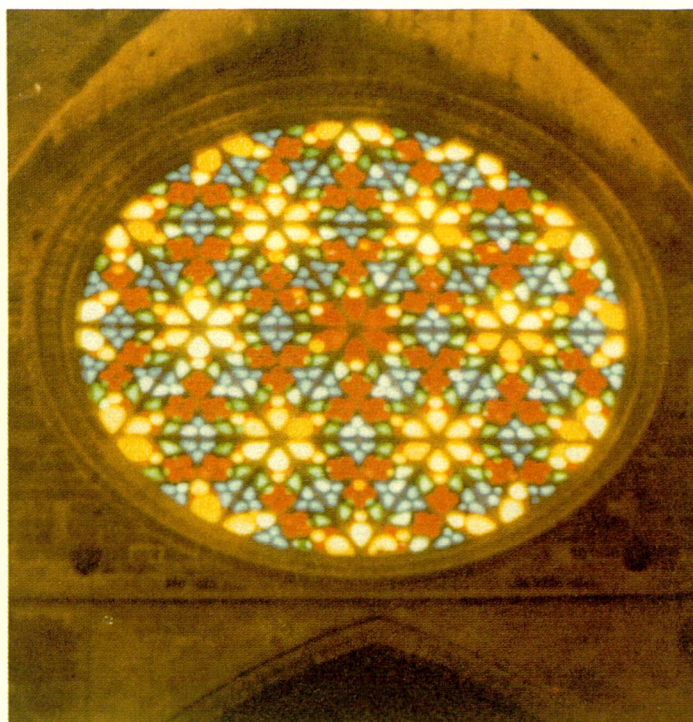
Imprenta de LA REGENERACION TIPOGRAFICA.
a cargo de Vicente Civera,
calle del Sagrario de Santa Cruz, núm. 4.
1857.

↑ Juan de la Puerta Vizcalno, *La Sinagoga Balear*

butari independent, la qual cosa no impedi que la comunitat jueva de Barcelona continuàs influint en els afers administratius i quotidians de les comunitats illenques. El 1269, els jueus de Palma obtengueren el privilegi de poder comprar cases, vinyes i altres propietats als voltants de la ciutat. Fins al final del s XIII, els jueus ciutadans vivien entre els carrers del Temple i de la Calatrava, centre de la vida jueva fins que la comunitat fou destruïda. El 1270, Jaume I autoritzà els jueus de Palma a implantar un sistema de crèdit en el comerç de teixits, cereals, oli, lli, safrà i altres mercaderies. Aquest fet els permeté una notable prosperitat. El 1271, la comunitat de Palma pagava un tribut anual de 9.000 sous. Aquest mateix any, les comunitats de Mallorca, Catalunya, Perpinyà i Montpeller subvencionaren amb 25.000 sous la campanya de Jaume I a Lleó. A pesar d'això, el rei prohibí als jueus de viure en veïnatge amb els cristians (1273), bé que els permeté la compra de nous edificis. Jaume II de Mallorca confirmà els privilegis concedits pel seu pare. El rei Alfons el Franc, que ocupà Mallorca el 1285, eximí d'alguns impostos els jueus mallorquins, que li concediren una pensió especial de 10.000 sous per a ús propi. En canvi, els autoritzà a apel·lar directament contra les decisions legals preses pels funcionaris, sempre que això no perjudicàs els interessos ciutadans (1286). El mateix any, Alfons demanà un crèdit de

↑ Plat hebraic

↑ Rosetó de la Seu de Mallorca, amb l'estrella de David

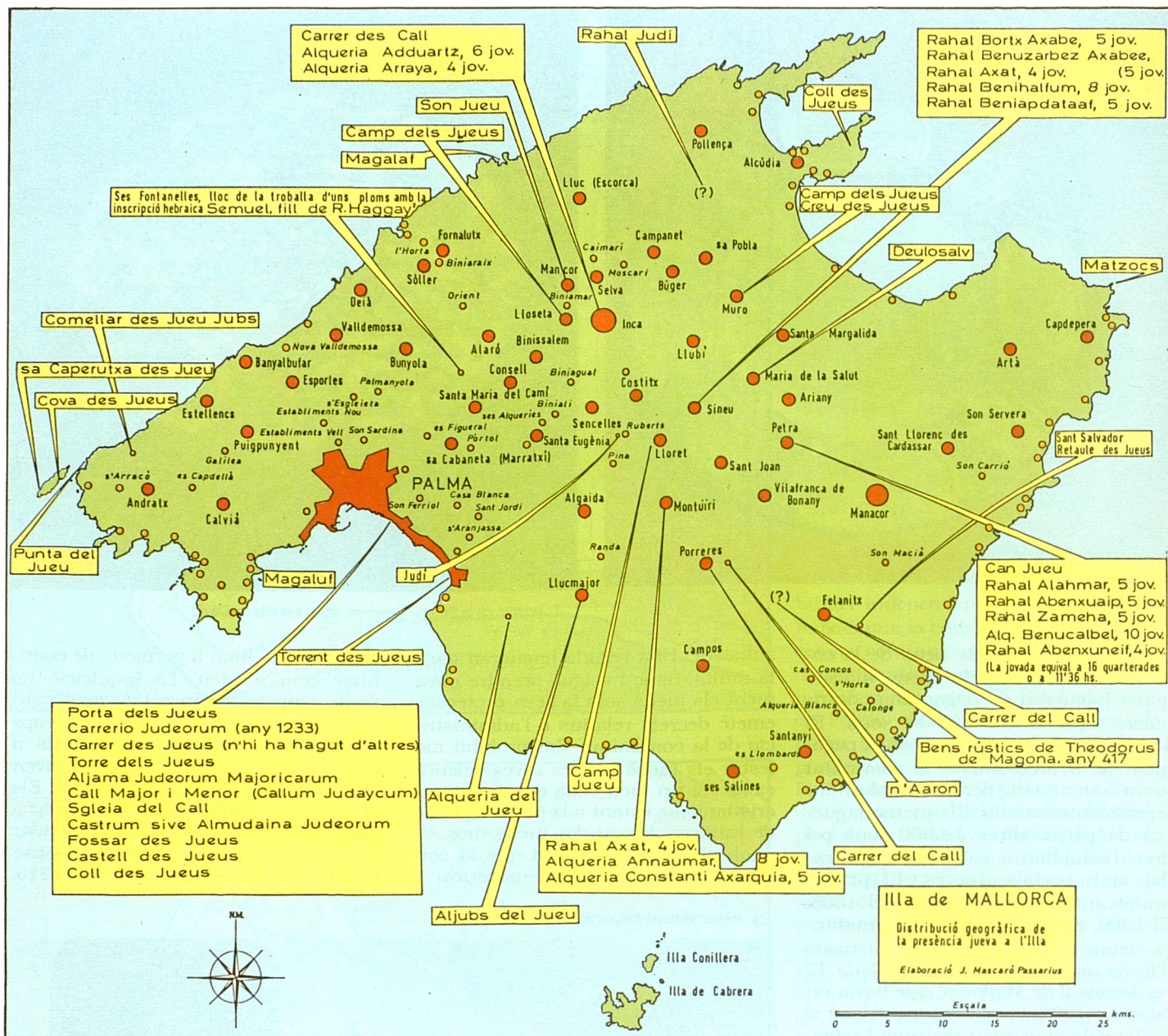
20.000 sous sobre els béns de la comunitat. El 1287, els jueus mallorquins hagueren de pagar una contribució especial de 30.000 sous. El 1290, Alfons el *Liberal* imposà el pagament de 37.000 sous a la comunitat jueva com a càstig per haver cobrat interessos massa alts. Els jueus hagueren de pagar altres 12.000 sous pel dret d'establir un call jueu emmurallat amb portals d'accés. El primer avalot antijueu sobrevingué el 1305. El 1309, es produí la primera matança, quan alguns jueus foren acusats d'haver assassinat un infant cristià. El rei Jaume II de Mallorca, que havia recuperat (1298) el seu regne, ordenà el càstig dels atacants i restringí l'activitat dels cristians al call. El mateix any, hi hagué avalots semblants a Inca, on molts jueus foren assassinats. Alguns jueus expulsats de França (1306) foren admesos a l'illa, entre ells el rabí Aaron Ha-Cohan, autor d'*Orhot Hayyim*. Jaume II de Mallorca envià emisaris per assegurar als jueus la seva protecció i el mateix féu el seu fill, el rei Sanç I de Mallorca (1311-24). Quan el 1314 arribaren a Mallorca alguns conversos alemanys, la comunitat jueva els acceptà com a prosélits. Aquest fet motivà l'hostilitat dels cristians. Sanç I, pressionat pel bisbe de Mallorca, confiscà la sinagoga, que fou convertida en església, i imposà una multa molt forta a la comunitat. El 1315, ordenà l'expropiació dels béns dels jueus de Ciutat, però els deixà el mínim per a

subsistir. Una vegada hagueren pagat la multa, Sanç I volgué prendre novament els jueus sota la seva protecció i emeté decrets relatius a l'administració de la comunitat. Era prohibit molestar els jueus per les seves celebracions. Si un jueu volia convertir-se al cristianisme estant a la presó ho havia de ratificar davant dos jueus més, els quals donaven testimoni que la conversió era lliure. Si reconsiderava la

seva decisió, hom li permetia de continuar com a jueu. La Inquisició no podia emprendre investigacions contra jueus sense permís reial. Els caps de la comunitat eren autoritzats a capturar i empresonar els qui violaven les ordenances (*taccanot*) del call. Els jueus externs que venien a negociar a Mallorca eren autoritzats a traslladar les mercaderies a Menorca sense pagar tributs addicionals. El 1316,

↓ Instruments de tortura de la Inquisició

↑ Mapa amb els vestigis jueus de Mallorca

Sanç I permeté als jueus importar a Mallorca les propietats i els béns adquirits a terres de musulmans. També autoritzà la construcció d'una altra sinagoga, amb la condició que no fos tan esplèndida com l'anterior. L'infant Felip de Mallorca, regent de la Corona de Mallorca, confirmà els privilegis existents. A canvi d'una suma considerable de doblers, va protegir alguns jueus acusats d'introduir il·legalment a Mallorca mercaderies procedents del nord d'Àfrica. El 1327, prohibí la conversió forçada de jueus i dels seus esclaus pagans. El 1331, ordenà al veguer de Palma que ajudàs els jueus a bastir la sinagoga, malgrat l'oposició

del papa Joan XXII. Durant el regnat personal de Jaume III (1327-43), els fou assignada una capitació i, el 1332, quan la comunitat de Palma s'abstingué de pagar-la, el rei els imposà una multa. El 1337, concedí als caps de la comunitat el dret de castigar els culpables de delictes morals o religiosos, però no podien expulsar-los ni punirlos corporalment. Malgrat la restricció de tractar casos criminals, els jutges jueus (*dayyanim*) de Mallorca observaven estrictament la llei mosaica i els costums de la jueria hispànica. Després de la conquesta de Mallorca per Pere el Cerimoniós (1343), la situació dels jueus millorà, car el monarca els

eximi dels tributs imposats per Jaume III de Mallorca i anul·là el pagament de la capitació. Confirmà els privilegis concedits per Jaume II de Mallorca, Alfons el Liberal i el regent Felip de Mallorca i oferí bones oportunitats per tal que nous jueus i els que havien abandonat l'Illa s'hi establissin. El 1345, Pere el Cerimoniós decretà la construcció a Inca d'un barri jueu separat dels cristians. Les aljames balears sofriren greument l'època de la pesta negra i de les plagues del 1370 i 1380, a conseqüència de les quals es produïren avalots, que provocaren l'emigració de molts jueus. El 1374, els cristians clamaren per l'expulsió dels

↑ Llibre Haf Torah de l'antiga Sinagoga del Terreno (Palma)

jueus, però el rei i l'infant Joan aconseguiren restablir l'ordre. El 1376, els jueus de Porreres foren atacats pels cristians, però el rei Pere el Cerimoniós intervingué en favor seu i els ordenà que presentassin la queixa al Consolat de Mar. Al final de 1340, abandonà Grècia i s'establí a Mallorca el geògraf jueu Judà Mosconi (Lleó Grec), a partir del qual i fins a la fi del segle es desenvolupà la famosa escola cartogràfica mallorquina. En foren membres destacats Abraham Cresques (mort el 1387) i el seu fill Jafudà. El 1389, el rabí Issac Nafucí, astrònom, ingressà al servei dels reis de la Corona d'Aragó, dels quals fou nomenat familiar (1360 i 1381), i s'integrà (1390) al rabinat mallorquí. En aquesta època d'esplendor, en què l'aljama de les Balears fou convidada a trametre delegats al consell suprem de les aljames d'Aragó, destacaren Efraïm Vidal Gerondi, astròleg de l'infant Joan, el mercader Jucef Faquim (o Hakim), el rabí Johan Desmaestre, sogre del metge i talmudista Simeon ben Semah Duran, el metge Maestre Aaró Abdal-Hagg, Salomó ben Abraham Benallell, nomenat per Pere el Cerimoniós mostassaf o supervisor del mercat jueu de Mallorca (1381). Durant el regnat de Joan I (1387-96), l'onada de violència antisemita que començà a Castella arribà als regnes catalano-aragonesos el juliol de 1391. A Mallorca, la situació era molt greu a causa de la tensió que hi havia entre els pagesos i els ciutadans. Els jueus demanaren protecció. El 10 de juliol, el veguer donà ordres de defensar l'aljama en cas d'atac i traslladar a Palma

↑ Sinagoga de Palma (1992)

els jueus de la Part Forana. Al crit de 'conversió o mort', atacà el call un estol de cristians alçant creus i armes (Vegeu *Avalots del Call*). Tot i que les portes foren closes, la turba les enderrocà i degollà un gran nombre de jueus del call de Palma. La comunitat d'Inca fou quasi totalment exterminada, igual que les de Sóller, Sineu i Alcúdia. Alguns dirigents de l'avalot foren capturats, però la gentalla els alliberà. Tres-cents jueus foren assassinats, vuit-cents aconseguiren refugiar-se al castell i altres, com Simeon

ben Semah Duran, pogueren fugir per mar a Àfrica. Entre els assassinats hi havia el rabí Efraïm Vidal Gerondi i altres destacades personalitats. Com que els jueus abandonaven l'illa, el dia 7 d'agost el veguer prohibí que salpassin les naus. Les autoritats tenien el propòsit de defensar els jueus, sense permetre, però, que fugissin els rics, ja que això perjudicava les arques reials. Per aplacar els pagesos, l'autoritat condonà els deutes contrets, durant els últims deu anys, amb els jueus i també amb els conversos. Així i tot, els

↓ Ornaments litúrgics de la Sinagoga de Palma (1992)

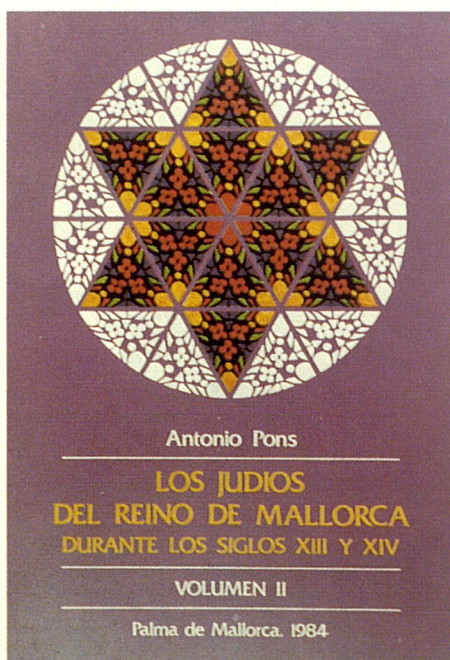

↑ Cementiri jueu (Santa Eugènia)

pagesos insistien en la seva condició: 'baptisme o mort'. Sembla que al començament d'octubre, molts de jueus es convertiren. Hi ha una llista de 111 caps de família conversos, entre ells Jafudà Cresques, que abandonà la muller, la qual es mantengué fidel a la religió mosaica, i l'astrònom Issac Nafucí, que se'n penedí i a la primera oportunitat emigrà a Terra Santa. Fins al gener de 1392, en què fou executat, per ordre del rei, el batle de Ciutat com un dels responsables de l'avalot, no aconseguiren les autoritats dominar la situació. Per por a una nova rebel·lió dels pagesos, Joan I concedí (1393) una nova amnistia als amotinats i advertí que tot aquell que molestàs els jueus seria flagel·lat, si era noble, o penjat, si era plebeu. L'autoritat començà a perseguir els conversos a la força que es retractaven. Per restablir les comunitats jueves, el 1394 Joan I procurà la immigració de 150 famílies procedents de Portugal, les quals arribaren el 1395, i eximí de tributs especials els jueus que s'havien escapat i volien tornar a l'arxipèlag. Alguns ho aprofitaren per rescatar la família, forçada a batejar-se arran de l'avalot. Durant el regnat de Martí I (1395-1410), es forçà la separació entre els conversos i els jueus: es trencaren matrimonis, llaços familiars i amistats. El 1413, sant Vicenç Ferrer visità Mallorca i féu que molts de membres de la comunitat acceptassin el baptisme. Per minvar la posició dels jueus de Mallorca, Ferran I emeté (1413) una sèrie de restriccions, com

prohibir l'emigració al nord d'Àfrica dels conversos a la força. La situació s'alleugerà durant el regnat del seu fill, Alfons el Magnànim (1418-1458). Aquest inclogué els jueus mallorquins en el favorable decret de 1419, que manava retornar-los les còpies del Talmud i restaurar la sinagoga. També restablí la seva jurisdicció i els dispensà de l'assistència obligatòria als sermons. El 1435, quatre jueus, als quals es donava el títol de rabins, foren acusats d'haver comès un crim ritual crucificant un jove musulmà. Els quatre

↓ Antoni Pons, *Los judios del reino de Mallorca*

ho confessaren mitjançant turments. Molts de jueus suposadament implicats mostraren penediment i demanaren clemència. Això permeté que el bisbe de Mallorca, Gil Sánchez Muñoz, sol·licitàs al veguer el perdó dels acusats a canvi de la conversió i ho aconseguí. La qüestió era explicar l'extinció de la jueria del regne de Mallorca per causa de la conversió de tots els seus membres, unes 200 persones, ja que la resta fugí al nord d'Àfrica. A partir d'aleshores, començà una tensió creixent sobre la comunitat dels conversos, que desembocà, al final del s. XVII, en l'opressió als *Xuetes* (→). Després de la proclamació d'Israel com a Estat independent (1948), algunes famílies de conversos mallorquins emigraren a Terra Santa i treballaren als *Kibutzim*, però la major part tornaren a Mallorca. El retorn dels jueus a l'illa es produí al principi dels anys seixanta. A la mateixa època, el periodista nord-americà Benito Roth s'hi establí i organitzà el primer nucli entre els turistes i residents jueus. El 1966, el rabí reformista Leon Fram féu el primer servei religiós públic, amb permís del governador civil, a l'antic temple de l'església anglicana del Terreno. El rabí Vánder Zyl continuà les celebracions del Sàbat, els divendres al vespre, en distints hotels i en temples de l'església anglicana. El 1971, sota la presidència del *Keser* Alec Kasselman, foren aprovats els estatuts fundacionals de la comunitat jueva de Palma, de la qual Arnold Spicer és president honorari vitalici. El 1987, aquesta comunitat comprà el local de l'església Christian Science, al carrer Monsenyor Palmer, de Palma, on fou consagrada (1988) la sinagoga. Al nou local de la comunitat, a més de celebrar-s'hi el Sàbat i les festes religioses, hom hi fa classes d'hebreu. El 90% dels membres són anglesos jubilats residents a Mallorca, americans, francesos i tunisencs. Els xuetes mallorquins tenen poca relació amb la comunitat. Marià Aguiló, nebot de l'escriptor, es reconvertí al judaisme i fou enterrat al cementiri jueu segons el ritu mosaica. (PBo)

JUEU, ALQUERIA DES Antic nom de la possessió de *Son Delabau* (←).

JUEU, CAMP Al terme de Lloret de Vistalegre, situat entre el nucli urbà, es Molins, Son Pèls, Son Pixedis i Son Baló. El 1992, el nom primitiu apareix deformat, per la tradició oral, en camp Jeu. (M)

← Torrent
des Jueus
(Llucmajor)

JUEU, COVA DES A la costa de l'illa de sa Dragonera, anomenada també *Cova des Boc* (←).

JUEU, PUNTA DES A la costa del terme d'Andratx, anomenada també *punta de sa Galera* (←). (M)

JUEU DE CONIA, SON Antic rafal del terme de Mancor de la Vall, situat al lloc de Conia. Documentat el 1636, tenia cases i era dedicat a olivars, conreu de cereals i lleguminoses. El 1863, confrontava amb Son Lluc de Conia, el camí de Mancor de la Vall a Inca i el camí de Conia. Pertanyia a Andreu Beltran. Els s XIX-XX, fou dividit en petites propietats rústiques. (DF/M)

JUEU JUPS, COMA DES Al terme d'Andratx, situada entre el cingle des Barrinar, la font des Quer, les planes d'en Cabrit i s'Esteparet. (M)

JUEUS, CAMP DES Antics terrenys del terme de Lloseta, que confrontaven amb el camí de sa Font Ufana. Documentats el 1631, pertanyien a l'honor Bartomeu Miquel. ■ Al terme de Muro. De la seva existència hi ha notícies per documentació data-
da el 1611. (DF/M)

JUEUS, COLL DES Al terme d'Alcúdia, situat entre el puig des Romani, el canal de s'Aladernar, la talaia Vella i cala Solana. (M)

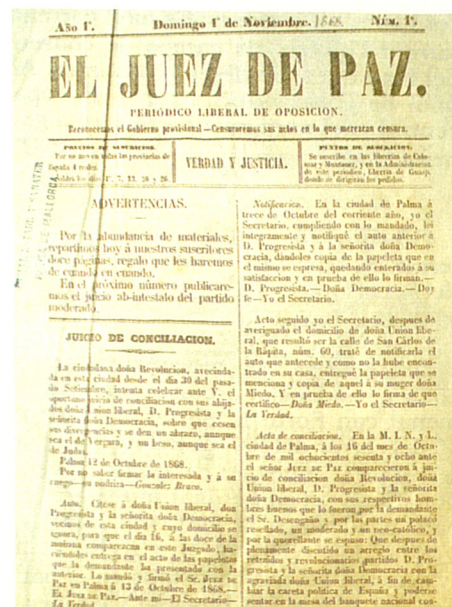
JUEUS, CREU DELS A la sortida de la vila de Muro cap a llevant. Es troba citada a documents de 1708. (M)

JUEUS, FOSSAR DELS Lloc d'enterrament del terme de Palma, destinat a la comunitat jueva. Situat al camí de Llucmajor, entre els carrers del Temple, del Socors i les Murades. Documentat el s XV, entrà progressivament en desús quan la comunitat jueva de Mallorca s'anà extingint per conversions forçades, assassinats, expulsions i emigracions. El 1558, confrontava amb el cap de s'Estorina. El s XVIII, era encara un topònim viu. El pare Lluís de Vilafranca el recollí a la seva *Miscel·lània*. (DF/M)

JUEUS, TORRENT DES A la Marina de Llucmajor. Neix a les terres de Son Monget i de Son Cardell. Travessa la possessió de Son Delabau, denominada l'alqueria del Jueu Pere Cànaves (s XV), de la qual prengué el nom. Desemboca a s'Arenal, a la partió entre els termes de Llucmajor i de Palma. Té uns 10 km de recorregut i 30,5 km² de conca hidrogràfica. (LIV/M)

JUEVERT, SON Propietat rústica del terme d'Algaida, situada entre Son Barceló, Son Capellà, Son Garbí i Son Terròs. ■ Al terme de Palma. El 1890, confrontava amb sa Torre d'en Bibiloni, ca na Tavernera i la carretera de Manacor. (DF/M)

JUEZ DE PAZ, EL Setmanari polític i satíric editat a Palma (novembre de 1868-gener de 1872) per Felip Amengual (1868-71) i Bartomeu Canals (1871-72). De caràcter monàrquic liberal, proposà una restauració. En la seva segona etapa, polemitzà amb els republicans, que fundaren *La Bocina* per contrarestar-lo. Se titulava *Periódico liberal de oposición* i criticava

↑ Portada de *El Juez de Paz*

sovint el govern estatal, les autoritats provincials i l'Ajuntament de Palma. L'agost de 1869, es va convertir provisionalment en un periòdic literari i científic. En foren directors Miquel Bibiloni Corró i Pedro Marquina. S'imprimia a la casa de Felip Guasp. Es redactava íntegrament en castellà.

JUIA (*Vanellus vanellus*) Dit també **fredeluga**. Ocell de la família dels caràdrids. Fa uns 30,5 cm de llargada. El plomatge és verd fosc i amb lluentors metàl·liques, al dors, i blanc al ventre. Té un plomall molt característic a l'occipit. Es reuneix en grans esbarts. És limícola, s'alimenta d'insec-

↓ Juia (*Vanellus vanellus*)

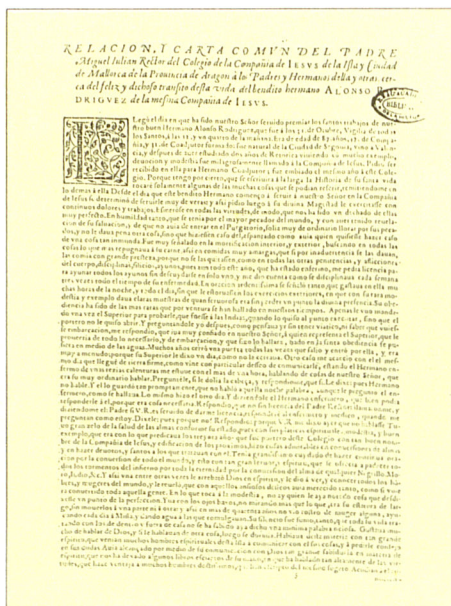
tes i cucs als conreus. És molt corrent durant l'hivern als camps de conreu del Pla i a les albuferes i salobrars. Al final de l'hivern torna cap a Europa central i del nord, on cria de forma generalitzada. (GOB)

JULHULTEL Antiga alqueria del terme de Montuïri, citada en el *Llibre del Repartiment*. (M)

JULIÀ, CAN Casal senyorial de tipologia residencial urbana, també anomenat can Fortuny, situat al número 10 del carrer del Sol, de Palma. La seva estructura, gòtica, és del s. XIV. El vestibul, amb un cassetonat mudèjar, i el pati, on destaca la font, són reduïts. L'edifici fou reformat el s. XVIII, com evidencien les modificacions en el pati (l'escala gòtica fou tapiada) i les peanyes a la façana, on destaquen també el porxo, de pilars octogonals de cares còncaues i la volada. El s. XVI, en fou propietària la família Brondo. El 1685, passà al prevere Antoni Julià i el s. XVIII, a Ramon Sanglada Fortuny. Al final del s. XVIII, fou adquirida per Luis Martínez de Hervás i, el 1875, passà a Pau de Haro Truyols, l'hereu del qual la vengué (1930) a Concepció López de Vega y Muñoz.

JULIÀ, CAN Propietat rústica del terme d'Algaida, situada entre es Rafalet, Son Llubi, can Felet i can Truc. ■ Al terme de Binissalem, entre la vila, es Rasquell, sa Vinyola i es Pinaret. ■ Rafal del terme de Campanet, que confrontava amb Son Estrany, Son Borràs, can Tries, Son Jordà i el camí d'Ullaró. Documentat el s. XVIII, pertangué (s. XIX) als Sacarès. El 1859, tenia 12 quarterades dedicades a olivars, figuerals i garroverars, amb cases i pou. Afectat per establiments (1877-80), es dividí en petites propietats. ■ Propietat rústica del terme de Capdepera, entre Son Figuera, So na Sopa, el puig de na Maïans i el clot Fiol. ■ Al terme de Petra, entre Son Canill, sa Carroja, Son Orlandis i Son Bacs. ■ Al mateix terme, entre Son Santandreu, Son Cànoves, Son Bacs i can Gotlet. (DF/M)

JULIÀ, CARLES (? s. XVIII) Músic i compositor. Fou primer violí de la Seu de Mallorca, primer oboè de la banda del Regiment d'Oràn i dels Reials Guàrdies Valons i, posteriorment, primer violí de *Nuestra Señora de la Soledad*, de Madrid. És autor d'*Oratorios Eucharísticos* (1736), composta de tres parts, que es representaven en tres

↑ Obra de Miguel Julià

jornades consecutives per la vuitada del Corpus, *Venus y Adonis*, *Melodrama armónico... reducido a concerto músico*, (1739), que fou representat a la Seu de Mallorca el mateix any, *El Alcides apostólico*, *Oratorio* (1740), *Oratorio sacro al Santísimo Sacramento reducido a concerto músico* (~1756) i *Oratorio al feliz tránsito del glorioso esposo de María Santísima San Joseph* (~1777).

JULIÀ, COVA DE SON Cova prehistòrica situada a la possessió de *cas Hereu*(←).

JULIÀ, JOAN ELIES (Palma 1711 - 1754) Religios. Professà (1729) com a carmelitè i fou prior del convent de

Palma. Publicà diversos opuscles d'ascètica, entre els quals es coneixen els del septenari de la Verge del Carme O Divina Fenix Maria.

JULIÀ, MIGUEL (Sineu 1557 - València 1621) Religios. Ingressà a la Companyia de Jesús (1579). Fou rector dels col·legis de Gandia, Lleida i, des de 1616, de Montis-sion. És autor de *Resumen de los milagros obrados en Gandia por intercesión del B Ignacio de Loyola* (~1601) i *Relación y carta común del P Miguel Julià, (...) cerca del feliz y dichoso tránsito desta vida del bendito hermano Alonso Rodriguez de la misma compañía de Jesús* (1617).

JULIÀ, SON Possessió del terme de Lucmajor anomenada també *cas Hereu* (←) o *cas Hereu Julià*. ■ Antic hort del terme de Palma, al camí d'Inca, davant l'església dels Mesells. Documentat el 1646, pertanyia al senyor Jaume-Joan Julià, de la família del qual prengué nom. Tenia cases, conreu de cereals i d'hortalisses. Feia una renda anual de 120 lliures. El 1679, pertanyia a la senyora Aina Julià i era dedicat a morers de fulla, arbres fruiters, cereals, lleguminoses i hortalisses. Feia una renda anual de 180 lliures, més dues somades de cebes, un paner de taronges per salar olives o fer matances del porc, dues dotzenes de carabasses, una de sindries, una de melons, dues de carxofes, una de llimones i una de magranes albars. ■ Antic rafal del terme de Puigpunyent. Documentat el 1646, pertanyia al senyor Jaume-Joan Julià, de la família del qual prengué nom. De 20 quarterades, tenia cases i era dedicat al conreu de cereals i de lleguminoses. ■ Possessió del terme de

→ Son Julià (Lucmajor)

Sineu. El 1992, confronta amb la vila, el Calvari, els camins d'Ariany, de Santa Margalida i de Petra i el camp d'en Pineta. El 1658, confrontava amb el camp d'en Coll, el camp d'en Guitard, Son Guitard, el camí de Sineu a Artà i Desla i pertanyia al senyor Jaume-Joan Julià, de la família del qual prengué nom. Tenia cases, conreu de cereals i garrigues. El 1759, era del senyor Antoni Estela i era valorada en 1.900 lliures. El 1818, era d'Antoni Ribes Puig. La posada dels Julià es trobava a la plaça del Mercadal, de Sineu. (DF/M)

JULIÀ DES TURÓ, CAN Propietat rústica del terme de Santanyí, situada entre es Saragall, Son Ferrer, el rafal Palla i Son Salom. (M)

JULIÀ ARECHAGA, SEBASTIÀ (Palma 1942) Enginyer químic. Es llicencià (1965) i es doctorà (1970) a l'Institut Químic de Sarrià, del qual és catedràtic (des de 1982). És conseller director general (des de 1989) del Grup Prodesfarma SA. És autor d'un manual de química per al curs d'Orientació Universitària i de nombrosos articles apareguts a revistes com *Afinidad* i *Synthesis*.

← Joan Julià Gayà

JULIÀ GAYÀ, JOAN (Muro 1903 - Sant Joan 1979) Periodista i advocat. Llicenciat en dret (1926) per la Universitat de Barcelona. Cursà estudis de periodisme a Barcelona (1927). Fou redactor en cap de *Hoja del Lunes*, de Barcelona, i secretari de l'Associació de Periodistes de Barcelona. De 1945 a 1952, va ésser delegat provincial de l'Institut Nacional de Previsió a Balears. Col·laborà en diaris i revistes catalans, com *El Progreso*, *Renovación* i *La Noche*. És autor de *Divagaciones: imágenes en prosa y en verso* (1966). (ACo)

JULIÀ MELIS, MIQUEL (Capdepera 1909) Mestre, militar i polític.

→ Miquel Julià Melis

Militant d'Esquerra Republicana Balear —ERB—, fou batle de Capdepera entre febrer i abril de 1936. Després de l'aixecament militar de juliol de 1936, s'amagà i fugí a Menorca. Incorporat a l'exèrcit republicà, assolí el grau de tinent i participà en la defensa de Madrid. Des de 1939 fins a 1942, va estar a la presó. Al començament dels anys seixanta, va participar en la reorganització clandestina a Mallorca del Partit Comunista d'Espanya —PCE—. (DG)

JULIANA, NA Indret de la costa del terme de Manacor, situat entre el morro de na Corb i el racó de s'Homo Mort. (M)

JULIANET, SON Antic rafal del terme de Sineu. Documentat el 1658, pertanyia al noble Jaume-Joan Julià. Tenia cases i era dedicat a vinya i al conreu de cereals. Tenia posada, amb celler, a la vila de Sineu. (DF)

JULIANS, CAS Propietat rústica del terme de Sencelles, situada entre Son Ramon, can Pujaló, can Rasca i Ruberts. (M)

JULIANS, SOS Antiga possessió del terme de Campos. El 1585, confrontava amb Son Mas Fadri, Rafal Palla, Son Amer i terres dels pares de Sant Francesc de Paula. Es trobava sota la senyoria de la cavalleria del Palmer, del senyor Jordi Abri Descallar. Era denominada el rafal de Sos Juliàns. Pertanyia a Joan Julià i era dedicada a conreu de cereals i a ramaderia ovina. El 1645, era de Miquel Julià, de la família del qual prengué nom. Tenia cases, 45 quarterades de sementers i la resta marina. Era dedicada a conreu de cereals i ramaderia ovina. (DF)

JULIÀ OBRADOR, FRANCESC (Felanitx 1942) Ciclista. El 1962, co-

mençà la seva activitat esportista i es retirà el 1971. Com a professional, corregué amb l'equip Werner. Fou campió d'Espanya (1966 i 1970) i cinquè classificat en el campionat del món de pista darrera moto (1968). Participà en la Volta Ciclista a Espanya (1970) i en el Tour de França (1971).

→ Francesc Julià Obrador

JULIÀ PERELLÓ, FRANCESC (Palma 1877 - 1975) Polític. Milità en el Partit Socialista Obrer Espanyol —PSOE— (1904-07). Pertangué a la Unió Republicana i encapçalà la Joventut Republicana Radical (1910-11), que s'escindí de la Unió Republicana. Cap a 1913, féu part d'una comissió que intentà reagrupar els republicans, però, aquest mateix any, impulsà un nou partit, el Partit Autònom de la Unió Republicana de Mallorca, i fundà el periòdic *La Voz del Pueblo* (1913-19). Des de 1918, féu part del directori del reconstituït Partit Republicà Federal de Mallorca, que va presidir de 1930 a 1931. Va donar suport al Front Únic Antimonàrquic i, quan es proclamà la II República, es va fer càrrec, amb Ferran Pou i Jaume Bauzá, de la comissió gestora de la Diputació Provincial de Balears (abril-juny de 1931), que va passar a presidir (juny de 1931-febrer de 1936). Fou elegit regidor de l'Ajuntament de Palma (abril de 1931) i diputat a corts per la Conjunció Republicano-Socialista (juny), amb 35.241 vots. Com a president de la Diputació

Provincial de les Balears, convocà l'Assemblea d'Ajuntaments i Entitats que es reuní, el juliol de 1931, al Teatre Principal, de Palma, per discutir l'avantprojecte de l'Estatut d'Autonomia per a les Illes Balears. El 1932, sol·licità a tots els ajuntaments de Mallorca la seva opinió sobre l'autonomia. Durant la seva administració, es reformaren la Casa de Misericòrdia, l'Hospital General i la seu de la Diputació. Per potenciar el turisme, va presentar un projecte de passeig marítim que envoltava tota l'illa. La seva decidida adscripció al Partit Radical d'Alejandro Lerroux provocà l'escissió del Partit Republicà Federal de Mallorca, del qual se separà l'Acció Republicana de Mallorca. A les eleccions generals de 1933, va ésser elegit diputat a la segona volta, amb el suport del centre i la dreta, amb 47.424 vots. El febrer de 1936, es retirà de la política. A partir d'aquest moment, es dedicà a les seves activitats privades. Ni durant la Guerra Civil ni després, fou qüestionat. L'Ajuntament de Palma li dedicà un carrer. (AM)

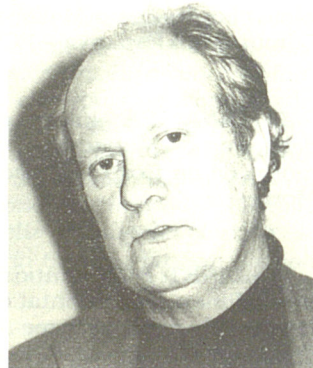
← Miquel Julià Prohens

JULIÀ PROHENS, MIQUEL (Felanitx 1927) Musicòleg. Estudià al Seminari Diocesà i, el 1951, fou ordenat de prevere. Deixeble de Joan Maria Thomàs, fundà i dirigí la Coral de Bunyola (1955) i la Capella del Sant Crist de Manacor (1958). Fomentà l'ús del català i la música moderna a les esglésies de Mallorca. Així, aconseguí l'estrena de la missa *Pau als homes*, a l'església de Santa Margalida, de Palma (1968), i propicià la publicació del missal català adaptat a Mallorca. Ha recopilat nombroses cançons populars i ha publicat *Nadal a Mallorca* (1968) i *Mallorca-Cançons tradicionals* (1977). (CM)

JULIÀ RIBOT, PERE (Ariany 1926 - Palma 1983) Músic i prevere. Estudià al Seminari Conciliar de Palma i fou ordenat de prevere el 1948. Estudià música amb Antoni Torrandell. Dirigí la *Schola Cantorum* i fundà l'Escolania de l'Assumpció, la Massa Coral

de Binissalem (1949) i el Cor d'Ariany (1966). Compongué música religiosa, com *Missa en honor a Nostra Senyora d'Atocha* (1967) i *Cantau, cantau* (1980), i goigs, com *A la Mare de Déu de la Victòria* (1988). (CM)

JULIÀ ROSSELLÓ, ANDREU (Felanitx 1929) Escriptor i músic. Fundà (1958) el periòdic *Santanyí* i col·laborà en el setmanari *Felanitx*. És autor de les obres de teatre *Una fotografia en relleu* (estrenada el 1959) i *Un niu d'embolics* (estrenada el 1963). Creà les corals Sant Andreu (1959), de Santanyí, l'Orfeó Castelltix (1987), d'Algaida, i la Coral Municipal d'Andratx (1990). Ha compost les obres de cant coral *Algaida exultant* (1988), *Una pedra, una vida* (1988), *Amor de mare* (1989), *Andratx, un gran poble* (1991), *Còsmic* (1991) i *La Casa del Senyor* (1991). (CM)

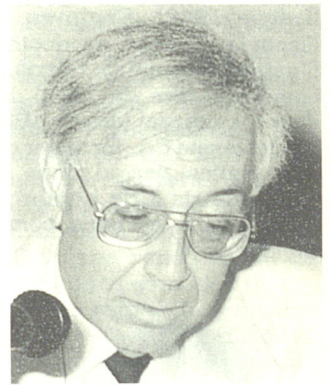
→ Bernat Julià Rosselló

JULIÀ ROSSELLÓ, BERNAT (Felanitx 1922) Músic. S'ordenà de prevere (1945) en el Seminari Conciliar de Sant Pere, de Palma. Fou president de la Comissió Diocesana de Música (1948-70), mestre de la capella de la Seu de Mallorca i professor del Seminari (1948-73). Realitzà estudis musicals a Solesmes (França), a Londres, a Colònia (Alemanya) i a Roma. El 1973, obtingué la canongia de prefecte de música de la Seu de Mallorca. Fou director del Conservatori Provincial de Música i Dansa de Balears (1977-90). Fundà la Capella Mallorquina (1966), les Setmanes Internacionals d'Orgue de Mallorca (1970), el Concurs Andrés Segovia (1975), el Concurs Internacional Fryderyk Chopin (1986) i la Càtedra Chopin (1990). Ha publicat estudis sobre música, com *Cantos Religiosos* (1953), *Villancicos* (1968) i *La Música en la Catedral de Mallorca* (1980). Ha compost el poema simfònic *El Pi de Formentor* (1971), per a soprano, cor i orquestra. Sobre la seva obra Rosa Maria Rodríguez Hernández publicà *Estudio de catalogación de las obras musicales de Bernardo Julià* (1990). (CM)

→ Joan Julià Sastre

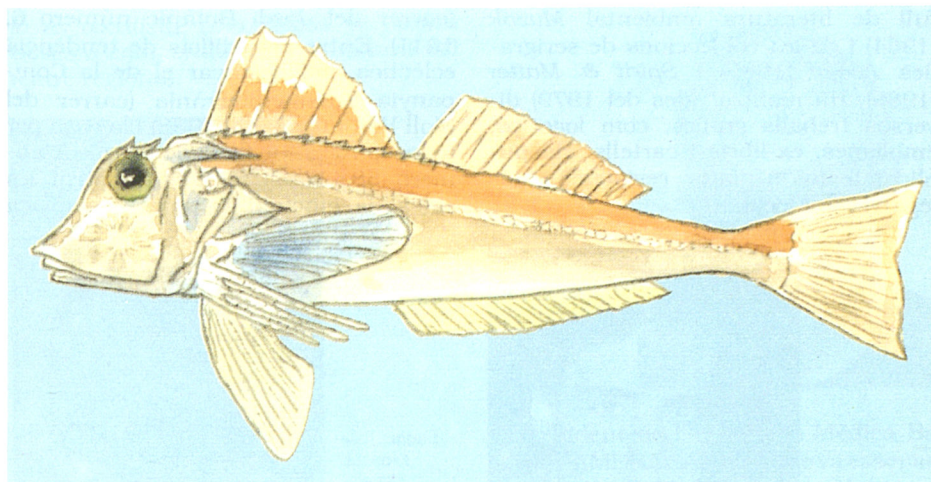
JULIÀ SASTRE, JOAN (Porreres 1909) Escriptor. Fou ordenat de prevere el 1934. Fou professor de religió de l'Institut de Batxillerat Joan Alcover (1950-79). És autor del llibre sobre costums tradicionals de Porreres, *Porreres. Coses d'altre temps* (1982).

→ Gabriel Julià Seguí

JULIÀ SEGUÍ, GABRIEL (Palma 1933) Músic. Des de 1939, resideix a Ciutadella. Estudià al Conservatori Provincial de Música i Dansa de Balears (1949-56). Fou fundador i primer president de les Joventuts Musicals a Ciutadella (1958). Ha actuat amb la Capella Davidica. Des de 1983, és professor del Conservatori Provincial de Música i Dansa de Balears a la delegació de Menorca. Ha publicat estudis de caràcter musical i històric, com *Un patrimoni perdut: els orgues de les esglésies de Menorca* (1984), *Els inicis del Barroc a Menorca* (1988), *L'Església dels Socors de Ciutadella* (1988), *La India vista con pasión* (1989) i *La Seu de Menorca. Aproximació històrica* (1990). (CM)

JULIOLA (*Trigla lucerna*, Linné 1758) Peix de la família dels *triglidae*, del gènere dels trigla. Dit també **orio-la**, **rafel** i, dialectalment, **juriola**. La talla màxima superior pot arribar a 65 cm. Té el cos estil·litzat i el cap poc consistent. Al morro, no hi té els dos lòbuls característics de les altres espècies de la mateixa família i l'espina co-

↑ Juliola (*Trigla lucerna*, Linné 1758)

racoide és més curta i menys aguda. El cap, cuirassat, es troba ple d'espines. Les dues aletes dorsals s'insereixen en un solc, vorejat de plaques espinoses. L'anal és quasi igual a la segona dorsal i la caudal té la vora lliure un poc còncava. Les pectorals i les ventrals són amples. De coloració molt variable, la zona dorsal pot esser de vermella a vermella groguenca o grisenca, amb taques terroses o verdoses. El ventre és blanc rosat i el cap vermell. Les aletes pectorals presenten una taca negra circular damunt fons blavenc. Es reproduïx durant l'hivern. S'alimenta preferentment de crustacis i, en menys proporció, de peixos. Espècie bentònica, no viu en fons superiors als 300 m de profunditat. A l'estiu, s'aproxima a la costa, arriba a la plataforma i al talús continental i assoleix uns 20 o 10 m. Es pesca amb arts d'arrossegament de fons, palangres i volantí. La seva distribució geogràfica abasta tota la Mediterrània, inclosa la mar Negra, la d'Azov i la de Màrmara. També es troba a l'Atlàntic oriental, des de les costes britàniques fins al Senegal. **Aspitrigla obscura**, (Linné 1758) De la mateixa família. Pertany al gènere de les *aspitrigla*. Dit també **gallineta**, **burret** i, dialectalment, **ju-riola**. La talla màxima és de 35 cm. La forma del cos és molt semblant a l'anterior. El cap és robust i el perfil del rostre en línia recta. Les plaques òssies de la cuirassa tenen menys espines, fins i tot l'espina coracoide és molt reduïda. La boca és inferior i quasi horitzontal. La primera aleta dorsal té el segon radi molt més llarg i la segona i l'anal són quasi iguals. L'aleta caudal també té la vora lliure un poc còncava. Les ventrals i les pectorals són semblants. Aquestes darreres arriben només al tercer radi de l'anal i en té tres de lliures, molt fines. La reproducció té lloc durant la primavera i

al principi d'estiu. L'alimentació és a base de crustacis i mol·luscs. Viu en fons de la plataforma continental, però no arriba més que a 15 m de profunditat. Es captura amb tremall, palangre i arrossegament costaner. És molt coneguda a la Mediterrània, des de la Península a la mar Egea, i a l'Atlàntic oriental, des del canal de la Mànega fins a les illes Canàries i Mauritània. **Juliola vera** (*Eutrigla gurnardus*, Linné 1758) De la mateixa família. Pertany al gènere de les *eutrigla*. Dit també **oriola vera**. Arriba a una talla màxima de 25 cm. El cos és igual al dels altres gèneres. El cap presenta un perfil menys brusc i resulta més llarg que alt. La visera del rostre es troba poc desenvolupada i poc excavada al centre. A cada costat du de tres a quatre espines dirigides cap endavant. Les altres espines i l'aculi s'arrodoneixen amb l'edat. L'aculi inferior del preopercle està molt desenvolupat. Els aculis supraorbitaris i l'espina occipital només s'entreuen en les espècies joves. Les plaques òssies del cap són estriades, amb solcs i tubercles. Les aletes són semblants a les de les altres espècies. La segona espina de la primera dorsal és més llarga i les pectorals més curtes que les ventrals. El solc longitudinal on s'implanten les dorsals és envoltat de plaques òssies. Presenta dues lliurees diferents, una de grisa i una altra de rosada. La grisa té el dors i la part superior dels flancs de color variable, des del gris groguenc fins al gris verdós, de vegades amb taques clares. La varietat de lliurea rosada evoluciona del rosa terrós al rosa violeta. En ambdues, el ventre és blanquinós. La reproducció té lloc entre març i agost, en zones allunyades de la costa. S'alimenta de crustacis i de peixos. De caràcter bentònic, la varietat grisa neda a la superfície d'alta mar. A l'hivern, viu en fons de 20 a 200 m de

↑ Julivert (*Petroselinum crispum*)

profunditat a la plataforma continental. Es captura amb arts d'arrossegament i aparells d'ham. L'espècie grisa és molt abundant a l'Atlàntic oriental, des del Bàltic fins al Senegal. La rosa és més comuna a la mar Mediterrània, des de la Península fins a la mar Negra. (MM)

JULIVERT (*Petroselinum crispum*) Planta de la família de les umbel·líferes. Té les tiges, de 40 a 80 cm, solcades i ramificades. Les fulles inferiors són pinnatisectes i les superiors, laciniades. Les flors, d'un groc verdosenc, es reuneixen en umbel·les pedunculades, de 8 a 20 radis. Les llavors són subglobuloses i aromàtiques. Floreix de juny a setembre. La medicina popular li atribueix propietats diürètiques, estomacals i estimulants i l'utilitza per cloure les ferides. És la planta que conté més vitamina C. Gastronòmicament s'usa per fer picats amb alls, coques amb verdura i, com a condiment aromàtic, en molts de guisats, escaldums i sopes. (FB)

JULL (*Lolium temulentum*) Planta anual de la família de les graminies. Les tiges, de 50 a 100 cm, són robustes, estriades i glabres. Té les fulles planes, aspres, de 4 a 10 mm d'amplària, llargues i amb una ligula curta. Fa una espiga llarga, dreta, robusta i rígida, composta d'espigues solitàries sempre aplicades al raquis, amb una petita aresta. Floreix durant el maig i és comuna en els terrenys sembrats. Si les

↑ Jull (*Lolium temulentum*)

llavors són atacades per un determinat bolet i després mesclades amb farina, produeixen un estat d'embriaguesa o dificultat de respiració. (FB)

JUNCADELLA, CAN Propietat rústica del terme de Santa Maria del Camí, situada entre Son Penjoi, cas Pilot, cas Ximeneia i sa Teulera. (M)

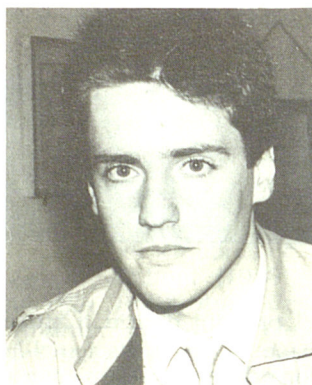
JUNCOSA ÁLVAREZ DE SOTOMAYOR, LLUÍS (Palma 1959) Dibuint i gravador. Ha exposat a Barcelona (1985) i a Palma (1987). És autor del

↓ Lluís Juncosa, Cindy

full de literatura ambiental *Muzak* (1984) i de les col·leccions de serigrafies *Acèfal* (1985) i *Spirit & Matter* (1986). Ha realitzat (des del 1979) diversos treballs gràfics, com logotips, emblemes, ex-libris i cartells. Ha publicat textos a diaris, revistes i catàlegs d'àmbit local.

→ Enric Juncosa Cirer

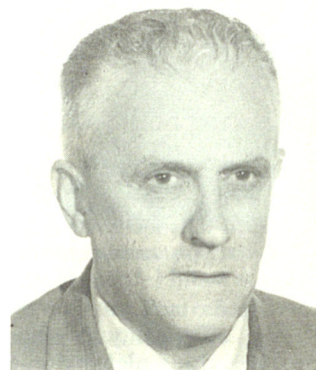
JUNCOSA CIRER, ENRIC (Palma 1961) Músic i poeta. Estudià (1983-85) música electrònica a Barcelona. Posteriorment, ha fet concerts arreu d'Espanya i de la Gran Bretanya. Ha compost obres d'avantguarda, com *Àfrica Excitación* (1982) i *Cáliz de vértigo* (1982). Es llicencià (1985) en filologia anglesa per la Universitat de Barcelona. És autor dels poemaris *Amanecer* (1986), *Las Frutas* (1990), *Pastoral con cebras* (1990) i *Libro del Océano* (1991). (CM)

JUNCOSA DOMADELL, JOAQUIM (Cornudella de Montsant, Catalunya 1631 - Reus, Catalunya 1708) Pintor i religiós. El 1660, professà com a cartoixa a Santa Maria d'Escaladei (Tarragona), on decorà la sala capitular. Per problemes amb la Inquisició, fou traslladat (1678-84) a la cartoixa de Jesús Natzaré, de Valldemossa, on pintà a l'església els olis dels quinze misteris del Roser.

JUNCOSA IGLESIAS, ENRIC (Palma 1902 - 1975) Arquitecte. Llicenciat per l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona. Dins una estètica regionalista, construí, a Palma, la clínica Mare Nostrum (1936), que ha sofert importants reformes posteriors, motivades per la necessitat d'ampliar-ne els serveis. Obres racionalistes seves són les cases per a Francesc Ques (plaça de Santa Catalina Tomàs número 8, 1932) i per al pintor Joan Miró (Son Abrines, 1954) i els habitatges plurifamiliars per a Gabriel Esteva (carrer de l'Arxiduc Lluís Salvador número 31, 1934), i per a Gabriel Tarongí

(carrer del Jardí Botànic número 6, 1941). Entre els edificis de tendència eclèctica, cal destacar el de la Companyia Trasmediterrània (carrer del Moll Vell número 5, 1936) i la casa per a Josep Aguiló (carrer de Manacor número 58, 1937). També construí les sales de cinema Actualidades (plaça

→ Enric Juncosa Iglesias

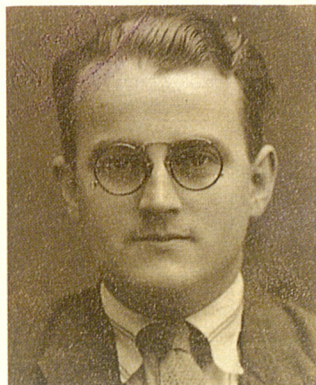
de Santa Catalina Tomàs, 1940) i Capítol (carrer de Balmes, 1945), desaparegudes. Fou arquitecte municipal de Palma (1931-43) i d'Andratx (1939-47). Inicià l'activitat professional dins el regionalisme, sota la influència de Guillem Forteza, amb el qual començà a treballar. Entre 1932 i 1939, dugué a terme principalment obres racionalistes, encara que en algunes ocasions recorregué al llenguatge tradicional. Els seus projectes funcionalistes mostren exteriorment les característiques del llenguatge racionalista, encara que la distribució interior resulta deficient en els casos d'edificis d'habitatges plurifamiliars, però satisfactòria a les cases unifamiliars, perquè compten amb més llibertat en el traçat de les plantes. (AS)

→ Joan Juncosa Iglesias

JUNCOSA IGLESIAS, JOAN (Palma 1911) Professor mercantil. Va ser fundador i secretari de l'Associació Mallorquina per a Ceccs (1934). Col·laborà com a cronista esportiu en el setmanari *Mallorca Deportiva*. És autor d'algunes comèdies, com *Na Bet*

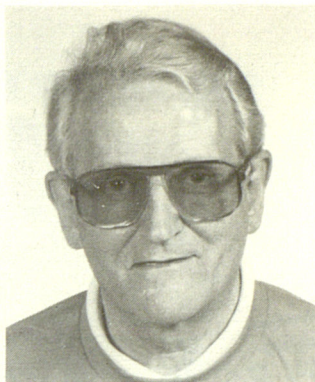
ja és vocalista, Una al·lota de profit i Coses d'enamorats, dins el corrent del teatre regional.

← Lambert Juncosa Iglesias

JUNCOSA IGLESIAS, LAMBERT (Barcelona 1899 - Palma 1967) Músic, escriptor i polític. Estudià música amb Francesc Real Horrach. Compongué més de vint cuplets en castellà, com *Amor oriental*, *Nietas y abuelas* i *Majerías* (1916), amb lletra d'Alberto Endolz; *La liga* i *Manolas y estudiantes* (1918), d'A Escamilla Rodríguez; *Me gusta variar*, *Mariposa de amor* i *Mi peluquero* (1919), amb lletra d'Encarnación Osés, i amb lletra seva compongué *La Modelo* i *El galante don Tomás*. També compongué sarsueles, com *Bienaventurados los pobres* (1918), *Ir por lana* (1918) i *El veneno de los Borgias*, i obres per a piano, com *Marcha municipal* (1919), *Minuetto Son Granada* (1937) i *Ave Maria* (1939). Musicà la lletra d'Antoni Alsina Armich *Gloria a Andraitx!* (1922). Els escriptors i lletristes de cuplets li reteren (1920) un homenatge. Col·laborà, amb el pseudònim Tito Corchea a diverses publicacions, com *El Abuelo* (1918), *Andraitx* (1920), *Faro de la Habana* i el *Diario de la Marina*. Com a polític, milità en el republicanisme i fou elegit (1931) regidor de l'Ajuntament de Palma. Va esser tinent de batle d'aigües i clavegueram i impulsà la canalització de la Font de la Vila i la construcció dels dipòsits de Son Tugores. El 1932, va assistir als actes que se celebraren a Barcelona per a l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. El 1934, ocupava el càrrec de vocal representant de la zona de Sineu al si de l'Esquerra Republicana Balear. Va esser perseguit i empresonat durant la Guerra Civil. (AM/CM)

JUNCOSA IGLESIAS, LLUÍS (Palma 1918) Metge. Llicenciat en medicina (1942) per la Universitat de Barcelona i especialitzat en aparell digestiu. Va esser un dels fundadors de l'Igualatori Mèdic Col·legial Societat Anònima —IMECO— (1950) i fundador

→ Lluís Juncosa Iglesias

i president de l'Agrupació Mèdica Balear —AMEBA SA—. També va esser secretari del Col·legi Oficial de Metges de Balears (1960-61). El seu cunyat Joan Miró el nomenà executor del seu testament (1983-89). És membre nat del patronat de la Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca. També és membre de la Fundació Joan Miró, de Barcelona.

→ Pilar Juncosa Iglesias

JUNCOSA IGLESIAS, PILAR (Palma 1904) Muller del pintor Joan Miró, amb el qual va contreure matrimoni el 1929. El 1931, va néixer la seva filla Maria Dolors Miró Juncosa. Va viure sempre al costat del pintor, a Barcelona, França, Mont-roig del Camp i Mallorca. El 1953, s'instal·laren a Mallorca, a Son Abrines. Va impulsar la *Fundació Pilar i Joan Miró a Mallorca* (←) (1981), de la qual és presidenta honorària. El 1984, organitzà una subhasta d'obres de Joan Miró per dotar la Fundació d'un edifici que li servís de seu, per al qual cedi una parcel·la de la finca de Son Abrines. Amb una part dels doblers recaptats creà un fons de cent milions de pessetes per a les beques, premis i ajuts Pilar Juncosa. Ha fet donació a la Fundació d'objectes i records de Joan Miró, de la seva correspondència i d'una hemeroteca sobre el pintor.

JUNCOSA MASSIP, LAMBERT (Barcelona 1872 - 1941) Empresari. Va fundar (1902) a Palma la fàbrica de

→ Lambert Juncosa Massip

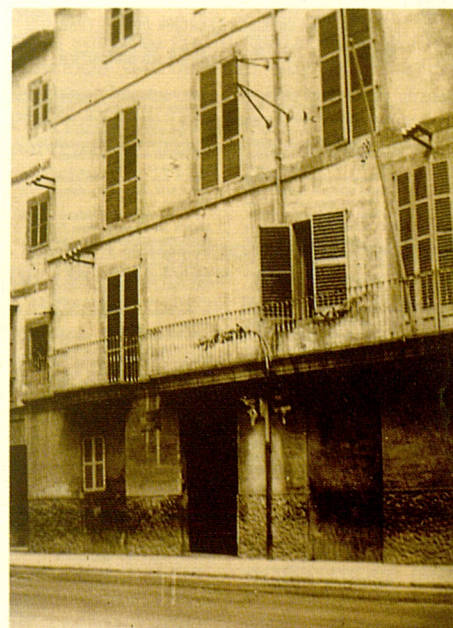
mobles d'artesia Lambert Juncosa, instal·lada al carrer Indústria, una de les més importants del seu temps. Va esser un dels fundadors de la Mútua Balear. El va succeir al capdavant de la fàbrica (1941) Àngel Juncosa Iglesias, que va traslladar (1972) la fàbrica al polígon de can Valero. El 1988, la fàbrica va desaparèixer per manca d'ebenistes i es va convertir en la botiga de mobles Àngel Juncosa Societat Anònima.

JUNÍPER SERRA, BEAT Vegeu Serra Ferrer, Miquel Josep.

JUNTA DE CABALS COMUNS Vegeu Junta de la Consignació.

JUNTA DE CARITAT Organisme constituït a Palma pel bisbe de Mallorca Antonio Pérez de Hírias per atendre les necessitats materials i espirituals de la Reial Casa d'Exposits. Autoritzat

↓ Antiga seu de la Reial Casa d'Exposits (Palma)

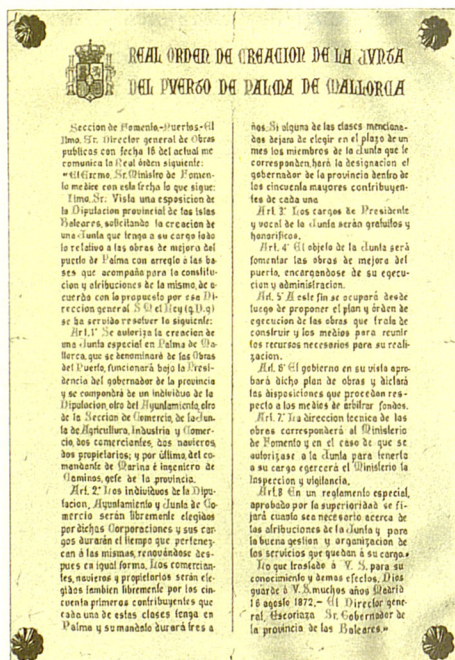
junta de comerç

(1831) per Ferran VII, era format per devuit vocals, dotze d'eclesiàstics i sis del braç secular. Joan Muntaner i Garcia, vicari general de la Diòcesi, en fou el primer president. La seva principal preocupació fou la deficient situació econòmica de la Casa d'Expòsits. Per causa de la supressió del delme es privà la Casa del seu suport econòmic bàsic. A més, a partir de 1837, la Casa d'Expòsits va començar a dependre de la Diputació Provincial de Balears, encara que, de fet, continuava sota el control de la Junta de Caritat. El setembre de 1841, la Junta presentà la seva dimissió a la Diputació Provincial i, el febrer de 1842, aquesta es va fer càrrec de la institució de beneficència. (PF)

JUNTA DE COMERÇ DE L'ILLA DE MALLORCA Vegeu *Reial Junta de Comerç de l'illa de Mallorca*.

JUNTA DE LA CONSIGNACIÓ Organisme creat (1697) a Palma segons la Concòrdia aprovada per Carles II el 1684 i pel papa Innocenci XII el 1694. Era format per vuit creditors de la Universitat de Mallorca, quatre de seglars i quatre d'eclesiàstics. El seu objectiu era administrar els *Drets universals* (←) de la Universitat de Mallorca, que podia llogar a particulars o cobrar directament, sempre que pagàs a la Universitat 35.000 lliures d'aranzel, que era la quantitat destinada a cobrir les necessitats del regne de Mallorca. Representava el poder dels creditors censalistes (Vegeu *Universal Consigna-*

↓ Reial orde (16 d'agost de 1872) de creació de la Junta d'Obres del Port

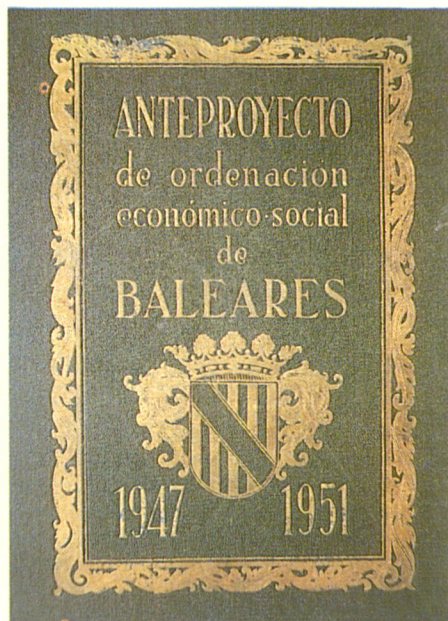
↑ Seu de la Junta d'Obres i Serveis del Port de (Palma)

ció). Es reunia a la Casa de la Ciutat sota la presidència del batle o veguer i amb l'assistència dels jurats. El 1758, va esser substituïda per la Junta de Cabals Comuns, formada per dos regidors de l'Ajuntament de Palma, dos síndics forans i un representant dels creditors, tots ells sota l'autoritat del president de l'Audiència. El 1830, es va restablir la Concòrdia del 1684 i, en conseqüència, la Junta de la Consignació. El 1835, desaparegué definitivament i els seus fons passaren al Govern Civil de les Balears a través de la Comptaduria de Propis i Arbitris.

JUNTA DELS PORTS DE L'ESTAT A BALEARS Organisme constituït (1872) a Palma, amb el nom de Junta d'Obres del Port. Tenia al seu càrrec l'administració i construcció de les obres del port de Palma. La seva constitució se situa dins el marc de l'establiment general a nivell estatal d'aquestes juntes, amb l'objectiu que disposassin de capacitat per a recaptar els seus recursos. Al principi, mantengué una intensa activitat, dedicada a completar les infraestructures portuàries, desenvolupades des de 1810 pel Consolat de la Mar de Mallorca. Inicià la construcció del port modern, basat en un projecte d'Emili Pou, enderrocà la murada de la mar i construí el dic de l'Oest, el passeig marítim i la Riba. Amb el temps, es feu càrrec, a més, de l'explotació del port i passà a denominar-se Junta d'Obres i Serveis del Port. Després de la Guerra Civil (1936-39) i fins als anys seixanta, mantengué una forta activitat i dugué a terme

el dic de l'Oest i els molls de Paraires i de Pontent. El 1970, esdevengué un organisme autònom de caràcter comercial, amb personalitat jurídica i patrimoni propi independent de l'Estat. Li fou encomanada l'organització, la gestió i l'administració del port i dels seus serveis adjunts, la planificació, l'execució i la conservació de les ampliacions, l'enllaç dels transports marítims i de terra, la circulació, el règim de policia i els serveis complementaris i especials. El 1989, amb la dissolució del Grup de Ports de Balears assumí el control dels ports d'Alcúdia, Eivissa, Maó i la Savina i adoptà el nom actual. N'és president (1992) Xavier Tarancón Torres i director Rafel Soler Gayà. (RSG)

JUNTA DEMOCRÀTICA DE MALLORCA Organisme unitari d'un ampli sector de l'oposició antifranquista a Mallorca. Es va crear a Palma (juliol de 1974) integrada a la Junta Democràtica d'Espanya. Agrupava inicialment el Partit Comunista d'Espanya, principal impulsor, Comissions Obreres, el Partit Carli, l'Organització Comunista d'Espanya-Bandera Roja, l'Aliança Socialista Balear, que poc després es convertí en la federació regional de Balears del Partit Socialista Popular, i Justícia Democràtica. El març de 1975, s'hi incorporà el Partit del Treball d'Espanya. L'agost de 1974, Manuel Mora Esteva assistí a una reunió a París de la Junta Democràtica d'Espanya en representació de la Junta Democràtica de les Illes. Els seus objectius eren la ruptura democràtica i el reconeixement del dret a l'autono-

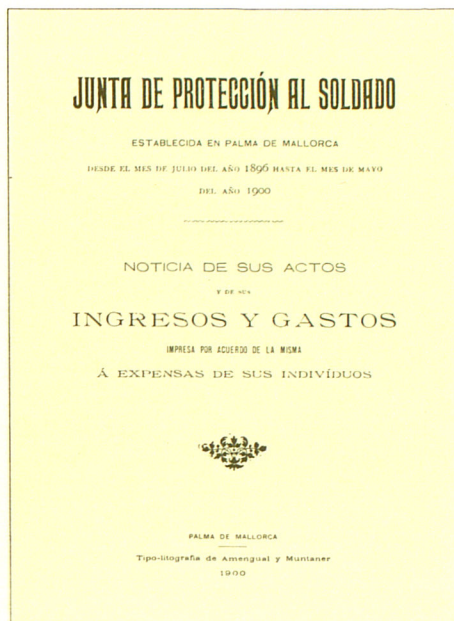

↑ Publicació de la Junta d'Ordenació Econòmico-Social de Balears

mia per a les Balears. Es crearen juntes democràtiques a Menorca i Eivissa i una Junta Democràtica de les Illes, que les agrupava totes. Desaparegué el juliol de 1976, quan es creà l'Assemblea Democràtica de Mallorca. (AM)

JUNTA D'ORDENACIÓ ECONÒMICO-SOCIAL DE BALEARS Organisme constituït a Palma (1946) arran d'una disposició de la Presidència del Govern. L'objectiu era realitzar un estudi orientador sobre l'economia de les Balears per aconseguir una major coordinació per a solucionar els problemes, intentar un augment i una intensificació de la producció i un millorament del nivell de vida de la població. Només es reuní una vegada. El 1947, publicà *Anteproyecto de Ordenación Económico-Social de Baleares* (1947-1951) (←), en què col·laboraren diversos organismes provincials. N'era president el governador civil. (ACo)

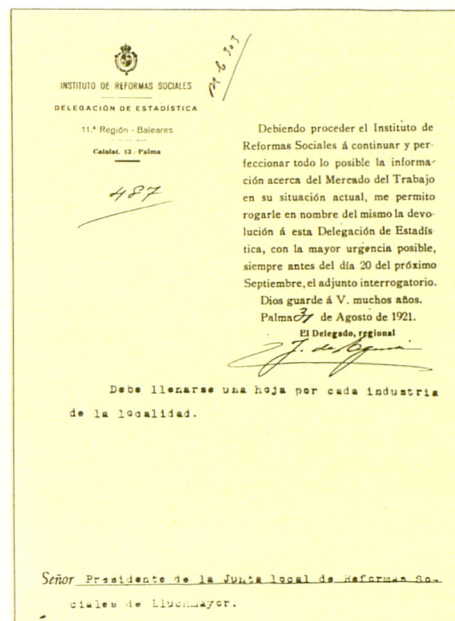
JUNTA DE PROTECCIÓ AL SOLDAT Organisme de caràcter benèfic fundat a Palma (juliol de 1896) per socórrer els soldats pobres que tornaven malalts o ferits de les guerres de Cuba (1895-98) i de les Filipines (1896-98) i les famílies indigents dels qui moriren en aquestes campanyes. S'estructurava en les comissions de recaptació, de govern i d'administració. Es va finançar amb subscripcions mensuals, donatius particulars, subvencions de les institucions i amb el que recaptava a través de col·lectes, tombes i actes diversos. Organitzava la rebuda dels soldats al port de Palma i els socorria

↑ Junta de protecció al soldat

amb petites quantitats en metàl·lic. El març de 1898, havia repartit 330 pensions. La seva tasca va ésser més difícil a partir de l'estiu d'aquest mateix any, quan s'inicià la repatriació de tots els soldats dels exèrcits colonials i tornaren prop de 2.000 illencs. Va gestionar el retorn sencer del Batalló Provisional de Cuba, compost sobretot per balears. Un cop finalitzada la repatriació, desaparegué cap al 1899. N'era president Macià Company i secretari Antoni Maria Penya. (AM)

JUNTA LOCAL DE REFORMES SOCIALS DE LLUCMAJOR Organisme social fundat (1900) a Lluçmajor, format per vocalies obreres i patronals sota la presidència del batlle. Els empresaris del calçat ocuparen les vocalies patronals, que abandonaren (1907) i foren ocupades (1907-13) pels representants de les associacions catòliques. Els representants socialistes continuaren mantenint la representació obrera. A partir de 1913, restringí la seva activitat i el nombre de sessions i tractà únicament afers administratius. Se'n revitalitzà el funcionament (1923-30) per pressió del Govern Civil. Desaparegué (1930) enmig de la convulsió social provocada per la vaga del sector del calçat, anomenada 'de les vuit hores'. De la seva labor destaquen l'elaboració d'una *Memòria sobre l'estat de la indústria* (1901), la protecció del treball infantil, la seva intervenció en la vaga de les vuit hores i la feblesa de les seves inspeccions als centres de treball. (AVi)

↑ Document de la Junta local de Reformes Socials de Lluçmajor

JUNTA LOCAL DE REFORMES SOCIALS DE SÓLLER Organisme creat (1900) a Sóller. La Junta estava formada per vocals obrers i patronals. L'elecció d'aquells presentà dificultats per les pretensions de la patronal de presentar candidats oposats als representants de diverses societats obreres. A partir de 1911, començà una etapa d'escassa activitat, s'encarregà únicament d'afers de tràmits i delegà gran part de les funcions en el batlle, com a president de la Junta. Durant els conflictes laborals, la Junta adoptà una posició de suport a les tesis patronals, circumstància que refredà més l'actitud dels representants obrers. De la seva labor, destaquen la feblesa de les inspeccions, l'elaboració d'estadístiques sobre la conflictivitat laboral i les funcions d'arbitratge que realitzà en les hostilitats a les empreses de Joan Pizà i Jaume Bennàsser (1919). Desaparegué el 1924 per manca de convocatòries.

JUNTA PROVISIONAL DE GOVERN DE LES BALEARS Organisme sorgit a Balears arran de la revolució de setembre de 1868, equivalent a les juntes revolucionàries constituïdes arreu de l'Estat. Es formà el primer d'octubre, presidit per Marià de Quintana i integrat per 37 membres, de tendència progressista, republicana i de la Unió Liberal. El 19 d'octubre, es reestructurà, després de l'elecció d'una nova junta elegida per sufragi universal. Integrat per 37 components, en fou president Joaquim Fiol. Es dissolgué el 27 d'octubre.

junta provisional

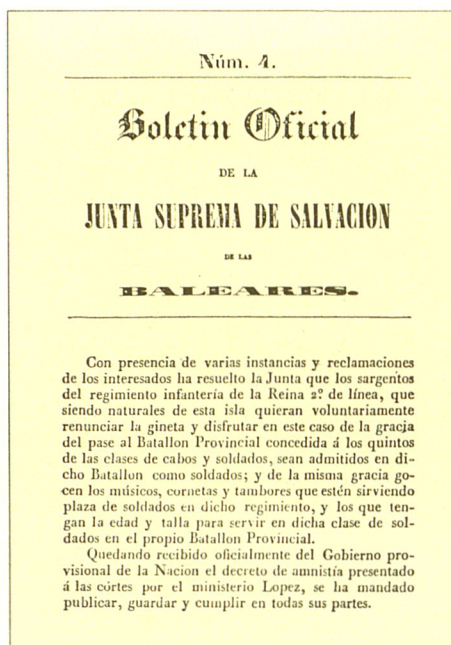
JUNTA PROVISIONAL PER AL GOVERN DE LES BALEARS Organisme constituït a Palma (juliol de 1854) per encarregar-se del govern de la província. Es formà arran de la dimissió del capità general Ferran Cotoner i del governador civil Felip Puigdorfilà. Fou integrada, entre d'altres, pel capità general de Balears, Facundo Infante Chaves, i pel governador civil, Josep Miquel Tries. Va tenir un caire reformista progressista i dugué a terme nombroses disposicions sobre mesures generals de govern, d'ordre econòmic i de personal públic. El novembre de 1854, hi hagué eleccions per a diputats a Corts i guanyaren els candidats de la Unió Liberal. Fou presidida per Facundo Infante Chaves.

JUNTA REGULADORA D'IMPORTACIONS I EXPORTACIONS Organisme econòmic que, el decenni dels trenta, s'encarregava a les Balears de l'aprovisionament d'aliments i de primeres matèries. Distribuïa els productes agrícoles i, a partir de 1936, regulava les successives collites d'ametlles i l'entrada de divises.

JUNTA SUPERIOR PROVINCIAL DE LES BALEARS Organisme constituït a Palma (febrer de 1809) en establir-se, a nivell estatal, la Regència. Era continuació de la Junta Suprema de Govern de les Balears i va ésser l'encarregat de convocar les eleccions a Corts i de l'elecció dels diputats a les Corts de Cadis. (PF)

JUNTA SUPREMA DE GOVERN DE LES BALEARS Organisme constituït a Palma (maig de 1808) pel capità general de les Balears, Joan Miquel de Vives i Feliu. Era integrat per 29 membres, entre els quals figuraren els nobles Josep Sanglada de Togores, comte d'Aiamans, Francesc de SAGRANADA i Josep Cotoner, tots ells liberals moderats. Va prendre les primeres mesures per afrontar la situació econòmica creada per la Guerra del Francès, consistents en la creació d'una Junta Militar i una d'Hisenda i en allotjaments generals de soldats. El setembre de 1808, designà Josep Sanglada de Togores i Tomàs de Veri com a vocals per a la Junta General, amb seu a Aranjuez. Es va dissoldre quan es creà la Junta Superior Provincial de les Balears (←). (PF)

JUNTA SUPREMA DE SALVACIÓ DE LES BALEARS Organisme constituït a Palma (juliol de 1843) per encarregar-se del govern de la província. Es

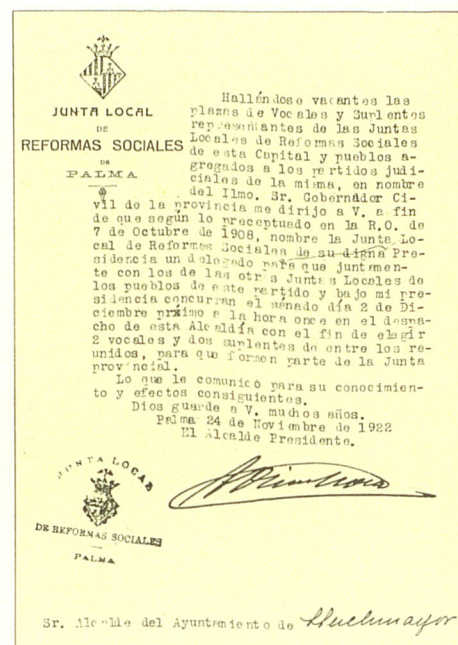

↑ Boletín oficial de la Junta Suprema de Salvación de las Baleares

formà per causa de la dimissió del cap polític Josep Miquel Tries arran dels esdeveniments de la caiguda del regent Espartero. Se celebraren actes festius i aviat hi hagué eleccions, que guanyaren els moderats. Edità *Boletín Oficial de la Junta Suprema de Salvación de las Baleares*, del qual es publicaren cinc números. Va ésser dissolt l'agost de 1843. El president fou Miquel Tacón Rosique, marquès de la Unió de Cuba.

JUNTA SUPREMA PROVISIONAL DE GOVERN Organisme constituït a Palma (setembre de 1840) arran dels disturbis provocats per l'accés d'Espartero a la regència. L'Ajuntament Constitucional de Palma, amb el suport de la Milícia Nacional, creà una Junta de Govern, integrada per progressistes, que vetllà per la defensa de la Constitució, i pocs dies després, per pressions dels elements més exaltats, es creà la Junta Suprema Provisional de Govern. El seu principal objectiu era assegurar la defensa de l'ideal progressista de la Constitució. Va verificar alguns nomenaments i va destituir nombroses persones dels càrrecs oficials. Fou dissolt el desembre de 1840.

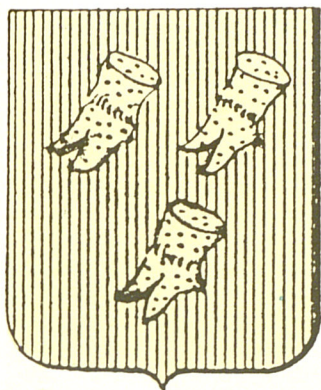
JUNTES LOCALES DE REFORMAS SOCIALES Organismes creats (1900) a la majoria dels municipis de l'Estat espanyol. Els seus objectius foren inspeccionar les condicions laborals dels centres de treball, arbitrar en les diferències entre l'empresariat i els treba-

↑ Document de les Juntes Locals de Reformes Socials

lladors, confeccionar estadístiques sobre les condicions laborals i el nivell de vida dels obrers i vetlar pel compliment de la legislació laboral. Les juntes estaven compostes per un nombre igual de vocals: representants dels obrers i de l'empresariat, el metge titular, el rector de la parròquia i el batle, com a president de la Junta. Orgànicament depenien del Ministeri de la Governació i es constituïren a nivell municipal. El 1924, passaren a denominar-se Delegacions Locals de Treball. Foren creades com uns òrgans transitoris, les funcions dels quals foren desplaçades progressivament cap als jurats mixtos fins que les juntes locals desaparegueren (1932). A les Balears es constituïren formalment 43 juntes locals, encara que les úniques que a Mallorca destacaven foren les de les localitats industrials, com Alaró, Esporles, Inca, Llucmajor, Manacor, Palma i Sòller.

JUNY Família del braç noble mallorquí extingida a mitjan s. XVII. Els seus orígens no són ben coneguts, però consta que el 1379 Blai de Juny, ciutadà, comprà part de la cavalleria de Santa Margalida (→), procedent del patrimoni dels hereus del cavaller Berenguer Arnau d'Illa. De tota manera, la cavalleria romangué en mans dels Juny, perquè fou venuda (1415) pel mateix Blai a Pere Ramon Safortesa. El seu fill, Pere de Juny, ciutadà, es casà el 1412 amb Bàrbara Espanyol. La genealogia continuada documentalment no comença, però, fins al ciutadà Jaume de Juny, casat amb Joa-

← Escut de la família Juny

neta Llorenç cap a la segona meitat del s. XV. El seu fill Bernat de Juny i Llorenç contragué matrimoni amb la seva cosina Eleonor Despi Llorenç, morta el 1490, germana del ciutadà Rafel Despi Llorenç. Aquest darrer morí sense successió el 1521 i fundà un fideïcomís per als Juny, els posseïdors del qual es cognomenaren Pi de Juny. Dels fills de Bernat i Eleonor cal citar Joaneta de Juny i Despi, casada el 1460 amb el ciutadà Joan Genovard; Francina de Juny i Despi, casada (1471) amb Jordi Fortuny i de Mora; Miquel de Juny i Despi, que formà una branca menor en casar-se amb Magdalena Nét Pont, la qual s'acabà per línia masculina a mitjan s. XVI en morir Blai Juny, bastard del seu fill Blai de Juny i Nét i d'Eulàlia Llobet; i Jaume Joan de Juny i Despi, el primogènit, que continuà la família. Es casà amb Abdonas Desmàs Nét i d'aquest matrimoni nasqueren diversos fills i filles. Entre aquestes destaca Aina de Juny i Desmàs, casada amb el ciutadà militar Pere Joan Burguet Deslledó, i Elisabet, casada amb el donzell Rafel de Puigdorfil i Mestre. Dels fills, destaquen els ciutadans militars Bernat Pi de Juny i Desmàs, successor al fideïcomís dels Despi, i Jaume Joan de Juny i Desmàs, casat el 1526 amb Joana de Lloscos i Nicolau, filla del baró de Banyalbufar. El referit Bernat continuà la línia fiduciària dels Despi. El 1505, ja apareix com a propietari de la casa de l'actual carrer de Savellà, a Palma, avui coneguda com a can Savellà, que fou la residència principal dels Juny fins a la seva extinció. Fou un important proveïdor de gra per a la Universitat (1510) i fideïcometé el 1540. Es casà el 1498 amb Francina Armadans Burguet i fou succeït pel seu fill Joanot Pi de Juny i Armadans, cavaller, que morí el 1567. Joanot tengué dues esposes. La primera, Aina d'Olesa i de Santmartí, testà el 1542 sense deixar-li successió. La segona, Francina de Berga i Cotoner, amb la qual es casa el 1547, fou mare de tres fills: Francina de Juny i de Berga, muller de Guillem Safortesa de Tagamanent i

↑ Capitell de can Savellà (Palma), amb les armes dels Sala, Juny, Cotoner i Berga

Gual; Francesc de Juny i de Berga, que no tengué descendència, i el primogènit Bernat Pi de Juny i de Berga, donzell i continuador del llinatge. Bernat, que morí el 1594, es casà també dues vegades i d'ambdós matrimonis tengué descendència. Una filla, Esperança de Juny i de Caulelles, fou casada amb el donzell Nicolau de Sala i Cotoner. L'altra, Francina de Juny i de Caulelles, que testà el 1596, amb Felip Montserrat Fuster Dureta. Entre els fills, Ramon de Juny i de Caulelles, nat de la primera esposa, fou cavaller de l'orde de Malta i fideïcometé el 1616 a favor de la descendència de la mateixa Francina. Altres dos, nats de la segona muller, els donzells Tomàs i Francesc de Juny i de Verí, moriren fadrins. L'hereu fou Joan Pi de Juny i de Verí, donzell, darrer representant masculí del seu llinatge, mort el 1640. De la seva esposa Maria de Vivot i de Santjoan, filla dels senyors de la baronia d'Ariany i morta el 1622, no tengué fills. Però, deixà una bastarda anomenada Elisabet Juny, nascuda de la seva amistançada Lucrècia Oliver. Aleshores, els fideïcomisos dels Despi i dels Juny d'aquesta branca principal passaren als Sala com a descendents de la ja citada Esperança de Juny i de Caulelles i més tard foren heretats pels Berga (←) com a successors dels Sala. És per això que als capitells de les columnes de can Savellà es veuen, mesclades, les armes dels Juny, dels Sala i dels Berga. (PeM)

JUNY, SON Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Regal Nou, l'hort del Carme, ca Sage-

tia i Son Gallard. Documentada com a rafal el 1712, confrontava amb el camí de s'Aranjassa i el torrent Gros. Tenia cases i era dedicat al conreu de cereals i lleguminoses. Es trobava adscrit al lloc del Coll d'en Rabassa. ■ Terrenys del terme de Sant Joan, entre la vila, el santuari de Consolació, ses Roques i sa Fontanella. Documentats com a rafal el 1682, pertanyien a Joan Armengol, que hi havia edificat cases noves, amb clastra, celler, alambins i moli de sang. De 25 quarterades, era dedicat a vinya, cereals i ramaderia ovina. La casa pairal dels Armengol es trobava al carrer de Petra, a la vila de Sant Joan. (DF)

JUNYENT SANS, OLEGUER (Barcelona 1876 - 1956) Escenògraf, escriptor i pintor. El 1891, començà a col·laborar, amb les seves escenografies, en el Gran Teatre del Liceu, de Barcelona, amb obres com *La vida breu* de Manuel de Falla. Com a escriptor, col·laborà en la publicació catalana *L'Esquella de la Torratxa* i fou autor dels llibres de viatges, que ell mateix il·lustrà, *Roda al món i torna al Born* (1910), *Viaje de un escenógrafo en Egipto* (1919) i *Mallorca, fotografías de la «Illa Daurada»* (1927), aquest darrer amb text del seu nebot **Albert Junyent Quinquer** (Barcelona 1903 - París 1976) El 1913, visità Eivissa, acompanyat per Santiago Rusiñol, a tret per les excavacions arqueològiques que es realitzaven a la cova des Cuiram. Després d'aquesta primera estada, tornà amb freqüència en aquesta illa, com es dedueix dels nombrosos paisatges eivissencs que pintà i expo-

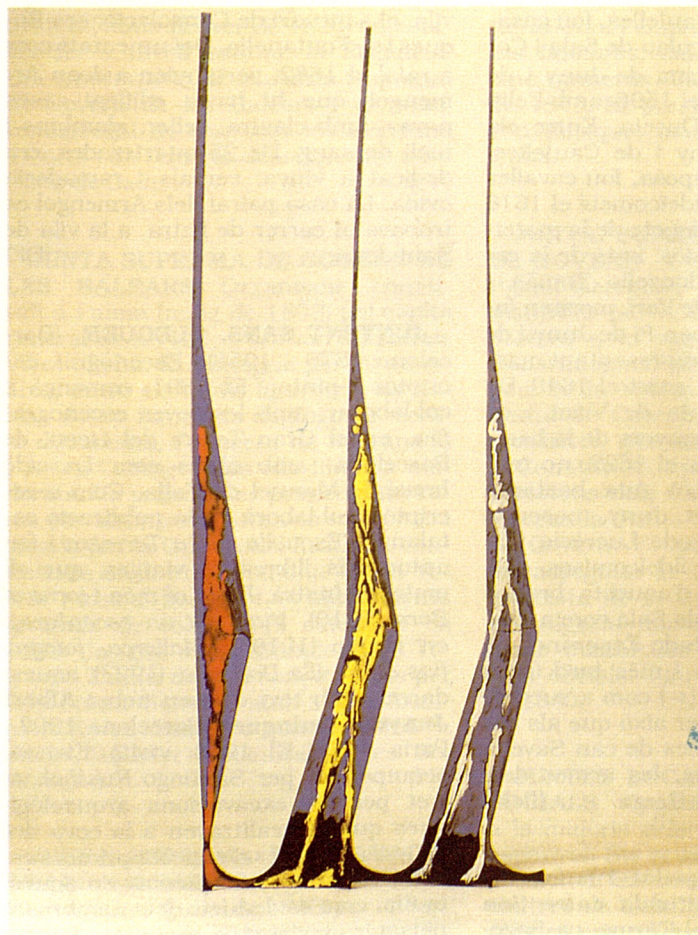

← Obra d'Oleguer Junyent per al gran Teatre del Liceu de Barcelona

sà a Barcelona. El decenni de 1930, s'instal·là a Lluçanet, on pintà paisatges i marines dins un estil postimpressionista.

JUNYER PASCUAL-FIBLA, JOAN (Barcelona 1904) Pintor. Des del decenni de 1920-30, residí intermitentment a Deià, Barcelona i Nova York.

↓ Joan Junyer Pascual-Fibla, *Forma i color III*

Viatjà a París (1924) i s'establí a les Antilles (1940-42) i a Nova York (a partir del 1942). Ha exposat a Palma (1925, 1929, 1933 i 1949), Barcelona (1926, 1980 i 1986), París (1930), Copenhaguen (1932), Berlín (1933), Madrid (1934), Londres (1935), Washington (1942) i Nova York (1945). La seva obra ha passat per diverses etapes. En un principi (1925-47), treballà en la

relació pintura-dansa, camp experimental que impulsà el concepte de pintura en moviment i desenvolupà una intesa labor creativa i un concepte nou d'integració de la pintura i l'art escènic. A partir de 1949, ha cultivat la pintura en relleu, amb una visió estructurada i esquematitzada de la figura humana, i la pintura exempta, en la qual combina el volum amb el color, mitjançant esmalts vitrificants sobre planxes d'acer articulades. El 1975, donà una sèrie d'obres al Museu de Mallorca. El 1990, se'n féu una exposició antològica a la Llotja, de Palma.

JUNYER VIDAL, SEBASTIÀ (Castelló d'Empúries, Catalunya 1879 - Barcelona 1966) Pintor. Representant destacat del paisatgisme postmodernista. Estudià a la Llotja, de Barcelona, bé que es pot considerar un autor autodidacte. Freqüentà *Els Quatre Gats*, on conegué Picasso. El 1902, vengué a Mallorca, on es relacionà amb el pintor belga William Degouve de Nuncques i conegué el paisatge de Deià. En restà tan corprès que el seu

↓ Sebastià Junyer Vidal, *Capvespre a Deià*

↑ Sebastià Junyer Vidal, *Jardí de Llucalcari*

amic Picasso li dedicà, el mateix any, un dibuix titulat *El pintor Junyer y su visión de Mallorca*. El 1904, exposà a la Sala Parés, de Barcelona, i, el 1905, participà en una col·lectiva de la mateixa galeria. D'aquesta època és l'obra *Els còdols blancs* (1903). El 1907, casat amb la pintora Clotilde Pascual Fibla, s'instal·là a Llucalcari (Deià), on residí fins a 1936. Fèu part del grup anomenat de Deià, integrat per Joan Antoni Fuster Valiente, Antoni Gelabert, Joaquim Mir, Clotilde Pascual Fibla i Santiago Rusiñol. Mantengué una estreta amistat amb Joan Antoni Fuster Valiente. El 1927, escriví a Picasso una carta de presentació del jove pintor Juli Ramis, perquè l'ajudàs en els ambients artístics parisencs. La seva pintura, de caràcter estilitzat i d'arrel simbolista, es basa en una interpretació idealitzada de la realitat, en una factura de dibuix solt, de colorisme vibrant i de gran format i en una temàtica centrada en Llucalcari, Deià i les rodalies. La posició folgada de rendista acomodat de què gaudí li permeté de realitzar la seva producció al marge de les exigències i imposicions del món de la venda i en gran part, també, al marge de l'àmbit expositiu. Durant els gairebé trenta anys en què residí a Mallorca, no hi fèu cap exposició per donar a conèixer la seva obra. La seva muller, en canvi, exposà en diverses ocasions a Galeries Costa. Això no obstant, el 1910 participà a Barcelona en una mostra col·lectiva. El 1918, participà en l'Exposició de Belles Arts de Barcelona i, el 1928, en l'Exposició

de Pintura Mallorquina de Buenos Aires. Entre les obres d'aquests anys destaquen *Vista del poble de Deià*, *Cases de pagès*, *Olivar nocturn*, *Paisatge de Llucalcari* i *La casa del pintor*. El 1936, tornà a Catalunya i s'instal·là al barri barceloní de Valcarca, que li oferí nous motius d'inspiració i de creació. El 1953, exposà a Barcelona una selecció de quadres realitzats després de 1904, la majoria dels quals corresponien a temes mallorquins. El 1954, exposà dos olis de temàtica ma-

↓ Pou de Jurà (Lloret de Vistalegre)

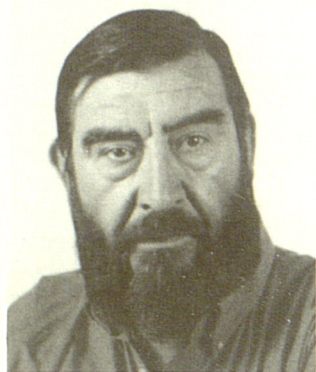
llorquina, *Floració a Mallorca* i *Nocturn (Mallorca)*, en una mostra col·lectiva dedicada per la Sala Parés als pintors que havien freqüentat *Els Quatre Gats*. La seva obra restà immobilitzada i emmagatzemada a Barcelona fins al final del decenni dels 70. (MA)

JURÀ, CAN Propietat rústica del terme de Pollença, situada entre la plana d'en Rull, can Punxa, el puig de can Groc i can Sivella. Prop de les cases hi ha les restes de l'aqüeducte romà que duia aigua de la font de Terrelles a la ciutat de Pollentia. (M)

JURÀ, POU DE Al terme d'Ariany, a la vora del camí de Petra, entre el pou Bo i Son Gibert. ■ Al terme de Lloret de Vistalegre, situat a la vora del camí vell d'Inca, entre Son Gelabert, els baixos de sa Riba, Son Joan Arnau i Son Joan Jaume. És d'origen musulmà. (M)

JURADET, CAS Propietat rústica del terme de Llubi, situada entre cases Majorales, Son Prim, sa Cleda i Son Perot Alomar. (M)

JURADO GALLARDO, JESÚS RUPERT (Palma 1943) Ornitòleg, escriptor, polític i fotògraf. El 1973, va esser un dels fundadors del Grup Excursionista de Mallorca —GEM—, que va presidir fins a 1976. Aquest mateix any, participà en la fundació del Grup

← Jesús
Rupert Jurado
Gallardo

Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa. Des de 1988, és president de l'Associació Amics del País. El 1991, va ésser elegit regidor de l'Ajuntament de Palma pel Partit Socialista de Mallorca-Nacionalistes de Mallorca —PSM—NM—. Com a escriptor, ha publicat un gran nombre d'articles de divulgació ecologista. Col·labora en el *Diario de Mallorca* amb la secció *Defensa de la Naturaleza* (1971-78) i, des de 1983, és responsable de la secció *Baleares Verde* al diari *Baleares*. Ha col·laborat en la redacció i il·lustració de diversos llibres, com *Manual d'introducció a la Natura* (1976), *Flora de Mallorca* (1977), *Els boscos de les Balears* (1985), *Mallorca des del mar* (1987), *La naturalesa de Mallorca*. És col·laborador de la *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. El 1974, va rebre el Premi Ciutat de Palma de Periodisme Miquel dels Sants Oliver. (AM)

JURAT Magistratura municipal establerta (1249) a Mallorca per Jaume I. Era un òrgan col·legiat que havia d'estar integrat per sis jurats, un d'ells cavaller, habitants de la ciutat i del regne de Mallorca, amb la missió de governar i administrar tota l'illa. La durada del càrrec era anual i es renovava pel sistema de cooptació. Inicialment, els jurats nomenaven els membres del Consell de Mallorca. Per Nadal, reunits els Jurats i el Consell, havien de procedir a la designació de nous jurats, en presència i amb el consentiment del batle reial. També es va establir un sistema d'incompatibilitats, d'acceptació forçosa del càrrec, de períodes durant els quals els qui havien ocupat càrrecs no podien ésser reelegits i de gratuïtat de l'ofici. Així, es creà una juraria poderosa, amb una ampla autonomia, on es concentrava tota la iniciativa administrativa. Aquesta estructura municipal va subsistir fins 1715, però experimentà variacions importants, per causa sobretot dels progressos de l'autoritarisme reial. El 1315, el rei Sanç I de Mallorca

↑ Jurats de Mallorca, segons il·lustració del s. XVII

creà el Sindicat de Fora, com un òrgan autònom representatiu dels interessos pagesos, a manera d'Universitat Forana, en lloc d'integrar els forans a les institucions decisòries de la ciutat i en especial a la juraria. Aquest fet potser obeïa a l'objectiu de rebaixar el protagonisme dels jurats de la ciutat. Pere el Cerimoniós (1336-87) imposà la distribució estamental de la Juraria i del Gran i General Consell, controlà el nombre d'escons d'aquesta assemblea i, fins i tot, arribà a designar directament els consellers. Durant aquest període, va perdre la facultat discrecional d'elegir el nombre i la naturalesa dels consellers del Gran i General Consell i també va perdre la de designar els consellers forans. Des del final del s. XIV fins a 1447, es produeix una oscil·lació entre els sistemes electorals anomenats *Règim de Franquesa* (→) i de *Pragmàtica d'Anglesola* (←), que incidién en la forma d'accés als càrrecs, per designació o per rotació de parròquies. La dualitat de sistemes electorals, amb profundes conseqüències financeres, desembocà en un projecte integrador, l'anomenat *Règim de Concòrdia* (→) (1440) i en el definitiu *Règim de Sort i Sac* (→), que consagrava un sistema basat en l'atzar. Aquest sistema electoral va ésser sovint desvirtuat per les pressions dels diferents bàndols que es disputaven el poder. El 1715, el Decret de Nova Planta va abolir el sistema administratiu basat en els Jurats i el Gran i General Consell, el règim electoral de sorteig i la distribució estamental dels càrrecs i escons i s'implantà el sistema de regidors.

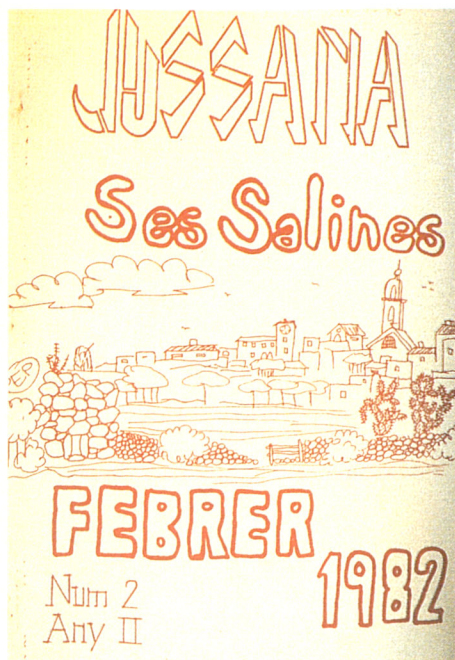
Dels setze regidors perpetus nomenats directament per Felip V, dotze eren nobles i quatre ciutadans, la qual cosa suposava un predomini absolut de propietaris i rendistes. (PaC)

JURAT, CAS Terrenys del terme d'Alaró, al clot d'Almedrà, entre el puget de can Xirgo, el puget des Ullastres i Oli Clar. ■ Antiga propietat rústica del terme d'Artà. Pertanyia (1818) a Salvador Truiols. Tenia 18 quarterades i era valorada en 3.200 lliures mallorquines. ■ Al terme de Selva, entre ses Comes, can Perelló, ca na Pava, Son Canta i l'Olivar de Son Vic. Donà nom a sa volta de cas Jurat, a la carretera de Selva a Caimari. ■ Al terme de Sòller, entre la vila, Son Tambor, Son Angelats i Son Xeliu. (M)

JUSAMA BARCELÓ, PERE ANTONI —SERRAL— (Felanitx 1837 - 1916) Glosador. Destacà per l'elegància del llenguatge i per la temàtica històrica de les seves gloses. Jaume Vaquer Xamena les va recollir i les publicà amb el títol de *Codolades d'en Serral* (1932).

JOSEF, RAFAL D'EN Al terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1279. (M)

JUSSÀ, MOLÍ Al terme d'Artà. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el s. XV. (M)

↑ Portada de la revista Jussana

JUSSANA Denominació d'antigues alqueries dels termes d'Andratx (1257), de Bunyola (1268), de Lluçmajor (1461), de Santanyí (1310) i de Sant Llorenç des Cardassar (1263) i de ses Salines. (M)

JUSSANA Publicació bimestral editada a ses Salines (1981-86) per l'Associació Cultural Xaloc. Prenia el nom de l'antiga denominació islàmica de ses Salines, alqueria Jussana. Tenia un tiratge aproximat de 125 exemplars i es redactava íntegrament en català. Tractava temes culturals i socials de caràcter local.

JUSSER Antiga alqueria del districte musulmà de Qanarrusa (→). De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

JUST, CAN Propietat rústica del terme de Costitx, situada entre el nucli urbà, Son Pujau, el serral d'en Verd i l'hort d'en Planes. ■ Al terme d'Inca, entre can Menorquí, can Pons i Soler, can Ripoll i el torrent de Rafalgarcés. (M)

JUST, SON Antiga possessió del terme de Calvià. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1506. (M)

JUST, TANCA D'EN Al terme de

↑ Justaní (Manacor)

Porreres, situada entre Son Costa, cas Escultor, Bellviure i es Moreis. (M)

JUSTA, CA NA Propietat rústica del terme d'Inca, situada entre can Pacalant, es Batliu, l'hort d'en Serra i Son Seriol. ■ Al terme de Pollença, entre can Goguany, els Gorgs, can Roig Pelut i can Romeu. (M)

JUSTANÍ Possessió del terme de Manacor, situada entre el molinet de Llodrà, Son Moner, can Banyoto i Son Capblanc. Pren nom del seu primer propietari, Justaní de Mari. El 1405, Bernat Vinyes, fill de Guillem, feu donació d'una peça de terreny de l'alqueria de Justaní, reservant-se l'empru de garriga. El 1578, es troba dividida en dues parts, una propietat d'Antoni Moll, valorada en 3.000 lliures, i l'altra, de Joanot Munar, en 2.200. El 1665, la més gran pertanyia al senyor Pere Moll, donzell. Tenia cases i era dedicada a conreu de cereals. Hi havia ramaderia ovina. Feia una renda anual de 55 lliures i 85 quarteres de blat. La casa pairal dels Moll de Justaní era al carrer Nou, a la vila de Manacor. (DF/M)

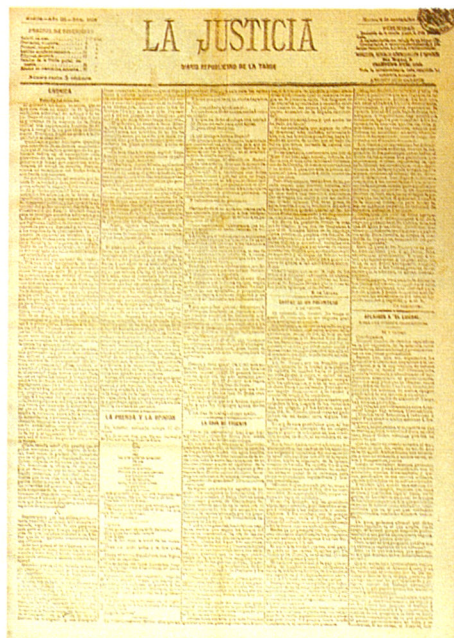
JUSTICIA Setmanari publicat a Manacor entre febrer de 1909 i setembre de 1911. D'ideologia republicana radical, mantingué dures polèmiques amb Antoni M Alcover i l'Aurora. N'era director Manuel Jiménez Moya i redactor Llorenç Galmés Sansó. Es deixà de publicar entre agost i novembre

de 1909, a causa de la detenció de Jiménez Moya, com a conseqüència dels fets de la Setmana Tràgica a Barcelona. Fou suspès el setembre de 1911 pel Tribunal de Garanties Constitucionals. Es redactava en castellà.

JUSTICIA, LA Periòdic d'informació, literari i artístic, publicat a Palma entre setembre de 1900 i febrer de 1901. El primer mes en fou director Satorio Ruiz i redactors Francesc Soler i Jordi Vaquer. Durant la segona

↓ Primera pàgina del setmanari Justicia

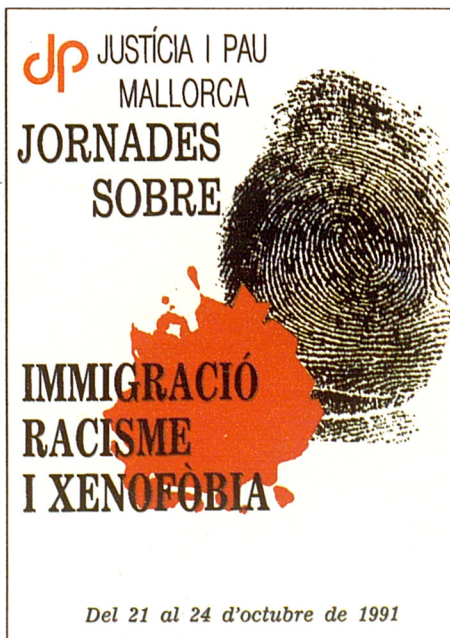

↑ Primera pàgina del periòdic *La Justicia*

època, des d'octubre de 1900, en fou director Daniel Mestres i redactors J Oliver, Lluís Portal, Frederic Rentier, S Sevilla i Jordi Vaquer. Emprégué una dura campanya contra l'Administració de justícia i el director fou processat, per la qual cosa hagué d'emigrar. Es redactava en castellà.

JUSTÍCIA DEMOCRÀTICA Organització clandestina integrada per magistrats, jutges, fiscals, metges forenses i secretaris de justícia, constituïda a nivell estatal el 1970. Defensava l'establiment d'un sistema polític democràtic i la democratització del sistema judicial. A Mallorca, començà a actuar a partir d'un nucli de militants del Partit Comunista d'Espanya —PCE—. Fèu part, des de 1976, de l'Assemblea Democràtica de Mallorca. Tengué una quinzena de membres i n'era el principal militant el fiscal Miquel Miravet Hombrados. Es dissolgué el 1978. (DG)

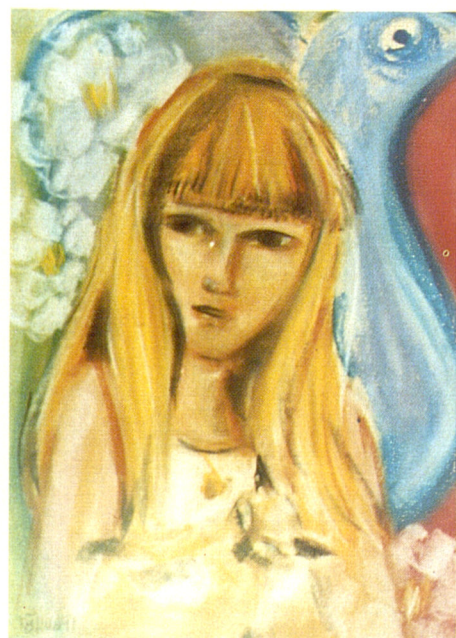
JUSTÍCIA I PAU Organisme seclar creat (1967) a Roma com una comissió pontificia per promoure el progrés de les regions pobres, la justícia social entre les nacions i la defensa dels drets humans. A Mallorca s'implantà el 1980 com un secretariat del bisbat, que poc després es convertí en una comissió diocesana. Està organitzat en

↑ Jornades organitzades per Justícia i Pau

subcomissions com les d'ajuda als països subdesenvolupats, la infància i l'educació. Ha impulsat campanyes d'ajuda al tercer món i a favor del desarmament. Ha sol·licitat i avalat ajudes i subvencions de les institucions de les illes Balears per a programes de desenvolupament al Tercer Món. El 1991, organitzà les Jornades sobre Immigració, Racisme i Xenofòbia a Mallorca. Aquest mateix any, proposà a la Universitat de les Illes Balears la creació d'un Centre d'Encontre de les Cultures de la Mediterrània i a l'Ajuntament de Palma la creació d'un Casal d'Acolliment i Assessorament d'Immigrants. El febrer de 1992, ha organitzat unes jornades sobre la infància. També ha elaborat i difós material didàctic per als centres d'ensenyament primari. Ha publicat *Qüestions d'autonomia* (1981), *Eduquem per a la pau* (1983), *Treballem el llibre de la pau* (1986) i *La convenció de les Nacions Unides sobre els drets dels infants* (1990). N'han estat presidents Carmel Bonnin Cortès (1980-82 i des de 1991) i Josep Suárez Ferrer (1983-90). Té implantació a Palma i Sóller.

JUSUF ABENDAHUC Antic rafal del terme de Palma. De la seva existència hi ha notícies per documentació datada el 1232. (M)

↑ Karen Balslev Juul Frederiksen, *Sense títol*

JUTGE, CAL Rafal del terme de Palma. Documentat el 1890, confrontava amb el cementeri dels Empestats, el rafal i el convent de Jesús, sa Taverne i el torrent de sa Riera. Entre 1960-70, fou totalment urbanitzat. (DF)

JUTGE, CAS Propietat rústica del terme d'Artà, situada entre can Violi, can Arrancat, can Novell i el torrent des Molinet. ■ Possessió del terme d'Inca, anomenada també Son Campaner, situada entre can Coc, el torrent de Rafalgarcès, Son Vic i Son Figuero-la. ■ Propietat rústica del terme de Palma, situada entre Son Vidal, Son Morro, Son Siurell i Son Falcó. (M)

JUUL FREDERIKSEN, KAREN BALSLEV (Copenhaguen 1942) Dibuxant, gravadora i pintora. Estudià a l'Escola de Belles Arts, de Copenhaguen. El 1964, s'instal·là a Palma. Ha exposat a Copenhaguen, Barcelona i Palma (1970 i 1973-76). La seva obra s'inscriu en els nous expressionismes.

JUVENTINA Setmanari de tendència esquerrana publicat a Palma entre abril i juny de 1917. N'era redactor en cap César do Campo i col·laboradors Santos Broacamante, Luis Francos i Luis Z de la Hera. Es publicava íntegrament en castellà.